

ทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนาม
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

CAPITAL FOR ADAPTATION OF ETHNIC NURSING STUDENTS IN FIELD OF PRIVATE
HIGHER EDUCATION INSTITUTE

นัชพร ฤทธาปัญญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2566

ทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนาม
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2566
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

CAPITAL FOR ADAPTATION OF ETHNIC NURSING STUDENTS IN FIELD OF PRIVATE
HIGHER EDUCATION INSTITUTE

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF PHILOSOPHY
(Development Education)
Graduate School, Srinakharinwirot University
2023
Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนาม

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ของ

นัชนพร ฤทธาปัญญา

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชัช ดาวอุดม)

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล ยงศรี)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.วรวิมล สุภาพ)

ชื่อเรื่อง	ทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
ผู้วิจัย	นัชพร ฤทธาปัญญา
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชย์ ดาวอุดม

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาอัตลักษณ์เดิมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล และ วิเคราะห์การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์เมื่อเข้าสู่บริบทในคณะพยาบาลศาสตร์ รวมทั้งศึกษาเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ ตลอดจนวิเคราะห์กระบวนการสร้าง / สะสมทุนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ ใช้วิธีวิทยาการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ที่จบการศึกษาแล้วไม่เกิน 3 ปี อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีฐานราก ผลการศึกษาพบว่าในอัตลักษณ์เดิมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ถูกหล่อหลอมมาจากวิถีทางธรรมชาติ ให้มีความรักผูกพันกันในชุมชน ดูแลกันและกัน ไม่มีการแข่งขันเมื่อเข้าสู่สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ นักศึกษามีการปรับตัวโดยใช้ทุนเดิมที่มีจากสนามชาติพันธุ์ปรับเปลี่ยนทุนเดิม และสร้างทุนใหม่ให้เหมาะสมกับสนามวัฒนธรรมใหม่ ทำให้มีการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสใหม่หลังจากที่มาเรียน มีความคิดและการตัดสินใจภายใต้มาตรฐานของวิชาชีพ การมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนรวมถึงมุมมองต่อวิชาชีพพยาบาลเปลี่ยนไปสู่ความเสียสละต่อผู้อื่นมากขึ้น ในขณะเดียวกันนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์นี้มีความได้เปรียบในเรื่องทุนทางเศรษฐกิจที่ได้มาจากเครือข่ายความสัมพันธ์ และทุนวัฒนธรรมจากความเป็นรองในสนามที่คนมักจะหยิบยื่นโอกาสให้ ส่วนความเสียเปรียบคือทุนวัฒนธรรมด้านภาษาที่จุดรั้งการสื่อสารและข้อจำกัดการไร้ทุนทางเศรษฐกิจและข้อผูกพันในอนาคต ทำให้เห็นกระบวนการสร้างและสะสมทุนของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตพันธุ์ที่นำไปสู่กระบวนการปรับตัวเพื่อให้ตนเองมีตำแหน่งภายในสนาม

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, การปรับตัว, ทุน, ฮาบิทัส, สนาม

Title	CAPITAL FOR ADAPTATION OF ETHNIC NURSING STUDENTS IN FIELD OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTE
Author	NUTCHAPORN RITTHAPANYA
Degree	DOCTOR OF PHILOSOPHY
Academic Year	2023
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Pharichai Daoudom

This dissertation aims to study the adaptation of ethnic nursing students in the nursing faculty of a private higher education institution. The objectives are to examine the original identity of ethnic nursing students before becoming nursing students, to analyze their adaptation, and to study the conditions that lead to disadvantages and advantages for ethnic nursing students. It aims to analyze the process of creating and accumulating capital consistent with the identity of ethnic nursing students. The study employs a critical ethnographic research methodology. The informants included ethnic nursing students in their fourth year, ethnic professional nurses who graduated over the past three years, experienced instructors, and parents of ethnic nursing students selected through purposive sampling. The data was collected through individual in-depth interviews and analyzed with grounded theory. The study found that the original identity of ethnic nursing students was their way of life, fostering love and attachment in the community, mutual care, and the absence of competition. Upon entering the nursing faculty, students adapted by utilizing their existing ethnic capital, modifying it, and created new capital to suit a new cultural context. It caused to habitus transformation, characterized by thinking and decision-making. Their interactions with family, community, and perspective on the nursing profession, and shifted towards greater self-sacrifice. Simultaneously, these students gained advantages through economic capital from relationship networks and cultural capital from being inferior in a field with opportunities. However, they faced disadvantages due to cultural capital related to language barriers, and the lack of economic capital and future commitments. This highlighted the process of capital creation and accumulation among ethnic nursing students, leading to their adaptation to secure a position within the field.

Keyword : Ethnicity, Adaptation, Capital, Habitus, Field

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยพระคุณความรักที่มาจากพระเจ้าในทุกช่วงเวลาของการเรียนและการทำปริญญานิพนธ์ให้สามารถผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น ขอขอบคุณการทรงนำให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชย์ ดาเวอดม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่อดทน เสียสละเวลา พุ่มเทพลังกายและใจในการให้คำปรึกษา จนผู้วิจัยเกิดการเรียนรู้ในเรื่องของการพัฒนา และถูกปลูกฝังจิตสำนึกของการรักและเสียสละให้ผู้อื่น และมีกำลังใจในการค้นหา คำตอบของการวิจัยจนสำเร็จได้ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์ ประธานกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. มารุต พัฒนาผล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุพล ยงศร และ อ.ดร.วรวิมล สุภาพ กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ขึ้น ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ คณะบดีคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ในความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลวิจัย และคอยหนุนใจ อธิษฐานต่อพระเจ้าให้ผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอ ขอขอบคุณนักศึกษา พยาบาลวิชาชีพ อาจารย์ และผู้ปกครอง ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกคนที่สนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณครอบครัวที่พระเจ้าประทานให้มาเป็นแรงผลักดัน และขอบคุณตัวเองที่มุ่งมั่นและเชื่อเสมอว่า “For God all things are possible, there is nothing impossible”

นัชพร ฤทธาปัญญา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ปัญหาและความสำคัญ.....	1
คำถามการวิจัย.....	10
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	11
คุณค่าของงานวิจัย	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย.....	14
ส่วนที่หนึ่ง : ความเป็นนามของชุมชนชาติพันธุ์และคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา เอกชน	14
แนวคิดเรื่องนาม (Field)	15
นามวัฒนธรรม (Cultural field).....	20
ความเป็นนามวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์.....	21
ความเป็นนามวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ผลิตพยาบาลวิชาชีพ : คณะ พยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน.....	25

ส่วนที่สอง : แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลภายใต้ความเป็นสนาม	29
.....	
อัตลักษณ์ และการก่อรูปของอัตลักษณ์	31
แนวคิดเรื่องฮาบิตัส (Habitus) และความสัมพันธ์ของทุนในสนามของคณะพยาบาล	
ศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	46
องค์ประกอบของฮาบิตัส	46
ความสัมพันธ์ระหว่างฮาบิตัสและทุนในสนาม	49
ฮาบิตัสที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์	52
ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และฮาบิตัสของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์	55
ส่วนที่สาม : การเปลี่ยนฮาบิตัส (Habitus) ในมุมมองการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาล	59
มุมมองฮาบิตัสต่อการปรับตัวในสนามของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์	73
ส่วนที่สี่ : กรอบแนวคิดการศึกษา	78
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	82
แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory)	83
ชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography)	84
ขั้นตอนกระบวนการวิจัย	86
การกำหนดเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล	97
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	97
การเก็บข้อมูล	98
การตีความและการวิเคราะห์ข้อมูล	98
ความน่าเชื่อถือของข้อมูล	99
บทที่ 4 ผลการวิจัย	101
อัตลักษณ์ในสนามชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล	101
1.สนามชาติพันธุ์แต่ละชนเผ่า	101

2. สนามชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย	105
2.1 การแบ่งแยกและความเป็นอื่น.....	106
2.2 สถานะที่ไม่เท่าเทียมในสนามชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย.....	108
2.3 นโยบายความมั่นคงของรัฐที่เข้มงวดกับกลุ่มชาติพันธุ์.....	111
2.4 วัฒนธรรมชายขอบและด้อยพัฒนา.....	113
2.5 พลวัตของสนามชาติพันธุ์	117
3. ทุนสำหรับกลุ่มคนชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐไทย	119
3.1 ทุนที่มีและทุนที่จำเป็นในสนามความเป็นชาติพันธุ์.....	119
3.2 ทุนที่เปลี่ยนแปลงตามพลวัตของสนามชาติพันธุ์.....	124
4. ทุนของนักศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล	128
4.1 ทุนของนักศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาลในสนาม แต่ละชาติพันธุ์	128
4.2 ทุนของนักศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาลภายใต้มุมมองของรัฐไทย	130
5. ฮาปัทสก่อนมาเรียนพยาบาลในฐานะอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์	139
5.1 ฮาปัทสระดับปัจเจกบุคคล.....	139
5.2 ฮาปัทสระดับกลุ่มสังคม	145
การปรับตัวเข้าสู่สนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ..	149
1. คณะพยาบาลศาสตร์สังกัดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน: พื้นที่ของพลังอำนาจของวิชาชีพเฉพาะทาง.....	149
2. การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้การปรับเปลี่ยนทุนและการใช้ทุนในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	156
2.1 ความแตกต่างของสนามชาติพันธุ์และสนามคณะพยาบาลศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	156

2.2	ทุนที่จำเป็นในสนามวิชาชีพพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	164
2.3	การใช้ทุน การปรับเปลี่ยนทุนและการสร้างทุนใหม่ในสนามวัฒนธรรมของคณะ พยาบาลศาสตร์.....	169
3.	การปรับเปลี่ยนฮาบทัส: จากความเป็นชาติพันธุ์สู่ความเป็นพยาบาล	175
	แรงบันดาลใจในการปรับเปลี่ยน.....	175
	ปัญหาที่ต้องเผชิญในระหว่างปรับเปลี่ยนสนามวัฒนธรรม	176
	เงื่อนไขในการปรับเปลี่ยนตนเอง.....	177
	การปรับเปลี่ยนฮาบทัสของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์หลังจากเข้ามาเรียนในคณะ พยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน.....	177
	การปรับเปลี่ยนฮาบทัสระดับปัจเจกบุคคล	178
	การปรับเปลี่ยนฮาบทัสในระดับกลุ่มสังคม.....	183
4.	เงื่อนไขความได้เปรียบหรือความเสียเปรียบในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์.....	183
4.1	ทุนที่เป็นเงื่อนไขความได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์	183
4.2	ทุนที่เป็นเงื่อนไขความเสียเปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์	185
5.	กระบวนการสร้างและสะสมทุนของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาล ศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	187
	ขั้นตอนแรกประเมินความแตกต่างของสนาม	188
	ขั้นตอนที่สองการรับรู้ความแตกต่างของทุน.....	188
	ขั้นตอนที่สามการจัดการกับทุน	189
	ขั้นตอนที่สี่ การเรียนรู้วิธีใช้ทุน.....	189
	ขั้นตอนสุดท้ายการต่อสู้ / ต่อรอง และกำหนดตำแหน่งในสนาม.....	189
บทที่ 5	สรุปพลวิสัย ข้อวิจารณ์ และการสะท้อนความรู้.....	191
1.	อัตลักษณ์ในสนามชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล	191

2. การปรับตัวเข้าสู่สนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	193
3. เจื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อ เข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	194
4. กระบวนการสร้างและสะสมทุนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติ พันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	194
ข้อวิจารณ์และการอภิปรายผล	195
การสะท้อนคิดจากฐานคิดและตัวตนของนักวิจัย.....	201
บทสะท้อนความรู้	203
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	204
ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายจากงานวิจัย	205
ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป	206
บรรณานุกรม	207
ภาคผนวก.....	214
ประวัติผู้เขียน.....	231

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 สรุปผู้ให้ข้อมูล.....	95
-------------------------------	----

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 Schematic Representation of SIMIC (adapted from Jetten et al., 2018)..	72
ภาพประกอบ 2 แบบจำลอง กรอบแนวคิดการวิจัย	81
ภาพประกอบ 3 รูปแบบกระบวนการสร้างและสะสมทุนนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนาม วัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์.....	190

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความสำคัญ

กระบวนการจัดการเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์นั้นจะมีสภาการพยาบาลเป็นองค์วิชาชีพของพยาบาลที่คอยกำกับคุณภาพและมาตรฐานหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560 ให้สถาบันการศึกษาพยาบาลทุกแห่ง ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยกำหนดให้มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ คือ 1) มีความรอบรู้ในศาสตร์ทางการพยาบาล การผดุงครรภ์ และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และสามารถประยุกต์ได้อย่างเหมาะสมในการปฏิบัติกรพยาบาล 2) สามารถปฏิบัติการพยาบาลองค์รวม เน้นความปลอดภัยของผู้รับบริการทุกช่วงชีวิต ทุกภาวะสุขภาพ ทุกระดับของสถานบริการสุขภาพ และในความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยใช้ศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล การผดุงครรภ์และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพ 3) สื่อสารด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5) มีความรู้และสมรรถนะด้านดิจิทัลในการศึกษาค้นคว้า การปฏิบัติงาน การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น 6) สามารถใช้กระบวนการวิจัยและกระบวนการสร้างนวัตกรรมในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล และทางสุขภาพ 7) แสดงภาวะผู้นำและสามารถบริหารจัดการในการทำงานร่วมกับทีมสุขภาพ สหสาขาวิชาชีพและผู้เกี่ยวข้อง 8) มีคุณธรรม จริยธรรม เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความรับผิดชอบ และมีความเอื้ออาทร 9) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และสนใจใฝ่รู้ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 10) สามารถใช้การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และใช้สถิติอย่างเหมาะสมในวิชาชีพ 11) แสดงออกถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล ตระหนักในคุณค่าวิชาชีพ และสิทธิของพยาบาล 12) เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนเป็นพลเมืองดีของชาติ ภูมิภาค และประชาคมโลก 13) มีสมรรถนะทางวัฒนธรรม สามารถปฏิบัติงานในสภาพการณ์ของความแตกต่างทางวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

และได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ 6 ด้าน ที่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ดังนี้ คือ (1) คุณธรรมจริยธรรม (2) ความรู้ (3) ทักษะทางปัญญา (4) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (6) ทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ , 2560)

ดังนั้นนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาศึกษา จะต้องผ่านกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตรที่ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับคุณลักษณะดังกล่าว ตามแนวทางที่สภาการพยาบาลได้กำหนดไว้เพื่อจะได้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐาน

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ขาดแคลนต่อความต้องการบริการทางด้านสาธารณสุขมาอย่างต่อเนื่อง และยิ่งรุนแรงมากขึ้น เป็นกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นกำลังสำคัญเพราะเป็นบุคลากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในระบบบริการสุขภาพ คณะรัฐมนตรีมีมติให้วิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เป็นวิชาชีพขาดแคลนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 สภาการพยาบาลจึงได้ขอการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อผลิตพยาบาล และขยายกรอบอัตรากำลังในการบรรจุพยาบาลในระบบบริการสาธารณสุขให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพิจารณาค่าตอบแทน สิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ที่เป็นธรรมแก่พยาบาลในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมความก้าวหน้าให้พยาบาลทุกระดับ

เปิดโอกาสให้ทำงานตามความรู้ ความเชี่ยวชาญ (สภาการพยาบาล, 2565) ปัจจุบันอัตราการเจ็บป่วยของประชากรมีการเปลี่ยนแปลง เกิดการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ รวมทั้งมีการขยายบริการทางการแพทย์ (Medical hub) เพื่อตอบสนองการขยายตัวของเศรษฐกิจ การเปิดเสรีด้านการค้าและการบริการ ส่งผลให้สัดส่วนความต้องการพยาบาลมีเพิ่มขึ้น จากการศึกษาความต้องการกำลังคนในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2552-2562) พบว่าอัตราส่วนความต้องการพยาบาล 1 : 400 คน (นพวรรณ ใจคง จินดาวรรณ ธรรมปรีชา ฤทธิกร ศิริประเสริฐโชค และธนวัฒน์ พิมลจินดา, 2563) จึงเป็นความต้องการของสังคมส่งผลให้วิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์เป็นที่น่าสนใจในการเลือกศึกษาต่อ เนื่องจากเป็นวิชาชีพเฉพาะทาง เมื่อจบการศึกษาสามารถมั่นใจได้ว่าเป็นวิชาชีพที่มั่นคงไม่ตกงานเมื่อเทียบกับสาขาวิชาชีพอื่น จากสภาพการณ์ดังกล่าวประกอบกับการแสวงหาโอกาสทางการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ในปัจจุบันมีเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้ความสนใจต่อการศึกษาในสาขาวิชาพยาบาลเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกเพื่อเข้าสู่วิชาศึกษาตามระบบการสอบคัดเลือกและแข่งขันอย่างเข้มข้นซึ่งต้องอาศัยความรู้ความสามารถทางวิชาการค่อนข้างสูง แต่ในอีกจำนวนหนึ่งก็อาจต้องหาช่องทางเข้าศึกษาต่อในวิชาชีพพยาบาลผ่านรูปแบบการรับเข้าที่หลากหลายเช่นการสมัครผ่านระบบโควต้าพิเศษ เป็นต้น

โดยปกติทั่วไปนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตต้องมีการปรับตัวต่อระบบการเรียนการสอนหลายด้าน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมถึงการปรับทัศนคติต่อการมองคนแบบองค์รวมทั้งกาย จิต สังคม โดยให้คำนึงถึงมิติความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น เพราะรายวิชาที่ศึกษามีความเกี่ยวข้องกับผู้ป่วย ญาติ ครอบครัว และชุมชน ดังนั้นจึงต้องศึกษาทั้งศาสตร์ความรู้ ทฤษฎีทางด้านการ

พยาบาลแล้ว ยังต้องมีศิลปะในการใช้ศาสตร์ความรู้กับผู้ป่วยและญาติร่วมด้วย ทำให้นักศึกษาพยาบาลต้องมีทักษะในการปรับตัวต่อความเครียดที่ตนเองต้องเผชิญจากกระบวนการเรียนการสอน การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมการทำงานในแต่ละโรงพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลต่าง ๆ ที่ผ่านมามีดังนี้

การปรับตัวต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลแต่ละชั้นปี พบว่าสาเหตุของความเครียดในนักศึกษาพยาบาลมีทั้งในส่วนของการเรียนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติโดยที่นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความเครียดสูงสุด เนื่องจากเป็นชั้นปีที่มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันหลายวิชา ในแต่ละภาคการศึกษา ประกอบกับการมีภาระงานจากการที่นักศึกษาอยู่ระหว่างขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลในแหล่งฝึกต่างๆ กลัวส่งงานไม่ทัน รวมถึงความวิตกกังวลเกี่ยวกับความรู้และทักษะในการฝึกปฏิบัติ ซึ่งจะต้องใช้ในการดูแลผู้ป่วยรายกรณีและวางแผนการพยาบาลให้ถูกต้องครอบคลุมกับผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมาย สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีความเครียดเนื่องจากการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนภาคทฤษฎีที่มีลักษณะเฉพาะต่อวิชาชีพ รวมทั้งการปรับตัวต่อเพื่อนใหม่ในชั้นเรียน สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 จะเกิดความเครียดได้จากการปรับตัวต่อการขึ้นฝึกปฏิบัติงานเป็นครั้งแรกและ ลักษณะของเนื้อหาวิชาที่ยากขึ้น ส่วนนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนความเครียดน้อยที่สุดเนื่องจากเป็นชั้นปีที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป ผ่านการเรียนภาคทฤษฎีและผ่านการฝึกภาคปฏิบัติมาจนเกิดความมั่นใจมากกว่าชั้นปีอื่น แต่อาจมีความเครียดเกิดขึ้นได้ จากการขึ้นฝึกปฏิบัติงานที่ต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้น เช่น ปรับตัวต่อพยาบาลพี่เลี้ยงประจำหอผู้ป่วย บางครั้งขาดความมั่นใจเนื่องจากบางรายวิชาขึ้นฝึกโดยที่ไม่มีอาจารย์นิเทศ และกังวลต่อการเตรียมสอบใบประกอบวิชาชีพ (กชกร ธรรมนำศีล และคณะ, 2564)

นอกจากการปรับตัวกับความเครียดที่ต้องเผชิญในแต่ละชั้นปีของการเรียนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต การปรับตัวยังมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต พบว่าการปรับตัวด้านการเรียน และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของทางสถาบันเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ดังนั้นการส่งเสริมและมุ่งเน้นวิชาการและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสถาบันจะส่งเสริมต่อการปรับตัวต่อการเรียนของนักศึกษาได้ดียิ่งขึ้น (เนติยา แจ่มทิม บุรินทร์ ศรีศัลักษณ์และดารินทร์ พนาสันต์, 2566) นอกจากนี้การปรับตัวยังสัมพันธ์กับในการปรับตัวด้านอารมณ์และอัตมโนทัศน์ ด้านกิจกรรมและสัมพันธภาพ และด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาล ความฉลาดทาง

อารมณ์ และแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาล (ยุซรอ เล้าแม มยุรี ยีปาไล๊ะ เชมพัทธ์ ขจรกิตติยาและภาชีนา บุญลาภ, 2564)

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักศึกษาพยาบาลมีระดับความเครียด และสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ของรายวิชาการเรียนการสอนแต่ละชั้นปี ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน อาจารย์พยาบาลพี่เลี้ยง ล้วนมีผลที่ก่อให้เกิดความเครียดที่นักศึกษาพยาบาลต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์อย่างเหมาะสม โดยที่สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละแห่งก็ได้มีความตระหนักต่อสภาพความเครียดที่นักศึกษาต้องเผชิญ และต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมนี้ จะเห็นได้จากคณะพยาบาลศาสตร์ในแต่ละสถาบันการศึกษาที่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความเครียดในแง่มุมต่างๆของนักศึกษาพยาบาลเพื่อหาแนวทางการจัดการความเครียด และพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมเพื่อช่วยพัฒนาให้นักศึกษามีทักษะต่อการปรับตัว หรือการเผชิญปัญหาได้ดีขึ้น นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนมีการปรับตัวเหมือนกับนักศึกษาพยาบาลทั่วไปเพื่อให้เข้ากับสถานที่ใหม่ สถานะใหม่ของการเป็นนิสิต นักศึกษาในรั้วสถาบันอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติทดลอง และการฝึกปฏิบัติทางคลินิกกับผู้ป่วย นักศึกษาจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่มีความเฉพาะและมีความเกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วย และชีวิตของผู้รับบริการ และญาติ รวมถึงผู้ร่วมวิชาชีพอื่นในทีมสหสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary team) สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้มีเพียงการปรับตัวเฉพาะในเรื่องสถานที่ หรือการเรียนการสอนที่เปลี่ยนไปจากเดิมเหมือนนิสิต นักศึกษาทั่วไปเท่านั้น แต่สิ่งที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเผชิญเมื่อเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีความเป็นวิชาชีพทางการพยาบาลตามความรู้ทางการแพทย์แบบทันสมัย (Modern Medical) ที่มีความแตกต่างจากสนามวัฒนธรรมชาติพันธุ์เดิมที่มีอัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์เฉพาะในแบบก่อนความทันสมัย (Pre modern) ตั้งแต่เรื่องความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือ วิธีการปฏิบัติทางสังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เป็นชนบทมาสู่สังคมเมือง

กลุ่มชาติพันธุ์มีวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ด้านภาษา และการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะประจำกลุ่มของตนเอง ในประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายด้วยเชื้อชาติและ

วัฒนธรรมที่อาศัยกันอยู่กระจายทั่วไปตามจังหวัดต่าง ๆ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะที่ตามจังหวัดที่อยู่ขอบชายแดนของประเทศ แต่ยักรวมถึงชุมชนในเมืองหลาย ๆ จังหวัด รวมทั้งกรุงเทพมหานครด้วย

อมรา พงศาพิชญ์ (2537) กล่าวว่า ชชาติพันธุ์ (Ethnicity) คือ กลุ่มคนที่มีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มาจากเชื้อสายบรรพบุรุษร่วมกันมีความผูกพันกันทางสายเลือดที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มีอารมณ์และความรู้สึกทางวัฒนธรรม และศาสนาร่วมกัน จากอิทธิพลการกล่อมเกลாதาสังคมในแบบเดียวกัน มีความสอดคล้องกับ Barth (1996) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ในวรมะ ยอดบุญ (2551) ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ได้มาแต่กำเนิด (primordialism) เป็นการระบุตัวตนของตนเองผ่านจุดกำเนิดจากบรรพบุรุษและประวัติความเป็นมาร่วมกัน เป็นสิ่งตายตัว มีความมั่นคง ไม่สามารถทำลายได้ ส่วนอีกกลุ่มมองว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เกิดจากการสร้างขึ้นภายหลัง (social constructionism) เกิดจากปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีกระบวนการสร้าง รักษา และปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของตัวเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้เกิดความเหมือนในกลุ่มเดียวกันและความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรมากกว่า 6 ล้านคน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่า 60 กลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มที่ถูกจำกัดด้านสิทธิพื้นฐานของสถานะบุคคล ความเป็นพลเมือง ถูกวิตรอนสิทธิความเป็นมนุษย์ และสิทธิทางวัฒนธรรม กระบวนการทางสังคมมักผลักดันให้ตกอยู่ในสถานะคนชายขอบ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564)

กลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางวัฒนธรรม มีถิ่นที่อยู่อาศัยรวมตัวกันเป็นชุมชนเล็กๆ ตามจังหวัดต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีอัตลักษณ์เฉพาะที่บ่งบอกถึงความเป็นชนเผ่าของตนเองในเรื่องของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ การแต่งกายด้วยชุดประจำถิ่นของชนเผ่า ภาษาที่ใช้สื่อสารที่บ่งบอกถึงเฉพาะของวัฒนธรรมของตนเองที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษในแบบของชนเผ่าตนเองจนถือเป็นวิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมา จากการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่ผ่านมา ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ความเป็นอยู่ วิถีการดำเนินชีวิต ของกลุ่มคนชาติพันธุ์แต่ละชนเผ่าไว้อย่างมากมายและน่าสนใจ ซึ่งแต่ละงานได้กล่าวถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ที่มี ความแตกต่างในแต่ละชนเผ่าที่ได้ทำการศึกษาในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย ภาษา ค่านิยมและความเชื่อ อาหาร หรือพิธีกรรม เทศกาลต่างๆของชนเผ่าเหล่านั้นตามความสนใจและจุดมุ่งหมายของการศึกษา สำหรับการศึกษานี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึง ความเป็นชาติพันธุ์

ในบริบทของความเป็นรัฐชาติไทย ที่ไม่ได้แบ่งแยกจากเชื้อชาติแต่ละชนเผ่า แต่ให้มุมมองของรัฐชาติไทยในฐานะของความเป็นสนาม ตามแนวคิดของ Bourdieu ในการศึกษาสนาม (Field) ความเป็นชาติพันธุ์ของนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อที่จะทำความเข้าใจบริบท ทางสังคม วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ที่แตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ แม้ว่าปัจจุบันกลุ่มคนชาติพันธุ์จะได้รับการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ให้มีความคิด ความเชื่อแบบมีเหตุและผล ตามความรู้แบบทันสมัย (Modern Education) เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนชาติพันธุ์มีความกลมกลืนเข้ากับสังคมใหญ่ของรัฐชาติไทย ร่วมกับผลของวาทกรรมการพัฒนาส่งผลให้ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและความทันสมัยเข้าถึงในชุมชน เกิดเป็นพลวัตในชุมชนคนชาติพันธุ์ ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้น ทั้งเรื่องสาธารณูปโภค การไฟฟ้า น้ำประปา การคมนาคม การสื่อสาร และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เปลี่ยนไปจากเดิมตามระยะเวลาแม้จะถูกทำให้กลมกลืน (assimilation) แต่ความรู้สึกแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ของสังคมยังคงอยู่ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศทำให้กลุ่มคนชาติพันธุ์ได้กลายเป็นกลุ่มคนชายขอบของสังคมตามถิ่นฐานของที่อยู่อาศัย และชายขอบของสังคมทางด้านวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ทางสังคมที่แตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ที่มีอำนาจทางสังคมในเรื่องการดำเนินชีวิตประจำวันตามแบบแผนความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ที่ยึดถือกันมา จากบรรพบุรุษ จึงเกิดความรู้สึกถูกกดทับ เบียดขับ จากสังคมเมืองที่เป็นสังคมสมัยใหม่และมองว่าคนกลุ่มนี้มีความแปลกและแตกต่างจากคนในสังคมเมือง ไม่ทันสมัย ทั้งการแต่งกาย ภาษา วิถีการปฏิบัติ ล้าหลังทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูง ตามชายขอบของประเทศไทยที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มมาจากบรรพบุรุษ (อดิสร ภู่อารยะ, 2564)

กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มีลักษณะความจำเพาะ และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำเผ่าพันธุ์นั้น ทั้งภาษา การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ซึ่งด้วยผลพวงของการพัฒนาประเทศได้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีความจำเป็นในหลากหลายรูปแบบที่ต้องย้ายถิ่นฐานเข้ามาในกรุงเทพมหานครหลายเผ่า ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อ ทำให้คนกลุ่มนี้ต้องเรียนรู้และปรับตัวในการใช้ชีวิตให้เหมาะสมในสังคมใหม่ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์รวมความเจริญและความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี มีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยให้เท่าทันกับประเทศทางโลกตะวันตก จึงได้มีการผสมผสานวัฒนธรรมบางส่วนจากทางตะวันตกเข้ากับวัฒนธรรมของสังคมไทย เพื่อจะพัฒนาไปสู่

ความเป็นสากล จึงมีการโยกย้ายถิ่นฐานสู่สังคมเมือง เพื่อแสวงหาอาชีพ โดยการค้าขาย หรือมาเป็นแรงงานในระบบทุนนิยม เพื่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว (จารุวรรณ ขำเพชร และคณะ, 2554) รวมไปถึงกลุ่มคนชาติพันธุ์บางรายย้ายมาเพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากกรุงเทพมหานคร มีสถาบันการศึกษาที่มีความหลากหลายตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครก็มีความหลากหลาย ที่หยิบยื่นโอกาสให้กลุ่มคนชาติพันธุ์ในอันที่จะเข้าสู่เส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพได้มากกว่าในต่างจังหวัด

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง การทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ภายในสนามวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ก่อนเข้าสู่สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการกระบวนการสร้างการปรับตัวใหม่ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่นเดียวกันกับการศึกษาความสามารถในการปรับตัวของนักศึกษาชาติพันธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่านักศึกษาชาติพันธุ์มีความสามารถต่อการปรับตัวในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความรู้สึกต่อสถานศึกษา ด้านสังคม และด้านการศึกษา นักศึกษาต้องการการสนับสนุนเรื่องรายได้พิเศษระหว่างเรียน และการปรับพื้นฐานทางด้านภาษาที่เหมาะสม (สุชาติ พุทธิมา, 2565)

สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่อยู่ห่างไกลจากภูมิลำเนาบ้านเกิดและมีความเป็นสังคมเมืองอย่างชัดเจน โดยที่ไม่ได้เลือกสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้กับภูมิลำเนาบ้านเกิด หรือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลด้วยเงื่อนไขการสอบคัดเลือกที่คัดกรองคุณสมบัติของคนที่มีความพร้อมทางด้านวิชาการในการที่จะเข้ามาเป็นนักศึกษาพยาบาล ทำให้นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจเรียนในสาขาการพยาบาลต้องตัดสินใจเลือกสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดโอกาส และมีช่องทางในการสนับสนุนทุนการศึกษาต่อ ด้วยความตั้งใจว่าเมื่อเรียนจบแล้วอยากดูแล ช่วยเหลือคนเจ็บป่วยภายในชุมชนของตนเองให้ได้เข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง บางคนรู้สึกอยากกลับไปดูแลพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ของตนเองที่อยู่ในชุมชน เมื่อตัดสินใจเลือกเข้ามาศึกษาสิ่งที่นักศึกษากลุ่มนี้จะต้องเจอคือเรื่องของการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เพื่อนใหม่ สังคมใหม่ วิถีชีวิตแบบใหม่ที่ต่างจากเดิม ภาษาที่แปลกไป แม้แต่นักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ก็มีความเครียดต่อการปรับตัวเมื่อเจอสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปทั้งรูปแบบรายวิชาการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ แต่เมื่อผ่านไประยะหนึ่งจะค่อยๆสามารถปรับตัวเองให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยความสะดวกจนจบการศึกษา และไปทำงานตามทุนที่ได้รับมา หรือตาม

โรงพยาบาลเอกชนต่าง ๆ บางคนกลับไปทำงานตามภูมิลำเนาตนเอง ส่วนนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์การเผชิญกับปัญหาในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมใหม่ ที่มีมากกว่านักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยเรื่องของลักษณะทางสังคม รูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และภาษาที่ใช้ ความเข้าใจ การตีความหมาย เวลาสื่อสารกับเพื่อนหรืออาจารย์ในกระบวนการเรียนการสอน แม้กระทั่งเนื้อหาบทเรียนต่าง ๆ ที่ไม่สามารถจะทำความเข้าใจในภาษาได้ทั้งหมด และนอกจากต้องปรับตัวในประเด็นดังที่กล่าวมานักศึกษาที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ยังต้องพบเจอกับความรู้สึกถูกข่มเหงทางด้านความรู้สึกและการกระทำจากเพื่อนรอบข้าง ทั้งเรื่องภาษาที่พูดไม่ชัด การล้อเลียนรูปแบบการบริโภคอาหาร ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการศึกษา ความไม่เสมอภาคทางด้านการศึกษา ทำให้นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์รู้สึกตนเองถูกด้อยค่า คิดว่าตนเองเรียนไม่เก่ง ถูกเบียดขับออกจากเพื่อน ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวว่าเด็กชาติพันธุ์ หรือเด็กที่ซื่อๆ ขาดความมั่นใจในตนเอง มักเป็นเป้าหมายในการถูกกลั่นแกล้ง พูดจาล้อเลียน ทำร้ายจิตใจ กีดกันไม่ให้เข้ากลุ่ม (ไทยพีบีเอส, 2561)

การเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม และบทบาทการเป็นนักศึกษาในรายวิชาเฉพาะทางการแพทย์พยาบาล ที่ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย ทำให้นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ต้องปรับตัวมากกว่าบทบาทการเรียนการสอนตามหลักสูตรภายใต้สถาบันอุดมศึกษาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน ความเป็นวิชาชีพพยาบาล ยังรวมถึงการปรับตัวกับความแตกต่างในด้านมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากเดิม ทั้งแนวความคิด ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตภายในหอพัก รูปแบบภาษาที่ใช้สื่อสารกับเพื่อน อาจารย์ เวลาเรียน โดยเฉพาะในรายวิชาเฉพาะทางการแพทย์ที่มีการใช้ศัพท์เทคนิคเฉพาะทางการแพทย์ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องใช้เวลาและความพยายามในการจดจำและทำความเข้าใจที่มากกว่ากลุ่มนักศึกษาพยาบาลที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ แสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคและความไม่เท่าเทียมกันในพื้นที่ทางการศึกษา Bourdieu ได้นำเสนอ มโนทัศน์ชนชั้นและทุน แสดงให้เห็นถึงปัจเจกบุคคลในสนามต่าง ๆ และพื้นที่ทางสังคมที่ต่าง กัน เพื่อให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในหลากหลายรูปแบบของทุน ซึ่ง “ทุน” (capital) ในความหมายของ Bourdieu คือ แรงงานที่ถูกสะสมในรูปแบบที่ถูกทำให้เป็นวัตถุหรือถูกรวมไว้กับปัจเจกชนหรือกลุ่มของปัจเจกชน เป็นมรดกที่สืบทอดมาต่อเนื่อง สามารถเปลี่ยนรูปได้ มีลักษณะทั้งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ เป็นปัจจัยในการกำหนดตำแหน่งทางสังคม (position) และความ เป็นไปได้ของปัจเจกบุคคลในการเข้าสู่สนาม (field) ที่อยู่ในพื้นที่ทางสังคม ซึ่ง Bourdieu ได้แบ่ง ทุนออกเป็น 4 แบบ คือ 1) ทุนทางเศรษฐกิจ (economic capital) 2) ทุนวัฒนธรรม (cultural

capital) 3) ทูทางสังคม (social capital) 4) ทูสัญลักษณ์ (symbolic capital) (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2557)

สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทุนเดิมติดตัวมาที่เคยสามารถใช้ทุนเหล่านี้ได้ในสนามเดิม เมื่อเข้าสู่สนามใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทุนในมุมมองของ Bourdieu มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทุนใดที่สามารถใช้ได้อยู่ หรือนักศึกษาพยาบาลกลุ่มนี้ต้องสร้างทุนใหม่ด้านไหนขึ้นมาบ้าง เพื่อให้ตนเองเกิดความเท่าเทียม เสมอภาคในพื้นที่ทางการศึกษา ในหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จะก้าวเข้าสู่อัตลักษณ์เฉพาะทางวิชาชีพการพยาบาลต่อไปในอนาคต

หนึ่งจากการที่ประเทศไทยมีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจโดยการสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย 1) ปรับโครงสร้างสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) พัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ 3) มุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) เปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคไปสู่ความยั่งยืน 5) สร้างความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยง ได้เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกส่วนในการขับเคลื่อนแผนฯ ให้สำเร็จ (ดนุชา พิชยนันท์, 2565) และในเป้าหมายที่ 3 เรื่องการมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรมมีสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ในเป้าหมายที่ 10 การลดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้ได้รับโอกาสที่เสมอภาค และลดการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากการสนับสนุนโอกาสด้านเงินทุนการศึกษาเพื่อให้เด็กชาติพันธุ์ได้เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้จะถือว่าเป็นสิ่งที่ดีสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ แต่นอกจากการสนับสนุนทางโอกาสและทุนการศึกษา นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ควรได้รับการปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์จากเพื่อน อาจารย์ และคนรอบข้างด้วยความเข้าใจและคำนึงถึงสิทธิ ความแตกต่างในมิติทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล ตลอดจนการได้รับการสนับสนุน/หนุนเสริมในเงื่อนไขด้านอื่น ๆ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นวิชาชีพทางการพยาบาลที่มีคุณภาพ และมาตรฐานในระดับสากล ด้วยความภาคภูมิใจต่อการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง และนำวิชาความรู้ที่มีหลังจากจบการศึกษาแล้ว ไปดูแลคนในชุมชนของตนเองให้มีสุขภาพดี ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นพลังผลักดันสู่กลุ่มชาติพันธุ์รุ่นใหม่ในการศึกษาและการเข้าถึงรูปแบบการรักษาแผนใหม่ รวมถึงการประยุกต์ให้เข้ากับ

แผนการรักษาตามภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนด้วย ความเสมอภาคทางการศึกษาไม่ใช่การสนับสนุนทุนทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวแต่ต้องคำนึงถึงทุนที่จำเป็นในมิติอื่น ๆ ภายในสนามที่มีผลต่อการปรับตัวหรือการปรับเปลี่ยนฮาปัส หากขาดมุมมองในการสนับสนุนต่อการปรับเปลี่ยนทุนหรือสังคมทุนที่จำเป็นภายในสนาม ยิ่งตอกย้ำความไม่เสมอภาคทางการศึกษา เป็นการนำเอากระบวนการศึกษากลับแล้ง แบ่งชั้นทางสังคมของคน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมใหม่ที่เกิดขึ้นไปจากของเดิมที่ตนเองเคยเผชิญมาก่อน เพื่อให้ตนเองก้าวพ้นออกจากสถานการณ์ความตึงเครียดต่างๆที่เข้ามาได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการเรียนการสอน การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ค่านิยม วัฒนธรรมในสังคมใหม่ โดยที่ยังสามารถรักษาอัตลักษณ์เดิมให้คงอยู่ไว้ได้ เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความแตกต่างในด้านมิติทางวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ต่อการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน โดยเฉพาะนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้เห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งเรื่องความคิด ความเชื่อ การใช้ภาษา รูปแบบการใช้ชีวิต ความทันสมัย ความคล่องตัวในการใช้เทคโนโลยี การออกแบบหลักสูตรที่มีกระบวนการเรียนการสอนแบบเดียว ทำให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เสียเปรียบ หรือใช้ความพยายามมากกว่านักศึกษาพยาบาลที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ อาจส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ไม่บรรลุมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcome) ตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เล็งเห็นประเด็นความแตกต่างทางด้านเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์พยาบาลตามแบบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานที่สภาการพยาบาลกำหนด โดยคำนึงถึงรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างที่หลากหลายในด้านวัฒนธรรม การใช้ภาษา เพื่อหล่อหลอมให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เป็นพยาบาลที่ประสบความสำเร็จ ออกไปรับใช้สังคมตามบทบาทหน้าที่อย่างมีมาตรฐานสากล โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์เดิมไว้ไม่ให้สูญหายควบคู่กับอัตลักษณ์ใหม่

คำถามการวิจัย

1. อัตลักษณ์เดิมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนเข้าสู่บริบทในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นอย่างไร

2. นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเผชิญอะไรบ้างเมื่อเข้าสู่บริบทในคณะพยาบาลศาสตร์ อันส่งผลต่อการเสียเปรียบ หรือเป็นรองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้าสู่บริบทในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

3. นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีกระบวนการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้เข้ากับอัตลักษณ์ใหม่ของพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เดิมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาลในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2. เพื่อวิเคราะห์การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้าสู่บริบทในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้าสู่บริบทในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

4. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้าง / สะสมทุนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

คุณค่าของงานวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้เชิงทฤษฎี ความก้าวหน้าของความรู้เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องฮาบิทัสของ Bourdieu เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาชาติพันธุ์ในระดับอุดมศึกษา

2. การเปิดโลกทัศน์ มุมมอง และเผชิญความท้าทายทางด้านการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. เผยให้เห็นโครงสร้างและรูปแบบของความไม่เท่าเทียมในสถาบันอุดมศึกษา

4. เปิดพื้นที่ให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริงโดยไม่ถูกปิดกั้นจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม

5. เสริมสร้างพลังให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เห็นคุณค่าทุนทางวัฒนธรรมเดิมของตนเองและรักษาไว้ไม่ให้สูญหาย ควบคู่ไปกับการสร้างทุนวัฒนธรรมใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมอันดีดั้งเดิม

6. ผู้รับผิดชอบออกแบบการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ได้ทราบข้อมูลปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านมิติสังคมและวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาลโดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์

7. องค์ประกอบหรือปัจจัยที่ส่งเสริมกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต่อการสวมทับอัตลักษณ์ใหม่ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะทางวิชาชีพการพยาบาลให้ควบคู่ไปกับอัตลักษณ์และทุนทางวัฒนธรรมเดิมของชาติพันธุ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **สนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน** หมายถึง คณะพยาบาลศาสตร์และ / หรือวิทยาลัยพยาบาล ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี โดยมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่คนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีการต่อสู้อยู่ระหว่างกลุ่มคนในสังคมในลักษณะที่มีความเฉพาะทางวัฒนธรรมของสนามตามวาทกรรมสถาบัน ค่านิยม กฎ และระเบียบ ที่สร้าง /ผลิต ให้พยาบาลได้รับการบ่มเพาะให้มีอัตลักษณ์ของความเป็นพยาบาล

2. **กลุ่มชาติพันธุ์** หมายถึง กลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา มีความคิด ความเชื่อ และวิถีการปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาตามเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากแนวคิดรัฐชาติไทย โดยถูกสร้างคุณค่าความหมายให้มีความแตกต่างจากกลุ่มชนที่เป็นกลุ่มหลักในสังคม ซึ่งในงานวิจัยนี้จะพิจารณาเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้ความหมายดังกล่าวซึ่งมีถิ่นที่อยู่อาศัยบนพื้นที่สูงในประเทศไทย

3. **นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์** หมายถึง กลุ่มคนชาติพันธุ์ภายใต้คำจำกัดความและมุมมองของรัฐไทยที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นนักศึกษาเพื่อเข้ามาศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งที่มีสัญชาติไทยและไม่มีสัญชาติไทย

4. **อัตลักษณ์** หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือสังคม ที่มีความโดดเด่น สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างจากบุคคลอื่น เป็นตัวบ่งบอกว่าเราคือใคร มีบทบาทอย่างไรในสังคม โดยอัตลักษณ์มีมุมมอง 2 มิติคือ

- อัตลักษณ์ที่มาจากตัวผู้กระทำการ (Agency) เกิดจากมิติภายในของตัวบุคคลที่คิดตัดสินใจเลือกตามความรู้สึกข้างในผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง

- อัตลักษณ์ที่เกิดจากโครงสร้าง (Structure) เป็นมุมมองมิติภายนอก ที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดความเป็นปัจเจกบุคคลหรืออัตลักษณ์ของบุคคล ตามสถานะและชั้นชั้น

5. **ฮาบิทัส** หมายถึง แนวโน้มทางอุปนิสัยของคนที่ผ่านการปฏิบัติซ้ำๆ จนกลายเป็นความเคยชิน จนสบายกาย สบายใจ และมีความเชี่ยวชาญในการใช้ทุนให้ผลตอบแทนกับสนาม ซึ่งฮาบิทัสถูกสร้างมาจากโครงสร้างทางสังคมภายนอกผ่านการอบรมเลี้ยงดู ชัดเจนจากบรรทัดฐานทางสังคมที่ได้จากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการทำงาน ร่วมกับการรับรู้ภายในตัวบุคคล ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ภายในตัวแต่ละบุคคล มีความมั่นคง ถาวร สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามช่วงเวลาที่เราสัมผัสพันธ์ด้วยในสนามหรือบริบททางสังคมในช่วงเวลานั้น

6. **การปรับตัว** หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ มุมมอง และพฤติกรรมในการจัดการและแก้ไขปัญหาต่อสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ให้เกิดความสมดุล รวมถึงการปรับวิถีการปฏิบัติตามวัฒนธรรม สังคม ภาษาที่แตกต่างได้อย่างเหมาะสม และมีความสุข ซึ่งจะอธิบายด้วยการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ที่ประกอบด้วยทั้งการปรับตัวในแบบโครงสร้าง (structure) และการปรับตัวของบุคคลในแบบผู้กระทำการ (Agency) และมีลักษณะสอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนฮาบิทัส

7. **การปรับเปลี่ยนฮาบิทัส** หมายถึง การที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในสนามสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และมีตำแหน่งในสนาม ซึ่งประกอบด้วยทุนที่ใช้ในการต่อรองในสนาม เมื่อเจอปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิตหากบุคคลสามารถอยู่ในสนามด้วยความรู้สึกสบาย ไม่อึดอัดหรือคับข้องใจแสดงว่าบุคคลนั้นสามารถปรับตัวได้ดี มีฮาบิทัสที่เหมาะสมแม้เจอสถานการณ์หรืออุปสรรคที่เข้ามาก็สามารถที่จะจัดการหรือเผชิญหน้าได้ด้วยความมั่นใจ และมีความแข็งแกร่งเข้มแข็งมากขึ้นผ่านประสบการณ์ที่ได้รับจากการแข่งขันภายในสนาม

8. **ทุน** หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนโดยสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ที่ถูกแปลง และแลกเปลี่ยนกันภายในเครือข่ายทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่เป็นวัตถุสิ่งของ และในทางมานุษยวิทยาที่แลกเปลี่ยนทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการประเมินคุณค่า ซึ่งทุนตามแนวคิดของ Bourdieu มีทั้งหมด 4 ทุน ได้แก่ 1) ทุนเศรษฐกิจ (economic capital) 2) ทุนทางสังคม (social capital) 3) ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital) 4) ทุนวัฒนธรรม (cultural capital)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างอันประกอบไปด้วย ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม กฎ ระเบียบในการปฏิบัติตัว รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิต ที่แตกต่างจากสนามชาติพันธุ์เดิมของตัวเองทั้งความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) และบรรทัดฐานทางสังคม (Norm) ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตชุมชนเดิม มาสู่ชีวิตสังคมเมืองที่มีลักษณะของความทันสมัย (Modern) ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องปรับเปลี่ยน มุมมอง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตใหม่เพื่อให้สอดคล้องบริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่ตัวเองอยู่ปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถนำตัวเองให้ไปถึงเป้าประสงค์ที่คาดหวังไว้ในการเข้ามาสู่สนามของการเป็นพยาบาลวิชาชีพ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ส่วนที่หนึ่ง : ความเป็นสนามของชุมชนชาติพันธุ์และคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การศึกษาเรื่องการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนบริบททางสังคม วัฒนธรรมอย่างมาก จากบริบทในชุมชนแบบชาติพันธุ์มาเป็นบริบทในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน กล่าวคือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภาษา กฎ กติกา ระเบียบในการปฏิบัติตัว และวิถีการดำเนินชีวิต จากวิถีชีวิตแบบชุมชน “กึ่ง” ดั้งเดิมที่มีลักษณะเป็นสังคมชนบทมีโครงสร้างอย่างง่าย เป็นสังคมที่มีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมเชิงกลไก (Mechanical Solidarity) ที่นำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นแบบอัตโนมัติ คนในสังคมมักทำอะไรด้วยตนเองไม่ค่อยแบ่งงานกันทำ แต่จะมีการเอื้อเฟื้อต่อกัน ทุกคนทำงานได้เองหมด มีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในแบบเดียวกันอย่างสูง มาสู่บริบททางสังคมเมือง วัฒนธรรม ความทันสมัย มีโครงสร้างทางสังคมซับซ้อน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคมมีความหลากหลาย มีการยึดเหนี่ยวทางสังคมแบบอินทรีย์ (Organic Solidarity) อยู่ร่วมกันได้โดยการแบ่งงานกันทำตามบทบาทหน้าที่ทางสังคม ความเชี่ยวชาญในงานที่รับผิดชอบ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2553)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเชื่อว่าในบริบทสังคม วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ นั้น มิได้เป็นบริบทที่มีความเสมอภาค เท่าเทียมกัน หากแต่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ต้องต่อสู้ ต่อรอง มีการแข่งขัน เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดในบริบทนั้น ๆ ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ไม่ใช้การศึกษาสภาพแวดล้อมของบริบทโดยทั่วไป แต่มองบริบทในฐานะแนวคิด (concept) เรื่องสนามที่แสดงในการต่อสู้ ต่อรอง ภายในสนาม

แนวคิดเรื่องสนาม (Field)

สนาม อธิบายถึงพื้นที่อันประกอบไปด้วย ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ที่เป็นกรอบให้คนภายในสนามต้องปฏิบัติ ตามทักษะและแนวคิดของ Bourdieu ที่หมายถึง พื้นที่ทางสังคม (Social space) ที่คนในสังคมมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ได้หมายถึงแค่พื้นที่ที่เป็นสถานที่ตั้งของสิ่งที่เราจะทำการศึกษานั้น แต่รวมถึงข้อมูลจำเพาะของสิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คนพื้นเมือง ประเทศ องค์กัระหว่างประเทศ เป็นความสัมพันธ์ของบริบท เป็นองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดโดยคนที่สนใจและได้รับการปฏิบัติจากองค์ความรู้นั้นๆ สื่อถึงโครงสร้างทางสังคมที่มีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มคนในสังคม ด้วยความรู้ ความเชื่อ ธรรมเนียม วัฒนธรรม ที่แสดงออกทางการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ เป็นปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ทางสังคมที่คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

Patricia Thomson ได้อธิบายแนวคิดของสนามโดยเปรียบเทียบกับสนามฟุตบอลที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตของเกมส์การเล่น ตามตำแหน่งของผู้เล่น ซึ่งผู้เล่นแต่ละคนก็มีวิธีการเล่นที่สามารถเล่นได้อย่างมีอิสระ แตกต่างกันไป โดยมีกฎ กติกาเป็นตัวควบคุมตามตำแหน่งของผู้เล่น ซึ่งแนวคิดของสนามของสังคมก็เหมือนกับสนามของเกมส์ฟุตบอล ที่ต้องมีตำแหน่ง ที่ถูกรอบครองโดยตัวแทนทางสังคม (Social agent) ซึ่งตัวแทนทางสังคมที่ครอบครองตำแหน่งสามารถเป็นได้ทั้งตัวบุคคล หรือ สถาบัน ที่เป็นตัวบอกว่าจะเกิดอะไรขึ้นอะไรสามารถทำได้หรือทำไม่ได้ ภายใต้ข้อกำหนดเงื่อนไข ข้อจำกัดของสนามนั้น (Thomson, 2008)

สำหรับ Bourdieu “สนาม” คือพื้นที่ทางสังคม ที่มีสถาบันเป็นตัวกำหนด โดยมี กฎ กติกา (Rule) ระเบียบ (Regulation) วิธีปฏิบัติ (way of practice) พิธีกรรม (Rite) พิธีการ(Ritual) และวาทกรรม (Discourse) กำกับ ในสนามเพื่อให้คนในสนามปฏิบัติตาม และเป็นตัวกำหนดตำแหน่ง (position) ของแต่ละคนในสนามนั้น ซึ่งภายในสนามจะมีลำดับชั้นของตำแหน่ง โดยจะมีตัวแทนหรือสถาบันที่อยู่ในตำแหน่งครอบงำสังคม (Dominant social agents) ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ มีสิทธิ์ที่จะเปลี่ยนแปลง โดยชอบธรรม ว่าใครจะอยู่ตรงไหน ใครจะทำอะไร สามารถทำอะไร หรือไม่สามารถทำอะไรได้บ้าง ใครมีสิทธิ์อะไรในสนาม ทำให้คนในสนามต้องยึดถือและ

ปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของแต่ละคนให้ดีที่สุดเพื่อให้ตนเองไปสู่บทบาท หรือปรับเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันในสนามเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการเป็นผู้ครอบครองในสนามต่อไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โครงสร้างของพื้นที่ทางสังคมจะประกอบด้วยผู้ครอบครอง (Dominate) และผู้ที่ถูกครอบครอง (Dominated) เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมต่อกันภายในพื้นที่ ทำให้เกิดการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อรักษาตำแหน่งในพื้นที่จึงต้องใช้กลยุทธ์ (Strategies) ในการแข่งขันกันให้มีอำนาจที่จะสามารถกำหนดตำแหน่งของตนเองในสนามได้ (Bourdieu, 1966)

จากมุมมองข้างต้นทำให้เห็นว่า “สนาม” เป็นโครงสร้างทางสังคมซึ่งเป็นพื้นที่ของพลัง ในการดึงดูดบุคคลที่มีตำแหน่งเดียวกันในสนามเข้าหากัน ส่วนคนที่อยู่ในตำแหน่งที่แตกต่างกันก็จะถูกผลักดันออกจากกัน เป็นการต่อสู้เพื่อกำหนดลำดับชั้นที่เหมาะสมในการครอบครองตำแหน่งภายในสนาม ปกป้องตำแหน่ง หรือปรับเปลี่ยนตำแหน่งของตนเองหรือของกลุ่มในสนาม ดังนั้น สนาม จึงเป็นเสมือนหนึ่งสนามของแรง (field of force) ที่มีลักษณะเป็นพลวัต ขณะเดียวกันก็มีศักยภาพจำนวนมากดำรงอยู่ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของโครงสร้าง ความแตกต่าง และระยะห่างของรูปแบบของสนาม ซึ่งแสดงถึงความไม่สมมาตรกันระหว่างความหลากหลายของพลัง เฉพาะ ที่เผชิญกับอีกพลังหนึ่ง ความเป็นพลวัตในสนามเกิดจากการที่โครงสร้างของสนาม ประกอบไปด้วยทุน เครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งต่าง ๆ ในสนาม และการต่อสู้เพื่อให้ได้มา ซึ่งการได้ประโยชน์เฉพาะตามแต่ลักษณะของแต่ละสนาม ทุนที่บุคคลครอบครองจึงถูกนำไปใช้ในสนาม ขึ้นอยู่กับปริมาณของทุนที่แต่ละบุคคลครอบครอง โดยผู้ที่มีทุนมากและมีกลยุทธ์ ในการปรับใช้ทุน ตามตำแหน่งของตนเองภายในสนามจะเป็นผู้ที่ได้เปรียบ โดยทุนเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม (Bourdieu & Wacquant, 1992)

สำหรับ Bourdieu แนวคิดเรื่องทุนไม่ใช่การต่อสู้ของชนชั้นนายทุนที่มีปัจจัยในการผลิตมากกว่าชนชั้นกรรมาชีพเหมือนของ Karl Marx แต่เป็นเครื่องมือแสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคลในสนามเป็นเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นและรสนิยมของบุคคลที่ให้คุณค่ากับสิ่งหนึ่งมากกว่าอีกสิ่งหนึ่ง ลักษณะของทุนตามแนวคิด Bourdieu คือสามารถสะสมเพื่อเพิ่มทุน ปริมาณทุนของแต่ละคนได้ สามารถส่งต่อถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ และสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบของทุนไปเป็นทุนอื่น ๆ ได้ด้วย ซึ่งทุนภายในสนามมีความหลากหลายไม่เพียงแต่อยู่ในระบบทางเศรษฐกิจอย่างเดียวแบบ Karl Marx แต่ทุนของ Bourdieu แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

1) ทุนเศรษฐกิจ (economic capital) หมายถึง เงิน ทรัพย์สิน (material asset) ที่สามารถเปลี่ยนไปเป็นเงินได้ เช่น ทองคำ ที่ดิน หุ่น ลิขสิทธิ์ครอบครองในทรัพย์สินหรือการครอบครองปัจจัยการผลิตทางเศรษฐกิจที่ไปเพิ่มความสามารถของบุคคลในสังคม

2) **ทุนทางสังคม (social capital)** เป็นเครือข่ายที่มีความคงทนเชื่อมต่อบ้างเจก รวมไว้ด้วยกันในรูปของกลุ่ม ครอบครัว สมาชิก พรรค เพื่อสนับสนุนกันและกันภายในกลุ่ม จำนวน ทุนทางสังคมแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับขนาดของเครือข่ายที่ติดต่อสัมพันธ์กัน ทุนทางสังคมสำหรับ Bourdieu มองว่าถูกสร้างจากอำนาจทางสังคมและต้องมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ มีความใกล้ชิดกันภายในสังคมและการคงอยู่ของเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นหรือที่เห็นกันอยู่ การเพิ่มขึ้นของทุนทางสังคมขึ้นอยู่กับขนาดของความสัมพันธ์ที่ได้ลงทุนไป ดังนั้นคุณค่าของทุนทางสังคมมาจากความไม่เท่าเทียมกัน หรือการถูกกีดกัน ถูกสร้างขึ้นมาจากพันธะ หน้าที่ หรือ ความผูกพันทางสังคม ที่สามารถเปลี่ยนรูปได้ตามเงื่อนไขที่เฉพาะ เช่นอาจเปลี่ยนไปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ หรือถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นสถาบันในรูปแบบของตำแหน่งทางสังคม ดังนั้นการอยู่ใน ครอบครัวที่มีทุนแตกต่างกัน ส่งผลให้การสร้างและสะสมทุนต่อมาของชีวิตแต่ละบุคคลก็แตกต่างกันไปด้วย อย่างไรก็ตามการสร้างทุน สะสมทุน หรือการแปลงทุนเกิดขึ้นจากการปฏิบัติผ่าน ยุทธศาสตร์ต่างๆ เพื่อที่จะรักษาให้คงอยู่และเพิ่มพูนมากขึ้น

3) **ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital)** คือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความไม่เท่าเทียมกัน ที่เกิดจากโครงสร้างสังคมไปสู่สัญลักษณ์ที่แตกต่าง โดดเด่นเหนือคนอื่น ๆ (distinction) เมื่อคนในสังคมรับรู้ มีการจำแนก และปรับเปลี่ยน จนเป็นที่ยอมรับในสังคม ทุนทางสัญลักษณ์จะแสดงออกมาในรูปแบบของ สถานะ สถานภาพ ยศถาบรรดาศักดิ์ ทุนสัญลักษณ์อาจได้มาจากการที่มีทุนเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน และใช้ทุนที่ตัวเองมีไปสร้างประโยชน์ให้กับบุคคลอื่น สามารถสร้างความน่าเชื่อถือและความเลื่อมใสให้กับตนเอง ด้วยชื่อเสียง (credit) จากการสร้างความไว้วางใจ (entrust) ให้กับตนเอง และด้วยการสร้างความไว้วางใจ (trust)

4) **ทุนวัฒนธรรม (cultural capital)** เป็นสิ่งที่ตัวแสดงรับมา แล้วทำให้ตัวแสดงนั้นๆดีขึ้น เป็นที่ยอมรับ และมีคุณภาพมากขึ้น ตามบริบทในสังคมนั้นๆ ซึ่งประกอบไปด้วย ภาษาศาสนา ความสามารถทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ซึ่งถูกสร้างมาจากครอบครัว โดยทุนทางวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นได้ใน 3 สถานะ ดังนี้

4.1 **ทุนวัฒนธรรมในสถานะของวัตถุหรือที่เป็นรูปธรรม (objectified state)** คือ สิ่งของ วัตถุ หรือสินค้าต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ ภาพวาดศิลปะ ประสิทธิภาพของทุนขึ้นอยู่กับการนำไปใช้

4.2 **ทุนวัฒนธรรมในสถานะภายใน (embodied state)** คือ อากัปกริยาที่แสดงออกทางร่างกายและจิตใจ มีลักษณะที่คงทนถาวร เกิดจากการสะสมเป็นระยะเวลานานเพื่อก่อตัวเป็นรูปร่างที่อยู่ภายในของตัวบุคคล เป็นกระบวนการสั่งสม ปลูกฝัง ย้ำ เลียนแบบวัฒนธรรม

โดยแสดงออกมาในลักษณะของ ภาษาพูด ท่าเดิน การยืน การปรับเปลี่ยนจากทุนชนิดนี้ต้องอาศัยเงื่อนไขประกอบเช่น เวลา สังคม และชนชั้นทางสังคม ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ ทำให้ลดลงหรือหายไปได้โดยคนที่มิหรือใช้ทุนรูปแบบนี้ หมายถึง ความสามารถทางกายภาพและความทรงจำของเขาเอง ทุนชนิดนี้เชื่อมโยงกับบุคคลในทางกายภาพ และมีการส่งผ่านทางกรรมพันธุ์ เป็นสิ่งที่ปัจเจกชนเพิ่มเข้าไปในมรดก มักจะถูกเปลี่ยนรูปหรือมองไม่เห็น ทำหน้าที่เป็นทุนวัฒนธรรมของตระกูลหรือชนชั้นตนเอง ความแตกต่างขึ้นอยู่กับเจ้าของทุนวัฒนธรรมในแต่ละครอบครัว มีเวลาเป็นตัวกลางทำหน้าที่เชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจ ยิ่งอายุมากขึ้นทุนวัฒนธรรมที่ถูกสร้างก็ถูกสะสมเพิ่มขึ้น

4.3 ทุนวัฒนธรรมในสถานะของสถาบัน (institutionalization state) คือ ชื่อเสียง การยอมรับที่ได้รับจากสถาบัน เช่น การสำเร็จการศึกษา ใบประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง โดยทุนวัฒนธรรมในสถานะแบบนี้สามารถเปลี่ยนรูปได้ตามเงื่อนไขเฉพาะ คือ อาจเปลี่ยนรูปเป็นทุนเศรษฐกิจ หรืออาจเปลี่ยนรูปกลายเป็นสถาบันในคุณสมบัติทางการศึกษา (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2555) ซึ่งสร้างความแตกต่างระหว่างความรู้ที่ได้รับการรับรองความสามารถอย่างเป็นทางการกับทุนวัฒนธรรมแบบธรรมดา เพราะทุนวัฒนธรรมที่ถูกทำให้กลายเป็นสถาบันทำให้เกิดการเปรียบเทียบ หรือการแปลงทุนวัฒนธรรมด้วยการทดแทนสิ่งหนึ่งโดยอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ส่งผลทำให้เกิดการสร้างอัตราการแลกเปลี่ยนระหว่างทุนวัฒนธรรมกับทุนเศรษฐกิจ คือการแปลงทุนเป็น “การรับประกันทุนทางการศึกษา” ด้วย “ค่าของเงิน” เพราะการได้มาซึ่งทุนวัฒนธรรมชนิดนี้ต้องใช้ความพยายาม เวลา และความยากลำบากในการแสวงหา ทำให้มูลค่าของทุนเศรษฐกิจที่ใช้แลกเปลี่ยนทุนวัฒนธรรมชนิดนี้ก็สูงตามไปด้วย เพราะได้มีการสร้างมูลค่ารูปแบบของทุนวัฒนธรรมชนิดนี้เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ที่มีคุณสมบัติที่คู่ควรและมีความพร้อมที่จะครอบครอง ซึ่งเป็นการอธิบายถึงความไม่เท่าเทียมกันในความสำเร็จทางการศึกษาจากเด็กที่พื้นฐานชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกัน สะท้อนการกระจายตัวของทุนวัฒนธรรมระหว่างชนชั้นที่เป็นเงื่อนไขในการสร้างความแตกต่างแต่ละปัจเจกบุคคลที่ได้รับมาไม่เท่าเทียมกัน

ในแต่ละสนามจะมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจง มีกฎ ระเบียบการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป กลยุทธ์ในการปรับใช้ทุนภายในสนามขึ้นอยู่กับความสามารถในการครอบครองพื้นที่ภายในสนาม เปรียบเสมือนอำนาจที่จะสร้างกำไรหรือประโยชน์ให้กับกลุ่มคนที่มีอำนาจในการครอบครองเหนือกว่า เป็นการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ในทำนองเดียวกันแวดวงการศึกษาเป็นที่ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นและเป็นที่ส่งต่อความไม่เท่าเทียมกันจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นปัญหาของความไม่เท่าเทียมกันในความสำเร็จทางการศึกษา

หมายความว่านอกจากความสามารถทางด้านสติปัญญา สมรรถนะทางการเรียนของผู้เรียน แล้ว ยังต้องอาศัยทุนของแต่ละบุคคลที่สั่งสมมาภายในสนามของการศึกษาในแต่ละคน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการศึกษาเปรียบได้กับทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ทำงานร่วมกับทุนอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบหรือความเสียเปรียบ รวมถึงการวางตำแหน่งทางสังคมในแต่ละสนาม (Thomson, 2008)

นอกจากนี้สนามยังแสดงถึงความสัมพันธ์ของตำแหน่งและโครงสร้างภายในที่ถูกครอบครองโดยตัวแทนที่ถูกกำหนด โดยมีขอบเขตของสนาม คือ สิ่งที่กำหนดอยู่ภายใน กำหนดลักษณะระบบหรือความสัมพันธ์ของตำแหน่ง การวิเคราะห์พื้นที่ทางสังคม เปรียบเหมือนกับการวิเคราะห์ให้เห็นโครงสร้างชนชั้นทางสังคม(Class) ที่สามารถระบุตำแหน่งในสนาม สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของวัฒนธรรม ระบบการศึกษา และอนาคตของกลุ่ม เป็นตัวกำหนดรสนิยมหรือสไตล์ในสนาม ค่านิยมทางวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่น เสื้อผ้า ของใช้ สไตล์การแต่งตัวที่เป็นตัวบ่งบอกรสนิยมของคนที่อยู่ในสนาม ที่มีค่านิยมและวัฒนธรรมในรูปแบบเดียวกันตามทุนทางเศรษฐกิจที่จะสามารถครอบครองได้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการครอบครองของคนบางกลุ่มที่อยู่ในสนามเดียวกัน โดยมีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทางสังคมไม่ใช่ผลการรวมกันของตัวแปรที่หลากหลาย แต่สะท้อนถึงกฎข้อแตกต่างที่มีเงื่อนไข ในสังคมมีแนวโน้มที่จะสร้างปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติตามประสิทธิภาพทางสังคม เช่นสังคมเราอยู่บนพื้นฐานของการผลิตซ้ำผ่านการศึกษา Bourdieu เรียกว่า ทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรม ทำให้มีตำแหน่งที่แตกต่างกันในพื้นที่ทางสังคม สถานะทางสังคม สิทธิพิเศษขึ้นกับตัวแปรของรายได้ เป็นเงื่อนไขในการเข้าถึง และกำหนดวิธีการปฏิบัติ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดการกระทำของบุคคลและในขณะเดียวกันการกระทำของบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลก็เป็นตัวกำหนดโครงสร้าง ทำให้เห็นรูปแบบการจัดระเบียบที่อยู่ภายในสนาม (Pinto, 2015)

ผู้วิจัยมองว่าสนามเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งและอำนาจที่ทำงานร่วมกันในสนาม โดยบุคคลที่อยู่ในสนามจะประกอบด้วยทุนที่มีความแตกต่างกันในการกำหนดตำแหน่งว่าจะเป็นผู้ครอบครองหรือผู้ถูกครอบครอง ยกตัวอย่างเช่น ในสนามแวดวงศิลปะ ภาพวาดของจิตรกร เครื่องปั้นดินเผา ในงานแสดงนิทรรศการ สถาบันทางศิลปะวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดคุณค่าของงานศิลปะ ความชำนาญและชื่อเสียงของศิลปินที่เป็นผู้วาดหรือผลิตผลงานชิ้นนั้นก็เป็นตัวกำหนดมูลค่าของชิ้นงาน มีความได้เปรียบในสนามทางศิลปะมากกว่าศิลปินหน้าใหม่หรือศิลปินฝึกหัด มีอำนาจต่อรองในสนามที่มากกว่าจากผู้จัดงานนิทรรศการ หรือผู้เข้าชมผลงาน ซึ่งตัวศิลปินเองก็ต้องมีกระบวนการในการสะสมทุนในตัวของตัวเองไม่เพียงแต่ทุนทางเศรษฐกิจในการเรียน หรือจัดหาอุปกรณ์มาฝึกความชำนาญ ยังต้องอาศัยทุนทางสังคม เครือข่าย

ศิลปินในการแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ ผลงาน เทคนิคในการผลิตผลงาน การตอบรับและสนับสนุนจากคนรอบข้าง ทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับผลงานที่ผลิตเป็นตัวส่งเสริมต่อการกำหนดคุณค่าของงาน ทำให้ศิลปินแต่ละคนต้องต่อสู้ พัฒนาฝีมือของตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ผลงานตนเองเป็นที่ยอมรับในโลกศิลปะ เพื่อให้ชื่อของตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสนามหรือติดลำดับชั้นในสนาม เช่นเดียวกับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์อาจมีทุนที่แตกต่างจากนักศึกษาพยาบาลคนอื่น ๆ การส่งเสริมทุนทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษามีความเพียงพอในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพียงใด และผู้วิจัยเชื่อว่าในสนามแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันตามลักษณะของบริบททางสังคม และวัฒนธรรมภายในสนามนั้น ๆ ทุนที่จำเป็นต้องใช้ในแต่ละสนามอาจไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความเฉพาะเจาะจงของลักษณะสนาม

สนามวัฒนธรรม (Cultural field)

สำหรับ Bourdieu สนามวัฒนธรรมคือ บริบทที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติของคน (People's practice) ซึ่งบริบทนี้เองที่ผลิตสร้าง และแปลงรูปเจตคติและการปฏิบัติ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของคนกับบริบท ซึ่งบริบทนั้นได้ผลิตสร้างและแปลงรูปของทัศนคติและการปฏิบัติที่การปฏิบัตินั้นเกิดขึ้นของบุคคลกับบริบทในแต่ละการปฏิบัติที่เกิดขึ้น ตามวาทกรรม (Discourses), สถาบัน (Institutions), ค่านิยม (Values), กฎ (Rules) และระเบียบ (Regulations) ที่สร้าง ผลิต และเปลี่ยนแปลงเจตคติของคนไปจนถึงการปฏิบัติ โดย Bourdieu มีแนวคิดเรื่องสนามวัฒนธรรมว่า ไม่ได้เกิดจากการประกอบสร้างขึ้นจาก สถาบัน กฎ แต่เป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสถาบัน กฎ การปฏิบัติ และ ค่านิยมหลักที่ยึดถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นจริงและจำเป็นสำหรับสนามหนึ่ง ๆ ที่เรียกว่า “Doxa” และการแปลงเจตคติและการปฏิบัติ (Doxa attitude) คือคนที่อยู่ในสนามมีความยอมจำนนทางร่างกายไปจนถึงจิตใจสำนึกต่อการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ อำนาจเบ็ดเสร็จของสนาม ที่คนในสนามยอมจำนนต่อการปฏิบัติโดยไม่มีการตั้งคำถาม ซึ่งสนามวัฒนธรรมสามารถนิยามได้จากชุดความรู้ของสถาบัน ที่ประกอบด้วย กฎ พิธีกรรม สัญญา การกำหนดและการแต่งตั้งภายในสนามวัฒนธรรมนั้น ๆ ว่าอะไรเป็นอำนาจโดยชอบธรรมภายใต้วาทกรรมของชุดความรู้ภายในสถาบัน ที่กำหนดว่าใครสามารถทำอะไร ที่ไหน อย่างไร หรือไม่สามารถทำอะไรได้บ้าง (Webb, Schirato, & Danaher, 2002) กล่าวคือในสนามแต่ละสนามย่อมมีระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ภายในสนามทางวัฒนธรรมจะประกอบไปด้วยทุนทางวัฒนธรรม ที่เป็นตัวกำหนดคุณค่าทางวัฒนธรรม รสนิยม รูปแบบการเลือกบริโภคของคนในสนามวัฒนธรรมนั้น เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นสถานะ

อำนาจ ความสัมพันธ์ภายในสนามแต่ละวัฒนธรรม อำนาจของบุคคลใน สนามนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งของบุคคลในสนามและจำนวนทุนที่ครอบครองในสนาม โดยตัวแทน (agent) สามารถกำหนดคุณค่าหรือรูปแบบเฉพาะของทุนซึ่งเป็นการกำหนดภายในและจำกัดอยู่ในเฉพาะของแต่ละสนาม

ความเป็นสนามวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์

“กลุ่มชาติพันธุ์” (ethnic group) เป็นกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นกลุ่มย่อยของกลุ่มเชื้อชาติ (อมรา พงศาพิชญ์, 2549) โดยเชื้อชาติ เป็นตัวกำหนดความแตกต่างระหว่างบุคคลทางชีวภาพด้านพันธุกรรม สีผิว เชื้อสาย กำเนิดของชาติ ความแตกต่างของพฤติกรรมที่บ่งบอกตัวตนและฐานะทางชาติพันธุ์ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564)

นักมานุษยวิทยาชาวตะวันตกได้บุกเบิกการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ในยุคต้นศตวรรษที่ 20 ได้ใช้คำว่า “ชนเผ่า” เป็นหลัก โดยมีความหมายสองประการคือ 1) สังคมที่ตั้งชุมชนทำการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์สู่สังคมเมือง อุตสาหกรรม 2) ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ เฉพาะกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งที่ขาดการเชื่อมต่อกับกลุ่มอื่นในสังคม ต่อมาในยุคหลังตั้งแต่ทศวรรษที่ 1930 ได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น โดยความหมายยังคงหมายถึงกลุ่มคนที่ด้อยอำนาจทางสังคม การเมืองหรือเศรษฐกิจกว่ากลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2557) ประเทศไทยมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการใช้ภาษาที่แตกต่างกันจากชนกลุ่มใหญ่ ได้ถูกกระบวนการทางสังคมผลักดันให้ตกอยู่ในสถานะบุคคลชายขอบของสังคมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มักถูกกลืนหรือละเลยในมิติมนุษยชนในด้านต่าง ๆ เช่น การไม่มีสถานะทางกฎหมาย การขาดสิทธิทางวัฒนธรรม และอคติทางชาติพันธุ์ การขาดสิทธิในทรัพยากรการครอบครองพื้นที่ทำกิน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม, 2564) กลุ่มคนชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) เรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภาษาในการสื่อสาร ในแบบแผนเดียวกัน ตามจุดกำเนิดของบรรพบุรุษที่สืบทอดมา ที่มีความเฉพาะเป็นของตนเองที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ตามบทบาท (Role) หน้าที่ และ สถานะ (Status) ทางสังคมของแต่ละคน คนที่อยู่ใน ชาติพันธุ์เดียวกันมักมีความรู้สึกผูกพันกันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งช่วยในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของ

ชาติพันธุ์ และเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชาตินั้น ๆ (อมรา พงศาพิชญ์, 2537) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ทางสังคมของชุมชนชาติพันธุ์เป็นสนามเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นที่เกิดจากการถูกสร้าง และผลิตซ้ำความรู้ ความคิด ความเชื่อ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ร่วมกัน ที่มีผู้แสดงหรือผู้กระทำการ (actor) ต่าง ๆ รวมถึงทุนในรูปแบบต่างๆ ที่อยู่ภายในสนาม เปรียบเสมือนสนามทางวัฒนธรรมทางเชื้อชาติของกลุ่มคนชาติพันธุ์ตามทฤษฎีเรื่องเชื้อชาติ (racial theories) เป็นชุดความรู้ในการจัดจำแนกบุคคลตามจุดกำเนิดโดยแบ่งกลุ่มตามคุณสมบัติทางกายภาพตามจุดกำเนิดและมีความเชื่อมโยงกับความแตกต่างของพฤติกรรมของบุคคล (เจษฎา เนตะวงศ์, 2564) ซึ่งมีความแตกต่างจากสนามทางสังคมเมืองที่อยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมทุนนิยม (Capitalism) ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และอำนาจในการผลิต เมื่อคนชาติพันธุ์ต้องมีการเปลี่ยนสนามจากความเป็นชาติพันธุ์ไปสู่สนามของความทันสมัยในสังคมเมือง มีผลทำให้โอกาสของกลุ่มคนชาติพันธุ์ด้อยกว่าคนกลุ่มอื่นในด้านพลังอำนาจ ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพราะทุนทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้านการศึกษา ที่มาจากปัญหาความยากจน ทำให้กลุ่มคนชาติพันธุ์ขาดโอกาสทางสังคม ถูกจัดให้เป็น “คนชายขอบ” ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (Modernization) รวมทั้งถิ่นฐานที่ตั้งอาศัยอยู่ห่างไกลความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หรือแม้แต่วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษที่แตกต่างจากแนวคิดที่นำไปสู่ความทันสมัย ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รวมถึงการศึกษาที่เป็นแบบแผนให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้ประเทศมีความก้าวหน้าได้ทันสมัยหรือมีความเท่าเทียมกับประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก

ดังนั้นกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ตามชายขอบของประเทศไทย ที่ห่างไกลกับความเจริญทางด้านวัตถุ และเทคโนโลยี จึงถูกจัดประเภทให้อยู่ในฐานะของคนที่ไม่เจริญ ล้าหลัง ไม่ทันสมัย ไม่มีความรู้ เพราะไม่รู้จักเทคโนโลยี หรือสิ่งอำนวยความสะดวก กลุ่มชนชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่เรียนรู้จักการใช้ชีวิต มีวิถีการดำเนินชีวิตที่อิงอยู่กับธรรมชาติ ใช้ชีวิตส่วนใหญ่กับทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าเครื่องมือทางเทคโนโลยี ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมมีความเฉพาะเจาะจงตามอัตลักษณ์ของกลุ่มตัวเองจึงเป็นคนกลุ่มน้อย ที่ขาดพลังอำนาจในการจัดการตนเอง ขาดสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีคนกลุ่มใหญ่คือชุมชนในเมือง ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ตามกระแสความทันสมัย

การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยรัฐสมัยใหม่ เป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic categorization / classification) ตามแนวคิดรัฐชาติ ในการจัดประเภทของ

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตามโครงสร้างบริบทอัตลักษณ์ร่วมเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ และมีชื่อเรียกของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ตามที่รัฐตั้งและจำแนกขึ้น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งถูกสร้างขึ้นแบบแข็ง แข็ง เปลี่ยนแปลงยาก (stereotype) และถูกทำให้กลายเป็นสถาบัน (institutionalization of ethnicity) เพื่ออำนวยความสะดวกและควบคุม (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546) และรัฐสมัยใหม่มีบทบาท และมีอิทธิพลต่อกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มที่สร้างองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกันออกไปในเรื่องของสิทธิมนุษยชน สิทธิทางวัฒนธรรม สิทธิการเข้าถึงและได้รับบริการสาธารณะต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ เป็นสิ่งที่เลือกและถูกเลือกให้มีการปะทะ และต่อรองซึ่งกัน และกัน เพื่อออกจากการครอบงำของกระบวนการที่ใช้ในการจัดจำแนกอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งรัฐชาติไม่สามารถควบคุมหรือจัดกระทำได้แบบเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ มักถูกตรวจสอบ ตอบโต้ จากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยการปฏิเสธ และตีความจากสิ่งที่ถูกรัฐชาติเลือกให้ใหม่ เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการสร้างความหมายของตนเอง และขยับออกจากกรอบของอัตลักษณ์ที่หยุดนิ่ง แสดงถึงการไม่ยอมจำนนต่ออำนาจ ชัดขึ้น ผ่านการรื้อและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้วัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อแสดงความเป็นตัวตนของตนเองต่อสังคมภายนอก ดังนั้นความเป็นชาติพันธุ์จึงไม่ใช่สิ่งที่รัฐประกอบสร้างขึ้น หรือเป็นผู้กระทำเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นกระบวนการที่กลุ่มชาติพันธุ์สามารถสร้างและผลิตใหม่ได้ตลอดเวลาเช่นกัน (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546)

กลุ่มชนชาติพันธุ์ในสมัยปัจจุบันได้รับอิทธิพลความทันสมัยเช่นเดียวกัน ทำให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์เริ่มออกจากชุมชนดั้งเดิมของบรรพบุรุษไปสู่สังคมภายนอก ที่ประกอบด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยี รูปแบบการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงคนเริ่มหางาน ประกอบอาชีพ ส่งลูกเรียนหนังสือ ทำให้ค่านิยม มุมมอง ทศนคติ ในการดำเนินวิถีชีวิตแบบเดิม วัฒนธรรมทางสังคมเดิมถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบททางสังคมตามตำแหน่ง หน้าที่ สถานภาพของแต่ละบุคคล ผ่านการเรียนรู้โดยระบบการศึกษา นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเขตกรุงเทพมหานครก็เช่นเดียวกัน ที่ได้รับอิทธิพลของสังคมความทันสมัยเข้ามาเปลี่ยนแปลงทำให้ต้องอาศัยการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมใหม่ในรูปแบบความเป็นวิชาชีพทางการพยาบาล

การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม มีการเคลื่อนไหวอยู่ในบริบทของรัฐชาติที่กำหนดนโยบายส่งผลกระทบการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ตามตำแหน่งถิ่นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ อาศัยอยู่ โดยเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องควบคู่

ไปกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของรัฐชาติ ที่มีผลต่อสถานภาพและความสามารถในการต่อรองแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์แตกต่างกัน (จามะรี เชียงทอง, 2547) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วย “สนาม” (Field) ตามทัศนะของ Bourdieu ที่สื่อถึงความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะของสนาม ว่าเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่อยู่ในสนาม มีการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนโดยการเลือกใช้ทุน (Capital) ที่มีอยู่ในแต่ละคนให้สอดคล้องเหมาะสมตามตำแหน่งที่อยู่ในสนาม และใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการแข่งขันกันเพื่อเพิ่มพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเองจนเกิดอำนาจในการครอบครองในสนาม

คนในกลุ่มชนชาติพันธุ์เมื่อก้าวเข้ามาสู่โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ระบบทุนนิยม (Capitalism) หากพิจารณาตามแนวคิดของ Karl Marx การที่กลุ่มชนชาติพันธุ์ถูกจัดให้อยู่ในชนชั้นกรรมาชีพ หรือชนชั้นแรงงาน ที่ต้องทำงานใช้แรงงานในกระบวนการผลิต เพราะมีอำนาจในการครอบครองปัจจัยในการผลิตที่น้อยกว่าชนชั้นนายทุน เป็นการแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่างและความขัดแย้งของโครงสร้างส่วนล่างและโครงสร้างส่วนบน โดยโครงสร้างส่วนล่าง (Base / Infrastructure) เป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกับวิธีการผลิต (mode of production) หรือ ความสัมพันธ์แรงงานทางการผลิต (relations of production) ระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นแรงงาน และเครื่องมือในการผลิต และโครงสร้างส่วนบนได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา การเมือง วัฒนธรรม ในมุมมองของมาร์กซ์ ระบบเศรษฐกิจที่เป็นโครงสร้างส่วนล่าง มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบน และขณะเดียวกันโครงสร้างส่วนบนก็เป็นตัวกระทำต่อโครงสร้างส่วนล่างด้วยเป็นความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงกัน (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) อย่างไรก็ตามในทัศนะของ Louis Althusser นักปรัชญาแนวมาร์กซ์สายโครงสร้าง (Neo-Marxism) หันมาศึกษาโครงสร้างส่วนบน โดยให้ความสำคัญกับโครงสร้างการปฏิบัติและอุดมการณ์ของสังคมภายนอก ที่เป็นตัวกำหนดการกระทำของบุคคล โดยไม่สนใจบทบาทของคน (เจษฎา เนตะวงค์, 2564) ทำให้ Bourdieu มีข้อโต้แย้ง ว่ากระบวนการขับเคลื่อนทางประวัติศาสตร์และสังคมจะไม่มีจุดหมายหากปราศจากผู้กระทำการ (Agency) จึงได้เสนอทฤษฎีเรื่อง “การปฏิบัติ” (Theory of practice) โดยมีตัวแบบทางโครงสร้างที่เรียกว่า “สนาม” (Field) (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ซึ่งสนาม (field) ความเป็นชาติพันธุ์ในมุมมองของ Bourdieu ให้ความสนใจต่อการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ที่มีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างทางสัญลักษณ์ สถาบันและจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งสนามวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการปฏิบัติต่อกันในกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ วัฒนธรรมเดียวกัน โดยการสืบทอดต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น ตามบทบาทหน้าที่ของตำแหน่งภายในสนามความเป็น

ชาติพันธุ์ ซึ่งนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์เป็นกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในสนามวัฒนธรรมความเป็นชาติพันธุ์ ตามกลุ่มเชื้อชาติ วัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ กรอบความคิด ความเชื่อ ที่มี และใช้ในการยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พฤติกรรมการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความเป็น ชาติพันธุ์ สุนิยม ความคิด ความเชื่อ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจต่าง ๆ

**ความเป็นสนามวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ผลิตพยาบาลวิชาชีพ :
คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน**

ในการศึกษาครั้งนี้ นักศึกษาพยาบาลในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในสนามวัฒนธรรมของ ความเป็นชาติพันธุ์ที่เป็นตัวกำหนดโครงสร้างการกระทำผ่านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ สัมผัสมาตั้งแต่บรรพบุรุษให้ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น การถ่ายทอดรูปแบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นสนามที่คุ้นเคยตั้งแต่กำเนิด เมื่อเริ่มมีความคิดอยาก พัฒนาตัวเอง ให้มีความรู้ด้านวิชาชีพการพยาบาลเพื่อมาดูแลครอบครัว และคนในสนามของ ตนเอง ต้องก้าวเข้ามาในสนามที่มีความเฉพาะเจาะจง เป็นสนามของความเป็นวิชาชีพพยาบาล ซึ่งโครงสร้างสังคมในสนาม มีความแตกต่างจากสนามความเป็นชาติพันธุ์เดิมที่เคยอยู่

คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นสถาบันการศึกษาเฉพาะทาง วิชาชีพพยาบาลที่ต้องได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาลให้ดำเนินการผลิตพยาบาลศาสตร บัณฑิต โดยมีเกณฑ์การรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์สำหรับ สถาบันที่มีผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ปรับปรุง พ.ศ.2563 ประกอบด้วย 8 มาตรฐาน ดังนี้ มาตรฐานที่ 1) ด้านองค์กรและการบริหารองค์กร มาตรฐานที่ 2) ด้านอาจารย์ มาตรฐานที่ 3) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และผลการเรียนรู้ของนิสิต/ นักศึกษา มาตรฐานที่ 4) ด้านนิสิต / นักศึกษาและการพัฒนา มาตรฐานที่ 5) ด้านแหล่งฝึกปฏิบัติการ พยาบาล มาตรฐานที่ 6) ด้านการประเมินและผลลัพธ์ของหลักสูตร มาตรฐานที่ 7) ด้านการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม มาตรฐานที่ 8) ด้านการ จัดหาบุคลากร และการสนับสนุน ด้านทรัพยากรทางการศึกษา โดยแต่ละมาตรฐานจะประกอบไป ด้วยตัวบ่งชี้ที่สำคัญและตัวบ่งชี้ทั่วไปในการประเมิน โดยแต่ละสถาบันจะได้รับการรับรองเมื่อได้ คะแนนรวม ตั้งแต่ร้อยละ 51 ขึ้นไป ซึ่งระยะเวลาในการรับรองตั้งแต่ 1 – 5 ปี ขึ้นกับคะแนนรวมที่ ได้จากการประเมิน (สภาการพยาบาล, 2563)

บริบทของคณะพยาบาลศาสตร์แต่ละที่จะมี กฎ ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติ ในการ กำกับ ควบคุมให้นักศึกษาพยาบาลอยู่ในระเบียบวินัย โดยคณะพยาบาลศาสตร์ที่ได้รับการรับรอง หลักสูตรจากสภาการพยาบาลให้ผลิตนักศึกษาพยาบาลมีอยู่หลายส่วนงานทั้งภาครัฐ และเอกชน

ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดทั่วประเทศไทย เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากลสภาการพยาบาลจึงต้องมีการบริหารจัดการองค์กรของคณะพยาบาลศาสตร์ให้ได้ระดับตามมาตรฐานจึงต้องมี กฎ ระเบียบ แนวทางการปฏิบัติ เพื่อใช้ในการกำกับติดตามมาตรฐานให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักการเหตุและผลแบบระบบการบริหารแบบองค์การราชการ (Bureaucratic System) ตามหลักแนวคิดทฤษฎีของ Max Weber คือสังคมสมัยใหม่ที่มีรูปแบบการบริหารที่เน้นสิทธิอำนาจแบบมีเหตุผลตามกฎหมาย (rational – legal) ซึ่ง Weber เสนอว่าสังคมระบบทุนนิยมมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการบริหารแบบองค์การผ่านการใช้เหตุผลและการคำนึงถึงผลประโยชน์ เป็นการย้ายอำนาจจากบุคคลมาไว้ที่กฎ ระเบียบ โดยมีองค์กรเป็นตัวรองรับซึ่งระบบการบริหารงานในลักษณะนี้ต้องมีโครงสร้างสายการบังคับบัญชาเป็นขั้นตอน ยึดหลักเหตุผลในการประสานงานและดำเนินการในระดับปัจเจกบุคคลโดยมีเป้าหมายในระดับองค์กร ซึ่งจะมีองค์ประกอบดังนี้ 1) มีการแบ่งส่วนย่อยเฉพาะด้าน 2) สายบังคับบัญชาสั่งงานเป็นขั้นตอนจากบนลงล่าง 3) มีกฎระเบียบที่ใช้ในองค์กรร่วมกัน ในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ 4) ปราศจากอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว 5) การมอบหมายและการประเมินเป็นไปตามความสามารถและผลการดำเนินงาน และ 6) แยกผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวมออกจากกันอย่างเคร่งครัด (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2553) เป็นระบบการทำงานที่มีการจัดโครงสร้างองค์กรขนาดใหญ่ที่มีความสลับซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับหลายส่วนงาน ในการร่วมกันทำงาน จึงต้องมีการวางระบบอย่างชัดเจนเพื่อให้คณะพยาบาลศาสตร์ แต่ละแห่งมีแบบแผนในการบริหารเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถวางแผนหลักสูตรที่คาดการณ์ผลลัพธ์การดำเนินงานได้ควบคุม และกำกับ การปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนได้สามารถผลิตบัณฑิตให้ได้ตามมาตรฐานแต่ละหลักสูตรอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นสนามทางวัฒนธรรมแห่งความเป็นวิชาชีพทางการพยาบาลที่มีกฎ ระเบียบในการปฏิบัติโดยมีสภาการพยาบาลเป็นผู้คุม กฎ ระเบียบ กำหนดกรอบมาตรฐานให้ทุกสถาบันต้องออกแบบหลักสูตร การจัดแผนการเรียนการสอนต้องให้ได้ตามมาตรฐานในระดับที่สภาการพยาบาลจะรับรองให้สามารถเปิดรับนิสิต / นักศึกษาได้ ซึ่งสภาการพยาบาลมีกฎเกณฑ์มาตรฐานการเป็นวิชาชีพทางการพยาบาลและกฎหมาย จริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพทางการพยาบาลในการกำกับพยาบาลทุกคนให้มีระเบียบ การยึดถือปฏิบัติ เป็นธรรมเนียมที่ส่งต่อกันมา และเป็นรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในแต่ละสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตด้านการพยาบาล เพราะเมื่อจบการศึกษา พยาบาลทุกคนต้องรักษาผู้ป่วยด้วยมาตรฐานในแบบเดียวกัน

นอกจาก กฎ ระเบียบ ข้อบังคับตามกฎหมายจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ที่มีการยึดถือปฏิบัติร่วมกันในทุกสถาบัน โดยมีสภาการพยาบาลเป็นผู้ดูแลควบคุม และยังมีความ เป็นสถาบัน (Institution) ภายในสนามที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนมั่นคงภายในองค์กร ที่ประกอบด้วยตำแหน่งต่าง ๆ ภายใน ได้แก่ อธิการบดี คณะบดีคณะพยาบาลศาสตร์ อาจารย์ ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ในแต่ละสาขาการพยาบาลตามความเชี่ยวชาญของแต่ละคน ซึ่ง ผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาล อาจารย์ประจำ จะต้องมีความสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้

1) เป็นผู้ที่มีใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ขั้นหนึ่ง ที่เป็นปัจจุบัน และปฏิบัติงานประจำเต็มเวลาของสถาบันการศึกษานั้น

2) มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการพยาบาล วิทยาศาสตร์สุขภาพ การบริหาร การศึกษา (สภาการพยาบาล, 2563)

โดยแต่ละตำแหน่งนอกจากหน้าที่ ภาระความรับผิดชอบต่อการจัดการเรียนการสอน แล้ว เพื่อให้การดำเนินงานภายในองค์กร รวดเร็ว อาจารย์บางท่านอาจได้รับมอบหมายหน้าที่ใน การบริหารจัดการ หรือการส่งเสริมพัฒนาบุคคลากรให้มีความก้าวหน้าด้านวิชาการ และ เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพการพยาบาล อาจารย์ต้องทำวิจัยและได้รับการฝึกฝนความเชี่ยวชาญ ทางการพยาบาลร่วมกับพยาบาลวิชาชีพภายในโรงพยาบาลรวมถึง การวางตัว พฤติกรรมการ แสดงออก บุคลิกภาพ การแต่งกายที่เหมาะสมตามแบบแผนวิชาชีพ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของการ เป็นพยาบาลที่ดีในการเป็นแบบอย่างให้กับนักศึกษาพยาบาล นอกจากนี้คณะพยาบาลศาสตร์ เป็นสถาบันที่ให้พื้นที่กับการปฏิบัติการทางวาทกรรมของ “วาทกรรมวิชาชีพพยาบาล” ผ่าน ภาพลักษณ์ที่สะท้อนให้สังคมรับรู้ พฤติกรรม บุคลิกภาพ การแต่งกาย การแสดงออกที่แสดงถึง ความเป็นวิชาชีพพยาบาล โดยความรู้ ความจริง ที่เมื่อกล่าวถึง พยาบาล ทุกคนจะมีความคิด ความเชื่อว่า คือ ผู้ที่มีความเสียสละ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ มีจิตใจเมตตา กรุณา ดูแลผู้ป่วย ให้กลับมามีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ดังคำร้องในเนื้อเพลงมาร์ชพยาบาลที่แต่งโดย ท่านผู้หญิง ละเอียด พิบูลย์สงคราม ว่า

“อันความกรุณาปรานี จะมีใครบังคับก็หาไม่ หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ

จากฟากฟ้าสุลาถ์สู่แดนดิน ข้อความนี้องค์พระธีรราชเจ้า พระโปรดเกล้า

ประทานให้ใจฉวีล ใช้คุณค่ากรุณาไว้อาจิน ดังวารินจากฟ้าสู่สากล

อันพวกเราเหล่านักเรียนพยาบาล ปณิธานอนุกุลเพิ่มพูนผล เรียนวิชากรุณาช่วยปวงชน

ผู้เจ็บไข้ได้พันทุกข์ทรมาน แม้โรคร้ายจะแพร่พิษถึงปอดชีพ จะยึดหลักดวงประทีปคือ

สงสาร ยอมเหนื่อยยากตรากตรำใจสำราญ อุทิศงานเพื่อคนไข้ทั้งใจกาย”

และในพระราชดำรัสของสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2503 ผู้ที่สมัครใจเลือกอาชีพ “พยาบาล” เป็นผู้ที่เหมาะสมได้รับการยกย่อง เพราะเป็นผู้ที่มีใช้เพียงแค่ประกอบอาชีพโดยใช้กำลังแรงและกำลังกายเท่านั้น แต่ต้องใช้ “กำลังใจ” อย่างแรงกล้าในการปฏิบัติงานอีกด้วย ท่านควรสำนึกในหน้าที่ที่ท่านรับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา และปฏิบัติงานด้วยความกล้าหาญ อุดหนุน พร้อมทั้งรักษา “ความซื่อสัตย์” และ “มีเมตตากรุณา” คุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับพยาบาล ซึ่งเพลงมาร์ชพยาบาลนี้ใช้ร้องในวันพยาบาลแห่งชาติทุกปี และในกิจกรรมพิธีการรับหมวกของนักศึกษาพยาบาลของทุกสถาบันการศึกษา แสดงถึงการก้าวสู่วิชาชีพพยาบาล พร้อมการจุดตะเกียงในดิงเกล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่นใจสัญญาและพิธีการอันศักดิ์สิทธิ์ของเหล่านักศึกษาพยาบาลและผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาล เป็นสัญลักษณ์ที่นักศึกษาพยาบาลจะได้รับการสืบทอดเจตนารมณ์การเป็นพยาบาลที่ดีในอนาคต ให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบ ความอดทน ความเอื้ออารีต่อผู้ป่วย พร้อมการกล่าวปฏิญาณตนเพื่อเป็นพยาบาลที่ดีดังมิสฟลอเรนซ์ ในดิงเกล (Florence Nightingale) ที่ได้อุทิศตนเองในการดูแลทหารและผู้ป่วยจากสงคราม ท่ามกลางความหวังอันมืดมนที่จะมีชีวิตรอด แต่ผู้ป่วยกลับมีความหวังเมื่อได้เห็นแสงสว่างจากตะเกียงของมิสฟลอเรนซ์ ในดิงเกลที่จุดเพื่อดูผู้ป่วยในยามค่ำคืน ด้วยวาทกรรมนี้หลักสูตรการเรียนการสอนภายในคณะพยาบาลศาสตร์ได้มีระบบการจัดการศึกษาดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนด โดยคุณลักษณะบัณฑิตที่ผ่านการศึกษาคือจะต้องประกอบไปด้วย 1) คุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความกล้าหาญทางจริยธรรมยึดมั่นความถูกต้อง เคารพสิทธิคุณค่า ความแตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีจิตสาธารณะ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ 2) มีความรอบรู้ด้านต่าง ๆ ในการสร้างสัมมาอาชีพ ความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม 3) ปฏิบัติการพยาบาลและการผดุงครรภ์อย่างเป็นองค์รวมโดยใช้กระบวนการพยาบาลเพื่อความปลอดภัยของผู้รับบริการ ภายใต้หลักฐานเชิงประจักษ์ กฎหมาย และจรรยาบรรณวิชาชีพ 4) มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ 5) สามารถสื่อสารเพื่อให้ผู้รับบริการพยาบาลได้รับบริการสุขภาพอย่างปลอดภัย มีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์กับผู้รับบริการพยาบาล ผู้ร่วมงาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 6) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม 7) รู้คุณค่าและรักษาความเป็นไทย ร่วมมือสร้างสรรค์การพัฒนาและเสริมสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประชาคมโลก (คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์, 2565)

จากที่กล่าวมาแสดงถึงสนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ ที่มีสถาบันรองรับ ประกอบด้วย วาทกรรมทางวิชาชีพพยาบาล กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด วิธีการปฏิบัติที่สืบต่อ

กันมา รวมถึงวัฒนธรรมเฉพาะของวิชาชีพพยาบาล ที่นักศึกษาพยาบาลแต่ละคนเมื่อเข้ามาใช้ชีวิตการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะได้รับการ ชัดเจนทางสังคมให้เข้ากับบริบทและวัฒนธรรม ความเป็นวิชาชีพพยาบาลให้มีแนวคิด ความเชื่อในการช่วยเหลือผู้อื่น มีเมตตากรุณา และรับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ รวมถึงกิริยา มารยาท การวางตัวให้เหมาะสมกับบทบาทของวิชาชีพ เพื่อออกไปเป็นพยาบาลที่มีคุณสมบัติที่พร้อมตามคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานของวิชาชีพที่แต่ละสถาบันอุดมศึกษาคาดหวัง และได้รับการกำกับ ควบคุมมาตรฐานโดยสภาการพยาบาล สำหรับความเป็นสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะแสดงความโดดเด่นในเรื่องของทุนภายในสนามตามแนวคิดของ Bourdieu ที่ชัดเจน ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนเชิงสัญลักษณ์ และทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งพื้นฐานทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลแต่ละคนที่เข้ามาศึกษามีไม่เท่ากัน และเห็นถึงความแตกต่างทางด้านสถานภาพทางสังคมมากกว่าในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางการเรียน สถานภาพทางสังคมที่ไม่แตกต่างกันมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีความแตกต่างดังกล่าวชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลที่มาจากสนามวัฒนธรรมความเป็นชาติพันธุ์เข้ามาศึกษาในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นสนามทางวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะเจาะจงทั้งสองสนามเพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการปรับตัวเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสนามจากสนามวัฒนธรรมหนึ่งสู่สนามวัฒนธรรมหนึ่ง นักศึกษาพยาบาลกลุ่มนี้มีการปรับใช้ทุนที่ตนเองมีในสนามใหม่ หรือสะสมทุนใหม่ที่จำเป็นสำหรับสนามใหม่เพื่อให้ตนเองสามารถที่จะปรับอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองสู่อัตลักษณ์ความเป็นวิชาชีพได้อย่างกลมกลืน หรือมีการผสมผสานหรือวิธีการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ที่ควบคู่ไปกับอัตลักษณ์ความเป็นวิชาชีพพยาบาลได้อย่างมีความสุข ไม่รู้สึกอึดอัด คับข้องใจ

ส่วนที่สอง : แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลภายใต้ความเป็นสนาม

พยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการให้บริการด้วยความเสียสละ อดทน และมีความรับผิดชอบต่อสูงเนื่องจากเป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ให้การพยาบาลดูแลช่วยเหลือบุคคลให้หายจากอาการเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณอย่างเป็นองค์รวม (Holistic care) (นงนาฏ จงธรรมานุกฤษ, 2564) พยาบาลต้องใช้กระบวนการพยาบาล (Nursing Process) เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการพยาบาลตั้งแต่ การประเมินภาวะ

สุขภาพ (Health assessment) การวินิจฉัยการพยาบาล (Nursing diagnosis) การวางแผนการพยาบาล (Planning) การปฏิบัติการพยาบาล (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) (พรศิริ พันธสี, 2557) ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของบุคคลได้อย่างครอบคลุมโดยอาศัยความรู้ ทางทฤษฎี ศาสตร์ทางการพยาบาลในการประยุกต์วิเคราะห์ ให้เหมาะสมตามปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ และการปฏิบัติการพยาบาลต้องมีคุณภาพให้ครอบคลุมมิติทางการพยาบาลทั้ง 4 ด้าน คือ การดูแลและการรักษาพยาบาล (care and cure) การป้องกันโรค (illness prevention) การส่งเสริมสุขภาพ (health promotion) และการฟื้นฟูสมรรถภาพ (rehabilitation) (นงนาฏ จงธรรมานุรักษ์, 2564) ซึ่งองค์ความรู้และศาสตร์ทางการพยาบาลเป็นองค์ความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากหลักการทางวิทยาศาสตร์ใช้เหตุและผลในการวิเคราะห์ ประกอบทักษะการตัดสินใจทางคลินิกในการวางแผนแก้ไขปัญหามาให้เหมาะสมกับระดับความรุนแรงและปัญหาของแต่ละบุคคล พยาบาลจึงต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมทั้งด้านบุคลิกภาพ ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีเทคนิคทางวิชาชีพ อันประกอบด้วยองค์ความรู้ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานในระดับสากล ภายใต้จริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพ อุดมคติ คุณลักษณะ ค่านิยมถึงสิทธิ ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมของผู้รับบริการ

ดังนั้นนักศึกษาพยาบาล ต้องได้รับการฝึกฝนและขัดเกลาคุณลักษณะของความเป็นพยาบาลในการเรียนทั้งภาคทฤษฎี เกี่ยวกับหลักการทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และการพยาบาล องค์ความรู้ทฤษฎีทางการพยาบาล การปฏิบัติในห้องทดลอง และการฝึกปฏิบัติทางคลินิกกับผู้ป่วยจริงในโรงพยาบาลเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นพยาบาลที่โดดเด่น มีความเข้าใจ สามารถคิดวิเคราะห์ เรียนรู้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามแต่ละสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม และมีความมั่นใจ พร้อมทั้งจะก้าวออกไปปรับใช้สังคมในฐานะพยาบาลวิชาชีพ ด้วยความภาคภูมิใจ และเสียสละ ดังนั้นคณะพยาบาลศาสตร์จึงมีการกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ รวมถึงอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบัน

ซึ่งในการศึกษาวิจัยเรื่องการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้งนี้ เป็นการทำความเข้าใจบริบทความเป็นพยาบาลและการก่อตัวของอัตลักษณ์พยาบาลโดยเฉพาะนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวความเป็นชาติพันธุ์ โดยอาศัยแนวคิดฮาบิทัส (Habitus) แสดงถึงกระบวนการก่อตัวของอัตลักษณ์สำหรับนักศึกษาพยาบาล เมื่อต้องก้าวมาสู่สนามวัฒนธรรมความเป็นพยาบาลวิชาชีพ

อัตลักษณ์ และการก่อรูปของอัตลักษณ์

ในคำว่า “อัตลักษณ์” จะประกอบไปด้วยคำว่า “อัต” หมายถึง ตัวตนหรือตัวเอง และคำว่า “ลักษณ์” หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัว ซึ่งตรงกับคำว่า “Identity” ในภาษาอังกฤษ ที่หมายถึงคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและเรียงโดย วิทยา เทียงบุรณะธรรม คือสิ่งที่เป็คุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่ง และเป็นคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้น ที่ฝังแน่นในตัวบุคคล เป็นพื้นฐานที่ถูกหล่อหลอมจนกลายเป็นบุคลิกภาพ สามารถสะท้อนภาพลักษณ์ของบุคคลนั้น ทำให้สิ่งนั้นมีความโดดเด่น แตกต่างจากสิ่งอื่น และอัตลักษณ์ยังมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ หลายสาขาวิชา เช่นสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และจิตวิทยา โดยแต่ละสาขาก็มีปรัชญาที่มีความหมายใกล้เคียงและเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ เช่นคำว่า subject, subjective, subjectivism, individual, individualism, personality, self (อภิญา เพ็องฟูสกุล, 2561)

มุมมองของนักวิชาการในเรื่อง อัตลักษณ์ ซึ่ง McCall กล่าวว่าเป็สิ่งที่แสดงถึงลักษณะภายในตัวบุคคล หรือชนชาติใดชนชาติหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นรู้ตัวว่าเขาเป็นตัวของเขาเองที่มีความแตกต่างจากคนอื่น และทำให้คนอื่นรู้จักว่าเขาเป็นใคร (ฤดี นิยมรัตน์, 2554) อัตลักษณ์ของตนเองจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นเครื่องรักษาบุคคลแต่ละคนให้มีความเป็นตัวตนของตนเองโดยแท้จริง (นิจวรรณ วีรวัฒน์, บังอร ศิริสกุลไพศาล และทิพวรรณ ตั้งวงศ์กิจ, 2562) และอัตลักษณ์ยังเป็นผลมาจากการยอมรับและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในบริบททางสังคมผ่านกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และ พนมพร จันทระปัญญา, 2558) โดยอัตลักษณ์แบ่งออกเป็นสองข้อเปรียบเทียบเหมือนเหรียญที่มีสองด้าน ด้านหนึ่งคือ ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง (Self – ascription) และอีกด้านหนึ่ง คือ ความรู้สึกของคนอื่นที่รู้สึกต่อเราเช่นนั้นด้วย (Ascription by other) เป็นการสร้างขอบเขตของบุคคลให้มีความชัดเจนว่า “เราเป็นใคร และเราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร” มีใครเป็นพวกเดียวกับเราบ้าง เรามีความสัมพันธ์กับใคร คนอื่นสัมพันธ์กับเราอย่างไร ซึ่งความสัมพันธ์กับคนอื่น จะจัดจำแนก (Classify) หรือนิยามคนอื่นไว้หลากหลายลักษณะ เพื่อจะได้สัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างเหมาะสม เช่นถ้าเรานิยามคนหนึ่งว่าเป็นเหมือนญาติ เราก็จะปฏิบัติกับเขาเหมือนเป็นญาติ หากเรานิยามว่าเขาเป็นคนแปลกหน้าเราก็จะปฏิบัติต่อเขาอีกแบบหนึ่ง เปรียบได้กับการสร้างภาพตัวแทนขึ้นมา เพื่อลดทอนการเกิดปัญหาการสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น จากความเป็นคนให้กลายเป็นเพียงสิ่งสมมติ (ชวิตรา ตันติมาลา, 2560)

อัตลักษณ์ตามแนวคิดสมัยใหม่ ที่วิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทในการเข้าถึงความจริง ที่มีเหตุและผล มองความจริงเป็นสากลที่ไม่ขึ้นกับอะไร ซึ่งวิทยาศาสตร์ธรรมชาติตามแนวคิด

สมัยใหม่ โดย Rene Descartes เป็นนักปรัชญากลุ่มเหตุผลนิยม เป็นผู้วางรากฐานทางปรัชญาทางวิทยาศาสตร์ มองภาพความเป็นปัจเจกบุคคลคือการมีอยู่ของตัวตนในฐานะของผู้คิด ดังประโยคที่กล่าวว่า “I think therefore I am” เพราะฉันคิดจึงมีฉันอยู่ ตัวตนที่คิดได้ แสดงความมีเหตุผล เป็นการแยกส่วนระหว่างจิตใจ อัตตบุคคล ออกจากกายและวัตถุ (Ritzer, 2010) ในแนวคิดปฏิฐานนิยม (positivism) คำว่า subject หมายถึงประธานผู้กระทำการของประโยค และ object คือกรรม หรือสิ่งที่ถูกกระทำ ให้ความหมายของ objective แทนความเป็นกลาง หรือภววิสัย เป็นเรื่องของเหตุผล ข้อเท็จจริง ความน่าเชื่อถือ วัตถุได้ จับต้องได้ ซึ่งตรงข้ามกับ subjective หรืออัตวิสัย เป็นเรื่องของปัจเจกเป็นมุมมองที่แฝงไปด้วยความรู้สึกและการตัดสินใจที่เป็นส่วนตัวมาจากข้างในของแต่ละคน วัตถุไม่ได้ ในขณะที่ David Hume มองความเป็นเอกภาพในตัวบุคคลเป็นเพียงมายาตามจินตนาการ ไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่มาก่อนในตัวเรา แต่จะค่อย ๆ เรียนรู้ฝึกฝน พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์ และต่อมา Immanuel Kant เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะกำหนดทิศทางตนเอง ในเชิงจริยธรรม ทำให้มนุษย์สามารถเลือกกระทำโดยปราศจากแรงกดดันทางสังคม หรือทางธรรมชาติได้ แต่พลังของเหตุผลเป็นตัวบอกว่าหน้าที่ทางจริยธรรมคืออะไร หน้าที่คือการทำตามกฎ ที่เป็นหลักการสากล ซึ่งกฎตั้งอยู่บนหลักการความมีเสรีภาพและสำนึกในความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของเฮเกลที่มีมุมมองว่า ศักยภาพของมนุษย์อยู่ที่กิจกรรมของจิตสำนึก และจิตสำนึกเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งหรือมีความสามารถเพียงแค่จำแนก แยกแยะ แต่หลักปรัชญาภาษาวิวิ (dialectic) ของเฮเกล ผนวกโลกภายนอกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างและนิยามตนของจิตสำนึก กล่าวคือการตระหนักรู้ตนเองเป็นกระบวนการทำงานของจิตสำนึกที่มีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2561)

ในมุมมองของสังคมวิทยา Karl Marx ให้ความสำคัญกับการกำหนดโครงสร้าง (Structure) มากกว่าปัจเจกหรือผู้กระทำการ (Agency) โดยเชื่อว่า ชนชั้น (class) ทำหน้าที่เชื่อมโยงปัจเจกบุคคลเข้ากับโครงสร้าง โดยโครงสร้างสังคมเป็นตัวกำหนดชนชั้น และชนชั้นเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ปัจเจกชนหรืออัตลักษณ์ของบุคคล เมื่อเราอยู่ชนชั้นใด ชนชั้นนั้นจะกำหนดอัตลักษณ์ของเราตามชนชั้นที่เราเป็น ซึ่งเมื่อเราตระหนักว่าอยู่ชนชั้นนั้น เราจะตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางชนชั้นของตนเองด้วย (class consciousness) โดยโครงสร้างสังคมของ Karl Marx ประกอบด้วย โครงสร้างส่วนล่าง (base structure) คือระบบเศรษฐกิจ และโครงสร้างส่วนบน (superstructure) คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการเมือง การปกครอง สถาบันการศึกษา กล่าวคือ โครงสร้างส่วนล่าง มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต และภายใต้กระบวนการผลิตใน

ระบบทุนนิยม ทำให้มนุษย์แยกออกจากสินค้า แรงงานที่เป็นส่วนหนึ่งของการผลิตเกิดความแปลกแยก (Alienation) และโครงสร้างส่วนล่างได้กำกับให้เกิดโครงสร้างส่วนบน ซึ่งชนชั้นเกิดขึ้นในโครงสร้างสังคมส่วนบนที่ถูกกำหนดมาจากพลังการผลิต (productive force) ความสัมพันธ์กับการผลิต (Relation of production) และวิธีการผลิต (Mode of production) โดยวิธีการผลิตแบบทุนนิยม ที่มีความสัมพันธ์แบบคนกลุ่มหนึ่งหาเงินมาลงทุนผลิต ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งใช้แรงงานในการผลิตเพื่อรับเงินไปเลี้ยงชีวิต ก่อให้เกิดชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ ดังนั้นการตระหนักถึงชนชั้นของตนเอง (class consciousness) เกิดมาจากความแปลกแยกของมนุษย์ (Alienation) ที่เกิดจากกระบวนการผลิต แต่หากคนที่อยู่ในกระบวนการผลิตไม่ได้เกิดจากสำนักทางชนชั้น หรือไม่ได้ตระหนักทางชนชั้นที่ถูกต้อง หรือไม่ชัดเจน จะเป็นการสำนึกผิดทางชนชั้น (false conscious) (Ritzer, 2010) แสดงว่าสำหรับ Marx อัตลักษณ์เกิดจากความสำนึกทางชนชั้น โดยอัตลักษณ์ที่แท้จริงคือ อัตลักษณ์ที่ของคนตระหนักถึงอัตลักษณ์ของชนชั้นตนเอง และการก่อรูปของอัตลักษณ์ในมุมมองของ Marx อยู่ที่วิธีการผลิตของบุคคล หรือกลุ่มนั้นว่ามีอำนาจในการครอบครองปัจจัยในการผลิต ที่จะเป็นตัวกำกับการเกิดสำนึกทางชนชั้นแต่ละบุคคล

Emile Durkheim มองโครงสร้างสังคมมีอิทธิพลเหนือบุคคล เป็นตัวกำหนดตัวตนทางสังคม (self) โดยการจัดโครงสร้างทางสังคมให้เป็นระเบียบด้วยการแบ่งงานกันทำในระบบสังคมตามความถนัด ทำให้คนเกิดความแตกต่างกันมากขึ้น แต่การแบ่งงานกันทำจะทำให้คนเกิดมโนสำนึกส่วนร่วม (collective conscious) และมองทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมตามข้อเท็จจริงทางสังคม (social fact) ซึ่งข้อเท็จจริงทางสังคมมีอิทธิพลต่อตัวตนของคนต้องผ่านการศึกษาเชิงประจักษ์ (Ritzer, 2010) ดังนั้นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของบุคคลถูกสร้างจากกระบวนการศึกษาในการก่อตัวให้เกิดเป็น self ใหม่ การใช้กระบวนการศึกษากับคนอย่างไรขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคม ที่จะทำให้คนหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัว (egoistic) โดยใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

Max Weber มองว่ามนุษย์เป็นองค์ประธาน การกระทำทุกอย่างของบุคคลขึ้นอยู่กับรูปแบบการกระทำ (pattern of action) ของคนในสังคม ที่เกิดจากการคิด การให้ความหมายต่อสรรพสิ่งของมนุษย์ ด้วยการคิดที่เป็นระบบ ร่วมกับการสร้างโดยสังคม จึงมีรูปแบบการกระทำที่เหมือนกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างคิด ดังนั้นคนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกัน สถานภาพเดียวกัน จะมีการให้ความหมายการกระทำที่เหมือนกัน และการกระทำทุกอย่างของบุคคล Weber เชื่อว่าทำแบบโดยรู้ตัว รู้ความหมายของสิ่งที่ทำ (meaning full action) ซึ่งสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม (Ritzer, 2010) ดังนั้นการก่อตัวของอัตลักษณ์ในมุมมองของ Weber ขึ้นกับบรรทัดฐานในสังคมที่

เป็นตัวกำหนดรูปแบบการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มคนให้มีความเฉพาะ แตกต่างตามอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มนั้น

และในทฤษฎีสายปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) “ความเป็นผู้กระทำ” เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบข้าง ซึ่ง ชาร์ลส์ คูลีย์ (Charles Cooley) เชื่อว่า ความเป็นปัจเจกของบุคคลไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ ตัวตนเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคลในสังคม แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2561) เช่นเดียวกับ George Herbert Mead อัตลักษณ์ของบุคคลในโลกทางสังคมถูกสร้างขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่ให้ความหมายของสรรพสิ่งร่วมกัน โดยเชื่อว่า คนเรามีความสามารถที่จะคิด ตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะทำอะไร อย่างไร ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ การตอบสนองต่อสถานการณ์แต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับพื้นฐานการรับรู้ และการให้ความหมายกับสถานการณ์นั้น ๆ และ Erving Goffman ผู้ได้รับอิทธิพลมาจาก Mead มองการสร้างตัวตนมาจากผู้กระทำ การกระทำ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเหมือนโรงละคร มนุษย์คือผู้เล่น ที่มีหน้าฉากและหลังฉากที่ต้องจัดการคนดูให้รู้สึกร่วมไปกับบทบาทของผู้แสดง ซึ่งผู้ชมและผู้แสดงจะควบคุมซึ่งกันและกัน ได้มีการแยกความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม โดยอัตลักษณ์บุคคล (Individual Identity) เกี่ยวข้องกับ “มิติภายใน” ของบุคคล อันได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งบุคคลมีต่อตนเอง เป็นการให้ ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับ ตนเองผ่านกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลกซึ่ง Erving Goffman ได้จำแนกอัตลักษณ์บุคคลตาม ทฤษฎีจิตสังคมของ Erik H. Erikson ไว้ดังนี้ 1) สิ่งที่บุคคลมองตัวตนของตนเอง ว่ามีลักษณะเฉพาะใดที่แตกต่างไปจากผู้อื่น (Ego Identity) 2) ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในสายตาที่ผู้อื่นมองเห็น (Personal Identity) ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ สถานภาพทางสังคม ที่กำกับโดยบทบาท และโครงสร้างทางสังคม เช่น อาชีพ สถานะทางสังคม เพศชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่นับถือ อัตลักษณ์บุคคลและ อัตลักษณ์ทางสังคมถูกกำกับโดยสังคมตามบทบาทหน้าที่ เช่น บทบาทพ่อ – แม่ บทบาทลูกบุคคลต้องเรียนรู้ที่จะเลือกนิยามตนเองให้เหมาะสม หรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับบริบท หรือสัญลักษณ์ที่แต่ละบุคคลเลือกในการนิยามตนเอง เช่น การแต่งกายเพื่อแสดงความเป็นสมาชิกของแต่ละสถาบัน เพื่อแสดงความเป็นตัวตน หรืออัตลักษณ์ของสถาบันให้คนอื่นรับรู้ โดย Erving Goffman ได้จำแนกอัตลักษณ์สังคมนี้ออกเป็น สองส่วน ได้แก่ 1) สิ่งที่สังคมคาดหวังจากบุคคล (Virtual Social Identity) 2) สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของบุคคลนั้นอย่างแท้จริง (Actual Social Identity) ซึ่งทั้งสองส่วนเป็นมิติภายในตัวบุคคลที่รับรู้ต่อตนเองและสังคม ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ให้ความหมายและแสดงตัวตนออกมาจากอารมณ์ ความรู้สึกที่อยู่ภายใน และจากสิ่งที่สังคมคาดหวัง ดังนั้นอัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน (ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และ พนมพร จันทรปัญญา, 2558)

จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์จากความหมายตามรากศัพท์และมุมมองของนักวิชาการต่าง ๆ ในแนวคิดสมัยใหม่ และทางสังคมวิทยา มองอัตลักษณ์ว่าเป็นลักษณะเฉพาะตัวบุคคลที่บ่งบอกถึงความแตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งเป็นการมองอัตลักษณ์แบบแยกส่วนระหว่าง อัตลักษณ์ที่มีอิทธิพลมาจากโครงสร้างทางสังคม (Structure) เป็นตัวกำหนดปัจเจกบุคคล ตามแนวคิดอัตลักษณ์ในแบบของ Marx, Durkheim, Weber และอีกส่วนคือตัวผู้กระทำการ (Agency) เป็นตัวกำหนดปัจเจกบุคคล กำกับความคิด การกระทำด้วยตนเอง ตามมุมมองอัตลักษณ์ของ Rene Descartes และสายปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ที่มองอัตลักษณ์แยกออกจากสังคม แต่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันของคน ซึ่งในแต่สาขาเป็นการมองอัตลักษณ์เพียงด้านใดด้านหนึ่งในการอธิบายลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคลของแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจยังไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อการทำความเข้าใจในเรื่องของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ในมุมมองทางจิตวิทยา มองเรื่องของบุคลิกภาพ (Personality psychology) เป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลถูกพัฒนาและสร้างขึ้น ให้แตกต่าง มีความเฉพาะตัวของแต่ละคน ซึ่ง Personality หรือบุคลิกภาพ หมายถึง โครงสร้างหรือการจัดระเบียบภายในตัวของมนุษย์ บุคลิกภาพไม่ใช่ตัวพฤติกรรม (behavior) ที่แสดงออกภายนอก แต่เป็นแรงผลักดันที่อยู่ภายในของพฤติกรรมที่แสดงออกด้านนอก ไม่ใช่การตอบสนอง (response) ต่อสิ่งเร้าจากภายนอก แต่เป็นความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นมากกว่า บุคลิกภาพมีลักษณะถาวร หรือมีความต่อเนื่องภายในตัวบุคคล เป็นคุณสมบัติที่มีความคงเส้นคงวา (consistency) ที่ฝังอยู่ในอุปนิสัย ความเชื่อมโยงของบุคลิกภาพกับโครงสร้างสังคมคือ สิ่งที่เป็นบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลที่มีความสม่ำเสมอสามารถกลายมาเป็นโครงร่างบุคลิกภาพของคนในสังคม และสามารถแสดงออกผ่านวัฒนธรรมหลายรูปแบบและช่วยทำให้เกิดบูรณาการทางสังคมได้อีกด้วย (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2561)

ในด้านจิตวิเคราะห์ Sigmund Freud ได้อธิบายโครงสร้างทางบุคลิกภาพ เกิดจากโครงสร้างทางจิตใจที่ทำงานร่วมกันระหว่าง Id คือสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ ที่ประกอบด้วยสัญชาตญาณแห่งการมีชีวิต (Life instinct) และสัญชาตญาณแห่งความตาย (Death instinct) ส่วน Ego ทำหน้าที่ในการควบคุมความต้องการของ Id ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของกฎเกณฑ์ทางสังคม และ Superego เป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพแต่ละบุคคลในการแสดงออกตาม

หลักมโนธรรม และจริยธรรมที่มีความแตกต่างกัน และจิตวิเคราะห์ยังได้เสนอแนวความคิดการก่อรูปอัตลักษณ์ตามพัฒนาการทางบุคลิกภาพ (Psychosexual stages of development) โดย Freud เชื่อว่ามีพัฒนาการมาจากแรงขับทางเพศที่พัฒนาการตามลำดับของวัย หากพัฒนาได้เหมาะสมจะมีบุคลิกภาพที่ดี หากมีการหยุดชะงัก หรือเกิดการขัดแย้งในขั้นใดก็จะส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสมต่อไป ซึ่งการพัฒนาการทางบุคลิกภาพของ Freud มี 5 ขั้นดังนี้

- 1) ขั้นปาก (oral stage) แรกเกิดถึง 18 เดือน พัฒนาการช่วงนี้จะอยู่ที่การตอบสนองของความพึงพอใจทางปาก เช่น การดูดนม ดูดนิ้ว เด็กที่ได้รับความรัก เอาใจใส่และตอบสนองที่เหมาะสม จะเกิดความรู้สึกที่ดีกับตนเองและสภาพแวดล้อม มีความไว้วางใจ แต่ในทางตรงข้ามหากถูกปล่อยให้อหิวและร้องเป็นเวลานาน ๆ โดยไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น จะพัฒนาเป็นความไม่ไว้วางใจกับสภาพแวดล้อมรอบตัว และรู้สึกไม่ดีกับตนเอง ทำให้ส่งผลต่อบุคลิกภาพ เช่น ขอบรับประทานจุจิก ขี้บ่น นินทา พุดจาก้าวร้าว
- 2) ขั้นทวารหนัก (anal stage) อายุ 1-3 ปี ความพึงพอใจอยู่ที่ทวารหนัก กับความสามารถในการควบคุมการขับถ่าย เด็กเริ่มมีความเป็นตัวของตัวเอง หากพัฒนาได้เหมาะสมจะมีอารมณ์ที่มั่นคง เชื้อมั่นในตัวเอง มีระเบียบวินัย ในทางตรงข้ามหากพัฒนาการช่วงนี้ได้รับการตอบสนองไม่เหมาะสม จะเกิดความไม่มั่นใจในความสามารถของตน จุกจิก ไม่ยืดหยุ่น
- 3) ขั้นเพศ (phallic stage) อายุ 3-6 ปี เริ่มสนใจเพศตัวเองและเพศตรงข้าม เด็กชายจะพัฒนาความสัมพันธ์กับแม่ในฐานะวัตถุแห่งความรัก รักแม่ หวงแม่ อยากครอบครองแม่ไว้เพียงผู้เดียว เกิดความอิจฉาพ่อ รู้สึกเป็นศัตรูกับพ่อ ซึ่งเรียกว่า ปมโอดิบัส (Oedipus complex) ต่อมาเด็ก ๆ เริ่มรู้ความ จะถูกห้ามไม่ให้เล่นอวัยวะเพศ เด็กชายจะถอยห่างจากความปรารถนาที่จะผูกพันกับแม่เพราะกลัวว่าจะถูกตัดอวัยวะเพศทิ้งและพยายามเลียนแบบพฤติกรรมพ่อ อวัยวะเพศจึงเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ ส่วนเด็กหญิงจะรักพ่อ และรู้สึกอิจฉาแม่ ซึ่งเรียกว่า ปมอิเล็กตรา (Electra complex) อิจฉาเด็กผู้ชายรู้สึกต่ำต้อยที่ตนเองไม่มีองคชาติ จะปฏิเสธความปรารถนาที่อยากผูกพันมารดา เพราะโทษแม่ว่าให้เธอเกิดมาปราศจากสัญลักษณ์ของอำนาจ ต่อมาก็จะเกิดการเรียนรู้ว่า แม่ก็ไม่มีองคชาติและมีอำนาจเหนือตนเอง จึงหันมาเป็นพวกเดียวกันกับแม่ และเลียนแบบแม่ หากพัฒนาการช่วงนี้เป็นไปด้วยดี จะมีการแสดงออกทางเพศได้อย่างเหมาะสม
- 4) ขั้นแฝง (latency period) อายุ 6-12 ปี เริ่มมีสังคมภายนอกบ้าน เด็กจะจับกลุ่มเล่นตามเพศของตนเอง
- 5) ขั้นวัยรุ่น (genital stage) อายุ 12 ปีขึ้นไป มีแรงผลักดันตามสัญชาตญาณทางเพศ สนใจในเพศตรงข้าม ต้องการอิสระและต้องการพึงพาในบางเวลา ต้องการคำแนะนำจากพ่อแม่ (ต้องรัก จิตบรรเทา, 2560)

ขณะที่ Erick H. Erikson ได้ใช้คำว่า อัตลักษณ์ หรือ Identity แทนคำว่า บุคลิกภาพ Erikson เชื่อว่า บุคคลมีพัฒนาการชีวิตของตนเองตามชีววิทยาและสังคมวิทยา กล่าวคือ บุคลิกภาพไม่ได้ถูกกำหนด จากชีวิตวัยเด็กเท่านั้น แต่เน้นความสำคัญของปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นต่อพัฒนาการทางจิตใจ โดยเชื่อว่าบุคลิกภาพเป็นผลมาจากความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการแก้ไขข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการตอบสนองของความต้องการขั้นพื้นฐานในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล เป็นประสบการณ์ของชีวิตในวัยเด็กที่เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์หรือการก่อรูปของอัตลักษณ์ของ Erikson เป็นกระบวนการตลอดทั้งชีวิต (A Life Long Process) ตามพัฒนาการของวิถีชีวิตและจิตสังคม ที่ได้แบ่งขั้นตอน การสร้างอัตลักษณ์ไว้ 8 ขั้นตอน ตามพัฒนาการบุคลิกภาพตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยชรา ที่ปัจเจกแต่ละบุคคลจะเข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกและบุคคลรอบข้าง ดังนี้

1) Trust versus mistrust (ความไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ) อายุ 0-18 เดือน ซึ่งตรงกับ oral stage ของ Freud เป็นวัยที่เน้นการพัฒนาความไว้วางใจของเด็ก ถ้าพัฒนาดีเด็กจะแสดงให้เห็นว่ากินง่าย นอนง่าย ถ้าได้ทำงานดี สิ่งเหล่านี้จะเกิดได้ต้องอาศัยผู้เลี้ยงดูที่มีความคงเส้นคงวา สม่ำเสมอและผูกพันใกล้ชิดกับเด็กยาวนาน ไม่เปลี่ยนคนเลี้ยงดูบ่อยๆ ช่วงที่เด็กแสดงความก้าวร้าวโดยการกัดก็ได้รับการเข้าใจและแก้ไขโดยผู้เลี้ยงดูอย่างนุ่มนวล เด็กจึงยังคงความมั่นใจในตนเองและมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สามารถพึ่งพาผู้อื่นอย่างเหมาะสม อันเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทางจิตใจและบุคลิกภาพในระยะต่อไป

2) Autonomy versus shame and doubt (ความเป็นตัวของตัวเองหรือความละอายและสงสัยไม่แน่ใจ) อายุ 18 เดือน-3 ปี ตรงกับ anal stage ของ Freud เป็นระยะที่เด็กสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวต่างๆรวมทั้งการขับถ่ายได้ดีและเริ่มต้องการความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) อยากทำอะไรด้วยตนเองมากในวัยนี้ เด็กควรได้รับการฝึกฝนและควบคุมอย่างพอเหมาะจากผู้เลี้ยงดูสิ่งใดควรไม่ควร การควบคุมอย่างเข้มงวดหรือเร็วเกินไปจะเกิดผลเสียต่อการพัฒนา Internal control ของเด็กเอง หรือการที่บิดามารดาไม่สามารถช่วยควบคุมให้เด็กควบคุมตนเองได้ จะมีผลเสียต่อการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก การควบคุมอย่างเหมาะสมช่วยให้เด็กพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้โดยไม่เกิดความละอายหรือไม่แน่ใจในตนเอง (Shame and Doubt)

3) Initiative versus guilt (ความคิดริเริ่มหรือความรู้สึกผิด) อายุ 3-5 ปี ตรงกับ phallic stage ของ Freud เป็นวัยที่เด็กมีความคิดพัฒนามากขึ้น เด็กจึงรู้จักคิดริเริ่มและอยาก

ทำงานตามที่ตนคิดกล้าเนื้อพัฒนาแข็งแรงมากขึ้น เด็กจะทำอะไรได้ด้วยตนเอง เริ่มแยกออกจากพ่อแม่ไปเล่นกับเพื่อนในจินตนาการ (imaginary friend) เด็กมักสนใจถามว่าอะไรผิดอะไรถูก เด็กผ่านขั้นนี้ไปจะสามารถแก้ไข Internal crisis นี้ได้ และมีความคิดริเริ่มในทางที่เหมาะสม (Initiative) มีความรับผิดชอบ สามารถควบคุมตนเองและมีมโนธรรม ส่วนเด็กที่พ่อแม่คอยปกป้องห้ามปราม หรือควบคุมมากเกินไปจะมีมโนธรรมที่เข้มงวดมากจนเกิดความรู้สึกผิด (Guilt) ในเรื่องต่าง ๆ ได้ง่าย

4) Industry versus inferiority (ความขยันหมั่นเพียรหรือความรู้สึกมีปมด้อย) อายุ 5-13 ปี ตรงกับ latency stage ของ Freud วัยนี้เป็นวัยเรียน เด็กเข้าสู่สังคมนอกครอบครัว ทั้งกับเพื่อน ครูที่โรงเรียน และ บุคคลอื่นในสังคมมากขึ้น มีความสนใจและความสุขในการเรียนรู้ และฝึกทักษะด้านต่างๆ หากบิดามารดาและครูสนับสนุนกระตุ้นให้เด็กรู้จักทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยยอมรับและให้อภัยเมื่อเด็กผิดพลาด เด็กจะมีการพัฒนาความวิริยะอุตสาหะ (Industry) รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถและนับถือตนเอง (Self-esteem) ส่วนเด็กที่ได้รับการดูแลในทางตรงข้ามจะมีความรู้สึกมีปมด้อย (Inferiority) รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถและไม่มีคุณค่า

5) Identity versus role confusion (การรู้เอกลักษณ์ของตนเองหรือสับสนในบทบาท) อายุ 13-21 ปี เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมเป็นอย่างมาก ที่สำคัญในขณะนี้ คือ การพัฒนาอัตลักษณ์ (Identity) ที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม ประสบการณ์จากพัฒนาการ ประสบการณ์กับกลุ่มเพื่อน ครูอาจารย์ บิดามารดา และบุคคลทั่วไป การมีบุคคลที่ยึดเป็นแบบอย่างจะช่วยให้วัยรุ่นแก้ไข Identity crisis และมีการพัฒนาอัตลักษณ์ (Identity) ที่มั่นคงได้ หากพัฒนาการในระยะนี้ล้มเหลว จะเกิดความสับสนในบทบาทและความสำคัญของตนเองในสังคม (Role confusion) ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศหรือเกเรอันธพาล

6) Intimacy versus isolation (ความผูกพันใกล้ชิดหรือการแยกตัว) อายุ 21-40 ปี เป็นระยะที่บุคคลมีการพัฒนาอัตลักษณ์ที่มั่นคงและพร้อมสำหรับการทำงานและการมีความรักอย่างมีความสุข มีความต้องการความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกับบุคคลอื่น (Intimacy) โดยรู้จักการประนีประนอม เสียสละความสุขส่วนตัวบางอย่าง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และสามารถมีความสุขทางเพศกับคู่ครองได้ หากพัฒนาการในระยะนี้ล้มเหลว บุคคลจะแยกตัวจากสังคม (Isolation) ไม่สามารถยอมรับความแตกต่างและไม่สามารถสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ หมกมุ่นแต่เรื่องของตนเอง

7) Generativity versus stagnation (การคิดถึงส่วนรวมหรือการคำนึงถึงแต่ตนเอง) อายุ 40-65 ปี เป็นวัยที่ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกหลานของตน ช่วยเหลือสังคม ช่วยส่งเสริมรุ่นหลัง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม แต่หากไม่สามารถพัฒนาผ่านระยะนี้ไปได้ (stagnation) มักจะแยกตัวและไม่ต้องการมีสัมพันธภาพกับใครกลายเป็นคนที่ทำอะไรตามใจตัวเองและยึดความพอใจของตนเองเป็นหลัก

8) Integrity versus despair (ความรู้สึกมั่นคงสมบูรณ์หรือความสิ้นหวัง) อายุ 65 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่มีความคิดถ่วงถ่วงและมั่นคงต่อประสบการณ์ชีวิตของตน บุคคลที่สามารถแก้ไข Internal crisis ในพัฒนาการทศวรรษที่ผ่านมาได้อย่างสมบูรณ์ จะเข้าใจความหมายและคุณค่าของตนเอง ยอมรับและรู้สึกพึงพอใจชีวิตทุกด้านของตนเอง (Integrity) สามารถระวางความยึดมั่นถือมั่นในเรื่องต่างๆ สามารถเผชิญสิ่งคุกคาม รวมทั้งความตายได้อย่างมั่นคง บุคคลที่ไม่สามารถพัฒนา Ego integrity ได้ จะรู้สึกสิ้นหวัง (Despair) เนื่องจากผิดหวังกับชีวิตที่ผ่านมาโดยไม่มีโอกาสแก้ไขแล้วและมีชีวิตอยู่ต่อไปอย่างไร้คุณค่า

จะเห็นได้ว่าในแต่ละขั้นพัฒนาการของ Erikson บุคคลจะต้องพบกับปัญหาความขัดแย้งเฉพาะซึ่งต้องได้รับการแก้ไขก่อนที่จะพัฒนาสู่ขั้นต่อไป ถ้าบุคคลสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้สำเร็จก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีเหลืออยู่ ก่อนที่จะก้าวสู่พัฒนาการขั้นต่อไป แต่ถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ บุคคลก็จะมีบุคลิกภาพที่อ่อนแอ ถ้าประสบความล้มเหลวในการแก้ปัญหาความขัดแย้งจะส่งผลต่อการพัฒนาในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล (กุศลภรณ์ ชัยอุดมสม ภัทรี พหลภาคย์ ภาพันธ์ วัฒนวิทย์กิจ และศิริภา อภิลิทธิภิญโญ, 2560) ซึ่งกระบวนการสร้างอัตลักษณ์บุคคลสามารถกลายเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม จากการที่อัตลักษณ์บุคคลประสบการณืจากกระบวนการสร้างอัตลักษณ์บุคคลถูกถ่ายทอด แสดงสู่พื้นที่สาธารณะ และอัตลักษณ์ทางสังคมสามารถที่จะหล่อหลอมอัตลักษณ์บุคคลขึ้นมาด้วย จากการซึมซับค่านิยม การอบรม สั่งสอน ชัดเจนจากครอบครัวและโรงเรียน บทบาท หน้าที่ต่างๆ แต่ละบุคคลที่หล่อหลอมก่อตัวขึ้นเป็นอัตลักษณ์บุคคล (ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และ พนมพร จันทรปัญญา, 2558)

จากมุมมองอัตลักษณ์ในทางจิตวิทยาทั้งสองด้าน จะทำให้เห็นความหมายและการก่อรูปของอัตลักษณ์ในด้านของโครงสร้าง (Structure) และของผู้กระทำการ (Agency) โดย Freud มองอัตลักษณ์ ความเป็นปัจเจกบุคคลตามโครงสร้างภายในจิตใจของบุคคล ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเอง ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม โดยใช้กลไกทางจิต เพื่อให้ตนเองสามารถอยู่ได้โดยปกติสุข ไม่มีความคับข้องใจ ในขณะที่ Erikson มองว่าอัตลักษณ์เป็นพัฒนาการของจิตใจตลอดทั้งชีวิตจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เป็นมิติ

ภายในของตัวบุคคลเช่นกัน ในการตอบสนองและพัฒนาตนเองในสอดคล้องกับบทบาท และสังคม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าไม่มีความแตกต่างจากมุมมองทางด้านสังคมวิทยาตามแนวคิดสมัยใหม่ ที่มองอัตลักษณ์แบบแยกส่วนระหว่างอัตลักษณ์ที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคม (Structure) เป็นตัวกำหนดปัจเจกบุคคลและอัตลักษณ์ที่เกิดจากตัวผู้กระทำการ (Agency) เป็นตัวกำหนดปัจเจกบุคคล

อัตลักษณ์ในมุมมองแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern) เป็นกระบวนการสร้างความหมายทางสังคม เป็นผลผลิตจากกระบวนการการต่อรองเชิงอำนาจในทางสังคม ตามประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย มองว่ามนุษย์มีอิสระในการเป็นองค์ประธาน ตัดสินใจเลือกและกำหนดตัวเอง ภายใต้ขอบเขตหรือกรอบของวาทกรรม อัตลักษณ์ในมุมมองของ Michael Foucault เน้นที่การวิเคราะห์ความรู้และอำนาจในการกำหนดการกระทำของมนุษย์ เพื่อปลดปล่อยมนุษย์ให้เป็นอิสระ เพราะตัวตนของมนุษย์ไม่ได้เกิดมาตามธรรมชาติ แต่อัตลักษณ์และความเป็นปัจเจกบุคคลว่าเป็นผลมาจากวาทกรรม (discourse) และการปฏิบัติการทางวาทกรรม (discursive practice) ซึ่งหมายถึงการผลิตความหมาย ความจริง จากชุดความรู้ กฎเกณฑ์ทางสังคม ระเบียบและข้อปฏิบัติต่าง ๆ โดยมีสถาบันรองรับในการปฏิบัติด้วยความต่อเนื่อง และมีอำนาจที่จะทำให้ความจริงที่ถูกสร้างให้มีความหมายตามชุดความรู้ถูกผลิตออกมาถ่ายทอดสู่สังคมและนำไปปฏิบัติ การทำงานของวาทกรรมผ่านภาษา ในการกำหนดกรอบความคิด นิยามชุดความรู้ และการแทรกซึมอำนาจเข้าสู่วิถีคิดของคน ส่วนการก่อรูปของอัตลักษณ์หรือกระบวนการสร้างและผลิตตัวตน ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องเทคโนโลยีแห่งตน (Technology of self) เป็นวิธีการที่ทำให้มนุษย์กลับมาเป็นองค์ประธาน สร้างตัวตนที่สมบูรณ์แบบ มีความสุข มีอิสระในการเลือกที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการภายในของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า โดยเริ่มต้นจากการตรวจสอบตัวตน เกี่ยวกับความคิดว่าผูกติดกับกฎเกณฑ์ทางสังคมเพียงใด จากนั้นทำความเข้าใจความคิดที่อยู่ภายในกับ ความไม่สมบูรณ์ที่อยู่ในตัวเอง และความคิดของตนเองในการตอบสนองต่อความจริงเหล่านั้น หลังจากนั้นใช้เทคโนโลยีของการแสดงออก โดยการสารภาพความเป็นตัวตน (confession) ซึ่งความเป็นตัวตนมักเป็นความลับ จะเปิดเผยเฉพาะกับคนที่สนิทเท่านั้น หรือผ่านการแสดงออกทางการสวดมนต์หรือการสารภาพบาป หรือการบอกความเป็นตัวตนของเราให้กับผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ รับทราบ และแสดงออกมาทางความรู้ในด้านการแพทย์ หรือทางด้านจิตวิทยาเป็นต้น (จิตติมา เจือไทย, 2551)

ที่ผ่านมาเป็นการมองอัตลักษณ์โดยทั่วไปของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้วาทกรรมหลักในชุดความรู้ของการที่จะนำไปสู่การพัฒนา ความทันสมัยทางการแพทย์ สังคมเมืองที่มีการแข่งขันทางธุรกิจ การใช้เทคโนโลยี เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จากชุดความรู้วิทยาศาสตร์ทางการแพทย์สมัยใหม่ ในการกำกับความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติ รูปแบบการบริโภค การแต่งกายตามยุคสมัยของคนในสังคมเมือง ผู้วิจัยมองว่าสิ่งนี้ทำให้นักศึกษาพยาบาลที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ตกอยู่ในวาทกรรมรอง ด้วยสภาพแวดล้อมบริบททางสังคมที่แตกต่างจากสังคมเมือง รูปแบบการใช้ชีวิต วิธีการปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ การแต่งกายจากวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดมาจากมาจากรพบุรุษ การใช้ภาษาท้องถิ่น จึงทำให้มีความเป็นอัตลักษณ์ (Identity) หรือ ตัวตน (Self) ที่ไม่จัดอยู่ในวาทกรรมหลัก ดังนั้นหากผู้วิจัยมองอัตลักษณ์ตามมุมมองนี้ นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์เป็นกลุ่มเล็กๆ ที่ต้องการพื้นที่ เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เพื่อให้ตัวเองได้มีตัวตนในบริบทที่ได้เลือกมาเพื่อจะเจริญเติบโตต่อไปในสายวิชาชีพ โดยการพยายามพัฒนาตนเอง ขยันอ่านหนังสือ ทบทวนความรู้ พยายามรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด บางเวลาก็เลือกที่จะไม่แสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงใด ๆ ในชั้นเรียน เพราะกลัวไม่ได้ถูกยอมรับ ทำนองเดียวกัน Jacques Lacan เป็นจิตแพทย์และนักคิดที่นำเอาความคิดจิตวิเคราะห์ของ Freud ผสานเข้ากับกรอบความคิดแบบหลังโครงสร้างนิยม เกี่ยวกับการสร้างและการรับรู้ตัวตน (self) ได้อธิบายว่า บุคคลรับรู้ตนเองว่าเป็นใคร มีสถานะใด จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่น การมีอยู่ของตัวตนเกิดจากการสร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ กล่าวคือ ความมีตัวตนของมนุษย์ถูกสร้างและก่อตัวภายใต้กลไกทางภาษา สภาพจิตจึงไม่ใช่กลไกทางร่างกาย แต่เป็นการคิดที่มีภาษากำกับ สิ่งที่เราเรียกว่า “จิตสำนึก” หรือ “จิตใต้สำนึก” คือวาทกรรมที่ถูกสร้างจากความรู้ทางจิตวิเคราะห์และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่า “วาทกรรมของสิ่งอื่น” (discourse of the other) เพื่อสร้างความหมายให้ตนเองและสิ่งอื่น ความเป็นตัวตนแปรผันตามเวลาและมนุษย์กับวัฒนธรรมไม่สามารถแยกจากกันได้ ซึ่งสิ่งอื่นคือจุดกำเนิดของสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ความหมาย ที่เป็นผลผลิตทางภาษาที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สัญลักษณ์คือกระบวนการทางภาษาที่ใช้เรียกสิ่งต่าง ๆ ที่มองเห็นและมองไม่เห็น เพื่อถ่ายทอดความหมายของสิ่งที่ต้องการจะมีความสัมพันธ์ด้วย การมีตัวตนเกิดจากการมีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น หากไม่มีสิ่งอื่นก็ไม่มีตัวตน สัญลักษณ์ล้วนไม่มีจริง เป็นเพียงความฝันที่ถูกเล่าผ่านทางภาษา แต่สังคมพยายามที่จะทำให้สัญลักษณ์เป็นความจริงแท้ที่จะสัมผัสและครอบครอง ที่เป็นช่องว่างระหว่างความจริงกับความฝัน ซึ่งตัวตนที่ก่อรูปขึ้นด้วยภาษาเป็นสภาวะที่เรียกว่า “การไร้จิตสำนึก” เพราะมีการเคลื่อนที่ด้วยภาษาและคำพูดในการโต้ตอบกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งก็คือแบบแผนทางวัฒนธรรม

(นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2564) Lacan ได้เสนอ ทฤษฎีเรื่องกระจก (mirror stage) เป็นการมองตัวตนผ่านกระบวนมองเห็นตนเองในกระจก วัยเด็กไม่รู้จักรู้ว่าตัวเองคือใคร ยังไม่สามารถแยกตัวเองออกจากแม่ได้ รู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของแม่ เมื่อโตขึ้นมองเห็นตัวเองในกระจกเงา จะเริ่มเรียนรู้ความเหมือนความต่าง และตระหนักว่าคนที่อยู่ในกระจกคือตัวเอง เป็นการที่นำเสนอว่าเรารับรู้ตัวตนผ่านภาพสะท้อนของตัวเอง การรับรู้ตัวตนในมิติทางจิตนาการทั้งในแง่ภาพและในทางสัญลักษณ์ (ระบบภาษา) การมองเห็นภาพสะท้อนในกระจกเงาทำให้เรียนรู้ตัวตนของตนเอง (ego) ในสองลักษณะคือ 1) อุดมคติแห่งตัวตน (ideal ego) ตัวตนที่พ่อแม่คาดหวัง ในเด็กหรือสังคมคาดหวังให้บุคคลนั้นเป็น และ 2) ตัวตนแห่งอุดมคติ (ego ideal) ตัวตนที่เด็กคาดหวังกับตนเอง (วุฒินท์ ชาญสตรบุตร, 2561) ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ในฐานะเป็นผู้กระทำ (Subject) มีความสามารถในการกำหนดภาพของตนเองที่อยากจะเป็น มีตัวตนแห่งอุดมคติว่าจะเป็นพยาบาลวิชาชีพในอนาคต แต่ขณะเดียวกันก็ถูกสังคมทำให้กลายเป็นผู้ถูกกระทำ (Object) จากกลุ่มเพื่อน อาจารย์ สถาบันการศึกษา ที่เป็นวาทกรรมหลัก ในการกำหนดสถานภาพนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ให้กลายเป็นอื่น

จะเห็นได้ว่าการมองอัตลักษณ์ตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ ตัวตนของบุคคลเกิดจากตัวผู้กระทำ (Agency) ที่เป็นอิสระในการคิด ตัดสินใจเลือก การจินตนาการ ในการกำหนดนิยามความหมายของชุดความรู้ที่นำมาปฏิบัติให้สอดคล้องตามโครงสร้างสังคมภายใต้บริบทที่มีความหลากหลายของอัตลักษณ์ย่อมมีความหลากหลายเลื่อนตามไปด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการมองอัตลักษณ์ในรูปแบบนี้ยังไม่ครอบคลุมและเหมาะสมพอที่จะอธิบาย อัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะบริบทเมื่อก้าวเข้าสู่สนามของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ไม่ได้มีความหลากหลายแต่มีความเฉพาะในสนามซึ่งเป็นสนามทางวัฒนธรรมของวิชาชีพพยาบาลที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก้าวเข้ามาจากอัตลักษณ์เดิมในสนามความเป็นชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่คงทน ถาวรในขณะเดียวกันก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ แต่ไม่ได้มีความหลากหลายไปตามบริบทของสังคม ในการศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์สำหรับกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่มีลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความโดดเด่นในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนอื่นในสังคมหลัก Charles Keyes มองว่าอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นเรื่องประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงตัวตนกับคนอื่นและวัฒนธรรมอื่นที่มีความแตกต่าง ซึ่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ถูกนำเสนอผ่านทางรูปแบบของวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อทางศาสนา นิยายปรัมปรา พิธีกรรม ประวัติศาสตร์พื้นบ้าน และ Fredrik Barth ได้ชี้ให้เห็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในลักษณะที่คล้ายกันว่า เป็นความคิดและจิตสำนึกร่วมของคนในกลุ่ม มีแบบแผนทางวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

กลุ่ม เพื่อสร้างความแตกต่างของชาติพันธุ์ โดยใช้ลักษณะทางวัฒนธรรมบางประการมาใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดความแตกต่าง เป็นการแบ่งชาติพันธุ์ของตัวเองออกจากกลุ่มอื่น (พิมพ์อักษร หรือ ปรกายอักษร, 2558) อย่างไรก็ตามในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ได้มีนักคิดแบ่งมุมมองทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้สองกลุ่มคือ กลุ่มแรกมองอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ได้มาตั้งแต่กำเนิด (primordialism) ระบุความเป็นตัวตนผ่านจุดกำเนิด เชื้อชาติ ลักษณะทางกายภาพ ต้นตระกูลจากบรรพบุรุษ สถานที่เกิด มีความผูกพัน จงรักภักดี เป็นหนึ่งเดียว เป็นอัตลักษณ์ที่มีเสถียรภาพ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่สามารถทำลายได้ ซึ่งวิธีคิดแบบนี้เป็นการมองอัตลักษณ์ตามแนวคิดแบบสมัยใหม่ (Modern) มองโครงสร้าง กฎเกณฑ์ กติกา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลในการหล่อหลอมและสร้างอัตลักษณ์ แต่ในกลุ่มที่สองมองอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เกิดจากการสร้างขึ้นมาจากภายหลัง (social constructionism) มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างความเหมือนภายในกลุ่มเดียวกันและความแตกต่างระหว่างกลุ่ม เป็นวิธีการที่กลุ่มใช้สร้าง รักษา หรือปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์กันเองของคนภายในกลุ่มและกับคนนอกกลุ่ม (วรเมธ ยอดบุญ, 2551) กลุ่มนี้มองอัตลักษณ์ตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern)

จะเห็นว่าอัตลักษณ์เป็นคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลที่ทำให้คนนั้นแตกต่างจากคนอื่น การสร้างอัตลักษณ์จะสำเร็จได้ต้องทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ จนเป็นนิสัย จึงจะก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ การสร้างอัตลักษณ์ในตัวผู้เรียนระดับอุดมศึกษามีความสำคัญ เป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่การประกอบอาชีพในอนาคตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่งอัตลักษณ์บัณฑิตของคณะพยาบาลศาสตร์ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก คือการบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ที่ประกอบด้วย 1) จิตบริการ (Service mind) คือ มีจิตอาสา ดูแลผู้รับบริการประดุจญาติมิตร มีความเอื้ออาทร มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้รับบริการ มีบุคลิกภาพที่ดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส มารยาทดี มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อม สุภาพอ่อนโยน 2) การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical thinking) คือ มีทักษะการแก้ไขปัญหา ค้นคว้าหาข้อมูล หาสาเหตุ และเชื่อมโยงข้อมูล มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมที่นำไปใช้ได้จริง และ 3) การมีส่วนร่วมของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ (Participation) คือ รับฟัง และให้บริการตามปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ ส่งเสริมให้ผู้รับบริการพัฒนาศักยภาพในการดูแลตนเอง ซึ่งกระบวนการพัฒนาและปลูกฝังเพื่อหล่อหลอมให้นักศึกษาพยาบาลมีอัตลักษณ์ตามที่กำหนดมีหลากหลายรูปแบบ ดังนี้ 1) การดูต้นแบบ (Role model) เรียนรู้จากต้นแบบของอาจารย์หรือพยาบาลพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ 2) การจัดการเรียนการสอนที่สะท้อนคิด เน้นความเข้าใจ

สถานการณ์จริงของชีวิต และการบูรณาการการเรียนการสอนนอกห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร

3) การจัดสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยแบบระบบครอบครัว ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีอาจารย์รับบทบาทเป็น พ่อ แม่ นักศึกษา แต่ละชั้นปีเป็นเพื่อน พี่ น้อง รวมถึงบุคลากรอื่น ๆ ในวิทยาลัยที่มีส่วนในการสร้างสัมพันธ์อันดีเครือญาติ ให้มีความรัก ความผูกพันต่อกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานให้นักศึกษามีทักษะในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้รับบริการ 4) การกำหนดนโยบาย และการสร้างบรรยากาศภายในองค์กรที่ให้เกิดเกียรติ ใ่วางใจ และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ มีเมตตา และให้อิสระในการปฏิบัติงาน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา นักศึกษาให้เกิดความเข้าใจ และปรับแนวคิด พฤติกรรมตนเองให้มีอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่พึงประสงค์ (ปัทมา ทองสม อัจฉรา จันเพ็ชร ลิลลี่ ศิริพร และชลธิ หาญเบญจพงศ์, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษากลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ที่มองว่าอัตลักษณ์แสดงถึงความเป็นตัวตน ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกันระหว่างความเป็นปัจเจกกับบทบาทหน้าที่และระบบที่สังคมกำหนด หากมีอัตลักษณ์ที่ดีย่อมส่งผลที่ดีต่อภาพลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาล การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลให้มีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ นักศึกษาพยาบาลต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดนโยบาย วัฒนธรรมองค์กร ส่งเสริมสนับสนุนการเกิดแบบอย่างที่ดี การสร้างค่านิยมที่ดี ช่วยเหลือ ร่วมแรงร่วมใจกัน การบูรณาการการเรียนการสอนภาคทฤษฎี และการฝึกปฏิบัติ ให้มีทักษะการสะท้อนคิด คิดวิเคราะห์ เรียนรู้จากต้นแบบที่ดี พัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปสู่การปฏิบัติ (กิตติพร เนาว์สุวรรณ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และ วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์, 2558)

จากที่กล่าวเรื่องอัตลักษณ์ในข้างต้น เป็นการเน้นอัตลักษณ์ในมิติใดมิติหนึ่งเพียงมิติเดียว หากมองอัตลักษณ์ในมิติภายในบุคคล อัตลักษณ์ก็เป็นลักษณะเฉพาะปัจเจกบุคคล กลุ่มคน หรือสังคม ที่แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่น และความแตกต่างจากบุคคลอื่น และเป็นตัวบ่งบอกให้บุคคลอื่นรับรู้ เราคือใคร มีบทบาทอย่างไรต่อคนในสังคม ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม ทั้งมุมมองทางปรัชญาเกี่ยวกับปัจเจกบุคคล ที่อยู่ภายใต้ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลนั้นที่มีต่อตนเอง และสิ่งที่สังคม กลุ่มคน มองตนเอง เป็นกระบวนการทำงานของจิตสำนึกที่มีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ขึ้นกับบริบทที่ตัวเองมีความสัมพันธ์ด้วย การแยก subjectivity ออกจาก objectivity เพื่อให้เห็นอัตลักษณ์เป็นภาพความเป็นตัวตนของบุคคล ในฐานะผู้คิดและ ผู้กระทำ ที่แฝงด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดที่เป็นส่วนตัวของแต่ละบุคคล และคำว่า “Self” หรือ ความเป็นตัวตน คือความเชื่อเกี่ยวกับตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร ชอบอะไร เกิดขึ้นได้ตาม

บริบททางสังคม ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเราเอง และความรู้สึกที่เราคิดว่าคนอื่นมีต่อตัวเรา ที่เกิดจากการกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่วน Identity หรือ อัตลักษณ์ เป็นกระบวนการผ่านจิตไร้สำนึกและระบบจิตสำนึก จึงมีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างความเป็นปัจเจกและความสัมพันธ์กับสังคม (social aspect) ที่กำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมากับสังคม เช่นเดียวกับมุมมองทางจิตวิทยา ที่มองอัตลักษณ์ในมิติภายในบุคคลเป็นการทำงานของโครงสร้างจิตใจที่หล่อหลอม พัฒนาให้แต่ละบุคคลเกิดการรับรู้ แสดงออกทางด้านความคิด บุคลิกภาพที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์ในสังคมของแต่ละบุคคล ส่วนทางด้านสังคมวิทยา ให้มุมมองในมิติภายนอกว่า อัตลักษณ์ประกอบสร้างขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการทางสังคมตั้งแต่วัยเด็กสั่งสมมาจนกระทั่งกลายเป็นตัวตนของบุคคล ที่บ่งบอกถึงความแตกต่างจากบุคคลอื่น ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ การกระทำ คำพูด การแต่งกาย รวมถึงพฤติกรรมการแสดงออก มีลักษณะของความคงทนและต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ และสร้างขึ้นใหม่ได้ คล้ายคลึงกับมุมมองด้านมานุษยวิทยาที่มองว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดจากบรรพบุรุษส่งต่อกันมาและเป็นสิ่งที่เกิดสร้างขึ้นใหม่ได้ในภายหลัง ทำให้มุมมองการมองอัตลักษณ์ไม่ครอบคลุม จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ที่มองเป็นมิติเดียวเป็นการแบ่งแยกชัดเจน ขั้วตรงข้าม อัตลักษณ์ภายในกับอัตลักษณ์ภายนอก อัตลักษณ์ที่มีมาแต่กำเนิดกับอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในภายหลัง ทำให้ขาดมิติในการมองมุมมองอื่น ซึ่งไม่ครอบคลุม ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ส่วนใหญ่อธิบายได้เฉพาะกาลละเทศะหนึ่ง ๆ เท่านั้น ผู้วิจัยไม่เห็นการปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์เมื่อมีการเปลี่ยนบริบท หรือไม่ได้นำบริบทมาใช้พิจารณาอย่างลึกซึ้งพอสมควร ดังนั้น Bourdieu จึงได้เสนอแนวคิดเรื่องฮาบิทัส ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสามารถอธิบายอัตลักษณ์ของบุคคลได้ดีกว่าโดยเฉพาะนักศึกษาพยาบาลที่มีการเปลี่ยนแปลงสนามจากชาติพันธุ์มาสู่ สนามคณะพยาบาลศาสตร์

กล่าวคือเมื่อเรามองมิติด้านใดด้านหนึ่ง เช่นเน้นมิติที่อยู่ภายในและภายนอก จะส่งผลทำให้เราขาดความสนใจในเรื่องมิติทางด้านเวลา และในขณะที่เราให้ความสนใจในมิติด้านเวลา จะส่งผลทำให้เราขาดความสนใจด้านบริบททางสังคม สถานที่ที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการแบ่งแยกแบบตัดขาด อัตลักษณ์ที่ได้มาแต่เกิดไม่ได้ย้ายหรือเปลี่ยนไป แต่เมื่อบริบทสังคมมีการเปลี่ยน อัตลักษณ์ที่ได้มาตั้งแต่เกิดก็เปลี่ยนไป และอัตลักษณ์ที่ได้มาภายหลังภายใต้อัตลักษณ์เดิมก็เป็นแบบหนึ่ง แต่กรณีที่ได้มาภายหลังภายใต้อัตลักษณ์ใหม่ก็อีกแบบหนึ่ง ทำให้เห็นว่าการอธิบายเรื่องอัตลักษณ์ภายใต้มุมมองปรัชญา สังคมวิทยา และจิตวิทยายังมีความบกพร่อง ไม่ครอบคลุม ไม่ลุ่มลึก ไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของคนที่อยู่ในสังคมชาติพันธุ์แบบดั้งเดิมที่มีอัตลักษณ์

แบบหนึ่งภายใต้บริบทแบบหนึ่ง แล้วต้องมาสร้างอัตลักษณ์ใหม่ภายใต้บริบททางสังคมแบบใหม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดแบบฮาบิทัสของ Bourdieu สามารถที่จะอธิบายสิ่งนี้ได้ เนื่องจากฮาบิทัสของ Bourdieu เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ทั้งจากโครงสร้างภายในและโครงสร้างภายนอกซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างของสิ่งที่เรียกว่า “สนาม” ดังนั้นเมื่อสนามเปลี่ยนหมายถึงบริบทก็เปลี่ยน เมื่อบริบทเปลี่ยนบุคคลจะมีวิธีการดำเนินการในการซึมซับ สร้างอัตลักษณ์แบบใหม่ขึ้นมา ซึ่ง Bourdieu เรียกสิ่งนี้ว่า “ฮาบิทัส” สำหรับนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ อันโดดเด่น เมื่อก้าวเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาล ที่มีลักษณะความเฉพาะเจาะจงทางวิชาชีพ และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากคุณลักษณะบัณฑิตสาขาวิชาในคณะอื่นในสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือสนามวัฒนธรรม ที่มีกฎ กติกา วิธีการปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจงเพื่อขัดเกลาและฝึกฝนนักศึกษาพยาบาลให้มีความเป็นวิชาชีพพยาบาลตามมาตรฐาน การที่นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ได้ย้ายจากสนามชาติพันธุ์มาสู่สนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างการก่อรูปของอัตลักษณ์ใหม่ ภายใต้สนามใหม่ ผ่านกระบวนการเรียนการสอน ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย จากเพื่อน รุ่นพี่ในสถาบัน อาจารย์ พยาบาลพี่เลี้ยงของแหล่งฝึกปฏิบัติการพยาบาล ผ่านการเรียนรู้ มีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติ เกิดเป็นการตระหนักรู้ภายในตนเอง กระทั่งแสดงออกมาเป็นบุคลิกภาพที่อยู่ภายในตัวของบุคคลนั้น ที่ได้รับการขัดเกลา ฝึกฝน จนกลายเป็นอุปนิสัย ความเคยชินของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดเรื่อง “ฮาบิทัส” ของ Bourdieu จะสามารถอธิบายกระบวนการก่อรูปของอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้อย่างครอบคลุมและลุ่มลึกกว่า

แนวคิดเรื่องฮาบิทัส (Habitus) และความสัมพันธ์ของทุนในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

องค์ประกอบของฮาบิทัส

ทฤษฎีของ Bourdieu เรียกว่า “ทฤษฎีปฏิบัติ” (Theory of Practice /Practical Theory) ประกอบด้วยมโนทัศน์หลายส่วน เช่น 1.(Habitus) ฮาบิทัส 2.(Field) สนามหรือแวดวง 3.(Cultural Capital) ทุนทางวัฒนธรรม 4.(Symbolic Capital) ทุนทางสัญลักษณ์ 5.(Symbolic violence) ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ 6.(distinction) การจำแนกความแตกต่าง และ 7.(strategy) กลยุทธ์ ซึ่งในการศึกษาวิจัยเรื่องการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในครั้งนี้มีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีปฏิบัติของ

Bourdieu ตั้งแต่เรื่องของสนาม (field) และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่กล่าวในส่วนที่ 1 และยังรวมถึงแนวคิดในเรื่อง ฮาบิทัส เพื่อใช้ในการมองและทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของความเป็นชาติพันธุ์ และความเฉพาะของความเป็นวิชาชีพพยาบาลเมื่อก้าวเข้าสู่สนามภายในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ฮาบิทัสเป็นโครงสร้างเกี่ยวกับคนและการกระทำของคน ที่ถูกกำหนดและควบคุมโดยโครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางภาษา และในขณะเดียวกันคนก็เป็นอิสระจากโครงสร้าง สามารถคิด ตัดสินใจที่จะกระทำการได้เอง โดยไม่ได้ขึ้นกับเงื่อนไขหรือข้อจำกัดใดๆ จึงเป็นโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นจากความคุ้นเคยที่มีต่อสภาพแวดล้อม เป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (disposition) ที่ปฏิบัติซ้ำๆ จนกลายเป็นกิจวัตร ฮาบิทัสมีลักษณะเป็นโครงสร้างที่อยู่ในตัวคน การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง ทักษะคิด การแต่งกาย ที่เหมาะสมกับชนชั้นและโอกาส บุคลิก ลักษณะนิสัย มีความคงทนยาวนาน สามารถปรับเปลี่ยนระดับได้ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตามประสบการณ์ในการปฏิบัติของคนแต่ละคน มีความยืดหยุ่น โดยยังคงโครงสร้างเดิมไว้อยู่ เป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่สะสมเป็นระยะเวลานานจนสามารถนำมาปรับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้ ความสามารถในการปรับใช้ความรู้ได้โดยไม่รู้ตัวจนกลายเป็นนิสัยภายในตัวเรา (สุนีย์ ประสงค์ บัณฑิต, 2553) ซึ่ง Bourdieu ได้อธิบายการแสดงออกของนิสัยว่าเป็นลักษณะของฮาบิทัสที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในอดีต เป็นความโน้มเอียงทางด้านอุปนิสัยที่คงทนถาวร ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในทุกช่วงจังหวะของเวลา ที่มีการเชื่อมต่อการรับรู้ ร่วมกับประสบการณ์ในอดีต ที่ทำงานในระดับจิตใต้สำนึก (sub conscious) ที่อยู่ภายในปัจเจกบุคคล ดังนั้นจึงมาจากนิสัยหรือความเคยชินที่ไม่ได้ใส่ใจ มากกว่าการเรียนรู้กฎ หรือระเบียบอย่างมีสติ สามารถเห็นได้จากการกระทำของบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์กันกับบุคคล หรือกับสิ่งแวดล้อมของตนเอง ขึ้นอยู่กับช่วงจังหวะของเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางรูปธรรมของโครงสร้างสังคมที่ขัดเกลาให้เกิดฮาบิทัสตามช่วงเวลานั้น ฮาบิทัสจึงเป็นโครงสร้างที่ถูกสร้างและมีแนวโน้มที่จะสร้างโครงสร้างต่อไป (Structured structuring structure) ซึ่งการแสดงออกของนิสัยเป็นการสะท้อนฮาบิทัสของปัจเจกบุคคล ฮาบิทัสจึงเกิดขึ้นจากการถูกจัดวางในโครงสร้างตามชนชั้นทางสังคม สะสมจากประสบการณ์ที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมของแต่ละบุคคล ฮาบิทัสเหมือนตัวเชื่อม ระหว่างอดีต - ปัจจุบัน และระหว่างตัวแสดงและโครงสร้างที่ตัวแสดงประกอบรวมกันเป็นโครงสร้าง ซึ่งตัวแสดงครอบคลุมทั้งร่างกาย และจิตสำนึกในลักษณะอัตวิสัย เป็นลักษณะความโน้มเอียงของตัวแสดงกระทำไปทางใดทางหนึ่ง (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2555)

ฮาบีทส์จึงมีทั้งโครงสร้างตามเงื่อนไขของการดำรงอยู่ และก่อให้เกิดการปฏิบัติ ความเชื่อ การรับรู้ ความรู้สึกอื่นๆตามโครงสร้าง อย่างไรก็ตาม ฮาบีทส์ ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงด้านเดียวเหมือนหุ่นยนต์ แต่การปฏิบัติของคนคือความสัมพันธ์ในระดับจิตใต้สำนึกของฮาบีทส์ ทุน และตำแหน่งที่อยู่ในสนาม สนามเสมือนบริบทที่เราอาศัยอยู่อย่างต่อเนื่องในขณะเดียวกันได้วางโครงสร้างให้กับฮาบีทส์ และฮาบีทส์เป็นพื้นฐานสำหรับการทำความเข้าใจการเป็นอยู่ของตัวแทนทางสังคมในสนามด้วย ฮาบีทส์มุ่งไปที่การกระทำ ความรู้สึก ความคิด และ การเป็นอยู่ของเรา เป็นการรวบรวมวิธีการที่เราตัดสินใจเลือกกระทำในอดีตในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมาสู่สถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ใช่กระบวนการที่ต่อเนื่อง และไม่ได้อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการสร้างของเราเองทั้งหมด การที่เราอยู่ในช่วงเวลานี้อาจเป็นผลจากเหตุการณ์หลายๆ อย่างในอดีตที่หล่อหลอมในเส้นทางของเรา เมื่อเราต้องเผชิญกับทางเลือกที่มีความเป็นไปได้หลากหลาย การที่เราเลือกกระทำหรือเชื่อ ขึ้นอยู่กับบริบทในปัจจุบันของเรา หรือตำแหน่งที่เราครอบครองในสนาม และในขณะเดียวกันตัวเลือกที่เราเห็นและมองว่าเป็นไปได้ก็เป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของเราช่วยกำหนดนิสัยทัศนคติของเรา ฮาบีทส์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุวิสัยและอัตวิสัยหรือ เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ภายนอก และ ภายใน โดยอธิบายว่าข้อเท็จจริงทางสังคมกลายเป็นเรื่องภายในได้อย่างไร บุคคลเข้ามามีบทบาทในสังคมอย่างไร ฮาบีทส์คือ “ตัวตนทางสังคม” และ “สังคมที่เป็นตัวตน” กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ฮาบีทส์เป็นการรวมทั้งโครงสร้างสังคมที่เป็นวัตถุวิสัย และ ประสบการณ์ส่วนบุคคลที่เป็นอัตวิสัยไว้ด้วยกันและการปฏิบัติในสนามทางสังคม Bourdieu เปรียบเทียบกับเกมส์การแข่งขันหรือ สนามแห่งการต่อสู้ ที่ตัวแทนทางสังคมใช้กลยุทธ์ในการแสวงหาเพื่อเพิ่มตำแหน่งสูงสุด (Maton, 2008)

ผู้วิจัยมองว่าฮาบีทส์มีความครอบคลุมที่อยู่เหนือกาลเวลา และก้าวข้ามผ่านโครงสร้างทางสังคม และภาษาที่กำหนดให้แต่ละบุคคลคิด ตัดสินใจ หรือกระทำการใด ๆ และใช้อธิบายความเป็นปัจเจกบุคคลทั้งในระดับบุคคลและสังคมได้ครบถ้วนในทุกมิติกว่ามุมมองของอัตลักษณ์ หรืออาจกล่าวได้ว่าฮาบีทส์ประกอบด้วย 2 มุมมอง โดยมุมมองแรก เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้กระทำทางสังคมที่มีอิสระ ในการคิด การตัดสินใจ การแสดงออกทางพฤติกรรม และเจตคติ และในมุมมองที่สองเป็นมุมมองด้านสังคมวิทยา ที่มองว่าการกระทำทางสังคมของมนุษย์ถูกกำหนดคุณลักษณะภายใต้ระเบียบแบบแผน เป็นคุณสมบัติของตัวแทนทางสังคม ทั้งบุคคล กลุ่มคน หรือสถาบัน มีอิสระในการตัดสินใจบนพื้นฐานการทํานาย หรือ คาดการณ์ ลักษณะ พฤติกรรม และทัศนคติของผู้อื่น โดยจะประกอบด้วยโครงสร้าง สถานการณ์ในอดีตและปัจจุบัน เช่น การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวและประสบการณ์ทางการศึกษา การจัด

โครงสร้าง ในการหล่อหลอมอุปนิสัยของคน ๆ หนึ่ง เป็นแนวทางปฏิบัติที่มีโครงสร้างเป็นระบบ โครงสร้างนี้ประกอบไปด้วยระบบการจัดการซึ่งก่อให้เกิดการรับรู้ การเห็นคุณค่าและการปฏิบัติ เป็นการแสดงออกถึงผลลัพธ์ การจัดระเบียบโครงสร้างยังกำหนด สถานะที่เป็นนิสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโน้มเอียงอุปนิสัย แนวโน้มของความชอบ นิสัยใจคอ แนวโน้มเหล่านี้คงอยู่ได้ เมื่อเวลาผ่านไป และเปลี่ยนผ่านได้ เป็นความสามารถในการเคลื่อนไหว ตามกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ฮาบิตัส เป็นแนวโน้มทางอุปนิสัยของคน ที่ผ่านการปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน ภายในสนามที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ฮาบิตัสถูกสร้าง หล่อหลอมจากโครงสร้างทางสังคมภายนอกทางวัตถุวิสัยที่เกี่ยวข้องกับคนและการกระทำของคน ผ่านการอบรมดูแลสั่งสอนจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา องค์กรการทำงาน การขัดเกลาจากบรรทัดฐานทางสังคม และในขณะเดียวกันฮาบิตัสก็ถูกสร้างจากประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ตามอัตวิสัยภายในส่วนตัวแต่ละบุคคล ผ่านประสบการณ์ การรับรู้ในอดีตที่ผ่านมาประกอบกระตุ้นใจในการเลือกที่จะรับ หรือปฏิบัติ ซึ่งฮาบิตัสมีความมั่นคง ถาวร แต่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามช่วงเวลาที่เราปฏิสัมพันธ์ด้วยในสนามหรือบริบททางสังคมในช่วงเวลานั้น อีกนัยหนึ่งฮาบิตัสคือความรู้สึกสบายกาย สบายใจ ของบุคคลในบริบทที่มีความคุ้นชินและคุ้นเคยในการปฏิบัติภายในสนามจนเกิดความเชี่ยวชาญ ในฐานะของบุคคลที่มีฮาบิตัสสอดคล้องกับสนามซึ่งต้องอาศัยการสะสมทุน

ความสัมพันธ์ระหว่างฮาบิตัสและทุนในสนาม

ฮาบิตัสเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคลทั้งการแสดงออกทางกายภาพ สีหน้า ท่าทาง ลักษณะนิสัย บุคลิก สไตลการแต่งตัว ที่เกิดจากการสั่งสมจากประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็ก จากการมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต นำไปสู่การปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัยของบุคคล

กระบวนการสั่งสมของฮาบิตัสเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกภายนอกกับคน โดยผ่านการปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการทำงานแบบวิภาววิธี ทำให้เกิดการหลอมเอาปัจจัยภายนอกเข้ามาอยู่ภายในร่างกายและต้องอาศัยระยะเวลาในการสังเคราะห์ ช่วงที่มีการสังเคราะห์ อาจเปรียบได้กับยามที่นักฟิสิกส์กำลังเผาผลาญตนเอง ถ้าถ่านก็คือผลที่ได้จากการสังเคราะห์ ทำให้มีการสั่งสมฮาบิตัสเพิ่มขึ้น เหมือนกลายเป็นคนใหม่ที่เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์ระหว่างการปฏิบัติทางร่างกายกับโลกทางสังคมภายนอก ตัวอย่าง เรื่องของกระบวนการสั่งสมความรู้ ต้อง

อาศัยกระบวนการทำงานของฮาปัทสระหว่างฝึกฝนเพื่อเรียนรู้สิ่งที่มาจากภายนอก ผู้เรียนต้องประสบความสำเร็จไปขั้นหนึ่ง สิ่งที่ได้ก็คือความรู้ทำให้ผู้ฝึกฝนพัฒนาตนเองไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อเกิดกระบวนการนี้ดำเนินต่อไปก็จะมี การสั่งสมความรู้ต่อไป จนประสบความสำเร็จในที่สุด จนกลายเป็นฮาปัทสที่เกิดขึ้นผ่านการกระทำหรือการปฏิบัติ แสดงออกโดยมีร่างกายเป็นสื่อกลาง ฮापัทสเกิดจากการผสมผสาน ระหว่างสังคม ที่อยู่ “ภายนอก” กับการปฏิบัติของร่างกายคน ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ เช่น เด็กเลียนแบบกิริยา ผู้ใหญ่ทุกๆวัน หรือ การทำอะไรซ้ำๆต่อเนื่อง เป็นเวลานาน ทำให้โครงสร้างจากการปฏิบัติ ที่เป็นสิ่งอยู่ “ภายนอก”(ความรู้, ประสบการณ์ทางสังคม) เข้าไปอยู่ “ภายใน” ร่างกาย ที่ Bourdieu เรียกว่า “การรับวัฒนธรรมเข้ามาในตัวเรา” (embodiment) และในขณะเดียวกัน ฮापัทสก็เป็นลักษณะภายในตัวของบุคคลที่ถ่ายทอดออกมา ภายนอกให้คนอื่นรับรู้ ซึ่งฮาปัทสมาจากการเรียนรู้ทางร่างกายเป็นเวลานาน เป็นโครงสร้างที่อยู่ อย่างคงทน เหมือนถูกฝังในตัวคน กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ความโน้มเอียงทางอุปนิสัย” (disposition) ซึ่งอยู่ในรูปของอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธา การแสดงออกของอากัปกริยา ไปผลิตซ้ำโครงสร้างทางสังคมภายนอก เช่น ความเป็นผู้หญิง - ความเป็นผู้ชาย ความร่ำรวย - ความยากจน อากัปกริยาที่แสดงออกที่ปรากฏทางร่างกาย แล้วส่งผลในการผลิตซ้ำโครงสร้างของกลุ่ม หรือชนชั้นทางสังคมเรียกว่า “การกลายสภาพสู่วัตถุ” (objectification) ดังนั้นฮาปัทสจึงมีความเกี่ยวข้องกับชนชั้น สถานะทางสังคม เช่น อาชีพ รายได้ มุมมองเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล กรอบแนวคิดตามแบบมาร์กซิสต์ในการอธิบายสภาพสังคม ชนชั้นมีความสำคัญ เนื่องจาก Karl Marx เชื่อว่าพัฒนาการของประวัติศาสตร์ขับเคลื่อนด้วยความขัดแย้งของชนชั้น ที่ถูกกำหนดจากความสัมพันธ์ของวิธีการผลิต คือ ใครที่เป็นเจ้าของการผลิตหรือควบคุมการผลิตก็เป็นชนชั้นกระฎุมพีและชนชั้นปกครองในสังคม ส่วนใครที่ไม่ใช่ก็กลายเป็นผู้ถูกปกครอง ผู้ถูกขูดรีด ขาดแรงงาน Bourdieu กล่าวถึงชนชั้นไว้ว่า เป็นกลุ่มที่แสดงถึงการดำรงอยู่ในตำแหน่งที่เหมือนกัน ภายใต้เงื่อนไขและการยอมรับแบบเดียวกัน เป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะได้ผลประโยชน์แบบเดียวกัน สร้างปฏิบัติการที่เหมือนกันและรับเอาทำที่ ทศนคติที่เหมือนกันมาใช้ จากเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้เข้าใจถึงความแตกต่างของปัจเจกชนในแต่ละพื้นที่และตำแหน่งที่ทำให้เกิดชนชั้น ดังนั้นความเป็นชนชั้นจึงเกิดขึ้นภายใต้หลักการของการเลือกหรือการแบ่งแยกตาม “คุณค่าเฉพาะ” ของแต่ละเงื่อนไข และการให้คุณค่ากับผลจากการปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น หมายความว่า เราสามารถพิจารณาความแตกต่างของชนชั้นได้จากระดับของทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม ที่ทำให้นักคนหนึ่งแตกต่างจากบุคคลอื่นๆ จากปัจจัยทางเศรษฐกิจ อาชีพ การศึกษา

พื้นฐานทางรสนิยม วัฒนธรรม และการใช้เวลาว่าง ตามปัจเจกชนแต่ละบุคคล (สุนีย์ ประสงค์ บัณฑิต, 2553)

ฮาบีทัสไม่ได้ทำงานเพียงลำพัง แต่การปฏิบัติเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ในระดับจิตใต้สำนึกระหว่างฮาบีทัสและสนาม เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างอุปนิสัยซึ่งหมายถึงฮาบีทัส และตำแหน่งภายในสนาม ที่หมายถึงทุน ส่วนสถานะปัจจุบันของการเล่นในเวทีทางสังคม หรือบริบททางสังคม ซึ่งหมายถึงสนาม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจถึงวิธีการศึกษาของ Bourdieu ที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติของ ฮาบีทัส สนาม และทุน ฮาบีทัสเป็นพื้นฐานของตัวแทนสังคมที่จะทำความเข้าใจการใช้ชีวิตภายในสนาม อีกด้านหนึ่งของความสัมพันธ์ของเงื่อนไขโครงสร้างทางสนาม ฮาบีทัส เป็นด้านหนึ่งของความสัมพันธ์ด้านความรู้หรือการสร้างกระบวนการคิด มีส่วนในการสร้างสนามให้เป็นโลกที่มีความหมาย โดยตรรกะของการปฏิบัติ ฮาบีทัสสนใจหนทางการแสดงออกของคนในด้านความรู้สึก ความคิด และการเป็นอยู่ เรามีส่วนอยู่ในประวัติศาสตร์อย่างไร ในการที่จะนำเรื่องราวของประวัติศาสตร์มาสู่ปัจจุบันเราสร้างทางเลือกในการแสดง เราเลือกที่จะทำแบบไหน แต่งกายอย่างไร แสดงท่าทาง กิริยาอย่างไร แสดงการกระทำอย่างไร เรียนรู้วิถีทางการเป็นอยู่อย่างเหมาะสม จะเป็นตัวบ่งบอกความเป็นไปได้ในอนาคต โครงสร้างฮาบีทัสจึงไม่ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแต่ค่อยปรากฏขึ้น มีความคงทน ถาวร โยกย้ายได้ เปลี่ยนรูปได้ ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจทฤษฎีการปฏิบัติ ต้องมีความเข้าใจการพัฒนาปรับเปลี่ยนสนามที่ตัวแทนทางสังคมอยู่และมีการพัฒนาฮาบีทัส ที่ตัวแทนจะใช้ในสนามทางสังคมของการปฏิบัตินั้น (Maton, 2008)

โดยทั่วไปทุนจะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนเงินตรา แต่คำว่า “ทุน” ในความหมายของ Bourdieu เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยน โดยสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ จะถูกแปลงและแลกเปลี่ยนภายในเครือข่าย เป็นทั้งการแลกเปลี่ยนในมุมทั้งทางเศรษฐศาสตร์ที่แลกเปลี่ยนวัตถุ สิ่งของ เงินตรา และในทางมานุษยวิทยาที่มีการแลกเปลี่ยนทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการประเมินคุณค่า ซึ่ง Bourdieu ได้จำแนกทุนออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนเชิงสัญลักษณ์ และทุนทางวัฒนธรรม (ซึ่งได้กล่าวรายละเอียดแต่ละทุนไว้ในส่วนที่ 1) ทฤษฎีทุนของ Bourdieu มีลักษณะเด่นในการนำไปใช้งานในด้านต่าง เช่น ทุนเชิงสัญลักษณ์ มีวิธีการทำงานที่แตกต่างกันในสองรูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 ที่มีผลต่อค่านิยม รสนิยม และวิถีชีวิตของกลุ่มสังคมบางกลุ่ม ฮาบีทัสของสถานะกลุ่มที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมที่เป็นตัวกำหนดหรือเอื้อต่อประโยชน์ทางสังคม เช่นการศึกษา และในรูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบของทุนทางวัฒนธรรม เป็นความแตกต่างเชิงคุณภาพในรูปแบบ

จิตสำนึกภายในกลุ่มสังคมต่าง ๆ ในการแบ่งแยกชนชั้น ในแง่ของฮาปิทัสเปรียบเสมือนความเชี่ยวชาญ การปลูกฝังทางจิตสำนึกและความเชี่ยวชาญที่เป็นที่ยอมรับในบางเทคนิค กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นสมาชิกทางสังคมในตัวเอง การเป็นสมาชิกกลุ่มสถานะเฉพาะ ไม่ได้นำไปสู่ฮาปิทัสที่ให้คุณเชิงสัญลักษณ์โดยอัตโนมัติในลักษณะที่เหมือนกันสำหรับสมาชิกทุกคน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงานมีส่วนร่วมในความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุตรหลานตนเองโดยอัตโนมัติ โดยอาศัยระดับทุนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันซึ่งเกี่ยวข้องกับฮาปิทัสของชนชั้น (Moore, 2008)

จากที่กล่าวมาข้างต้น “ทุน” คือการแลกเปลี่ยนในรูปแบบต่าง ๆ ภายในสนามแต่ละสนาม รูปแบบการใช้ทุนขึ้นอยู่กับฮาปิทัสเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะกลุ่ม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าทุนในรูปแบบต่าง ๆ จะทำงานควบคู่ไปกับฮาปิทัส และลักษณะของสนาม ซึ่งการปรับใช้ทุนในรูปแบบต่าง ๆ หรือการสะสมทุนใหม่ เพื่อให้บุคคลนั้นได้ประโยชน์จากในสนามที่ตนเองอยู่ หรือเพื่อการปรับเปลี่ยนสถานภาพของตนเองในสนาม หรือการเปลี่ยนตำแหน่งตนเองในสนามให้อยู่ในฐานะผู้ครอบครองในสนาม ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการปฏิบัติการในสังคมเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ของฮาปิทัส และทุนที่มีในสนาม ซึ่งหมายความว่า กระบวนการสั่งสม ผูกพัน และพัฒนาตนเองจนกลายเป็นอุปนิสัย เกิดเป็นความชำนาญ มีการปฏิบัติซ้ำ ๆ ขึ้นอยู่กับทุนและตำแหน่งที่มีในสนามของคนนั้นที่จะส่งเสริมให้กระบวนการทำงานต่าง ๆ ที่ก่อตัวเป็นฮาปิทัสของแต่ละบุคคล ซึ่งจะเป็นตัวบ่งบอกว่าการได้เปรียบหรือเสียเปรียบในสนามอย่างไร หรือจะเป็นผู้ครอบครองหรือถูกครอบครองในสนาม หากมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับภายในสนามจากการปฏิบัติ ผ่านโครงสร้างภายในสนามที่ใช้ทุนที่มีติดตัวมา จะมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือก หรือสามารถคาดการณ์สถานการณ์ที่จะตอบสนองได้ว่าทุนที่มี ตำแหน่งที่ครอบครองในสนาม ณ ช่วงเวลานั้นจะทำให้ตนเอง ได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร ต้องแสวงหาทุนใดที่จำเป็นต่อการแข่งขันในสนามที่อยู่ ณ ปัจจุบันเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งของการครอบครองในสนาม ซึ่งการรับรู้ การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกที่มีภายในแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปอยู่ที่กระบวนการภายในของฮาปิทัสที่แต่ละคนถูกสร้างมา

ฮาปิทัสที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์

คนเราแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านที่เป็นธรรมชาติ เช่น รูปร่างหน้าตา หรือเพศ และในด้านสถานภาพทางสังคม เช่น ลูกชายคนโต ลูกชายคนรอง เมื่อวางภายในด้านที่เป็นธรรมชาติ และทางสังคมมารวมกันในคนหนึ่ง ทำให้เขามีการรับรู้หรือมีโอกาสได้รับรู้และเรียนรู้ไม่เหมือนกัน ดังนั้น แม้คนจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่ละคนก็จะมีฮาปิทัสเฉพาะตัวที่ไม่

เหมือนกัน หรือแม้จะอยู่ในสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน ก็มีฮาบิทัสเฉพาะกลุ่ม เฉพาะชนชั้น ที่แตกต่างกับชนชั้นอื่น เนื่องจากฮาบิทัสไม่ใช่ผลผลิตของร่างกายเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นผลผลิตของโครงสร้างทางสังคมด้วย ดังนั้นคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน คนที่อยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมเดียวกัน หรือสภาพเงื่อนไขทางสังคมอันเดียวกัน จะมีฮาบิทัสที่คล้ายกันมากกว่าคนที่อยู่คนละกลุ่มชนชั้นกัน (สุณีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ในทำนองเดียวกันของอัตลักษณ์ที่มีกระบวนการในการก่อตัวสองแบบคือ อัตลักษณ์ที่เกิดจากโครงสร้าง (structure) เป็นตัวกำหนดปัจเจกบุคคล และอัตลักษณ์ที่เกิดจากผู้กระทำ (Agency) เป็นตัวกำหนดปัจเจกบุคคลของตนเอง ภายใต้แนวคิดฮาบิทัสของ Bourdieu ปัจเจกบุคคลจะประกอบด้วยส่วนที่เป็นทั้งโครงสร้างและตัวผู้กระทำอยู่ด้วยกันในการสร้างฮาบิทัสบุคคลและฮาบิทัสกลุ่ม ดังนั้นฮาบิทัสจึงแสดงความเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่ง ผ่านการปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว มีอิสระในการกระทำภายใต้โครงสร้างชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ฮาบิทัสมีทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับชนชั้น เพราะคนในกลุ่มชนชั้นเดียวกันจะมีฮาบิทัสที่คล้ายกัน เนื่องมาจากการมีประสบการณ์บางอย่างร่วมกัน ซึ่งเป็นประสบการณ์ ที่ไม่ได้อยู่เพียงในความคิดแต่ฝังอยู่ในร่างกายและการปฏิบัติทางร่างกาย ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ (สุณีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553)

1. ฮาบิทัสในระดับปัจเจกบุคคล มีความสัมพันธ์กับร่างกายและการปฏิบัติของคน จากการที่คนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปรากฏการณ์ทางสังคม ฮาบิทัสเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ในวัยเด็กเมื่อเริ่มมีการเรียนรู้ การเรียนรู้ของเด็กจึงเริ่มต้นขึ้นที่บ้านในครอบครัวที่เด็กถือกำเนิดและเติบโตขึ้นมา อาทิกริยาต่างๆที่เรียนรู้ในวัยเด็กเป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำหรือการปฏิบัติ และการเลียนแบบการกระทำของคนอื่นทั้งสิ้น ความรู้จะค่อยๆรับวัฒนธรรมเข้ามาในตัวเรา แล้วเปลี่ยนไปเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัยที่ยั่งยืน กลายเป็นนิสัยเฉพาะบุคคลไม่ว่าจะเป็นท่วงท่าในการยืน การพูด การแสดงความรู้สึก การคิด และการแสดงออกที่แตกต่างกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง หรือระหว่างคนคนหนึ่งกับคนอื่น คนจึงไม่ได้ถูกกำหนดโดยสังคมอย่างเดียวแต่ยังถูกกำหนดด้วยความรู้สึกหรือความเคยชินของตนเอง ทำให้อารมณ์ความรู้สึก มีอิทธิพลต่อการกระทำของคนมากกว่าโครงสร้างภายนอก โครงสร้างที่เกิดขึ้นในตัวคน จะมีลักษณะค่อยๆสั่งสมผ่านการปฏิบัติมาตั้งแต่กำเนิด จนกลายเป็นนิสัย ความเคยชิน หรือความโน้มเอียงที่จะทำหรือคิดในแบบใดแบบหนึ่ง ฮาบิทัสจึงเป็นโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้น จากการสั่งเคราะห์กันระหว่างโครงสร้างทางสังคม และการปฏิบัติของคน และเป็นโครงสร้างที่เป็นแนวโน้มให้เกิดการปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลในการรักษาความมั่นคงของสังคมในที่สุด

2. ฮาบีทัสในระดับกลุ่มสังคม ฮาบีทัส ไม่ได้ดำรงอยู่แต่ในระดับปัจเจกชนเท่านั้น ยังสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมด้วย เพราะปัจเจกบุคคลก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เห็นได้จากตำแหน่งหรือสถานภาพที่อยู่ ทั้งสภาพโดยกำเนิดและสภาพที่ได้มา ภายหลัง Bourdieu มองว่ากฎของความสัมพันธ์ระหว่างคู่ตรงข้าม มาจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในส่วนของการสร้างฮาบีทัส เด็กจะเรียนรู้การจำแนกสิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นครั้งแรกจากโลกภายในบ้าน และค่อยๆ ขยายออกไปนอกบ้าน เมื่อเติบโตขึ้นจะต้องเปลี่ยนผ่านสถานภาพ จะต้องทำงานตามหน้าที่ทางเพศสภาพของตน เช่น ผู้ชายต้องทำงานในท้องนา ไปขายข้าวและผลผลิตจากไร่นาที่ตลาด ติดต่อดำเนินค้าขายกับคนหมู่บ้านอื่น ส่วนผู้หญิง มักจะอยู่บ้าน ทำงานบ้าน ทอผ้า ทำอาหาร นอกจากการแบ่งตามเพศสภาพแล้วยังมีการแบ่งตามตำแหน่งหรือสถานภาพที่คนๆ นั้นมีอยู่ เป็นความรู้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ที่คนในสังคม ค่อยๆ เรียนรู้ซึมซับ และสั่งสมมาตั้งแต่เด็ก ผ่านการปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นความเคยชิน ที่ไม่จำเป็นต้องท่องจำ กฎเกณฑ์ทางความสัมพัทธ์กับการนำไปปฏิบัติจริง และมีอิทธิพลต่อคนในสังคม บางครั้งอาจปฏิบัติเบี่ยงเบนไปจากกฎ แสดงว่าคนยังมีอิสระในการกระทำ รู้ว่าควรอะไร อะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ และรู้ว่าทำผิดกติกาอย่างไร จึงจะไม่ถูกลงโทษ การกระทำของคนในสังคมส่วนใหญ่ ทำเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตนเองเหมาะสมต่อตำแหน่งทางสังคมของตนเอง โดยไม่รู้ตัวว่าสิ่งที่ตัวเองกำลังทำ สร้างความกลมกลืนให้กับสังคม ซึ่งกฎที่กล่าวมาก็คือฮาบีทัสที่เป็นโครงสร้างไม่ตายตัว เกิดจากความรู้ทางสังคมภายนอกหลอมรวมเข้าไปในตัวคน สั่งสมและนำไปใช้โดยการปฏิบัติตั้งแต่วัยเด็กจนกลายเป็นความเคยชิน และแสดงออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้นฮาบีทัสทางสังคม คือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่หลอมรวมเข้าไปในตัวปัจเจกทุกคน เป็นสิ่งที่ทุกคนรับรู้ร่วมกัน ถูกอบรมบ่มเพาะมาคล้ายกัน ให้ทำสิ่งต่างๆ โดยพร้อมเพรียงกัน

3. ฮาบีทัสในระดับชนชั้น ชี้ให้เห็นรสนิยมของคนในแต่ละชนชั้นที่แตกต่างกันตามโครงสร้างของสังคม ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่มาจากการดำเนินชีวิตที่รับวัฒนธรรมเข้ามาในตัวจนทำให้รู้สึกเหมือนเป็นธรรมชาติ ตามกระบวนการทำงานของฮาบีทัสที่กำกับการทำงานของคน ทำให้รสนิยมมีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำ คนในชนชั้นเดียวกันย่อมมีรสนิยม ค่านิยม ในแบบเดียวกัน รูปแบบการเลือกบริโภค การรับประทานอาหาร การแต่งกายมักจะสอดคล้องกับระดับชนชั้นของตนเอง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความสนใจฮาบีทัสของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ในระดับปัจเจกบุคคลที่เข้าสู่สนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และฮาบีทัสในระดับกลุ่มสังคมที่มีการปรับตัว ในการปรับเปลี่ยนสนามจากความเป็นชาติพันธุ์เข้าสู่สนามคณะ

พยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน แต่ในส่วนของฮาบิทัสระดับชั้นไม่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และฮาบิทัสของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์

อัตลักษณ์ (Identity) หรือความเป็นตัวตน (self) เป็นการบ่งบอกว่าเราเป็นใคร มีลักษณะความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติอย่างไรภายในสังคม ซึ่งทั้งความเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นบุคคลจะเป็นตัวกำหนดในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับสังคมด้วย ทฤษฎีทางสังคมวิทยา เชื่อว่าโครงสร้างกำหนดการกระทำของบุคคล หรือการกระทำของบุคคลไปสร้างโครงสร้าง หากมองในมุมของอัตลักษณ์ จะพูดได้ว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างโดยโครงสร้างของสังคม หรือเกิดขึ้นโดยตัวของผู้กระทำเอง แต่ฮาบิทัสของ Bourdieu ประกอบไปด้วยโครงสร้างและการกระทำในเวลาเดียวกัน ในสถานที่เดียวกัน

ฮาบิทัสเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัย เป็นความคงทนยาวนาน ปรับเปลี่ยนระดับได้โดยยังรักษาโครงสร้างแบบเดิมไว้ด้วยและแหล่งกำเนิดและวางโครงสร้างการปฏิบัติและสร้างภาพแทนความจริงที่ถูกทำให้เป็นกฎ และผู้วางกฎ ไม่ใช่ลักษณะการยอมจำนนต่อโครงสร้างสังคม ฮาบิทัสเป็นผลของการกระทำอย่างเป็นระบบ ระเบียบ จนเป็นความเคยชิน เป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัยของเราว่าจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร ในทำนองเดียวกันอัตลักษณ์คือความโน้มเอียงอุปนิสัยของคนเราที่จะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร ฮาบิทัสเป็นโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงได้แต่ยังคงโครงสร้างเดิมไว้ โดยที่ฮาบิทัสเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ซึ่งแตกต่างจากมุมมองของอัตลักษณ์ที่มองโครงสร้างในเป็นการกำหนดการกระทำของเรา หรือตัวเราที่เป็นผู้กระทำเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์ของตัวเอง การก่อกำเนิดฮาบิทัส เริ่มตั้งแต่วัยเด็กที่เริ่มมีการเรียนรู้ ที่บ้าน ในครอบครัวของเด็กที่เติบโตมา ในสังคม ประเพณี ได้มีการจัดเตรียมพื้นที่ สำหรับฝึกฝนเพื่อให้เด็กเรียนรู้โครงสร้างทางสังคมผ่านกฎเกณฑ์ การปฏิบัติ เช่น การแข่งขัน ในรูปแบบกิจกรรมปริศนา คำทำนาย การเล่นตามจินตนาการ การทำท่าย การปฏิสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง เด็กไม่ได้เลียนแบบจากตัวแบบแต่จะเลียนแบบจากการกระทำของบุคคลในสังคมรอบตัว ดังนั้นฮาบิทัสคือการเรียนรู้ด้วยการกระทำหรือการปฏิบัติ และการเลียนแบบการกระทำของผู้คน ในสังคมและวัฒนธรรม ความรู้ทางวัฒนธรรมจะค่อย ๆ ถูกรับเข้ามาในตัวเราแล้วเปลี่ยนเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัย คือจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553)

กล่าวได้ว่าฮาบิทัสเป็นเรื่องของทุน Bourdieu พูดถึงทุน 4 ตัว ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ และทุนทางสังคม ดังนั้นฮาบิทัสคือความโน้มเอียงที่เราจะใช้ทุน 4 ตัวนี้อย่างไร ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ของชีวิต ในวัยเด็กแต่ละคนมีทุนติดตัวมาเมื่อโตขึ้น ทุนที่

มีอาจใช้ไม่ได้ อาจต้องใช้ทุนอื่นเพิ่มเติมตามสนามที่เปลี่ยนไป โดยสนามแต่ละที่เป็นตัวกำหนดว่าต้องใช้ทุนอะไรบ้างในสนามนั้น อีกนัยหนึ่งคือฮาบิทัสเป็นตัวบ่งบอกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) เป็นตัวบ่งบอกคุณสมบัติเฉพาะตัวที่บุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีการแสดงออกของพฤติกรรม หรือบุคลิกภาพที่มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งในมุมมองของ Bourdieu เปรียบเสมือนสนามที่แต่ละบุคคลลงพื้นที่ในการแข่งขัน ในการใช้ชีวิต ตามทุนที่ติดตัวแต่ละคนมาตั้งแต่เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม และผ่านการเรียนรู้จากการสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เพิ่มขึ้น การสะสมทุนที่เพิ่มขึ้นทั้งทุนทางสังคม หรือทุนทางวัฒนธรรมของสถาบันต่าง ๆ ที่แสดงออกมาในรูปแบบของทุนเชิงสัญลักษณ์ หรืออาจจะมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้บุคคลนั้นๆ มีพฤติกรรมแสดงออกที่แตกต่างกันออกไปในรูปแบบของอัตวิสัย (Subjectivity) ตามกรอบความรู้ ความคิด ความเชื่อ ที่มากำกับให้บุคคลนั้นกระทำ หรือตัดสินใจภายใต้โครงสร้างที่กำกับ ที่มาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ให้มีรูปแบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่ส่งต่อๆ กันมาตามรุ่น เมื่อเข้าสู่วัยเรียนครูที่โรงเรียนจะมีบทบาทในการให้มุมมองที่เปิดออกจากมุมมองในครอบครัว ให้แต่ละคนสามารถค้นหาความชอบ หรือ ไม่ชอบ ตามรสนิยมของแต่ละคน ซึ่งมาจากการรับรู้ที่แต่ละคนได้รับผ่านประสบการณ์ในการเจอครูแต่ละคน รูปแบบการสอน วิชาที่สอน พฤติกรรมตอบสนองของครูที่มีต่อเด็ก รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อนในโรงเรียน องค์กรในที่ทำงาน หากพบว่ามีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือการแสดงออกใดที่ขัดต่อระเบียบในบริบทของสังคมนั้น จะส่งผลให้บุคคลแต่ละคนเกิดการปรับตัว ปรับมุมมอง ทศนคติใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรม กล่าวคือเป็นการปรับใช้ทุนของตนเองที่มีติดตัวมาให้เหมาะสมกับสนามทางสังคม หากทุนใดที่ใช้ไม่ได้ ต้องปรับหาใช้ ทุนใหม่เพื่อให้ตนเองอยู่ได้ในสนามนั้น

ฮาบิทัส เป็นแนวโน้มทางอุปนิสัยในจิตใต้สำนึกของเรบางส่วนที่รับ กฎ ค่านิยม จากประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่อยู่กับเราเป็นปกติตามบริบท มีความทนทานและถาวรอินได้ ซึ่งค่านิยมและแนวโน้มทางอุปนิสัยจะเป็นตัวช่วยในการตอบสนองต่อ กฎและบริบททางวัฒนธรรมได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับว่าเราอยู่ในวัฒนธรรมใด เมื่อตัวแทนสังคมมีการย้าย ข้ามไปสู่สนามที่แตกต่างเขามีแนวโน้มที่จะรวมค่านิยมที่จำเป็นในสนามให้เข้ากับฮาบิทัสของเขา ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างสนามและการทำงานของฮาบิทัสในการสร้างร่างกายของตัวแทนและและการจัดการทางร่างกาย ซึ่ง Bourdieu เรียกว่า “bodily hexis” เมื่อเราคิดว่าร่างกายเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคล หรือเป็นเรื่องของตัวตนแต่ละคนตามที่ Bourdieu ได้ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์หรือปัจเจกบุคคล และร่างกายที่อยู่ในตัวตน คือผลผลิต

ของฮาปิทัส ซึ่งร่างกายทำหน้าที่หลักของความเป็นอัตลักษณ์บุคคลที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางวัตถุและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต อย่างเช่น นักวิชาการที่อยู่บนหอคอยงาช้าง ได้ถูกจำกัดโดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่เต็มไปด้วยหนังสือ ห้องสมุด และสถานที่เชิงพื้นที่ อย่างในมหาวิทยาลัย ที่จัดการแสดงออกของอุปนิสัย ทักษะ ค่านิยม ที่ถูกสร้างขึ้นเป็นผลผลิตของร่างกายทางปัญญา ในการกำหนดการแต่งกาย จัดวางท่าทางของนักวิชาการว่าสีหน้าเคร่งขรึม สวมแว่นตา ลักษณะการพูดที่จริงจัง ท่าทางครุ่นคิด ซึ่งเป็นฮาปิทัสของนักวิชาการในการปฏิบัติ และการแสดงออกทางร่างกายอย่างเป็นขั้นตอนโดยไม่มีที่ตั้งคำถาม หรือรู้สึกขัดขึ้นในการปฏิบัติภายใต้ของสนามทางวิชาการ จุดเชื่อมโยงของฮาปิทัส คือ ความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อโลก ความเชื่อ ค่านิยม ที่ถูกสร้างขึ้นตลอดเวลาบวกกับทัศนคติต่อการปฏิบัติตัวตามอิทธิพลของวิถีวัฒนธรรมของเขา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแนวโน้มทางอุปนิสัยที่เปลี่ยนไปตามสนาม ฮापิทัสประกอบขึ้นจากช่วงเวลาของการปฏิบัติในบริบท ซึ่งทำงานเป็นส่วนหนึ่งในจิตใต้สำนึก ตามกฎ โครงสร้าง การรับรู้ และคำนึงถึงสภาพสังคมวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจงหรือบริบทการผลิตและการดำรงอยู่ของพวกเขา ซึ่งลักษณะสำคัญของฮาปิทัสคือการทำให้เป็นธรรมชาติของตัวเอง เป็นธรรมชาติของมนุษย์หรืออารยะพฤติกรรม ตามกฎ วัฒนธรรม ค่านิยมที่เป็นไปได้ และปฏิบัติตามโดยไม่ตั้งคำถาม (Webb et al., 2002) ทั้งนี้ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดฮาปิทัสของ Bourdieu ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ในเรื่องการประยุกต์ใช้แนวคิดฮาปิทัสและสนามของ Bourdieu ในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเคนยา เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยพยายามหาคำตอบแนวคิดที่คำนึงถึงอัตลักษณ์ทั้งทางโครงสร้างและตัวผู้กระทำ การ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับส่วนหนึ่งส่วนใดมากเกินไป ซึ่งบทความนี้ได้ใช้แนวคิดฮาปิทัสและแนวคิดเรื่องสนามของ Bourdieu มาใช้อธิบายกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์เพื่อทำความเข้าใจเจตคติของกลุ่มชาติพันธุ์ในเคนยา โดยฮาปิทัสจะทำงานร่วมกับสนามและทุนเพื่อที่จะทำความเข้าใจพฤติกรรมและการปฏิบัติของคน ซึ่งฮาปิทัสเป็นโครงสร้างที่มีแนวโน้มในการสร้างโครงสร้างต่อไปเพื่อจัดระเบียบแนวทางปฏิบัติ และฮาปิทัสอยู่เหนือลักษณะความเป็นวัตถุวิสัยและอัตวิสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติของคน โดยดูที่พฤติกรรมของคนคือการผลิตซ้ำจากการกระทำของแต่ละบุคคลและอิทธิพลของโครงสร้างที่แต่ละคนอาศัยอยู่ การทำงานของฮาปิทัสเป็นการทำงานแบบไม่รู้ตัว โดยเน้นที่องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการคือ 1) ฮापิทัสเป็นศูนย์รวม 2) ฮापิทัสและตัวผู้กระทำ 3) ฮापิทัสคือปัจเจกบุคคลและวิถีส่วนรวม 4) ฮापิทัสคืออดีตและปัจจุบัน โดยพิจารณาจากแนวโน้มทางอุปนิสัยที่สะท้อนผ่านคำพูด ความคิด ความรู้สึก และผ่านทางร่างกาย การจัดการในตัวเราผ่านการกระทำทางร่างกาย (bodily hexis) ในตัวอย่างการศึกษาผู้อพยพชาวเวียดนามในรัสเซียที่

มีรูปร่างหน้าตา ลักษณะที่ปรากฏให้เห็น ว่าแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นอย่างไร ช่วยให้เห็นเข้าใจปรากฏการณ์ของการเหมารวมทางชาติพันธุ์ว่าไม่ใช่เป็นการประกอบสร้างทางสังคมทั้งหมดแต่รวมถึงอุปนิสัยภายในที่แสดงออกมาเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสนามหรือบริบท (Ngarachu, 2014) และในการศึกษาอัตลักษณ์ทางยุโรปผ่านแนวคิดฮาปิตัสและทุนทางวัฒนธรรมของ Bourdieu ซึ่งในบทความได้ใช้แนวคิดฮาปิตัสและทุนทางวัฒนธรรมอธิบายถึงการเคลื่อนไหวไปสู่อัตลักษณ์ของยุโรป เพื่อให้เข้าใจกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ผ่านนโยบายการศึกษาของสหภาพยุโรปและโรงเรียน ซึ่งแนวคิดฮาปิตัสช่วยให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เรียนรู้และปฏิบัติจนเคยชิน มีการเปิดรับปรับเปลี่ยนและสร้างใหม่ผ่านการสะท้อนของตัวตนและแนวทางการปฏิบัติทางการศึกษาในโรงเรียน และฮาปิตัสเป็นผลผลิตของเงื่อนไขทางสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ไม่รู้จบและโรงเรียนเป็นเงื่อนไขทางสังคมหรือสนามที่คุ้นเคย ซึ่งฮาปิตัสและการก่อตัวของอัตลักษณ์ทางยุโรปเป็นปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนและการอบรม ฝึกฝนจากครู บทบาท ประสบการณ์และทัศนคติของครู มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์ โดยอัตลักษณ์เป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งสามารถเปลี่ยนวิธีการเป็นอยู่ มุมมอง การกระทำ และความคิดของพวกเขาถือเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่อัตลักษณ์หนึ่งเชื่อมโยงกับผู้อื่นและระบุความเป็นพวกเขาด้วย ในขณะเดียวกันคนที่มิถุนีหลังทางเศรษฐกิจและสังคมสูงก็มีแนวโน้มที่จะสะสมทุนทางวัฒนธรรมในสนามการศึกษาได้มากขึ้นด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าทุนมีอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมด้วย (Lillian, 2010)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทั้งส่วนบุคคลและระดับสังคมคือผลผลิตจากการปฏิบัติของฮาปิตัสในสนามตามเงื่อนไขบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการทำงานของฮาปิตัสครอบคลุมไปถึงระดับจิตใต้สำนึกของเราในการรับค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อต่อการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติเป็นปกติในการใช้ชีวิต โดยไม่ต้องคำถาม ซึ่งฮาปิตัสแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มในสนามย่อมมีความแตกต่างกันไปตามทุนที่มีติดตัวมาจากสนามเดิม บวกกับความสามารถในการปรับใช้ทุนที่เหมาะสม และการสะสมทุนใหม่ที่จำเป็นในสนามใหม่ เพื่อให้ตนเองเกิดประโยชน์สูงสุดในสนาม ซึ่งนักศึกษายาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชนชาติที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิต การแต่งกายและการใช้ภาษา ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะประจำกลุ่มของตัวเองที่ผ่านการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ บริบทส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เชื่อว่าการแต่งกายต้องมีลักษณะความเฉพาะของกลุ่มตัวเองเพื่อให้เทพเจ้า เจ้าป่าเจ้าเขา ประจักษ์จำได้จะได้ช่วยดูแลปกป้องให้รอดพ้นจากอันตราย เวลาเจ็บป่วย

ก็เชื่อว่าเป็นการทำร้ายของวิญญาณชั่ว หรือเป็นการทำผิดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ละเมิดกฎระเบียบ ไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษ เป็นการผิดผี ซึ่งไปปฏิบัติสืบ ๆ ต่อกันมาตั้งแต่เด็กจนกลายเป็นฮาบิทัสของกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่อาจจะขัดกับบริบทของสังคมเมืองที่นำไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ซึ่งมีวิธีการดำเนินชีวิตในรูปแบบการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยให้ชีวิตมีความสะดวกสบาย รวดเร็ว ตามความเร่งด่วน และการแข่งขันกับเวลา มีเครือข่ายติดต่อสื่อสารกันและกันในวงกว้าง แต่งกายตามสมัยนิยม ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ค่านิยมของกลุ่มเมื่อมีความเจ็บป่วย ก็มีความเชื่อแบบวิทยาศาสตร์ ทุกอย่างเป็นเหตุเป็นผล การบำบัดรักษาตามอาการความเจ็บป่วยที่มี เมื่อกลุ่มชนชาติพันธุ์เข้ามาใช้ชีวิตในบริบทสังคมเมืองจึงทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างฮาบิทัสของชาติพันธุ์เดิมและฮาบิทัสใหม่ในสนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องมีการย้าย ปรับเปลี่ยนสนามจากความเป็นชาติพันธุ์มาสู่ความเป็นวิชาชีพพยาบาลส่งผลให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสจากความเป็นชาติพันธุ์ไปเป็นฮาบิทัสของพยาบาลวิชาชีพผ่านการฝึกฝน ชัดเจนจากกระบวนการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติงาน จนกลายเป็นธรรมชาติของตนเองภายในสนาม

ส่วนที่สาม : การเปลี่ยนฮาบิทัส (Habitus) ในมุมมองการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาล

นักศึกษาพยาบาล คือผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อจะไปเป็นพยาบาลวิชาชีพต่อไปในอนาคต นักศึกษาต้องอาศัยความตั้งใจ มุ่งมั่น และความอดทนในการเรียน เพราะพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีรับผิดชอบสูงในการปฏิบัติหน้าที่ และมีความกดดันค่อนข้างสูงในการทำงาน ทั้งจากตัวผู้ป่วย ญาติ เพื่อนร่วมงาน ความรุนแรงของโรค ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติหน้าที่ทั้งกับตนเองและบุคคลรอบข้าง นักศึกษาพยาบาลต้องมีลักษณะความเป็นผู้นำ มีจิตใจที่ดี มีเมตตา เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอื้อเฟื้อและเสียสละ พร้อมทั้งจะไปเป็นบุคลากรทางด้านการแพทย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อดูแล รักษาผู้ป่วยได้ครอบคลุมทุกมิติการพยาบาล ได้แก่ การดูแลรักษา การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และการฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ อย่างครบองค์รวม การเรียนในหลักสูตรนักศึกษาพยาบาลจะได้รับการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติทดลองในห้องปฏิบัติการพยาบาล และภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยจริงในโรงพยาบาล ดังนั้นในแต่ละช่วงชั้นปีของการเรียน นักศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด มุมมอง ทักษะคติ ตามรายวิชาที่ได้ศึกษา รวมถึงปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน พยาบาล เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลที่ไปฝึกปฏิบัติทางคลินิก โดยในการศึกษารั้งนี้

ผู้วิจัยมีความสนใจต่อตัวนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องเผชิญการปรับเปลี่ยนที่หลากหลาย มิติทั้งเรื่องบริบท วัฒนธรรม สังคม ทำให้ต้องเข้าใจการปรับตัว และการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสเมื่อเข้าสู่สนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การพยาบาลเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการปฏิบัติ ระบบการจัดการเรียนการสอนจึงเน้นการฝึกทักษะในการปฏิบัติ เพื่อดูแลให้บริการด้านสุขภาพและอนามัยแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน ให้ครบในทุกมิติของการพยาบาล เพื่อให้ผู้รับบริการมีภาวะสุขภาพที่ดี ดังนั้นการศึกษาด้านการพยาบาลจึงมีความแตกต่างจากการศึกษาในวิชาชีพด้านอื่น นักศึกษาพยาบาลต้องเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น รับผิดชอบต่อชีวิตเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้ผู้รับบริการมีสุขภาพที่ดี บางครั้งเป็นเหตุทำให้เกิดความเครียด คับข้องใจ จากการปรับตัวไม่ได้ (ณรงค์กร ชัยวงศ์ และ นิชาภัทร มณีพันธ์, 2563) นักศึกษาพยาบาลเป็นกลุ่มหนึ่งที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่หลากหลาย ต้องอาศัยการปรับตัวในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของคณะพยาบาลศาสตร์ และสังคมโดยรวม รวมถึงความสัมพันธ์กับบุคคลรอบด้านทั้งครอบครัว อาจารย์ เพื่อน ภายในวิทยาลัย ในหอพัก และหอผู้ป่วยที่ฝึกปฏิบัติงานในคลินิก หรือในเขตชุมชนต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับหากนักศึกษามี

การปรับตัวทางสังคมที่ดีจะทำให้สามารถจัดการปัญหาระหว่างบุคคล ได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นเห็นอกเห็นใจเสียสละ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและมีความพึงพอใจกับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม ในทางตรงข้ามหากนักศึกษาไม่สามารถปรับตัวได้เกิดความคับข้องใจ สับสน กระวนกระวาย ทำให้กระทบต่อการใช้ชีวิตตามมา ซึ่งได้มีผู้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากต่อการศึกษเกี่ยวกับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลเพื่อดูลักษณะการปรับตัว และปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีการปรับตัวที่ดี ซึ่งได้แก่ รายได้ของครอบครัว ผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ช่วยประคับประคองจิตใจที่มีส่วนช่วยให้มีการปรับตัวที่ดีขึ้น (กนกพร เรืองเพิ่มพูน และคณะ, 2554) ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นเพียงการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวโดยทั่วไปของนักศึกษาพยาบาลยังไม่ได้ครอบคลุมถึงนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเฉพาะทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เมื่อเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีกฎ ระเบียบ มาตรฐานความเป็นวิชาชีพพยาบาลที่แตกต่างจากพื้นฐานของความเป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิมของตนเอง นักศึกษาพยาบาลกลุ่มนี้จะมีการปรับตัวอย่างไรต่อการเรียน การใช้ชีวิตตลอดระยะเวลาการเรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาจากคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีความเฉพาะด้านวิชาชีพการพยาบาล และมีเรื่องของพื้นฐานทางด้านทุนเศรษฐกิจ สังคม และ

วัฒนธรรม จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในมุมมองประเด็นดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจต่อกระบวนการปรับตัวที่เหมาะสมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุมมากขึ้น

การปรับตัว (Adjustment) เป็นกระบวนการของบุคคลที่พยายามเปลี่ยนแปลงความคิด มุมมอง และพฤติกรรมเพื่อจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล มีความสุขและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดย Coleman และ Krohne & Laux กล่าวถึงการปรับตัวว่าเป็นความพยายามที่จะปรับสภาพปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น โดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ จัดการกับสถานการณ์ที่คุกคาม การปรับตัวเป็นได้ทั้งการแสดงออกภายนอกเช่น การหลีกเลี่ยง การฝึกฝนความชำนาญ และสิ่งที่แสดงอยู่ภายในทางความคิดและอารมณ์ เช่น การคิดในแง่บวก หงุดหงิด โกรธ ซึ่ง Lazarus & Folkman ได้กล่าวถึงการปรับตัวในทำนองเดียวกันว่า คือผลของการเปลี่ยนแปลงความคิดอย่างต่อเนื่องในการจัดการกับสถานการณ์ที่คุกคามและปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ โดยผู้ที่ปรับตัวได้ดีจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง เคารพตนเอง ไม่รู้สึกด้อยค่าหรือต่ำต้อย มีความสามารถที่จะสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี มีความรับผิดชอบ เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามารถที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์, 2559) Dawin นักชีววิทยา พบว่า การปรับตัวของบุคคลเริ่มจากการวิวัฒนาการ สิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้จึงจะดำรงชีวิตให้รอดผลอันตรายรวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยเช่นกัน ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของการปรับตัว ต่อมานักจิตวิทยาได้มีการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกเป็นกระแงที่สะท้อนความรู้สึก หรือเจตคติต่อการยอมรับ ความกล้าเผชิญความจริงของชีวิต ความสามารถในการปรับสภาพปัญหาให้เข้ากับความต้องการ อารมณ์ บุคลิกภาพ ซึ่งเปรียบเสมือนการปรับตัว (วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา, 2555)

จากความหมายการปรับตัวที่กล่าวในข้างต้นเป็นวิวัฒนาการหรือการพัฒนาภายในตัวของบุคคลทั้งความคิด ความเชื่อ เจตคติ การแสดงพฤติกรรมของตัวบุคคลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ได้เผชิญ เป็นการปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลและสังคม เพื่อให้ตนเองสามารถอยู่รอดได้อย่างมีความสุข หรือปรับตัวเพื่อนำตนเองไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีกระแสของการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การปรับตัวจึงมีความเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการแข่งขันให้เหมาะสมเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

การปรับเปลี่ยนเคลื่อนย้ายของคนจากสังคมหนึ่งสู่อีกสังคมหนึ่งจึงสามารถเห็นได้บ่อยขึ้นในยุคปัจจุบัน อย่างเช่นคนต่างชาติที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้น หรือคนที่ต้องทำงานในต่างประเทศต้องมีการปรับตัวแบบข้ามวัฒนธรรม (Cross – Cultural Adjustment) ซึ่ง

Black, Mendenhall, & Oddou (พินนภา หมวกยอด เสาวรีย์ ชัยวรรณ ศนิ ไทรหอมหวล หลี ยิ่ง และธัญญลักษณ์ บุญลือ, 2563) มองการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมในภาพรวมว่าเป็นการปรับตัวทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับงานและสภาพแวดล้อมในวัฒนธรรมใหม่ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้กลมกลืน และรู้สึกสะดวกสบาย โดยมีปัจจัยมาจากภายในแต่ละบุคคล เช่น บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ความคาดหวัง การเตรียมความพร้อม รวมถึงทักษะในการสื่อสารและความสามารถในการใช้ภาษา สภาพแวดล้อมการสนับสนุนทางสังคมของคนพื้นที่ที่มีส่วนช่วยให้การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมเป็นไปได้ง่ายขึ้น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Intercultural Adaptation Process) ของนักศึกษาชาวลาวและกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในประเทศไทย ต้องมีการเรียนรู้ที่จะปรับวิถีชีวิตของตนเองให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ มักจะมีอาการความวิตกกังวลและความเครียด ในการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งทางวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างจากเดิม แต่เพื่อเป้าหมายในการสำเร็จการศึกษาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของไทยและพยายามปรับตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่ หรือเปลี่ยนสภาพแวดล้อมบางส่วนให้เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง (สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2558)

การปรับตัว ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม สถานการณ์ที่แต่ละบุคคลเผชิญอยู่ ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ โดยมีอิทธิพลมาจากแรงผลักดัน 2 ประการ คือ 1) แรงผลักดันภายนอก ที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เงื่อนไขตามบริบท โครงสร้างสังคม รวมถึงบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย 2) แรงผลักดันภายใน เป็นความต้องการพื้นฐานในชีวิตที่อยู่ภายในของแต่ละบุคคล รวมถึงประสบการณ์จากการรับรู้สถานการณ์ในอดีต ที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมการแสดงออก (วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา, 2555) การปรับตัวเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชั่วชีวิตของคนเรา ซึ่งจะประกอบไปด้วย

1. แบบแผนของการปรับตัว บุคคลจะปรับตัวตามลักษณะของบุคคลเพื่อให้ตนเองอยู่ได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย ซึ่งมีทั้งหมด 2 แบบแผน คือ แบบที่ 1 การปรับตัวแบบดั้งเดิม (Primitive Adjustment) เป็นการปรับตัวแบบสู้ หรือถอยหนี จากสิ่งที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ เพื่อที่จะเอาชนะอุปสรรค หากสู้ไม่ได้ก็จะถอยหนี และในแบบที่ 2 การปรับตัวให้สอดคล้องกับปัญหาหรือสถานการณ์ (Modified Adjustment) เป็นการเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา โดยการแก้ไขปัญหาก็ให้เหมาะสมกับตนเองและสอดคล้องกับสถานการณ์

2. กระบวนการปรับตัว ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 ระดับการปรับตัวของแต่ละบุคคลในชีวิตประจำวันมี 2 ระดับ ได้แก่ 1) การปรับตัวในระดับที่เราปรับตัว (Conscious attempt of adjustment) สามารถทำได้ 2 วิธีคือ วิธีที่หนึ่ง การพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรค และความยุ่งยากให้มากขึ้น เพื่อให้เป้าหมายที่ตั้งใจสำเร็จ และวิธีที่สองคือปรับเปลี่ยนเป้าหมายที่วางไว้ หากประเมินแล้วว่าเป้าหมายที่วางไว้สูงเกินไป ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายนั้นได้ บุคคลก็จะปรับเปลี่ยนเป้าหมายใหม่แทน 2) การปรับตัวในระดับที่ไม่รู้ตัว (Unconscious attempt of adjustment) การปรับตัวในลักษณะนี้เป็นทางออกของบุคคล เมื่อเกิดความรู้สึกคับข้องใจ หรือไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหา จึงพยายามหาทางออกโดยใช้กลไกทางจิต (Mental Mechanism) หรือ กลไกการป้องกันตนเอง (Self defense mechanism) ในการป้องกันตนเองในลักษณะต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความเครียด หรือวิตกกังวลมากเกินไป

2.2 ลักษณะของการปรับตัวแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ 1) การปรับตัวแบบสมบูรณ เป็นการปรับตัวเมื่อเผชิญปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ บุคคลสามารถแก้ไขหรือปรับตัวได้โดยไม่เกิดความรู้สึกอึดอัด ไม่สบายใจ สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ และเต็มศักยภาพอย่างมีความสุข 2) การปรับตัวแบบไม่สมบูรณ เป็นการปรับตัวเมื่อเผชิญกับปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ก่อให้เกิดความเครียด วิตกกังวลในจิตใจ บุคคลจึงต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้สึกกระวนกระวายใจ อึดอัดภายในใจลดลงโดยใช้กลไกทางจิตหรือการป้องกันทางจิตขึ้น แต่ยังไม่มีความไม่สบายใจหลงเหลืออยู่ (ลักษณา สรวิวัฒน์, 2561)

จากที่กล่าวถึงระดับและลักษณะของการปรับตัวข้างต้น หากใช้แนวคิดการปรับตัวดังกล่าวที่ได้ยกมาอธิบายการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ เราจะเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวขาดการมองบริบทเดิมหรือพื้นฐานเดิมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์และ รูปแบบในการปรับตัวส่วนใหญ่เป็นการเสนอแนะในเชิงนามธรรม เพื่อให้คนเกิดความพยายาม การปรับความคิด การปรับเป้าหมาย โดยขาดการอธิบายปัญหาหรืออุปสรรคว่าเกิดขึ้นจากอะไร ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าบรรดาอุปสรรคต่าง ๆ ที่นำไปสู่การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาตินั้นเกิดจากความขัดแย้งกันของกฎ กติกา ต่างๆ ที่เขาค้นเคยในสังคมชาติพันธุ์ แต่กลับต้องมาเผชิญเหตุการณ์ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันอย่างสุดขั้วซึ่งความขัดแย้งกันของกฎนี้ ได้สร้างอุปสรรคบางอย่างขึ้นมา ซึ่งถ้าจะอธิบายโดยใช้แนวคิดแบบที่กล่าวมาทั้งหมดไม่สามารถอธิบายได้เพียงพอ

หากพิจารณาจากอัตลักษณ์ และตัวตนของปัจเจกบุคคล การปรับตัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งมิติที่อยู่ภายในตัวของปัจเจกบุคคล และการตอบสนองต่อมิติภายนอกที่เป็นโครงสร้างทางสังคมที่

ปัจเจกบุคคลมีความเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวมีหลากหลายแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยขอเสนอการปรับตัวในด้านของโครงสร้างภายในตัวบุคคลที่เป็นไปตามลำดับขั้นของการพัฒนาการ ดังนี้

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) Sigmund Freud มองการปรับตัวว่าเป็นความสามารถในการปรับระดับความต้องการตามสัญชาตญาณให้ตอบสนองความพึงพอใจของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ผ่านการทำงานโครงสร้างทางจิต 3 ระบบคือ

1) Id ซึ่งเป็นแรงผลักดันของจิตใจที่ติดตัวทุกคนมาแต่กำเนิด เป็นแรงขับเคลื่อนตามสัญชาตญาณ ที่จะแสวงหาความสุขโดยยึดความพึงพอใจเป็นหลัก (Pleasure principles) ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงหรือขัดเกลาให้เหมาะสม เป็นความต้องการเบื้องต้นและกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองเท่านั้น โดย Freud เชื่อว่าแรงผลักดันมาจากพลังงาน 2 ประเภท คือ พลังงานทางร่างกาย (Physiological energy) และพลังงานทางจิต (Psychic energy) ซึ่งพลังงานทางจิตอยู่ภายใต้จิตใจสำนึก และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมในคน เป็นตัวเชื่อมระหว่างพลังงานทางกายและพลังงานทางจิต ได้แก่ สัญชาตญาณ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 สัญชาตญาณทางเพศ (Sexual of life instinct: Libido) ทำหน้าที่ผลักดันให้มนุษย์แสวงหาความพอใจตามที่ตนเองต้องการ ส่วนที่สำคัญที่สุด คือ แรงขับทางเพศ ซึ่งมีมาตั้งแต่แรกเกิด ในร่างกายมีอวัยวะต่างๆ ที่ไวต่อการสัมผัสซึ่งจะทำให้เกิดความสุข ความพึงพอใจ ได้แก่ บริเวณปาก ทวารหนัก และอวัยวะเพศ

1.2 สัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าว (Aggressive of instinct: Mortido) ทำหน้าที่ผลักดันให้มนุษย์แข่งขันกัน ซึ่งดีชิงเด่นกัน เอาชนะกัน มีลักษณะพลังงานในทางทำลาย สัญชาตญาณเหล่านี้จะแสดงออกภายใต้หลักการของจิต 2 อย่างคือ

ก. Pleasure principle คือการทำงานโดยการเอาสัญชาตญาณตนเองเป็นหลักที่จะหลบเลี่ยงความเจ็บปวดและแสวงหาความพอใจแก่ตนเอง ซึ่งเป็นการแสดงออกที่ค่อนข้างหยาบและไม่พัฒนา

ข. Reality principle คือการทำงานโดยอาศัยเหตุผลในความเป็นจริง พยายามเรียนรู้จากประสบการณ์และปรับตัวสู่วุฒิภาวะโดยพยายามลดการใช้ pleasure principle และพยายามยับยั้งชั่งใจตนเองให้มากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นขบวนการที่สูงกว่า pleasure principle

บุคคลที่มีสุขภาพจิตดีจะพยายามใช้ reality principle ในการจัดการกับสัญชาตญาณของตนเองมากกว่า pleasure principle ซึ่งการทำหน้าที่อันนี้จะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ ego ว่าเข้มแข็งและสมบูรณ์เพียงใด

2) Ego เป็นการทำงานของจิตใจที่อาศัยเหตุและผล เพื่อตอบสนองสิ่งที่ตนปรารถนา ตามหลักแห่งความเป็นจริง (Reality principle) การทำงานของจิตใจส่วนนี้อยู่ในระดับจิตสำนึก มีการพิจารณาก่อนการตอบสนองความต้องการตามแรงขับของ Id ให้อยู่ในขอบเขตของความเหมาะสม

3) Superego เป็นส่วนของจิตใจที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับมโนธรรม (Conscience) คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล เกิดจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู (กุศลาภรณ์ ชัยอุดมสม ภัทรี พหลภาคย์ ภาพันธ์ วัฒนวิทย์กิจ และศิริภา อภิสัทธิ ภิญโญ, 2560)

การใช้กลไกการป้องกันตนเอง (Defense mechanism) คือ กระบวนการของจิตใจที่ใช้ในการปรับตัวเพื่อป้องกันหรือลดความขัดแย้งภายในจิตใจ ปกป้องตนเองออกจากความรู้สึกที่อัด คับข้องใจ และสร้างการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งแต่ละคนจะนำกลไกป้องกันตนเองมาใช้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยบุคคลนั้นๆ โดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลทั่วไปจะมีการปรับเปลี่ยนกลไกป้องกันไปตามตลอดเวลาตามสถานการณ์หรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะจิตใจปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา หรือมีความเป็นพลวัต (dynamic) แต่ถ้าหากบุคคลยึดติดหรือใช้กลไกใดกลไกหนึ่งซ้ำมากเกินไปอาจจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาบุคลิกภาพต่อไปได้ กลไกในการป้องกันตนเองที่สำคัญได้แก่

- 1) Repression การเก็บกด เกิดจากความปรารถนาถูกขัดขวาง เก็บกดความคิดหรือความรู้สึกที่ขัดแย้งในจิตใจไม่ให้ผุดขึ้นมาในระดับจิตสำนึก
- 2) Projection การโยนความคิด ความรู้สึก ความปรารถนาของตนที่ไม่เป็นที่ยอมรับให้กับผู้อื่นหรือสิ่งอื่น เกิดจากความวิตกกังวลหรือ กลัวการถูกลงโทษจากภายนอก จึงเปลี่ยนมาเป็นความผิดของผู้อื่น
- 3) Reaction formation เป็นการแทนที่ สิ่งที่ทำให้เกิดความกังวลใจโดยการแสดงตรงกันข้ามกับความรู้สึกที่แท้จริง
- 4) Fixation and regression เป็นพฤติกรรมหยุดชะงัก และการถอยกลับ เมื่อเผชิญกับอุปสรรค หรือความคับข้องใจ (ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ และ ประยูร สุยะใจ, 2558)

จะเห็นได้ว่าการปรับตัวแบบจิตวิเคราะห์เน้นที่โครงสร้างการทำงานภายในจิตใจของบุคคล ที่ถูกผลักดันมาจากปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายนอกมีผลต่อโครงสร้างทางจิตและมีผลต่อการปรับตัว ในการตอบสนองสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์คุกคามในชีวิต โครงสร้างการทำงานของจิตใจทั้งในระดับที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัวจะทำงานประสานกันให้

เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการในจิตใจภายในกับความเป็นจริงทางสังคม หากเกิดความคับข้อง หรือความขัดแย้งภายในจิตใจจะใช้กลไกทางจิตในการปรับตัวเพื่อลดความอึดอัดคับข้องใจ เป็นการลดความตึงเครียดที่เกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ความขัดแย้ง และรักษาสมดุลทางจิตใจเอาไว้ ทำให้สภาพของความเป็นตัวของตัวเองดำรงอยู่ต่อไป หากพิจารณาถึงอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวผู้วิจัยเห็นว่าการปรับตัวในแบบจิตวิเคราะห์เป็นการปรับตัวเชิงโครงสร้าง โดยไม่มีพื้นที่ให้กับตัวผู้กระทำการ และไม่สนใจความเป็นพลวัตรของบริบทที่เปลี่ยนแปลง จะมองการปรับตัวเป็นการปรับในส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางจิตใจเป็นหลักในการปรับลดความคับข้องภายในจิตใจ

ในขณะที่ทฤษฎีจิตสังคม Erikson อ้างถึงในอมราพร สุการ (2555) ให้ความสำคัญกับการปรับตัวในเชิงพัฒนาการมนุษย์ในแต่ละขั้นของช่วงวัย โดยบุคคลจะใช้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่จะนำมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงของชีวิต เป็นการปรับตัวที่เกิดจากการที่บุคคลนั้นมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะสามารถเอาชนะกับปัญหาหรืออุปสรรคในช่วงแรกของชีวิตได้ จะส่งผลทำให้มีพัฒนาการที่เหมาะสม และปรับตัวได้ดีในช่วงถัดไปของชีวิตด้วย ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดในการปรับตัวคือความสัมพันธ์ภายในครอบครัวในการวางรากฐานทางจิตใจให้แก่บุคคลตั้งแต่วัยทารกไปจนถึงวัยรุ่น บุคคลที่ปรับตัวได้ดีจะมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่แวดล้อมได้ดีด้วย โดยความสามารถ ในการปรับตัวที่เอาชนะวิกฤตทางจิตสังคมของแต่ละคน Erikson เรียกว่า Ego หรือบุคลิกภาพ ที่ผ่านการรวบรวมมาจากประสบการณ์และการกระทำในรูปแบบของความรู้สึก ที่ขึ้นอยู่กับบทบาทในแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดย Ego แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) Body Ego อีโก้ทางร่างกาย ประสบการณ์การมองเห็นร่างกายตนเองว่าแตกต่างจากบุคคลอื่น หากพึงพอใจจะมีบุคลิกภาพที่ดี ในทางตรงกันข้ามหากสภาพร่างกายไม่เป็นไปตามที่ต้องการจะสร้างความไม่พึงพอใจต่อตนเอง 2) Ego Ideal อีโก้ในอุดมคติ จินตนาการในการมองเห็นตัวเองที่สร้างขึ้นเป็นภาพโดยรวมของเอกลักษณ์ส่วนตัวของบุคคล และ 3) Ego Identity อีโก้ที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นจินตนาการของบุคคลในการแสดงบทบาทต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งบุคคลหนึ่งอาจมีได้หลายบทบาท เช่น บทบาทลูก บทบาทพี่ และบทบาทนักเรียน ซึ่งการปรับตัวเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย 8 ขั้นตอน โดยบุคคลจะพยายามปรับตัวตามการเรียกร้องของสังคมที่บุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์ด้วยเพื่อให้สังคมมีอยู่ต่อไป และเพื่อให้บุคคลนั้นสามารถมีชีวิตอยู่ต่อไป ซึ่งธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละขั้นตอนจะมีความเฉพาะตามช่วงวัยและจะส่งผลต่อเนื่องกับขั้นถัดไปอย่างมีแบบแผน (จตุพร ลิ่มมันจริง, 2563)

จะเห็นได้ว่าการปรับตัวของบุคคลทางจิตสังคมเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในเหตุการณ์ของแต่ละช่วงวัยชีวิตนั้น หากบุคคลปรับตัวดีก็จะเป็นประสบการณ์และพื้นฐานที่ดีในการข้ามเข้าสู่อีกช่วงวัยด้วยความมั่นคง และมั่นใจในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นใหม่ในช่วงวัยถัดไป โดยเฉพาะในช่วงวัยที่ 5 อายุ 13 -21 ปี (Identity versus role confusion) การรู้เอกลักษณ์ของตนเองหรือสับสนในบทบาท (กุศลาภรณ์ ชัยอุดมสมภทรี พหลภาคย์, ภาพันท์ วัฒนวิทย์กิจ และศิริินภา อภิสิทธิ์ภิญโญ, 2560) เพราะช่วงวัยนี้พยายามค้นหาตัวเองจากสภาพร่างกายที่มองเห็น ความรู้สึก ความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตัวตนของตนเอง และบทบาทที่มีความเหมาะสมกับความต้องการแต่ละบุคคล เพื่อที่จะประสบความสำเร็จในการค้นหาอัตลักษณ์ของตนเอง (จตุพร ลิ้มมันจรี, 2563) เป็นขั้นของการปรับตัวเพื่อนำไปสู่อัตลักษณ์แห่งตน หากบุคคลมีการปรับตัว และพัฒนาอัตลักษณ์ของตนเองเหมาะสมสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมจะมีอัตลักษณ์ที่มั่นคง แสดงถึงความสำเร็จในการปรับตัวช่วงต้น ๆ ของบุคคล ส่งผลให้บุคคลเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการปรับตัวทางจิตสังคมของ Erikson เป็นลักษณะการปรับตัวที่เป็นมิติภายในตัวของบุคคลหรือผู้กระทำการที่มีปฏิสัมพันธ์กับคน สิ่งแวดล้อมรอบตัวตามช่วงวัยเป็นหลัก โดยไม่ได้สนใจบริบท ซึ่งบุคคลแต่ละคนจะปรับตัวจากความขัดแย้งระหว่างความรู้สึกบวกและลบในแต่ละช่วงวัย หากไม่สามารถปรับตัวได้สำเร็จในขั้นใดขั้นหนึ่งจะทำให้เกิดการชะงักในขั้นถัดไปของชีวิต ซึ่งบุคคลแต่ละคนก็มีบริบทแต่ละช่วงวัยที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้มุมมองการปรับตัวทางจิตสังคมยังไม่ครอบคลุมถึงระดับโครงสร้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคล

สำหรับทฤษฎีระบบ (System Theory) Callista Roy อ้างในจิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์ (2559) มีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ประกอบด้วยกาย จิต สังคม (Bio – Psycho – Social being) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา และทำงานผสมผสานกันแบ่งแยกจากกันไม่ได้ การปรับตัวมีลักษณะเป็นแบบองค์รวม (holistic adaptive system) จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสังคม บุคคลที่ปรับตัวได้จะมีความมั่นคง รู้สึกปลอดภัย พึงพอใจ โดยในแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงของสิ่งเร้าและระดับความสามารถของแต่ละบุคคลในขณะนั้น Roy ใช้หลักการความต้องการพื้นฐานของบุคคลตามหลักการมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) เพื่อทำความเข้าใจธรรมชาติ การปรับตัวของบุคคล เพื่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้ 1) การปรับตัวตามความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) ซึ่งเป็นการตอบสนองขั้นพื้นฐานของบุคคล มาจาก

การทำงานของกล้ามเนื้อ อวัยวะและระบบต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ 2) การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ (Self-concept) เป็นการปรับตัวต่อการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของตนเอง ความเชื่อ ค่านิยม เพื่อสร้างความมั่นใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งเสริมความมั่นคงทางด้านจิตใจ 3) การปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ (Role function) เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางสังคมที่เน้นบทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งของบุคคลที่สังคมคาดหวัง เพื่อรักษาความมั่นคงทางด้านสังคม 4) การปรับตัวด้านการพึ่งพาระหว่างกัน (Interdependence) เป็นการปรับตัวที่เน้นสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในการเคารพ เห็นคุณค่า การสร้างความสมดุลระหว่างการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพาคนอื่น (อมราพร สุรการ, 2555)

แสดงให้เห็นว่าการปรับตัวของมนุษย์แบบทฤษฎีระบบเป็นการทำงานแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ทำงานผลกันอย่างลงตัวเมื่อมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในชีวิตหรือสิ่งที่เข้ามากระทบด้านใดด้านหนึ่งก็จะส่งผลต่ออีกด้านเช่นกัน กล่าวคือหากมีเหตุการณ์ร้ายแรง กระทบกระเทือนภายในจิตใจ ร่างกายของบุคคลก็จะเกิดความไม่สุขสบายหรือมีการเจ็บป่วย ส่งผลต่อสังคมรอบข้าง บทบาทหน้าที่การทำงาน สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว เพื่อน ดังนั้นหากบุคคลจะมีการปรับตัวที่ดีต้องเป็นการปรับตัวที่ครอบคลุมแบบองค์รวม ผู้วิจัยเห็นว่าการปรับตัวแบบนี้พยายามมองทุกอย่างแบบองค์รวมทั้ง 4 ด้านซึ่งในแต่ละด้านยังลงรายละเอียดต่อการปรับตัวได้ไม่ลงลึก และครอบคลุมพอต่อการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวตามความต้องการทางด้านร่างกายซึ่งเป็นการปรับตัวทางร่างกายตามความต้องการพื้นฐานที่จะให้ตัวเองมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ หรือเพื่อให้ตนเองดูดีขึ้น แต่การปรับตัวทางด้านร่างกายนี้ไม่ได้ลงรายละเอียดในความแตกต่างในเชิงบริบทหรือเงื่อนไขภายในสนามที่มีผลต่อการปฏิบัติทางร่างกายของบุคคลที่จะปฏิบัติ หรือปรับตัวเองไปตามกฎ กติกา ดังกรณีของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ร่างกายต้องปรับตามเงื่อนไขของกฎ กติกา ตามเงื่อนไขของสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนการปรับตัวทางด้านอัตมโนทัศน์ในการปรับตัวตามการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของตนเองตาม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ ที่อยู่ในบริบท ณ ช่วงเวลานั้น หากนำมาใช้มองการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ยังขาดมุมมองต่อภาพลักษณ์ต่อตนเองที่เขามีมาแต่ดั้งเดิมในการปรับความคิด ความเชื่อ ค่านิยมในบริบทใหม่ ต้องทำอะไร หรือมีองค์ประกอบใดในการปรับตัวทางอัตมโนทัศน์ใหม่ ในสนามใหม่ เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจ หรือส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ตามสิ่งเร้าทางสังคม บทบาทที่สังคมคาดหวังและการปรับตัวด้านการพึ่งพาระหว่างกัน เป็นมุมมองการปรับตัวในเชิงนามธรรม ในทางปฏิบัติจริงการปรับตัวแบบนี้ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่ม

ชาติพันธุ์ในบทบาทของนักศึกษาพยาบาลที่จะต้องไปเป็นพยาบาลวิชาชีพในอนาคต ไม่ได้ลงรายละเอียดต่อการปรับตัวว่าต้องใช้องค์ประกอบใด ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบอย่างไรเพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทใหม่ การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ในการเห็นคุณค่าและเคารพผู้อื่น เขาควรสร้างสมดุลระหว่างการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพาคนอื่นอย่างไร อาจจะไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจต่อการกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ได้ลุ่มลึกเพียงพอ

นอกจากนี้ในทฤษฎีจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic) กล่าวว่า การปรับตัว คือ ความสามารถในการยอมรับตัวตนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในความตระหนักรู้ในตนเอง เล็งเห็นคุณภาพที่สำคัญของมนุษย์ และมีแนวโน้มที่จะบรรลุถึงความเป็นคนที่สมบูรณ์ (Self-Actualization) (วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา, 2555) Carl Roger เชื่อว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัวที่ได้รับรู้และได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โรเจอร์มีมุมมองเรื่องการปรับตัวในแง่ของการปรับตัวภายในตนเอง เป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก่อให้เกิดตัวเรา (Self) เพื่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะคติ มุมมอง ค่านิยม บุคลิกภาพ ความสามารถเฉพาะตน บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว บุคคลที่ปรับตัวได้จะมีความเป็นตัวของตัวเอง เข้าใจตนเองและยอมรับผู้อื่นได้ สามารถรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริงและนำมาปรับให้เข้ากับบุคลิกลักษณะของตนเองได้โดยไม่ขัดแย้งหรือบิดเบือนการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในความคิดทางบวก (ธาราวดี อธิมาตรานนท์, 2548) Roger มองว่ามนุษย์มีเหตุผลและความสามารถในการตัดสินใจสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มีคุณค่าและศักดิ์ศรี มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพไปสู่ความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ และได้อธิบายว่าบุคคลที่มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จะมีตัวตน (self-concept) ที่เหมาะสมสอดคล้องกันระหว่างตัวตนที่แท้จริง (Real self) คือความเป็นตัวตนที่บุคคลนั้นเป็นอยู่จริง การรับรู้เกี่ยวกับตัวตน (Perceived self) เป็นตัวตนของบุคคลที่ประเมินว่าคนอื่นมองตนเองอย่างไร และตัวตนในอุดมคติ (Ideal self) ตัวตนที่บุคคลคาดหวังอยากจะเป็น บุคคลจะรับรู้และแปลความตามสถานการณ์เพื่อสร้างแรงจูงใจผลักดันตัวตนไปสู่ศักยภาพที่สมบูรณ์แห่งตน (Self-actualization) เพื่อที่จะเข้าใจตนเองและพร้อมที่จะปรับตัวให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลด้วยความจริงใจและเข้าใจกัน ไม่แสวงหาผลประโยชน์ต่อกัน จะทำให้นุคนั้นได้รับสัมพันธภาพที่ดีตอบกลับมาเช่นกัน ทำให้กล้าที่จะเปิดเผยตนเอง และพร้อมที่จะปรับตัวเปลี่ยนแปลงตนเอง (ณัฐกร วัชรสินธุ์, 2562)

แสดงให้เห็นว่าการปรับตัวแบบ Carl Roger เน้นให้บุคคลเกิดการยอมรับตนเอง ตระหนักรู้ในความรู้สึกข้างในของตนเองว่าเป็นอย่างไรจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นที่

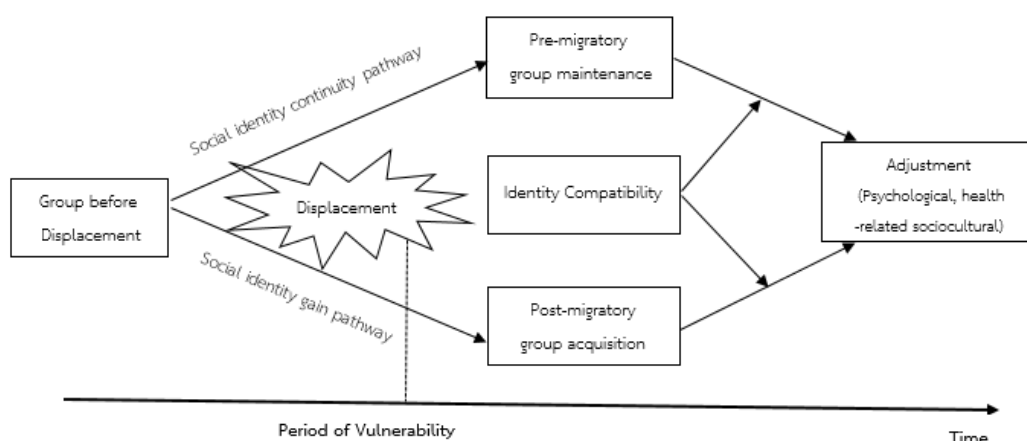
การปรับมุมมอง ความคิด ทศนคติ ความเชื่อที่อยู่ภายในของบุคคลเพื่อใช้ในการตัดสินใจต่อการตอบสนองต่อเหตุการณ์ให้เป็นไปตามที่ตนเองคาดหวังอยากจะเป็น และนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นการปรับตัวในส่วนของผู้กระทำการเพียงด้านเดียว เป็นมิติภายในตัวบุคคลให้ยอมรับ เข้าใจตนเองและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่อยู่ภายนอกให้ตนเองสามารถอยู่รอด และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งใจ ซึ่งก็ไม่ครอบคลุมไปถึงการปรับตัวทางโครงสร้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคล

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวถึงการปรับตัว จะเห็นได้ว่าการปรับตัวของบุคคลเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยของชีวิตของทุกคน โดยเริ่มต้นที่ตัวตนและความต้องการภายในของบุคคลที่ต้องการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย เมื่อเจริญเติบโตขึ้นเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม และบุคคลรอบข้าง ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากการกระทำ การตอบสนองที่ได้รับ เพื่อตัวเองได้รับการถูกยอมรับจากกลุ่ม สังคม หากถูกปฏิเสธบุคคลจะเรียนรู้ และหาวิธีการในการปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องตามมาตรฐาน กฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้ตนเองรู้สึกสบายใจ เป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ของสังคม เกิดความรู้สึกมีคุณค่า ศักดิ์ศรีในตนเอง ลดความคับข้องใจ อึดอัดใจของตนเองที่มี ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลทั้งในด้านดีและไม่ดีควบคู่กันขึ้นกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล สถานการณ์ บทบาทหน้าที่ทางสังคม สถานภาพทางสังคมของแต่ละบุคคล ที่ส่งเสริมให้การปรับตัวของบุคคลในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ประสบความสำเร็จ ซึ่งหากมองการปรับตัวของบุคคลจากที่กล่าวมาข้างต้นจะกล่าวถึงการปรับตัวทั้งในแบบโครงสร้าง (structure) และ การปรับตัวของบุคคลในแบบผู้กระทำการ ผู้วิจัยมองว่าเปรียบได้กับอัตลักษณ์ของบุคคลที่มีทั้งอัตลักษณ์ของบุคคลในส่วนที่เป็นโครงสร้างที่มาเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์หรือปัจเจกบุคคล ไม่ว่าจะเป็นบริบททางสังคม ชนชั้น สถานภาพ และอัตลักษณ์บุคคลแบบผู้กระทำการ ในการกำหนดปัจเจกบุคคล ทางด้านความคิด ความเชื่อ การกระทำ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นร่วมด้วย หากต้องการมองการปรับตัวให้ครอบคลุม และลุ่มลึกอย่างเข้าใจ ไม่ควรมองการปรับตัวแบบแยกส่วนควรมองให้ครอบคลุมตัวตนหรืออัตลักษณ์บุคคลทั้งสองส่วนด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น การปรับตัวจะเกิดขึ้นในชีวิตของคนเราในทุกช่วงขณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือเป็นสถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องในชีวิตของเราทั้งในด้านบวกและด้านลบ บุคคลก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ตัวเองเกิดการพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น และเพื่อลดความอึดอัดคับข้องใจในการใช้ชีวิต จึงต้องอาศัยประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือความรู้ที่ได้สะสมมาใช้ประกอบในการปรับตัว ปรับ

มุมมอง ความคิด เจตคติ ในแต่ละสถานการณ์หรือแต่ละบริบท เพื่อให้ตนเองสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งใจไว้ หากมองกระบวนการหรือรูปแบบในการปรับตัวตามแบบต่างๆ ที่กล่าวมา การปรับตัวเปรียบได้กับการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ แต่เป็นการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เพียงมุมใดมุมหนึ่ง บางแนวคิดมองการปรับตัวในอัตลักษณ์เชิงโครงสร้าง บางแนวคิดมองการปรับตัวในอัตลักษณ์เชิงผู้กระทำการ ล้วนแล้วแต่เป็นการปรับตัวเพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปได้ ให้ตนเองมีการพัฒนาชีวิตที่ดีขึ้น หรือเป็นการเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์ ซึ่งหมายถึง การปรับตัวในการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนให้มีคุณค่าสามารถโดดเด่นในสังคม ถูกยอมรับ มองตนเองว่ามีความสามารถ กำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างเท่าเทียมในสังคม (สุชาติ พันธุ์ลาภ, 2564) ซึ่ง Erikson ก็ได้ให้ความสำคัญต่อการปรับตัวตามพัฒนาการบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลตามช่วงวัยว่าหากคนเรามีการปรับตัวในแต่ละช่วงวัยประสบความสำเร็จ คือมีปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการปรับตัวในช่วงวัยที่ 5 ตามทฤษฎีของ Erikson ในเรื่องการรู้เอกลักษณ์ของตนเองหรือการสับสนในบทบาท (Identity versus role confusion) ซึ่งการปรับตัวตามอายุในช่วงวัยนี้จะเป็นเรื่องของการปรับอัตลักษณ์ของบุคคลให้เหมาะสมตามช่วงวัยด้วยกัน ดังเช่นในการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของผู้ลี้ภัยในประเทศกรีซในฐานะของกระบวนการอัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาแบบระยะยาว เพื่อทำความเข้าใจการปรับตัวของผู้ลี้ภัยในบริบทสังคม วัฒนธรรมใหม่ตามแบบจำลองของการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคมที่ขึ้นอยู่กับ 1) การคงไว้ซึ่งสมาชิกกลุ่มก่อนการอพยพ 2) การพัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมใหม่หลังการอพยพ 3) การรับรู้ถึงความสอดคล้องกันของอัตลักษณ์ทางสังคมระหว่างก่อนและหลังการอพยพ ซึ่งการศึกษพบว่าอัตลักษณ์ทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ SIMIC (Social Identity Model of Identity Change) ดังภาพแสดง

Schematic Representation of SIMIC (adapted from Jetten et al., 2018)

ภาพประกอบ 1 Schematic Representation of SIMIC (adapted from Jetten et al., 2018)

จากภาพแสดงให้เห็นกระบวนการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางสังคมของผู้ลี้ภัยก่อนและหลังการอพยพคือการปรับตัวทางด้านจิตใจ สุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทใหม่จนเกิดการรับรู้ถึงความกลมกลืนของอัตลักษณ์ระหว่างการคงไว้ของกลุ่มเดิมก่อนการอพยพและการครอบครองใหม่ของกลุ่มหลังการอพยพ (Panagiotopoulos, Giovanetti, & Pavlopoulos, 2022) กระบวนการปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ คือการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์บุคคลและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางสังคม จากที่กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับแนวคิดการปรับตัวของบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการปรับตัวในแบบโครงสร้างและแบบผู้กระทำเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เป็นการปรับความคิด ค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรมของบุคคล หรือการปรับโครงสร้างทางจิตใจให้บุคคลนั้นมีความสุขในการดำเนินชีวิตต่อไป ในขณะที่เดียวกันอัตลักษณ์บุคคลถูกประกอบสร้างขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการสังคมตั้งแต่วัยเด็กจนกลายเป็นตัวตนของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความเชื่อ รูปแบบการกระทำ อัตลักษณ์เกิดจากโครงสร้างที่กำหนดความเป็นปัจเจกบุคคล และในส่วนของผู้กระทำในการกำหนดปัจเจกบุคคลของตนเอง ดังนั้นเมื่อพูดถึงการปรับตัวจึงหมายถึงการปรับอัตลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

สำหรับฮาบิทัสที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ผ่านการปฏิบัติจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล เป็นแนวโน้มทางอุปนิสัยของบุคคล เป็นโครงสร้างของคนและการกระทำของคนที่ถูกกำกับโดยโครงสร้างทางสังคมและมีความเป็นอิสระในการคิด ตัดสินใจที่จะเลือกกระทำหรือปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติสิ่งใด (ตามรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้ในส่วนที่สอง) ผู้วิจัยเชื่อว่าฮาบิทัส

สามารถใช้อธิบายความเป็นปัจเจกบุคคลได้ทั้งในระดับบุคคลและสังคมได้ครอบคลุมทุกมิติมากกว่าอัตลักษณ์ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ก็หมายถึงการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสตามแนวคิดของ Bourdieu นั่นเอง กล่าวคือการทำที่บุคคลอยู่ในสนามจะมีตำแหน่งในสนามซึ่งประกอบด้วยทุนที่ใช้ในการต่อรองในสนามเมื่อเจอปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิตหากบุคคลสามารถอยู่ในสนามด้วยความรู้สึกสบาย ไม่อึดอัด หรือคับข้องใจแสดงว่าบุคคลนั้นสามารถปรับตัวได้ดี มีฮาบิทัสที่เหมาะสมแม้เจอสถานการณ์หรืออุปสรรคที่เข้ามาก็สามารถที่จะจัดการหรือเผชิญหน้าได้ด้วยความมั่นใจ และมีความแข็งแกร่ง เข้มแข็งมากขึ้นผ่านประสบการณ์ที่ได้รับจากการแข่งขันภายในสนาม

มุมมองฮาบิทัสต่อการปรับตัวในสนามของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์

บุคคลในสังคมมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เมื่อสิ่งแวดล้อมทั้งคน สิ่งของ เทคโนโลยีเกิดการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของสังคม บุคคลจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยความปกติสุข หรือรอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ตามสถานการณ์ในแต่ละช่วงวัยของชีวิต สถาบันการศึกษาก็คือสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราทุกคน มีส่วนในการหล่อหลอมให้แต่ละคนมีกรอบความรู้ ความคิด ความเชื่อ รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติให้มีคุณสมบัติ และคุณลักษณะที่มีคุณภาพสอดคล้องกับมาตรฐาน ธรรมเนียม ประเพณีของแต่ละสถาบัน จนกลายเป็นภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์ประจำตัวและอัตลักษณ์ประจำของกลุ่มของแต่ละคน ซึ่งเหล่านี้ที่เราเรียกว่า “ฮาบิทัส” คนเราทุกคนต้องมีการปรับตัวในระบบการศึกษาในแต่ละช่วงวัยที่มีความแตกต่างกัน ตามระดับของการศึกษา ทั้งหลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียน การสอน กฎ กติกา วัฒนธรรม ของแต่ละสถาบันที่แตกต่างกันออกไป กรณีนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ มีการย้ายสนามจากสนามชาติพันธุ์มาสู่สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ ที่แตกต่างจากเดิม ทั้งความคิด ความเชื่อ วิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ต่างไปจากเดิมที่เคยอยู่ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ ผู้วิจัยมองว่าเมื่อสนามเปลี่ยน จากสังคมหนึ่งสู่อีกสังคมหนึ่ง จำเป็นต้องมีการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสนามได้ด้วยความรู้สึกสุขสบายใจ ไม่อึดอัด คับข้องใจ จนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในสนาม และมีการครอบครองพื้นที่ในสนาม

ฮาบิทัสเป็นอุปนิสัย ความเคยชิน ที่ปรากฏแสดงให้เห็นภายนอกที่ผ่านการขัดเกลามาแล้ว เป็นการแสดงออกของนิสัยที่ถาวรแต่สามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในอดีตและชุดความรู้ ของการรับรู้ การประเมินค่า และการกระทำ เป็นการทำงานของจิตใต้สำนึก (subconscious) และภาษา อยู่เหนือความคิดและการควบคุม ภายในปัจเจกบุคคล เป็นนิสัย

ความเคยชินที่ไม่ได้ใส่ใจ มากกว่าเรียนรู้กฎ ระเบียบอย่างมีสติ เป็นโครงสร้างที่ถูกสร้างและจะสร้างโครงสร้างต่อไป เพราะเกิดจากการจัดวางโครงสร้างทางสังคม สามารถทำงานผ่านประสบการณ์ทางสังคมและมีความคงทน สะท้อนถึงพื้นฐานการเรียนรู้ในช่วงจังหวะแรกของชีวิต (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2555)

ฮาบิทัสเป็นโครงสร้างที่ทำงานเป็นระบบ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว หมายถึงการใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นในสังคมผ่านการกระทำหรือการปฏิบัติ ฮาบิทัสเกิดจากการผสมผสานระหว่างสังคมที่อยู่ “ภายนอก” กับการปฏิบัติของร่างกายคน ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้เป็นระยะเวลานาน ทำให้อยู่อย่างคงทน จนกลายเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (disposition) ฮาบิทัสมีการเปลี่ยนแปลงไม่ย่ำอยู่กับที่ เพิ่มพูนไปตามประสบการณ์ในการปฏิบัติของคน แต่ยังมีโครงสร้างอันเดิมอยู่ ลักษณะของการเป็นโครงสร้างที่สามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนระดับได้ แต่ยังรักษาโครงสร้างเดิมเอาไว้ เรียกว่า “การสามารถปรับเปลี่ยนระดับได้” (transposable) (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553)

ฮาบิทัสไม่ได้เชื่อมโยงแค่ระหว่างอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต แต่ยังเชื่อมโยงระหว่างสังคมและปัจเจกบุคคลไว้ด้วยกัน รวมถึงความเป็นวัตถุวิสัยและอัตวิสัย และโครงสร้างกับตัวผู้กระทำด้วย แนวคิดฮาบิทัสมีจุดมุ่งหมายที่จะก้าวข้ามการแบ่งขั้วตรงข้าม โดยเชื่อมโยงสังคมและปัจเจกบุคคลเพราะประสบการณ์ของแต่ละคนมีความจำเพาะ แต่การแบ่งปันประสบการณ์ก็อยู่ภายใต้โครงสร้างกับคนที่อยู่ในสังคม ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์ อาชีพ เชื้อชาติ ศาสนา แบบเดียวกัน เช่นคนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกันก็จะมีประสบการณ์ที่คล้ายในแบบเดียวกัน เพราะประสบการณ์ที่มีความจำเพาะในแต่ละบุคคลก็มีผลมาจากการกำหนดทางโครงสร้างทางสังคม ซึ่ง Bourdieu เรียกว่า ลักษณะส่วนบุคคล (personal style) (Maton, 2008)

โดยกระบวนการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสสามารถอธิบายได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1: การปรับเปลี่ยนฮาบิทัสที่อยู่ในสนามเดิม รูปแบบนี้จะเกิดขึ้นเมื่อมีผู้เล่น (Player) หรือผู้กระทำ (Agency) มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ภายใต้อสนามเดิมแต่มีผู้เล่นใหม่เข้ามาจะเกิดปรับเปลี่ยนฮาบิทัสของผู้เล่นใหม่ จำเป็นต้องเข้าใจในกฎ กติกาภายในสนามเปรียบเสมือนสภาพสังคมหรือบริบทในแบบเดิมที่มีคนใหม่ย้ายเข้ามา ต้องมีการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนตามกฎ กติกา วิธีการปฏิบัติชีวิตประจำวันของคนในสนาม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนในสนามนั้นเป็นอย่างไร มีทุนใดที่จำเป็นต้องมีภายในสนามนั้น รวมถึงกลยุทธ์ในการใช้ทุนใหม่ และอีกกรณีหนึ่งคือภายในสนามเดิม แต่มีการเปลี่ยนกติกาในสนาม ทุนในสนามเปลี่ยนไป ส่งผลทำให้ฮาบิทัสของคนในสนามต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามด้วยเนื่องจากทุนเดิมที่มีอาจใช้ไม่ได้ในกติกาใหม่ บุคคลใน

สนามนั้นต้องปรับเปลี่ยนสภาพทัศนคติของตนเองโดยการปรับใช้กลยุทธ์ให้เหมาะสมกับกติกาใหม่ที่เปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่างเช่นกรณีการพัฒนาไปสู่สังคมทันสมัยเข้าไปสู่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่สูง ทำให้คนในพื้นที่เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีในการดำเนินชีวิตให้เข้ากับสภาพความทันสมัยที่เข้ามาในพื้นที่ ทนเดิมที่มีอยู่อาจไม่เหมาะสมกับความทันสมัยที่เข้ามาทำให้คนท้องถิ่นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการใช้ทุนเดิม หรือต้องหาทุนใหม่ที่เหมาะสมกว่ากับการเปลี่ยนแปลงภายในสนาม เช่นเดียวกับการศึกษาพลวัตของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ทำให้โครงสร้างภายในสนาม เงื่อนไขและบริบทมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ตัวแทนในสนามต้องมีการปรับเปลี่ยนสภาพทัศนคติตาม (เจษฎา เนตะวงศ์, 2564) และรูปแบบที่ 2: การปรับเปลี่ยนสภาพทัศนคติจากสนามหนึ่งเข้าสู่สนามหนึ่ง การปรับเปลี่ยนลักษณะนี้พบเจอได้บ่อยไม่เพียงแต่สนามที่เปลี่ยนแปลง โครงสร้าง กติกา และตำแหน่งก็เปลี่ยนด้วย ทำให้บุคคลต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติให้สอดคล้องเพื่อที่จะวางตัว หรือปฏิบัติตัวได้อย่างกลมกลืน เหมาะสม กับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ไปสมัครงานเป็นแอร์โฮสเตส และได้รับคัดเลือก เป็นการปรับเปลี่ยนสนามจากโรงพยาบาล ไปสู่สนามบนเครื่องบิน ปรับเปลี่ยนตำแหน่ง บทบาทที่รับผิดชอบในสนาม ทนเดิมของการพยาบาลพื้นฐานสามารถนำมาใช้ได้ในการฉีกเงินในการช่วยชีวิตผู้โดยสาร อาจต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารที่มากขึ้นเพื่อให้การทำงานราบรื่น หรือต้องสะสมประสบการณ์ ความชำนาญด้านอื่นที่จำเป็นในสนามเพิ่มเติม เพื่อให้ตนเองสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งจนอยู่ในตำแหน่งครอบครองในสนาม เช่นเดียวกับการศึกษาการปรับเปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษาชั้นเรียนที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีวัฒนธรรมการครอบงำจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูงเป็นส่วนใหญ่ ทำให้นักศึกษากลุ่มนี้ต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อชีวิต การเพิ่มพูนทุนทางวัฒนธรรม การพัฒนาทัศนคติและระบียบใหม่ ๆ เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ตั้งแต่อาหารไปจนถึงการเมืองและอาชีพในอนาคตของพวกเขา ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ความสัมพันธ์กับพ่อแม่หรือเพื่อนเก่าในสังคมและวัฒนธรรมเดิมและเพื่อนร่วมงานยากขึ้น บางคนถูกมองว่าเป็นคนนอกวัฒนธรรม (Lehmann, 2014) โดยการปรับเปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษาชั้นเรียนในมหาวิทยาลัยชั้นนำ เป็นการเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยชั้นนำของนักศึกษาชั้นเรียนจากการครอบงำทางวัฒนธรรมของคนชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ทำให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในด้านการศึกษา นักศึกษาชั้นเรียนที่อยู่รอดหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในสนามมหาวิทยาลัยชั้นนำ ท่ามกลางอุปสรรค ประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากการสัมผัสกับวัฒนธรรมใหม่ทั้งหมด แม้ว่าจะมีประสบการณ์ร่วมมาแล้ว

ก็ตามทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของฮาบิทัส (Habitus dislocation) เมื่ออยู่ในมหาวิทยาลัยชั้นนำ นักศึกษาเหล่านี้จะรู้สึกไม่สุขสบาย ด้วยค่า มีความยากลำบากในการปรับตัวหรือการปรับเปลี่ยนตัวตนในช่วงแรก พวกเขาจะค่อยๆ เปลี่ยนคำพูด เครื่องแต่งกาย รสนิยมและวิถีการดำเนินชีวิต เมื่อพวกเขาสะสมทุนของชนชั้นกลางในรูปแบบต่างๆ ส่งผลต่อการลำดับความสำคัญต่อ มุมมอง ค่านิยมใหม่ สิ่งเหล่านี้ทำให้นักศึกษาชนชั้นแรงงานรู้สึกที่ได้รับพลังจากประสบการณ์และโอกาสในชีวิตที่เปิดรับสิ่งใหม่ ซึ่งสิ่งนี้เรียกว่า “การปรับเปลี่ยนฮาบิทัส” (habitus transformation) ซึ่งการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสให้สอดคล้องกับสนาม บุคคลนั้นต้องมีความตระหนักรู้ในตนเองและมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยกระบวนการสั่งสมทุนและวิธีการปรับใช้รูปแบบทุนทางวัฒนธรรม หรือทุนทางสังคมที่มีเพื่อจัดการกับภาวะวิกฤตแห่งตัวตนของตนเอง เมื่อมีการเปลี่ยนไปสู่สนามใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับฮาบิทัสเดิม ความรู้สึกต่ำต้อย ไร้ความสามารถ ขาดดุล และเสียเปรียบของนักศึกษาในชนชั้นแรงงาน เนื่องจากขาดวัฒนธรรมประสบการณ์ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม มีการต่อสู้เอกลักษณ์ทางชนชั้นในระยะเริ่มต้นของการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ฮาบิทัสของนักศึกษาชนชั้นแรงงาน เป็นฮาบิทัสที่แตกแยกระหว่างตัวตนของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จที่นำมาซึ่งความหวัง ความพิเศษ ความพยายามและความเหนือกว่ากับตัวตนของชนชั้นแรงงานที่มีความต่ำต้อย คับข้องใจ ต้องอาศัยการทำงานหนัก ความมุ่งมั่น และความยืดหยุ่นที่มีประสิทธิภาพ และยังพบว่าการกำหนดอัตลักษณ์ของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการสั่งสมและปรับใช้รูปแบบทุนทางวัฒนธรรมของชนชั้นกลาง (Jin & Ball, 2019) ความท้าทายในการปรับตัวของนักศึกษาชนชั้นแรงงานต้องเผชิญกับประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนทุนทางวัฒนธรรมและการเผชิญกับวิกฤตความสามารถ นักศึกษาเหล่านี้ต้องต่อกรระหว่างวัฒนธรรมชนชั้นแรงงานและบรรทัดฐานของชนชั้นกลางส่วนใหญ่ในการศึกษาระดับอุดมศึกษา บริบททางสังคมสามารถกำหนดลักษณะนิสัยทางสังคมของนักศึกษาที่เอื้อต่อการปรับตัวสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น จึงได้แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรที่เกิดขึ้นภายในบริบททางสังคมไม่ว่าจะเป็น ความมั่นคงของครอบครัว สิ่งแวดล้อมรอบตัว และกลุ่มเพื่อน สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการของการปรับฮาบิทัส ในทฤษฎีของ Bourdieu ตัวแทนทางสังคมได้รับทุนทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมในปริมาณที่กำหนดจากสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่วางตำแหน่งพวกเขาในพื้นที่ทางสังคมเมื่อเข้าสู่สนามใหม่ ปริมาณและรูปแบบทุนจะเป็นตัวกำหนดโอกาสความสำเร็จในสนามนั้น ขึ้นอยู่กับฮาบิทัสแต่ละปัจเจกบุคคล นั่นคือระบบโครงสร้างของอุปนิสัยที่ฝังอยู่ในตัวแทนทางสังคมที่จัดระเบียบ การรับรู้ การตัดสินใจ และการแสดงออกของเขา (Ivemark & Ambrose, 2021)

รูปแบบกระบวนการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสที่กล่าวมาทั้งสองแบบจะเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ 1) โครงสร้าง หรือ สนาม / แนวดวง มีการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างเดิม หรือ โครงสร้างภายในสนามเปลี่ยนไปจากเดิม เช่นกติกาภายในเปลี่ยน ทำให้มีการเปลี่ยนทุนในสนามใหม่ 2) ทุนที่จำเป็นต้องใช้ในสนามมีการเปลี่ยนแปลงอาจใช้ไม่ได้เหมือนเดิมจากที่เคยใช้ ทำให้ต้องมีการสะสมทุนเพิ่ม หรือหาทุนใหม่มาประกอบเพื่อให้การปรับเปลี่ยนฮาบิทัสเป็นไปได้อย่างราบรื่น 3) ตัวผู้กระทำการที่อยู่ในการเปลี่ยนแปลงทั้งส่วนของสนามเก่าที่มีผู้กระทำการใหม่ ต้องเรียนรู้ที่จะปรับฮาบิทัสของตนเองให้กลมกลืน หรือในส่วนของสนามใหม่ที่ผู้กระทำการเข้าไป ต้องเรียนรู้และปรับฮาบิทัสใหม่เช่นเดียวกัน 4) กลยุทธ์ที่ใช้ภายในสนาม เมื่อเวลาเปลี่ยน สถานการณ์เปลี่ยน กลยุทธ์ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามด้วย

ผู้วิจัยมองว่าบุคคลมีการปรับตัวในทุกช่วงชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ หรือภาวะวิกฤตในชีวิตเกิดขึ้น ต้องใช้กระบวนการทำงานภายในจิตใจของแต่ละบุคคลให้สอดคล้องกับความเป็นจริงกับบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคม จากการศึกษาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อกล่าวถึงฮาบิทัส ผู้วิจัยเชื่อว่าฮาบิทัสเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของบุคคลได้อย่างลุ่มลึก ชัดเจน ครอบคลุมและครอบคลุมในทุกมิติความเป็นองค์รวมทั้งภายในตัวบุคคลในด้านความคิด ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก ที่จะกระทำการออกมา รวมถึงโครงสร้างภายนอกที่มากำกับผ่านการปฏิบัติ ทำงานควบคู่กันอย่างลงตัวจนกลายเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัยในระดับของบุคคล ซึ่งกระบวนการสั่งสมจนกลายเป็นฮาบิทัส เปรียบเสมือนการปรับตัวของบุคคลตามช่วงวัยของชีวิตที่ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม กลุ่ม ชุมชน หรือแม้แต่ประสบการณ์ การดำเนินชีวิตตามกฎหมาย ระเบียบ วิธีการปฏิบัติที่อยู่ในโครงสร้างบริบทของสังคมนั้น ซึ่งเป็นการปรับตัวที่เป็นการปรับตัวจากภายในของตัวผู้กระทำการควบคู่กับการปรับโครงสร้าง ที่อยู่ภายนอกไปพร้อมกัน ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขสอดคล้องกับฮาบิทัสในระดับกลุ่มสังคมภายในสนามที่เกี่ยวข้องด้วย และสามารถพัฒนาตนเองให้เติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงกระบวนการปรับตัวมีความเทียบเท่ากับการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์แล้วตามที่กล่าวมา การปรับอัตลักษณ์จึงมีความเทียบเท่ากับการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสเช่นเดียวกัน แต่การปรับเปลี่ยนฮาบิทัสมีมิติการปรับเปลี่ยนที่ครอบคลุม ลุ่มลึกกว่าที่มีการปรับทั้งตัวผู้กระทำการในสนาม ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมการแสดงออก และโครงสร้างภายในสนามที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถานภาพ ตำแหน่งบทบาท ทุนที่เกี่ยวข้องในสนามไปพร้อม ๆ กัน ทำให้การปรับเปลี่ยนฮาบิทัสมีมุมมองความลุ่มลึกกว่าทั้งปัจจัยภายใน ภายนอกมากกว่าการปรับอัตลักษณ์หรือการปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ แบบทั่วไปที่ไม่สามารถใช้มอง

รายละเอียดของทุนที่ไม่สอดคล้องภายในสนาม ความเสียเปรียบ / ได้เปรียบ หรือการต่อรอง
แข่งขันกันภายในสนาม

โดยเฉพาะนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการปรับเปลี่ยนในชีวิตหลายมิติ ทั้ง
ด้านของสถานะจากเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาไปสู่ความเป็นอุดมศึกษา ด้านอัตลักษณ์เฉพาะ
ทางวิชาชีพโดดเด่นของพยาบาลที่ไม่เหมือนกับนักศึกษามหาวิทยาลัยในคณะสาขาอื่น ๆ และ
ด้านวัฒนธรรม วิธีการปฏิบัติของความเป็นชาติพันธุ์มาสู่วัฒนธรรมวิชาชีพการพยาบาล แสดงให้
เห็นว่าปกตินักศึกษาพยาบาลทุกคนต้องมีการปรับตัวที่มากเป็นพิเศษกว่านักศึกษาในระดับ
เดียวกันที่อยู่ในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วยรูปแบบการเรียน การสอน ทั้งทฤษฎี การปฏิบัติทดลอง และ
การฝึกปฏิบัติงานจริงทางคลินิกในโรงพยาบาล และนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์มีความหลากหลายใน
ด้านวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิต ภาษาในการสื่อสาร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าไม่เพียงเปลี่ยนบริบทเหมือน
คนอื่น ๆ แล้ว นักศึกษากลุ่มนี้ยังต้องปรับบริบทจากความเป็นชาติพันธุ์มาเป็นพยาบาล เหมือน
เป็นการย้ายสนามจากชาติพันธุ์มาสู่สนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มี
ความเฉพาะทางวัฒนธรรมทั้งสองสนาม ซึ่งฮาปิทัสที่อยู่ภายในตัวที่ทำงานร่วมกับทุนที่มีติดตัวมา
จากสนามชาติพันธุ์อาจไม่เหมาะกับสนามในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่ง
การมีทุนที่ไม่สอดคล้องกับสนามใหม่ ทำให้นักศึกษากลุ่มนี้มีความเสียเปรียบ และยากลำบากต่อ
การปรับตัวมากกว่าคนอื่น นักศึกษาต้องปรับตัวโดยการสั่งสมทุน หรือการปรับใช้ทุน
ที่นอกเหนือจากทุนเศรษฐกิจ อาจจะต้องอาศัยทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม หรือทุนเชิงสัญลักษณ์ที่
จำเป็นในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งหากใช้การปรับตัวหรือการ
ปรับอัตลักษณ์ในแบบทั่วไปจะไม่สามารถมองเห็นทุนตรงนี้ได้ ทำให้เวลาพูดถึงการปรับตัวจะเห็น
แต่เพียงมิติภายในและภายนอกตัวบุคคลจะไม่เห็นกระบวนการสร้างทุนใหม่ สะสมทุนใหม่ ละทิ้ง
ทุนเก่าอย่างไร ดังนั้นการปรับตัวลักษณะนี้ผู้วิจัยก็เชื่อว่าเป็นการปรับเปลี่ยนฮาปิทัสในระดับ
บุคคลและระดับกลุ่มของนักศึกษา จากความเป็นชาติพันธุ์มาสู่ความเป็นวิชาชีพพยาบาล จึงเลือก
การปรับเปลี่ยนฮาปิทัสในการวิเคราะห์การปรับตัวในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์เพื่อให้ได้มิติ
ที่ครอบคลุมในการศึกษาครั้งนี้

ส่วนที่สี่ : กรอบแนวคิดการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของคณะ
พยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฮาปิทัสของนักศึกษา
พยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนเข้าสู่สนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการ

เปิดพื้นที่ให้เห็นสิ่งที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายในสนาม เมื่อก้าวเข้าสู่สนามใหม่ ความไม่เท่าเทียมกันในวิธีการปฏิบัติในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในมิติของความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและสังคมที่มีความแตกต่างจากสนามชาติพันธุ์เดิมทั้ง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิธีการปฏิบัติ การแต่งกาย กฎ ระเบียบ รูปแบบของกระบวนการเรียนการสอน ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ล้วนส่งผลกระทบต่อ ความเครียด และความวิตกกังวลเพราะมีการปรับเปลี่ยนหลายด้านในช่วงเวลาเดียวกัน ผู้วิจัยจึงต้องการสังเคราะห์ให้เห็นกระบวนการปรับตัว การใช้ทุนที่มีอยู่เดิม การสร้างทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมและทุนเชิงสัญลักษณ์ใหม่ในสนามที่นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ต้องใช้ รวมถึงการสะสมทุนที่จำเป็นต้องใช้ในสนาม เพื่อส่งเสริมให้ตนเองมีตำแหน่งในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ และให้เข้ากับฮาบิทัสใหม่ของความเป็นวิชาชีพพยาบาล มีเงื่อนไขใดที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบเมื่อเข้าสู่สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ ในการที่จะพาตนเองไปสู่ความสำเร็จของการเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต โดยมีแนวทางในการวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

กรอบแนวคิดที่ 1 การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลในสนามชาติพันธุ์ ภายใต้แนวคิดฮาบิทัส (Habitus) เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงฮาบิทัสของนักศึกษาพยาบาล ภายใต้สนามชาติพันธุ์ว่าก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล ภายใต้ความเชื่อที่ว่าชุมชนชาติพันธุ์มีลักษณะของความเป็นสนาม (field) ตามแนวคิด Bourdieu นั้น จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นทั้งฮาบิทัสระดับปัจเจกบุคคลและฮาบิทัสระดับกลุ่มสังคม กล่าวคือจะทำให้เห็นว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์กับร่างกายของตนเองอย่างไร มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติของคน การปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น การปฏิบัติกับสิ่งแวดล้อม และปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างไร ซึ่งนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ได้เรียนรู้มาตั้งแต่วัยเด็ก ตลอดจนการวิเคราะห์นิสัยเฉพาะบุคคลอันได้แก่ ท่วงท่า การยืน การเดิน การนั่ง การพูด การคิด การแสดงออก ที่เป็นความรู้สึกหรือความเคยชิน นอกจากนี้ยังรวมถึงการวิเคราะห์ฮาบิทัสระดับกลุ่มสังคม อันได้แก่ สถานภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ การรับรู้ถึงการกระทำที่ถูกต้อง เหมาะสมภายใต้สนามทางวัฒนธรรมในชาติพันธุ์ของตนเอง การวิเคราะห์ดังนี้จะทำให้เห็นถึงทุนที่พวกเขามี กลวิธีในการใช้ทุนที่จำเป็นและการสร้างทุนในสนามของความเป็นชาติพันธุ์เดิมของตนเอง

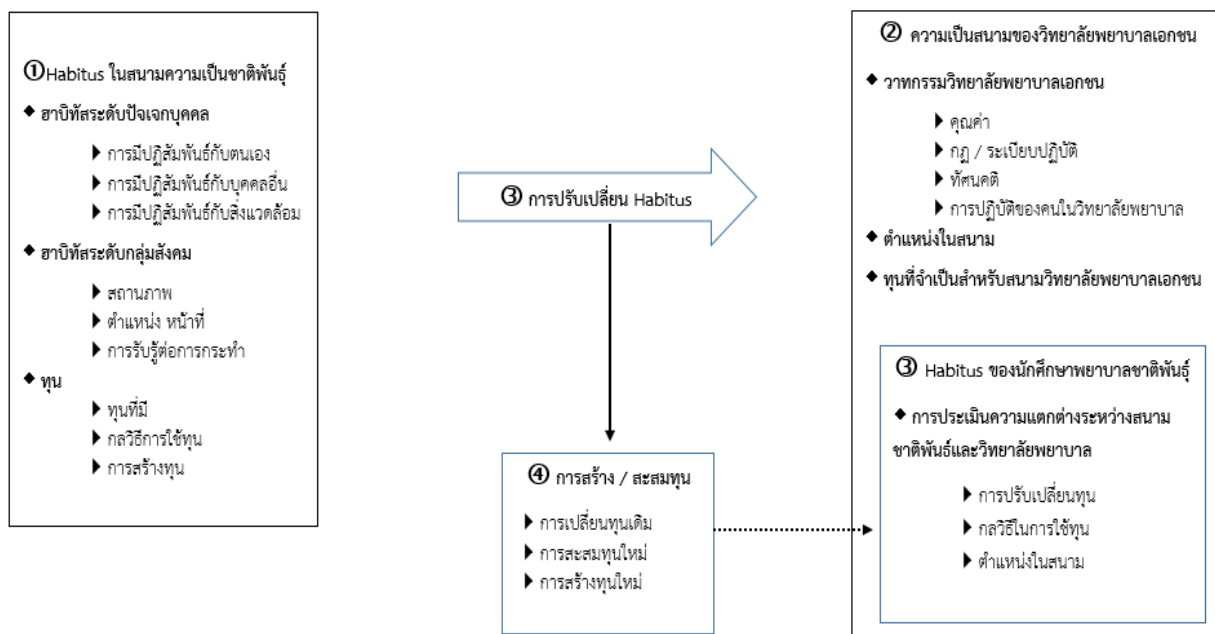
กรอบแนวคิดที่ 2 การวิเคราะห์คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในฐานะสนามทางวัฒนธรรม (Cultural Field) เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ของพลังอำนาจที่มีลักษณะความเป็นพลวัตในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เผยให้เห็น

ถึงศักยภาพต่าง ๆ ที่บุคคลต้องเผชิญ ที่จำเป็นต้องสำหรับสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เครือข่ายความสัมพันธ์และตำแหน่งในสนาม ตลอดจนการต่อสู้ / แข่งขัน เพื่อการได้ประโยชน์สูงสุดจากในสนาม รวมถึงการวิเคราะห์ให้เห็น วาทกรรม ความเป็นสถาบัน คุณค่า กฎ และระเบียบปฏิบัติ ที่ผลิตและเปลี่ยนแปลงทัศนคติการปฏิบัติของคนในสังคม ในฐานะที่เป็นคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นสนามทางวัฒนธรรมซึ่งมีความพิเศษ เฉพาะเจาะจงรูปแบบหนึ่ง ซึ่งทำให้การวิเคราะห์นี้ไม่อาจมองคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นเพียงสถาบันการศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษาแบบทั่วไป แต่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึง การต่อสู้ ต่อรอง และการแข่งขันในสนามดังกล่าวผ่านการสะสมทุน การใช้ทุน และการแสวงหาประโยชน์สูงสุดของบุคคลที่อยู่ในสนามซึ่งก็คือนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ นั่นเอง

กรอบแนวคิดที่ 3 การวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนฮาบิทัสของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ โดยแนวคิดการปรับเปลี่ยนทุนและการใช้ทุนในสนาม คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ในการปรับเปลี่ยนทุนและการใช้ทุน เป็นการชี้ให้เห็นถึงกระบวนการที่นักศึกษาพยาบาลใช้ในการประเมินความแตกต่างของสนามชาติพันธุ์เดิมของตนกับสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และการประเมินถึงทุนที่จำเป็นกับทุนที่ตนเองมีแต่เดิม ตลอดจนการวิเคราะห์ให้เห็นถึงบรรดาความเข้าใจต่อปฏิสัมพันธ์ที่พวกเขาต้องมีกับตนเอง บุคคลอื่น สิ่งแวดล้อม และปรากฏการณ์ทางสังคมในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ รวมทั้งอากัปกริยา ความคิด การพูด การแสดงออกในสนามใหม่ที่ต้องเผชิญ การประเมินถึงตำแหน่ง บทบาท สถานะ ในสนามใหม่ว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ ภายใต้อำนาจที่ตนเองมี

กรอบแนวคิดที่ 4 วิเคราะห์การสร้าง / สะสมทุนของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการสะสมทุน / การสร้างทุนใหม่ของนักศึกษาพยาบาลแต่ละคน และสังเคราะห์รูปแบบการสะสมและสร้างทุนของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ กระบวนการใช้ทุนที่มีแลกเปลี่ยนทุนที่จำเป็นต้องใช้ในสนาม รวมไปถึงการใช้ทุนทางเศรษฐกิจที่มีเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จำเป็น หรือการสะสมและใช้ทุนทางสังคมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย กฎ กติกา ภายใต้อำนาจในสนาม และผลของการใช้ทุนนั้น อันได้แก่ ตำแหน่งในสนามที่เปลี่ยนจากตำแหน่งที่ได้ประโยชน์จากในสนามน้อยไปสู่ตำแหน่งที่สามารถได้รับประโยชน์จากสนามได้มากขึ้น / เพิ่มขึ้น ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อความเสมอภาคของการศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มของนักศึกษาพยาบาลที่มาจากชาติพันธุ์ ผ่าน

กระบวนการต่อสู้ ต่อรอง และ กลวิธีในการใช้ทุนที่ต้องอาศัยความพยายามมากกว่านักศึกษาพยาบาลคนอื่น

ภาพประกอบ 2 แบบจำลอง กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นการศึกษาผ่านแนวคิดของ Bourdieu เพื่ออธิบายถึงการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งเป็นสนามที่มีความเฉพาะทางด้านวิชาชีพ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจต่อการปรับตัวจากลักษณะความเป็นชาติพันธุ์มาสู่ความเป็นนักศึกษาพยาบาลในสนามของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อันจะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคภายในสนามของการศึกษาภายใต้แนวคิดเรื่องสนาม ฮาบิทัส และทุน ที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จะใช้ในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความเป็นวิชาชีพเฉพาะทางการพยาบาล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนถึงกระบวนการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และกระบวนการต่อสู้ต่อรองของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในการปรับใช้ทุนที่มีอยู่เดิม และการใช้กลวิธีในการสร้างทุนใหม่ภายในสนามของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ผู้วิจัยจึงได้เลือกการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีวิทยา (Methodology) การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography) เป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้กระบวนทัศน์วิพากษ์นิยม (Critical paradigm) โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อเผยให้เห็นโครงสร้างของสนามความเป็นชาติพันธุ์ ทุนที่ใช้ภายในสนาม และกระบวนการปรับเปลี่ยนฮาบิทัส การใช้ทุน การสะสมทุนใหม่เมื่อเข้าสู่สนามสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สิ่งที่นักศึกษากลุ่มนี้ได้เผชิญตลอดหลักสูตรการเรียนการสอนที่หล่อหลอม ชัดเจนกลายเป็นพยาบาลที่ได้มาตรฐาน โดยมีเป้าหมายสะท้อนให้เห็นกระบวนการต่อสู้ ต่อรองของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์และความเสียเปรียบความไม่เท่าเทียมในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสเพื่อเป็นพยาบาลวิชาชีพ ทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการทำความเข้าใจการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และพัฒนา การเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เพื่อให้ได้บัณฑิตทางการพยาบาลที่มีคุณภาพตามมาตรฐานระดับสากล

แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory)

แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์เป็นฐานปรัชญาของกระบวนทัศน์สังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์ โดยเริ่มต้นจาก Carl Marx ที่ให้แนวคิด “นักปรัชญามักให้ความสำคัญในการทำความเข้าใจต่อความเป็นไปในโลก แต่สิ่งที่สำคัญคือ สิ่งที่เราควรทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งเป็นที่มาของปรัชญาในแขนง “Transformative Philosophy” ในปีค.ศ. 1923 นักปรัชญาชาวเยอรมันกลุ่ม Frankfurt School ได้พัฒนาแนวปรัชญาลัทธิมาร์กซ์เดิมเป็นลัทธิมาร์กซ์แนวใหม่ (Neo – Marxism) โดยเปิดรับแนวคิด ทฤษฎี และระบบวิธีของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ต่างลัทธิ มาใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของทฤษฎีวิพากษ์ และได้เติบโตขึ้นในศาสตร์การวิจัยทางสังคม โดยมีผู้บุกเบิกที่สำคัญคือ Jurgen Habermas โดยมีเป้าหมายเน้นที่กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่อยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมีตั้งแต่วิธีการปฏิบัติ ความคิด – ความเชื่อ เพื่อการพัฒนาสังคมโดยทั่วไป จนไปถึงการปฏิรูปเพื่อให้เกิดการหลุดพ้นออกจากกรอบความคิด ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติเดิมในสังคมแห่งความขัดแย้ง (ผ่องพรรณ ตริยมงคลกุล และ สุภาพ จัตุราภรณ์, 2549) โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ไม่ยอมรับว่าความจริง / ความรู้จะต้องเป็นภาววิสัยและปราศจากค่านิยมหรืออคติ แต่ค่านิยมหรืออคติเป็นสิ่งที่ไม่แยกออกจากการวิจัย การวิจัยในลักษณะนี้เป็นกระบวนการที่หนีไม่พ้นค่านิยมหรืออคติซึ่งอาจจะมาจากภายในตัวของนักวิจัยหรือจากบริบทภายนอกนักวิจัยก็ได้ เพราะหัวข้อหรือปัญหาที่นักวิจัยเลือกมาศึกษาก็สะท้อนค่านิยมและความสนใจส่วนตัวของนักวิจัยอยู่แล้ว เช่น ภูมิหลังทางทฤษฎี หรือมุมมองเกี่ยวกับนโยบายทางสังคมและการเมือง ตลอดจนข้อมูลที่ได้มาเพื่อตอบคำถามการวิจัย หรือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ไข ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากมุมมองทางทฤษฎีที่นักวิจัยเลือกใช้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม (ชาย โพธิ์สิตา, 2556)

2. ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อเป็นการปลดปล่อยมนุษย์ (Human emancipation) ที่ถูกกดขี่หรือมีสถานะที่ด้อยกว่าให้หลุดพ้นจากปัญหา หรือเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่ยุติธรรมหรือไม่เสมอภาคไปสู่ความยุติธรรมและเสมอภาค ดังนั้นความรู้ที่ปราศจากค่านิยม / อคติ หรือปราศจากการชี้นำในทางที่ถูกต้อง ไม่ถือว่าเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ในมุมมองของแนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ (ชาย โพธิ์สิตา, 2556)

ดังนั้นงานวิจัยแนววิพากษ์จึงมุ่งปลดปล่อยออกจากความไม่เสมอภาค จึงทำให้ไม่สามารถแยกอคติ / ค่านิยมออกจากผู้วิจัยเหมือนดังเช่นการวิจัยแนวปฏิฐานนิยม

ชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography)

ชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์เป็นวิธีวิทยา (Methodology) ในการศึกษาตามแนวคิดของกลุ่มนักคิดลัทธิมาร์กซ์แนวใหม่ (Neo – Marxists) และกลุ่มนักคิดสตรีนิยม (Feminists) เป็นการพรรณนาเรื่องราวทางสังคม วัฒนธรรมที่ถูกนักวิจัยประกอบสร้างขึ้นใหม่ (Reconstruct) แทนการเชื่อว่าเป็นความจริงที่ได้มาจากการสังเกตของนักวิจัยเท่านั้น ทำให้ต้องมีการวิพากษ์ความคิดกันขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่มักจะศึกษาประเด็นความไม่ยุติธรรมและการกดขี่ทางสังคม (วิภา วิเสโส และ พจนารถ สารพัด, 2563) ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักมานุษยวิทยาเริ่มให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ฝ่าสังเกตและบันทึกข้อมูลของกลุ่มในชุมชนที่ศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของวิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา ต่อมาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การทำวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณาได้พัฒนามากขึ้น จากการที่มีแนวคิดและกระบวนทัศน์การวิจัยที่หลากหลาย โดยเฉพาะแนวคิดการประกอบสร้าง (constructivism) แนวคิดหลังสมัยใหม่ (postmodernism) และ แนวคิดวิพากษ์นิยม (criticism) เป้าหมายในการวิจัยจึงไม่ใช่แค่เป็นความรู้ทางวิชาการแต่เพื่อต้องการแก้ปัญหาสังคม ลดความไม่เท่าเทียม ปลดปล่อยคนออกจากการถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม (ชาย โพธิ์สิตา, 2564)

ชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ เริ่มต้นจากสมมุติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ไม่เท่าเทียมกัน เป็นกระบวนการสะท้อนคิดชนิดหนึ่งในการศึกษาวัฒนธรรม ความรู้ และการกระทำ เป็นรูปแบบการวิเคราะห์วาทกรรมที่ฝังอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม ซึ่งชาติพันธุ์วรรณาโดยทั่วไปจะอธิบายจารีตประเพณีทางวัฒนธรรมและวิเคราะห์ความหมายโดยการตีความ ส่วนชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์หมายถึงกระบวนการสะท้อนของการเลือกระหว่างความคิดและการตัดสินใจคุณค่าความหมาย (Thomas, 1993) ชาติพันธุ์วรรณาทั่วไปจะเป็นการศึกษาเพื่ออธิบายว่าปรากฏการณ์นั้นๆคืออะไร ส่วนชาติพันธุ์วิทยาวรรณาเชิงวิพากษ์ถามว่าปรากฏการณ์นั้นเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และสิ่งที่ควรจะเป็นควรเป็นเช่นใด เป็นการพยายามใช้ความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยการปรับเปลี่ยนจิตสำนึกหรือใช้การเรียกร้องให้ดำเนินการ ชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ยังเป็นมากกว่าการศึกษากลุ่มที่ถูกกดขี่หรือกลุ่มชายขอบทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากนักวิจัยตัดสินใจว่าสมาชิกทางวัฒนธรรมทุกคนประสบกับการถูกกดขี่โดยโครงสร้างอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือสมาชิกในทุกสังคมวัฒนธรรมต่างต้องการการปลดปล่อยจากการกดขี่ด้วยกันทั้งสิ้น ชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์จึงสามารถใช้ศึกษาได้ในทุกกลุ่มสังคมวัฒนธรรม นักชาติพันธุ์วิทยาเชิงวิพากษ์ได้ใช้ผลงานของตนเพื่อช่วยเหลือโดยมีเป้าหมายในการปลดปล่อยหรือเพื่อลบล้างอิทธิพลที่กดขี่ซึ่งนำไปสู่การครอบงำทางสังคมโดยไม่จำเป็นของทุกกลุ่ม การ

ปลดปล่อยหมายถึงกระบวนการแยกออกจากโหมดการคิดหรือการกระทำที่จำกัดการรับรู้และการกระทำไปสู่การตระหนักถึงความเป็นไปได้ในทางเลือก (Thomas, 1993)

สำหรับนักศึกษาพยาบาลที่มาจากสนามความเป็นชาติพันธุ์ซึ่งมีลักษณะทางสังคมแบบก่อนความทันสมัย (Premodernity) ที่คนส่วนใหญ่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะในตนเองที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ มีกฎ กติกา ทุน วิธีการปฏิบัติในสังคมแบบดั้งเดิมที่มีความแตกต่างจากสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีลักษณะสังคมแบบทันสมัย (Modernity) ที่ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้ในการอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสนามทั้งสองแห่งนี้มีลักษณะบริบททางสังคมต่าง ๆ ที่มนุษย์ประกอบสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ การครอบงำทางวัฒนธรรม ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เกิดความเสียเปรียบ มีความยากลำบากต่อการปรับตัวภายในโครงสร้างของสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นบริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะและมีแนวคิดทางการแพทย์แบบทันสมัย (Modern Medicine) ในการใช้เทคโนโลยี ความทันสมัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม หากไม่ใช่นักศึกษาพยาบาลที่เข้ามาศึกษาจะไม่สามารถเข้าใจถึงความแตกต่างในวัฒนธรรมการเรียนการสอน วิธีในการดำเนินชีวิตในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่หล่อหลอมทั้งความคิด ความเชื่อ เจตคติ และพฤติกรรมการแสดงออกเพื่อให้ได้เป็นพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานในการออกไปช่วยเหลือสังคมภายในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่พยายามดูแลปฏิบัติกับนักศึกษาอย่างดีด้วยความเท่าเทียม และเสมอภาคกันโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ความเชื่อ ฐานะ หรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เกิดความรู้สึกด้อยกว่าคนอื่น เพราะต้องใช้ความพยายามมากกว่านักศึกษาพยาบาลทั่วไปคนอื่นในการปรับตัวต่อการเรียนในระดับอุดมศึกษาที่มีความเฉพาะทางด้านวิชาชีพ จากความไม่คุ้นเคยในวิธีการดำเนินชีวิตแบบสังคมสมัยใหม่ ต้องปรับมุมมองความคิดการมองการใช้ชีวิตที่ต่างไปจากเดิม ภายใต้กรอบความคิดที่นำไปสู่ความทันสมัย นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกข่มเหงรังแกทางความคิดว่าเป็นกลุ่มคนที่เรียนไม่เก่ง มีปัญหาในด้านการเรียน ซึ่งผลจากการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันอย่างเสมอภาค ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกใช้วิธีวิทยา (Methodology) การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography) ในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในมุมมองที่ลุ่มลึกขึ้นผ่านแนวคิดสนาม ฮาบิทัส และทุนของ Bourdieu ซึ่ง

โดยทั่วไปมองว่าการหยิบยื่นทุนทางเศรษฐกิจให้กับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมทางการศึกษา โดยไม่คำนึงถึงทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมหรือทุนที่จำเป็นต้องใช้ในสนาม ยังเป็นการเปิดขั้วให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นกลุ่มชายขอบทางสังคมในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จนสามารถตีความออกมาและวิพากษ์โดยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ทางความคิดให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์โดยหาวิธีการลดความเสียเปรียบในกระบวนการเรียนการสอน และปลดปล่อย (Emancipation) ออกจากความคิดว่าตนเองไม่เก่ง เป็นเสียงสะท้อนให้ผู้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ รวมถึงนโยบายในการรองรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดความยุติธรรม

ขั้นตอนกระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญดังต่อไปนี้

1. การเลือกประเด็นปัญหาการวิจัย
2. การศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. การเลือกสนามและการเข้าสู่สนาม
4. การกำหนดเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตีความและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. การสะท้อนคิดจากฐานคิดและตัวตนของนักวิจัย

การศึกษาเอกสาร รายงานวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมความเป็นชาติพันธุ์ เพื่อให้เห็นกฎ กติกา วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ที่กำหนดวิธีการปฏิบัติขณะที่นักศึกษาอยู่ในชุมชนชาติพันธุ์ ก่อนเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมความเป็นวิชาชีพเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดตัวอย่างทางทฤษฎี (theoretical sampling)

สนามและการเข้าสู่สนาม

สนาม

สนามในการวิจัยที่ใช้ในการศึกษา คือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่รับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เข้าศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตโดยตรงต่อเนื่องอย่างน้อย 5 ปี เนื่องจากหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตใช้ระยะเวลาในการศึกษาจนจบหลักสูตร 4 ปี

การศึกษา จะทำให้เห็นกระบวนการปรับตัว และกระบวนการสร้างหรือการปรับเปลี่ยนและการ
 สะสมทุนของนักศึกษาพยาบาลตั้งแต่เริ่มเข้าสู่สนามใหม่ในช่วงชั้นปีที่ 1 จากการเรียนทฤษฎี และ
 ปฏิบัติในห้องปฏิบัติการทดลอง จนถึง การปรับเปลี่ยนสถานะ บทบาทความรับผิดชอบในการดูแล
 ผู้ป่วยจากการฝึกปฏิบัติทางคลินิกในหอผู้ป่วยที่โรงพยาบาลในช่วงชั้นปีที่ 2 และ 3 จนกระทั่งถูก
 กลุ่มเกล้าให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพยาบาลศาสตรบัณฑิตในช่วงชั้นปีที่ 4 ที่พร้อมจะ
 ออกไปสู่สังคมในสถานะใหม่ที่ไม่ใช่นักศึกษาพยาบาลแต่เป็นพยาบาลวิชาชีพที่พร้อมให้การดูแล
 ช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างมีมาตรฐาน และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่รับนักศึกษาพยาบาลศาสตร
 บัณฑิตเข้าศึกษาและได้รับการรับรองสถาบันจากสภาการพยาบาลเป็นระยะเวลา 5 ปีการศึกษา
 ถือว่าเป็นสถาบันที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่สภาการพยาบาลกำหนดทั้งหลักสูตร คุณสมบัติ
 อาจารย์ สัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาในการดูแลได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ แหล่งฝึก
 ปฏิบัติงานที่สามารถรองรับการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา รวมถึงการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่เป็น
 ระบบ

การเข้าสู่สนาม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาจากประสบการณ์ของกลุ่มนักศึกษา
 พยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ผ่านกระบวนการปรับตัวในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์
 สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาที่ทำการสอน
 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่ได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาล และเป็นสถาบันที่มี
 ผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว มีสิทธิสมัครสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการ
 พยาบาล ที่อยู่ในสังกัดสถาบันการศึกษาเอกชน จำนวน 24 สถาบัน (สภาการพยาบาล, 2567)
 ผู้วิจัยได้ติดต่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจากคณะพยาบาลศาสตร์และฝ่ายทะเบียนของ
 สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งผ่านการโทรศัพท์ เกี่ยวกับการรับนักศึกษาชาติพันธุ์เข้าศึกษาพบว่า
 มี 18 สถาบันไม่มีนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มาเรียน, 2 สถาบันที่เคยรับนักศึกษาชาติพันธุ์เข้าศึกษา
 จำนวน 1-2 ราย แต่ระยะเวลาไม่ได้มีความต่อเนื่อง, 1 สถาบันการศึกษามีการรับนักศึกษาที่เป็น
 ต่างชาติเข้ามาศึกษาในหลักสูตรนานาชาติ 2 สถาบันที่อยู่ใกล้เขตพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ มี
 นักศึกษาชาติพันธุ์เข้ามาศึกษาแต่ไม่ได้มีการเก็บข้อมูลว่ามีจำนวนกี่ราย หรือมีในชั้นปีใดบ้าง และ
 มีเพียง 1 สถาบันในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เข้าศึกษา
 ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตโดยตรงต่อเนื่องอย่างน้อย 5 ปี จำนวนประมาณ 8 - 15 รายต่อ
 ปี และสามารถติดต่อ เชื่อมโยงไปสู่กลุ่มที่ต้องการทำการการศึกษาได้ และผู้วิจัยได้ออกแบบและ

วางแผนกระบวนการเข้าสู่สนามวิจัยและการค้นหาผู้ที่มีประสบการณ์ตามการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) ดังนี้

การค้นหาผู้นำพาเข้าสู่สนาม (gate keeper) ผู้วิจัยได้เลือกคณะพยาบาลศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีการรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาศึกษาโดยตรง เป็นระยะเวลาที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเลือกนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่รู้จักผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กันจากการทำกิจกรรมร่วมกันหรือกระบวนการเรียนการสอน เพื่อแนะนำและบอกต่อ เพื่อน หรือรุ่นพี่ (snowball sampling) ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำไปสู่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป (Key Informant)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผ่านการเลือกตัวอย่างตามทฤษฎี (theoretical sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้งจากประสบการณ์ตรง และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งจำนวนของผู้ให้ข้อมูลจะขึ้นอยู่กับความอึดตัวเชิงทฤษฎีของข้อมูลเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ 1) นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 และมีถิ่นกำเนิดที่มาจากชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย 2) พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ที่จบการศึกษหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไปแล้วไม่เกิน 3 ปี (Novice Nurse) 3) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างน้อย 5 ปี 4) ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

ผู้วิจัยเริ่มเข้าสู่สนามการวิจัยครั้งนี้ด้วยการสอบถามนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่เคยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการเรียน การสอน และได้แนะนำให้รู้จักกับดวงดาว เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 ซึ่งดวงดาวเป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ขณะนั้นทำหน้าที่เป็นผู้นำสโมสรนักศึกษาจึงรู้จักนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในรุ่นที่เรียนด้วยกันทั้งหมด 15 คน นำไปสู่การเข้าถึงนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์คนอื่น ๆ ตามมา ดวงดาวเป็นชาติพันธุ์ปกเกะญอ อายุ 25 ปี นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่ได้มาเรียนซ้ำกว่าคนในรุ่นเดียวกันเพราะต้องดูแลพ่อที่ไม่สบาย บ้านเรือนอาศัยอยู่ในจังหวัดตาก อำเภอพบพระ พ่อและแม่อพยพมาจากรัฐกะเหรี่ยงเพื่อหางานทำ ดวงดาวจึงไม่ได้รับสัญชาติไทยเพราะพ่อแม่มีสถานะเป็นผู้อพยพ ทำให้ต้องดิ้นรนสู่กระบวนการร้องขอสิทธิความเป็นพลเมือง ดวงดาวได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากพี่สาวและโรงพยาบาล A ปีละ 30,000 บาท และต้องทำงานชดเชยทุนคืนเป็นระยะเวลา 4 ปี

สาทร เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4 อายุ 21 ปี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มาจากจังหวัดพิษณุโลก นับถือศาสนาพุทธ ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ปลูกชิงและกรีดยางพารา ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากโรงพยาบาล B ดูแลค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหอพัก และเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือนละ 5,000 บาท โดยมีเงื่อนไขว่าผลการเรียนต้องไม่ต่ำกว่า 2.8 ถ้าเทอมไหนผลการเรียนไม่ถึงจะถูกตัดเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือน และต้องทำงานชดใช้ทุนคืนเป็นระยะเวลา 8 ปี

ชลธาร เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเปิดร้านขายของชำในชุมชน พี่สาวคนโตทำงานด้านธุรการ และพี่สาวคนรองที่เป็นผู้ช่วยพยาบาล ช่วยกันสนับสนุนค่าเล่าเรียน และค่าใช้จ่ายประจำเดือน

วาริน เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อายุ 21 ปี มาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ นับถือศาสนาพุทธ ได้สัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด ครอบครัวประกอบอาชีพปลูกข้าวและทำไร่ซิง ไม่ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษา ใช้การกู้ยืมกองทุนเพื่อการศึกษาและพ่อแม่เป็นคนดูแลค่าใช้จ่ายระหว่างเรียน

บุปผา เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดพิษณุโลก นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ประกอบอาชีพค้าขาย ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากโรงพยาบาล B ดูแลค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหอพัก และเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือนละ 5,000 บาท โดยมีเงื่อนไขว่าผลการเรียนต้องไม่ต่ำกว่า 2.8 ถ้าเทอมไหนผลการเรียนไม่ถึงจะถูกตัดเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือน และต้องทำงานชดใช้ทุนคืนเป็นระยะเวลา 8 ปี

ชมดาว เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดตาก นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ทำไร่ ทำสวน และเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ของผาแดง แม่ทำหน้าที่ดูแลต้นไม้ ดอกไม้ ส่วนพ่อดูแลเกี่ยวกับไฟฟ้าและน้ำ ไม่ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษา ใช้การกู้ยืมกองทุนเพื่อการศึกษาและพ่อแม่เป็นคนดูแลค่าใช้จ่ายระหว่างเรียน

คามิน เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดเชียงใหม่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงเรียนเครือคาทอลิก ไม่ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษา ใช้การกู้ยืมกองทุนเพื่อการศึกษาและพ่อแม่เป็นคนดูแลค่าใช้จ่ายระหว่างเรียน

แก้วตา เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 23 ปี มาจากจังหวัดเชียงใหม่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ปลูกข้าว และพืชไร่ ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากโรงพยาบาล B ดูแลค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหอพัก และเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือนละ 5,000 บาท โดยมีเงื่อนไขว่าผลการเรียนต้องไม่ต่ำกว่า 2.8 ถ้าเทอมไหนผลการเรียนไม่ถึงจะถูกตัดเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือน และต้องทำงานชดใช้ทุนคืนเป็นระยะเวลา 8 ปี

อัญชลี เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปแตสแตนท์ ได้รับสัญชาติไทยตอนเรียนอยู่ชั้นปีที่ 4 ในบ้านมีพ่อคนเดียวที่ได้รับสัญชาติไทย ส่วนคนอื่น ๆ ในครอบครัวอยู่ระหว่างกระบวนการขอสัญชาติ อาชีพพ่อแม่ปลูกหอมขายร่วมกับเปิดร้านขายของชำ และพี่สาวเปิดร้านขายเสื้อผ้า ตัดชุดม้ง ระหว่างเรียนชั้นมัธยมศึกษาจบทำงานพาร์ทไทม์ช่วงเสาร์อาทิตย์เป็นเด็กเสิร์ฟ หรือแคชเชียร์ตามรีสอร์ตเป็นค่าขนมและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากโรงพยาบาล B ดูแลค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหอพัก และเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือนละ 5,000 บาท โดยมีเงื่อนไขว่าผลการเรียนต้องไม่ต่ำกว่า 2.8 ถ้าเทอมไหนผลการเรียนไม่ถึงจะถูกตัดเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือน และต้องทำงานชดใช้ทุนคืนเป็นระยะเวลา 8 ปี

สาวินี เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดเชียงใหม่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่กำเนิด พ่อแม่ทำสวนปลูกผัก มะเขือเทศ ผักกาด มัน และผลไม้ ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากโรงพยาบาล B ดูแลค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหอพัก และเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือนละ 5,000 บาท โดยมีเงื่อนไขว่าผลการเรียนต้องไม่ต่ำกว่า 2.8 ถ้าเทอมไหนผลการเรียนไม่ถึงจะถูกตัดเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือน และต้องทำงานชดใช้ทุนคืนเป็นระยะเวลา 8 ปี

สุณีย์ พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 24 ปี ที่เรียนจบทำงานแล้ว 2 ปี มาจากจังหวัดตาก นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกหอผู้ป่วยใน ผู้วิจัยรู้จักและเข้าถึงโดยการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนตอนที่คุณวันดีเป็นนักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่ 2 – ชั้นปีที่ 4 จึงติดต่อสอบถามความสมัครใจ และเวลาสะดวกนัดหมายในการให้สัมภาษณ์

นิดา พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 24 ปี ที่เรียนจบทำงานแล้ว 2 ปี มาจากจังหวัดตาก นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานใน

โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกหอผู้ป่วยกึ่งวิกฤตด้านระบบหัวใจ เป็นเพื่อนกับวันดีและได้ข้อมูลการติดต่อมาจากวันดีในการนัดหมายสัมภาษณ์ให้ข้อมูล

สุพร พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ อายุ 24 ปี ที่เรียนจบทำงานแล้ว 2 ปี มาจากจังหวัดเชียงใหม่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครแผนกห้องคลอด ผู้วิจัยรู้จักและเข้าถึงโดยการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนตอนที่คุณสุพรเป็นนักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่ 2 – ชั้นปีที่ 4 จึงติดต่อสอบถามความสมัครใจ และเวลาสะดวกนัดหมายในการให้สัมภาษณ์

จันทร์เจ้า พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อายุ 24 ปี ที่เรียนจบทำงานแล้ว 2 ปี มาจากจังหวัดเชียงราย นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกศูนย์หัวใจ ผู้วิจัยรู้จักและเข้าถึงโดยการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนตอนที่คุณจันทร์เจ้าเป็นนักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่ 2 – ชั้นปีที่ 4 จึงติดต่อสอบถามความสมัครใจ และเวลาสะดวกนัดหมายในการให้สัมภาษณ์

อรณี พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า หรือ อีเก้อ อายุ 24 ปี ที่เรียนจบทำงานแล้ว 2 ปี มาจากจังหวัดเชียงราย นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกหอผู้ป่วยกึ่งวิกฤตด้านระบบหัวใจ เป็นเพื่อนกับนิดาและได้ข้อมูลการติดต่อมาจากนิดาในการนัดหมายสัมภาษณ์ให้ข้อมูล

สายธาร พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ อายุ 22 ปี ที่เรียนจบทำงานแล้ว 1 ปี มาจากจังหวัดเชียงใหม่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกหอผู้ป่วยใน ผู้วิจัยรู้จักและเข้าถึงโดยการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนตอนที่คุณสายธารเป็นนักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่ 2 – ชั้นปีที่ 4 จึงติดต่อสอบถามความสมัครใจ และเวลาสะดวกนัดหมายในการให้สัมภาษณ์

เพียงพิน พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ อายุ 22 ปี เรียนจบทำงานแล้ว 1 ปี มาจากจังหวัดเชียงใหม่ นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกหอผู้ป่วยอายุรกรรมหัวใจ เพียงพิน เป็นเพื่อนกับสายธารและได้ข้อมูลการติดต่อมาจากสายธารในการนัดหมายสัมภาษณ์ให้ข้อมูล

เพลิน พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ อายุ 23 ปี เรียนจบทำงานแล้ว 1 ปี มาจากจังหวัดเชียงราย นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปแตสแตนท์ ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ไม่ได้รับสัญชาติไทย ถือบัตรประจำตัวเป็นผู้ไม่มีสถานะทาง

ทะเบียนหมายเลขขึ้นต้นด้วย 00 ต้องขอใบอนุญาตในการทำงาน ผู้วิจัยรู้จักและเข้าถึงโดยการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนตอนที่คุณเพลินเป็นนักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่ 2 – ชั้นปีที่ 4 จึงติดต่อสอบถามความสมัครใจ และเวลาสะดวกนัดหมายในการให้สัมภาษณ์

มารี พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ หรือมุเซอ อายุ 23 ปี เรียนจบทำงานแล้ว 1 ปี มาจากจังหวัดเชียงราย นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกห้องคลอด ผู้วิจัยรู้จักและเข้าถึงผ่านการแนะนำจากคุณสุพรว่าคุณมารี เป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจึงขอสอบถามความสมัครใจ และเวลาสะดวกนัดหมายในการให้สัมภาษณ์

สุวรรณี พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 23 ปี เรียนจบทำงานแล้ว 1 ปี มาจากจังหวัดตาก นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ปัจจุบันทำงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แผนกห้องคลอด สุวรรณีเป็นเพื่อนกับมารีและได้ข้อมูลการติดต่อมาจากมารีในการนัดหมายสัมภาษณ์ให้ข้อมูล

มิ่งขวัญ อายุ 56 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ที่มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาชาติพันธุ์ทั้งในหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลและหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมากกว่า 10 ปี เป็นอาจารย์ที่มีประสบการณ์พบเจอนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 - 3 ผ่านการสอนในรายวิชาการพยาบาลภาคทฤษฎี และการทำกิจกรรมกลุ่มย่อย

วรรณี อายุ 62 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน ประสบการณ์วิชาชีพ มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาชาติพันธุ์ทั้งในหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลและหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมากกว่า 10 ปี พบเจอนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในกระบวนการเรียนการสอนในชั้นปีที่ 1 และ 2 และการเป็นอาจารย์ประจำชั้นปี 1 สามารถถ่ายทอดและสะท้อนปัญหาและพฤติกรรมของนักศึกษาในชั้นเรียน และกิจกรรมนอกห้องเรียนได้อย่างเข้าใจ

เพิ่มพูน อายุ 62 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์ มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาชาติพันธุ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมากกว่า 10 ปี พบเจอนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในกระบวนการเรียนการสอนในชั้นปีที่ 3 และ 4 และการเป็นอาจารย์ประจำชั้นปี 4 เห็นกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาทั้งการเรียนในภาคทฤษฎี และรายวิชาปฏิบัติ และเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาก่อนจบการศึกษาเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพ

เกสร อายุ 59 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลพื้นฐาน ประสพการณ์วิชาชีพ เป็นผู้อำนวยการสำนักกิจการนักศึกษาที่ดูแลเรื่องการรับสมัครนักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตเข้ามาศึกษา และมีประสบการณ์สอนนักศึกษาชาติพันธุ์ในการเรียนการสอนชั้นปีที่ 4 สามารถสะท้อนพฤติกรรมนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อแรกพบได้อย่างเข้าใจ

แสงเดือน อายุ 56 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลมารดา ทารกและการผดุงครรภ์ มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาชาติพันธุ์ทั้งในหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลและหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมากกว่า 10 ปี มีประสบการณ์ในการสอนการพยาบาลรายวิชาทฤษฎี และรายวิชาปฏิบัติในชั้นปีที่ 2 - 4 เป็นผู้ที่มีความสนใจในการส่งเสริม นักศึกษาให้เห็นศักยภาพที่มีในตัวเองและกระตุ้นให้นักศึกษาได้แสดงตัวตนในแบบของตนเอง อย่างสร้างสรรค์

สุนทรี อายุ 56 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น ประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาชาติพันธุ์ทั้งในหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาลและหลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิตมากกว่า 10 ปี มีประสบการณ์ในการสอนการพยาบาลรายวิชาทฤษฎี และรายวิชา ปฏิบัติในชั้นปีที่ 2 - 3 เป็นผู้ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่ออยู่นอก ห้องเรียน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในคณะพยาบาลศาสตร์

ภารดี อายุ 66 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์ มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาชาติพันธุ์ในหลักสูตรพยาบาลศาสตร บัณฑิตมากกว่า 10 ปี เห็นกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาผ่านการสอนในภาคทฤษฎี และ สะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาในแต่ละด้าน ให้มุมมองจากประสบการณ์ในการ ดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

นันทวดี อายุ 65 ปี อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิต และจิตเวช มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาชาติพันธุ์ และนักศึกษาต่างชาติในหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิตมากกว่า 10 ปี สะท้อนมุมมองความแตกต่าง และความหลากหลาย ทางด้านวัฒนธรรม โอกาส ความได้เปรียบ เสียเปรียบ ของสถาบันอุดมศึกษา

นิสา อายุ 37 ปี เป็นชาติพันธุ์ลาหู่ หรือมุเซอว์ มารดาของมารี พยาบาล วิชาชีพที่เรียนจบแล้ว 1 ปี อาชีพทำนา และทำสวนชา นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตั้งแต่สมัยรุ่นทวด มีสัญชาติไทย มีน้องชายเป็นผู้ช่วยพยาบาลในโรงพยาบาล B ที่ให้ทุนการศึกษา มารีเรียนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

วันดี อายุ 45 ปี เป็นชาติพันธุ์ปกากะญอ มารดาของเพียงพิน พยาบาลวิชาชีพที่เรียนจบแล้ว 1 ปี อาชีพทำนา ทำสวน นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีสัญชาติไทยตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้เห็นความตั้งใจ มุ่งมั่นในการมาเรียนของลูกสาว และความพยายาม อุตสาหะระหว่างการเรียน

วรรณ อายุ 30 ปี ชาติพันธุ์ปกากะญอ เป็นพี่สาวของดวงดาว ประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้สัญชาติไทยตอนเรียนมัธยมปลาย

พงษ์ อายุ 65 ปี ชาติพันธุ์ม้ง เป็นบิดาของอัญชลี ประกอบอาชีพปลูกข้าว เปิดร้านขายของชำ ลูกชายมีร้านขายของเครื่องสำอาง ลูกสาวคนโตมีร้านตัดเย็บเสื้อผ้า

จิตรา เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดตาก เป็นเพื่อนชาติพันธุ์เดียวกันของชมดาว แต่อยู่คนละหมู่บ้าน นับถือศาสนาพุทธ ได้สัญชาติไทยตั้งแต่เด็ก ๆ เรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งหนึ่งในเขตปริมณฑล แต่ไม่อยู่ในเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด เนื่องจากจิตราเป็นชาติพันธุ์คนแรก และคนเดียวที่เข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวจึงไม่มีความต่อเนื่องในการรับและดูแลนักศึกษา ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากโรงพยาบาล A ปีละ 30,000 บาท และต้องทำงานชดเชยทุนคืนเป็นระยะเวลา 4 ปี และกู้ยืมกองทุนเพื่อการศึกษาเป็นค่าใช้จ่ายประจำวันรายเดือน

รุ่งรัตน์ เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดตาก เป็นเพื่อนชาติพันธุ์เดียวกันของชมดาว นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ได้สัญชาติไทยตั้งแต่เกิด เรียนในวิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดบริเวณภาคกลางตอนบนสังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งไม่อยู่ในเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด

มาตา เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อายุ 22 ปี มาจากจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเพื่อนชาติพันธุ์ของคามิน นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีสัญชาติไทยตั้งแต่เกิด เรียนในวิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดบริเวณภาคเหนือ สังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งไม่อยู่ในเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด

ตาราง 1 สรุปผู้ให้ข้อมูล

ที่	ชื่อ (สมมติ)	เพศ	อายุ	สถานะขณะสัมภาษณ์	ภูมิลำเนา	ชาติพันธุ์
1	ดวงดาว	หญิง	25	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	ตาก	ปกากะญอ
2	สาทร	หญิง	21	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	พิษณุโลก	ม้ง
3	ชลธาร	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	แม่ฮ่องสอน	ปกากะญอ
4	วาริน	หญิง	21	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	เพชรบูรณ์	ม้ง
5	บุปผา	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	พิษณุโลก	ม้ง
6	ชมดาว	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	ตาก	ปกากะญอ
7	คามิน	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	เชียงใหม่	ปกากะญอ
8	แก้วตา	หญิง	23	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	เชียงใหม่	ปกากะญอ
9	อัญชลี	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	เพชรบูรณ์	ม้ง
10	สาวินี	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ชั้นปีที่ 4	เชียงใหม่	ม้ง
11	สุณีย์	หญิง	24	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	ตาก	ปกากะญอ
12	นิดา	หญิง	24	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	ตาก	ปกากะญอ
13	สุพร	หญิง	24	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	เชียงใหม่	ปกากะญอ
14	จันทร์เจ้า	หญิง	24	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	เชียงราย	ม้ง
15	อรณี	หญิง	24	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	เชียงราย	อาข่า / อีเก้อ
16	สายธาร	หญิง	22	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	เชียงใหม่	ปกากะญอ
17	เพียงพิน	หญิง	22	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	เชียงใหม่	ปกากะญอ
18	เพลิน	หญิง	23	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	เชียงราย	ลื้อ
19	มารี	หญิง	23	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	เชียงราย	ลาหู่/มูเซอ
20	สุวรรณี	หญิง	23	พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์	ตาก	ปกากะญอ
21	มิ่งขวัญ	หญิง	56	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	กรุงเทพ	-
22	วรรณิ	หญิง	62	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	กรุงเทพ	-
23	เพิ่มพูน	หญิง	67	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	กรุงเทพ	-

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ (สมมติ)	เพศ	อายุ	สถานะขณะสัมภาษณ์	ภูมิลำเนา	ชาติพันธุ์
24	เกสร	หญิง	59	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	กรุงเทพ	-
25	แสง เดือน	หญิง	56	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	กรุงเทพ	-
26	สุนทรี	หญิง	56	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	กรุงเทพ	-
27	ภารดี	หญิง	66	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	กรุงเทพ	-
28	นันทวดี	หญิง	65	อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนนักศึกษา ชาติพันธุ์	ภูเก็ต	-
29	นิสา	หญิง	37	ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่ม ชาติพันธุ์	เชียงใหม่	ลาหู่/มูเซอ
30	วันดี	หญิง	45	ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่ม ชาติพันธุ์	เชียงใหม่	ปกากะญอ
31	วรรณภา	หญิง	30	ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่ม ชาติพันธุ์	ตาก	ปกากะญอ
32	พงษ์	ชาย	65	ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่ม ชาติพันธุ์	เพชรบูรณ์	ม้ง
33	จิตรา	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่อยู่ ในเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้	ตาก	ปกากะญอ
34	รุ่งรัตน์	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่อยู่ ในเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้	ตาก	ปกากะญอ
35	มาตา	หญิง	22	นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่อยู่ ในเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้	เชียงใหม่	ปกากะญอ

การกำหนดเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ถือว่าผู้วิจัยคือเครื่องมือของการวิจัย (Thomas, 1993) แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In dept interview) โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีเป็นหลักในการเลือก (theoretical sampling) และทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจนกว่าผู้วิจัยจะได้ข้อมูลที่มีความอิ่มตัวทั้งในเชิงปริมาณของข้อมูล (Data Saturation) และในเชิงทฤษฎี (Theoretical Saturation) ซึ่งหมายความว่าผู้วิจัยได้รับข้อมูลครบถ้วน และไม่พบข้อมูลใหม่แล้ว โดยข้อมูลที่ได้ครอบคลุมกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา และนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในงานวิจัยเชิงคุณภาพคือตัวผู้วิจัย เนื่องจากต้องศึกษาปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล และต้องมีความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาเป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้มีเครื่องมือเพื่อช่วยในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ เครื่องบันทึกเสียง / ภาพ แบบบันทึกภาคสนาม (Field note) และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบบันทึกภาคสนาม ประกอบด้วย หมายเลขผู้ให้ข้อมูล วันที่สัมภาษณ์ เวลาที่เริ่มในการสัมภาษณ์ เวลาสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ สถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ความคิด ความรู้สึก เหตุการณ์ ปัญหา และการแก้ไขปัญหาขณะทำการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความชัดเจนและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2. แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถเข้าถึงกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามในประเด็นกว้าง ๆ แต่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแนวคำถามที่ได้เกิดจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากแนวคิดเรื่องสนาม ฮาบิทัส และทุน ของ Bourdieu เมื่อได้แนวคำถามแล้วนำมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท และปรับแก้ตามคำแนะนำ ก่อนนำไปเริ่มต้นสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์คนแรกที่ได้จาก gate keeper และนำบทสัมภาษณ์ดังกล่าวมาวิเคราะห์และมีการปรับเปลี่ยนโดยเพิ่มหรือลดแนวคำถามการสัมภาษณ์ หรือปรับแนวทางในการสัมภาษณ์เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนำไปสู่การอิ่มตัวเชิงทฤษฎีของข้อมูล

การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยนัดผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ตามเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างที่เป็นคำถามปลายเปิด เน้นการสนทนาและสร้างข้อมูลร่วมระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล โดยการนำทางจากgate keeper ร่วมกับสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participation observation) ถึงสี่หน้าท่าทางและน้ำเสียงในการตอบคำถาม ตลอดจนอากัปกริยาของผู้ให้ข้อมูลเมื่อพูดถึงประสบการณ์ในการปรับตัว และใช้วิธีการบันทึกเสียง / ภาพ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยมีการขออนุญาตบันทึกเสียง หรือภาพการสนทนาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนการบันทึกทุกครั้ง หากผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องการหยุดการบันทึกหรือออกจากการสัมภาษณ์สามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ร่วมกับการจดบันทึกภาคสนาม (field note) เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อสังเกตที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น โดยการถอดเทป คำต่อคำ และนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป

การตีความและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทฤษฎีสถานะราก (Grounded theory) ในการจัดจำแนก เชื่อมโยงข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์อย่างแท้จริงของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้เผชิญในสนาม ผ่านการตีความซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ เนื่องจากการวิจัยแนวนี้เมื่อได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามมาได้จะไม่ใช่เพียงการนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการเปิดรหัส แบ่งชนิดจำพวก ของข้อมูลตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพที่นิยมทำกันทั่วไป หากแต่จะต้องผ่านการตีความเสียก่อนซึ่งการตีความนี้จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับภาพพจน์ การกระทำ สถาบัน การพูด เหตุการณ์ ประเพณี ตลอดจนวัตถุ สิ่งของต่างๆ เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจในสิ่งที่ได้พบเจอและแปลออกมาเป็นสิ่งใหม่โดยทัศนะเชิงวิพากษ์ และสามารถนำมาสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีในเรื่องกระบวนการสร้างทุน สะสมทุน หรือปรับเปลี่ยนทุนภายในสนามที่ส่งผลต่อกระบวนการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จนได้ข้อมูลที่อิมิตัวเชิงปริมาณและเชิงทฤษฎี จากการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ซ้ำ ๆ โดยไม่มีข้อสรุปใหม่ ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ศึกษาและตอบคำถามในการวิจัยทุกข้อ (Charmaz, 2006) โดยข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

1. กำหนดรหัสเพื่อจำแนกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลเป็นหมวดหมู่ (open code)

2. ทำการเชื่อมโยงข้อมูล (axial code) ที่จำแนกตามรหัสที่สัมพันธ์กันมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างกลุ่มข้อมูลออกเป็นประเด็น ๆ เพื่อได้ข้อมูลที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์เพียงพอตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี และคำถามการวิจัย

3. นำประเด็นที่ได้จากการเชื่อมโยงข้อมูลไปสู่การสร้างมโนทัศน์ (concept) ผ่านการตีความของผู้วิจัยที่ประกอบด้วยความหมาย และมิติของมโนทัศน์

4. จัดกลุ่มของมโนทัศน์ (category) เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้ นำไปสร้างข้อเสนองานเชิงทฤษฎีในรูปแบบของแนวทางการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ภายในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจถึงเงื่อนไขความไม่เสมอภาคในสนามทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เป็นการเปลี่ยนมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องให้เห็นมิติที่ลึกและกว้างขึ้นในสิ่งจำเป็นต่อการปรับตัวของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกระบวนการปลดปล่อยทางความคิดในที่สุด

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของตามแนวทางของ (Lincoln & Guba, 1986) โดยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ 4 ประการดังนี้

1) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและเป็นผลที่เกิดจากผู้ให้ข้อมูลอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาอยู่ในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยการใช้ระยะเวลาประมาณ 4-8 สัปดาห์ในการเยี่ยมเยียน และสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก และตัวผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระเบียบวิธีการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์มาอย่างเข้าใจ และทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพยาบาล แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ มีความเข้าใจและคุ้นเคยในบริบทการเรียนการสอนของวิชาชีพพยาบาล เนื่องจากผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการฝังตัวและคลุกคลีในสถาบันอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตจากการเป็นนักศึกษาพยาบาล และจากการเป็นอาจารย์พยาบาลในคณะพยาบาลศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบ grounded theory ในการสัมภาษณ์ควบคู่ไปกับการปรับแนวคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ลุ่มลึกของข้อมูลการ

สัมภาษณ์ ผู้วิจัยถอดเทปการสัมภาษณ์คำต่อคำ นำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความถูกต้องของเนื้อความ (Member checks)

2) ความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบ purposive sampling ผ่านกระบวนการ theoretical sampling ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายจากนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์และผู้ปกครองที่มาจากหลายพื้นที่ให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทุกบริบทกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละท้องถิ่น รวมถึงอาจารย์พยาบาลที่สอนนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่ออธิบายความเข้าใจประสบการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุม และนำไปสู่การอิ่มตัวของข้อมูลเชิงทฤษฎี (Theoretical data saturation)

3) ความสามารถในการพึ่งพา (Dependability) เพื่อเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงโดยการบรรยายพรรณนาข้อมูลด้วยความละเอียด ตลอดระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อลดอคติจากการวิเคราะห์และตีความข้อมูล และหากมีสิ่งใดที่ต้องการเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนแนวคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (data saturation) ซึ่งทำให้มั่นใจว่าผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้ในการศึกษาในกรณีที่คล้ายคลึงกันได้

4) ความสามารถในการยืนยัน (Confirmability) ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกรอบแนวคิด สร้างแนวคำถามเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท หลังการสัมภาษณ์นำข้อมูลที่ได้นำมาถอดเทปด้วยตนเองและนำข้อมูลที่ได้อ่านบันทึกให้เป็นระเบียบ จัดหมวดหมู่ หลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี (method triangulation) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In – Dept interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non participant observation) และการจดบันทึกในภาคสนาม (Field note) ทำการเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวเข้าด้วยกัน และใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง (triangulation of sources) ภายใต้วิธีการสัมภาษณ์จากนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 หรือพยาบาลศาสตร์ชาติพันธุ์ที่จบการศึกษาแล้วไม่เกิน 3 ปี ผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ และอาจารย์พยาบาล เพื่อยืนยันความถูกต้องและตรวจสอบความคล่องตัวของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นย้อนกลับมาตรวจสอบความเข้าใจ (reflexivity) ของการสรุปและตีความของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล จนแน่ใจว่าเป็นข้อสรุปจากประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิจัย

นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ต้องเผชิญกับความแตกต่างของบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย และแบบแผนการดำเนินชีวิต ภายใต้มุมมองของรัฐไทยทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในสถานะที่เป็นรองในสนาม ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องมีการปรับตัวที่นอกเหนือจากการปรับตัวในด้านการเรียน บุคคล และสิ่งแวดล้อมใหม่เหมือนกับนักศึกษาพยาบาลทั่วไปที่เป็นกลุ่มคนในสังคมหลักแล้ว ยังต้องปรับตัวใหม่ให้เข้ากับ กฎ ระเบียบปฏิบัติ ภาษา การแต่งกายค่านิยม ความคิด ความเชื่อของสนามวัฒนธรรมใหม่

อัตลักษณ์ในสนามชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล

อัตลักษณ์ของนักศึกษาในสนามชาติพันธุ์ก่อนเข้าสู่สนามความเป็นวิชาชีพพยาบาลที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ แบบแผนในการปฏิบัติ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ภายในสนาม ที่แต่ละบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล เพื่อให้เห็นอัตลักษณ์ที่ครอบคลุมทั้งปัจจัยภายในแต่ละบุคคลและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อบุคคล เพื่อให้เข้าใจอัตลักษณ์แต่ละบุคคลได้ ครอบคลุมทุกด้านทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มสังคม การศึกษาค้นคว้าจึงอธิบายอัตลักษณ์บุคคลโดยใช้แนวคิดฮาปิทัสของ Bourdieu ซึ่งฮาปิทัสขึ้นอยู่กับสนามที่แต่ละบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ และมีการปฏิบัติการโดยการใช้ทุนต่าง ๆ ที่มีในแต่ละบุคคลที่สั่งสมมาตั้งแต่เกิดและทุนที่สร้างขึ้นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม การอบรม ฝึกฝนต่าง ๆ จากสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เพื่อให้มีตำแหน่งในสนามที่เหมาะสมกับตนเอง ดังนั้นการทำความเข้าใจฮาปิทัสของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จำเป็นต้องเห็นสนามความเป็นชาติพันธุ์ที่เขามีปฏิสัมพันธ์ด้วย รวมถึงทุนต่าง ๆ ที่ใช้ในสนาม ตำแหน่งในสนามที่มีผลต่อฮาปิทัสทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มสังคม

1. สนามชาติพันธุ์แต่ละชนเผ่า

แม้ว่าในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งมองชาติพันธุ์ภายใต้ความเป็นรัฐไทย ที่มองชาติพันธุ์หลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรมว่าเป็นกลุ่มที่แตกต่างจากสังคมการเมืองการปกครองหลักของประเทศไทย แต่อัตลักษณ์บุคคลที่มาจากแต่ละชาติพันธุ์ จะทำให้เข้าใจกฎ กติกา ขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของแต่ละชาติพันธุ์ โดยได้สะท้อนผ่านมุมมองของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา

เอกชนจำนวน 5 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ปกาเกอญอ ม้ง อาข่า ลัวะ และลาหู่ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงตามความทันสมัยตามนโยบายของรัฐบาลไทยมาในระดับหนึ่ง ทำให้มีผลต่อการสะท้อนมุมมองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้อยู่ 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง การเข้าสู่ความทันสมัยของชนชาติพันธุ์เป็นผลให้นักศึกษาชาติพันธุ์กลุ่มนี้หลงเหลือ ร่องรอยความเข้าใจในความหมายระเบียบแบบแผนการปฏิบัติของชนชาติพันธุ์ดั้งเดิมน้อย ประการที่สอง มุมมองที่สะท้อนออกมามีลักษณะเป็นภาพรวมของชนชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐ สืบเนื่องมาจากความเข้มข้นของแต่ละชนชาติพันธุ์น้อยลง นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์กลุ่มนี้ตกอยู่ในความเข้มข้นของชนชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐ ทำให้สะท้อนมุมมองนี้ได้ดีกว่า

ความแตกต่างของชนชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษานักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จากชนชาติพันธุ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศที่เข้าไปในชุมชนจึงทำให้ความเป็นชนชาติพันธุ์ไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตามความเฉพาะของชนชาติพันธุ์ยังพอแสดงให้เห็นอยู่บ้างในแต่ละชนชาติพันธุ์ดังนี้

1.1 ชนชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ภายในชุมชนของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอที่เข้ามาศึกษา ในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมจากการเชื่อผีบรรพบุรุษมาเป็นความเชื่อทางศาสนานิกายโรมันคาทอลิกตั้งแต่วัยเยาว์ เนื่องจากชุมชนชาติพันธุ์เมื่อก่อนไม่มีศาสนาจากการที่พัฒนาในชุมชนโดยองค์กรทางศาสนาเข้าไปเพื่อเผยแผ่ความเชื่อทางศาสนาโดยการให้โอกาสทางการศึกษา มีการสร้างโบสถ์ทั้งคาทอลิกและคริสเตียน บางหมู่บ้านไม่มีวัดไทย สร้างโรงเรียนในชุมชน สนับสนุนการศึกษาให้เรียนในระบบโรงเรียนในเครือของคาทอลิก

“บรรพบุรุษหนูอยู่ที่นี่ตั้งแต่ยังไม่เคยมีใครเข้าไปบุกเบิก สมัยก่อนเขานับถือผีกัน ยังไม่มีมิชชันนารีเข้าไปให้ความรู้ หรือเข้าไปแนะนำศาสนา ตอนนี้อยู่หมู่บ้านนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกทั้งหมู่บ้านค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณสุณีย์, 2566)

“มิชชันนารีเค้าจะมาประกาศที่หมู่บ้านมีโบสถ์คาทอลิก แต่ไม่มีวัดไทย เพราะในหมู่บ้านจะเป็นคาทอลิก และ คริสต์ไปแต่สแตนท์ที่หมู่บ้าน ในหมู่บ้านมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนประถม ห่างไปอีก 5 กิโลเมตรจะมีโรงเรียนมัธยม ครอบครัวหนูส่งไปอยู่โรงเรียนของซิสเตอร์ โบสถ์คริสต์ เป็นการอยู่ประจำค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณชลธาร, 2566)

ที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นหมู่บ้านเล็กที่รู้จักกันทั้งหมด สภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ยังอยู่ใกล้ในเขตป่าเขาตามธรรมชาติ อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ แบบแผนการรักษายังเป็นลักษณะกึ่งไสยศาสตร์โดยการเป่า การเสกน้ำให้ดื่มเพื่อรักษาโรค

“ในหมู่บ้านเวลาไม่สบายจะมีพ่อหนูที่เป็นคนทำพิธีเป่าน้ำเสก การรักษาคนในหมู่บ้านเช่นแพ้วมาเป็นลมพิษ พ่อจะเสกน้ำให้เขาดื่ม” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว ,2566)

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาติพันธุ์ปกาเกอญอจะมีระเบียบแบบแผนแยกความเป็นชายหญิงชัดเจน และผู้หญิงจะมีการแต่งกายที่แตกต่างกันแยกระหว่างเด็กผู้หญิงที่ยังโสดไม่แต่งงานและผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว แต่ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตของสนามทำให้การแต่งกายในรูปแบบดังกล่าวคงไว้ในช่วงเวลาที่มียานสำคัญในครอบครัว เช่น งานปีใหม่ งานประจำปี งานสังสรรค์ รื่นเริง หรือการไปโบสถ์

“การแต่งกายในชีวิตประจำวันจะใส่ชุดธรรมดาปกติ นอกจากประเพณีที่สำคัญ จะแต่งชุดชนเผ่า ผู้หญิงโสดจะใส่ชุดเซวา สีขาวยาวติดกัน ส่วนผู้หญิงแต่งงานแล้วจะใส่ชุดเซซู เป็นชุดเสื้อกระโปรงแยกชิ้น” (บทสัมภาษณ์คุณชมดาว , 2566)

1.2 สนามชาติพันธุ์ม้ง กลุ่มชนชาติพันธุ์ม้งมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่สถานที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตใกล้ หรือติดกับชุมชนเมือง เนื่องจากมีการอพยพมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษที่มีสงครามม้ง มีองค์กรทางศาสนาเขาเผยแม่ศาสนาในชุมชน และองค์กรจากต่างประเทศเข้ามาพัฒนาชุมชน สร้างโรงเรียน และพัฒนาพื้นที่ ทำให้มีวัฒนธรรมความเชื่อที่หลากหลายต่างไปจากความเชื่อเดิมทั้ง ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์

“เมื่อก่อนมีสงครามคอมมิวนิสต์ระหว่างบนเขาและพื้นราบ เลยย้ายมาเป็นทหารของราชการ ก็เลยอาศัยอยู่ตั้งแต่ตอนนั้นเลย” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี ,2566)

“หมู่บ้านหนูเป็นหมู่บ้านม้งที่ใหญ่ที่สุด คนในหมู่บ้านมีนับถือศาสนาพุทธกับคริสต์คะ มีโบสถ์คริสเตียน คริสตังและวัดพุทธคะ และมีโรงเรียนในหมู่บ้าน ทั้งโรงเรียนไทย โรงเรียนที่เกาหลีมาก่อนตั้ง ทั้งของรัฐและเอกชน” (บทสัมภาษณ์คุณวาริน ,2566)

ชาติพันธุ์ม้งจะวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์จะมีเสื้อและกระโปรงมีผ้าคาดเอวมาข้างหนึ่งอัน มีผ้าพันขา หมวก และเครื่องประดับที่เป็นเงิน คนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

จะแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่าในช่วงเทศกาลปีใหม่และวันสำคัญ วันธรรมดาทั่วไปจะแต่งกายปกติตามยุคสมัย และมีวัฒนธรรมภาษาเฉพาะของม้งการเขียนมีลักษณะคล้ายภาษาอังกฤษ แต่การออกเสียงแตกต่าง

“ลักษณะเฉพาะของม้งหลัก ๆ จะมีภาษาพูดเป็นของตัวเอง ตัวภาษาเขียนเขาจะใช้ภาษาอังกฤษมาแล้วออกเสียงอีกแบบ แล้วการแต่งกายที่ต่างออกไป แต่เดี๋ยวนี้ค่อย ๆ ปรับตามใส่ชุดทั่วไปเหมือนคนไทย แต่ถ้าตามเทศกาลถึงจะใส่ชุดคนม้ง” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

1.3 สนามชาติพันธุ์อาข่า เดิมมีชื่อเรียกว่า “อีก่อ” ที่พักอาศัยของบ้านเรือนอยู่บริเวณชายเขา ที่อยู่ห่างจากสังคมเมือง คนในชุมชนเป็นเกษตรกรทำไร่ ทำสวน จากการจัดสรรพื้นที่ทำกินจากรัฐเพื่อป้องกันการทำไร่เลื่อนลอย มีวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าอาข่า และภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะประจำชนเผ่าในการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกัน

“หนูเป็นชนเผ่ามาจาก อำเภอแม่สอย จังหวัดเชียงราย บ้านที่อาศัยจะอยู่บนเขา เลยกถูกเรียกว่า ชาวเขา ภูมิภาคส่วนใหญ่แถวบ้านจะเป็นป่า เป็นไร่คะ” (บทสัมภาษณ์คุณอรณี, 2566)

การพัฒนาทำให้สนามชาติพันธุ์อาข่าเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อและการศึกษาจากการจัดกระทำของรัฐและองค์กรศาสนา คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก จากการเข้ามาเผยแผ่ศาสนาและพัฒนาชุมชนผ่านการสร้างโอกาสทางการศึกษาโดยการให้ทุนการศึกษา และเข้าเรียนโรงเรียนในเครือของคาทอลิกที่เปิดบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน และในชุมชนมีโรงเรียนของรัฐบาลเปิดให้การศึกษาแก่คนในชุมชน การส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตรให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ

“คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นคาทอลิกคะ ในหมู่บ้านมีโรงเรียนเด็กเล็ก และโรงเรียนประถมเป็นโรงเรียนรัฐบาล อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำสวนกาแฟ และปลูกเชอร์รี่คะ” (บทสัมภาษณ์คุณอรณี, 2566)

1.4 สนามชาติพันธุ์ลั๊วะ ได้ถูกการพัฒนาเข้ามาเปลี่ยนแปลงภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์ของลั๊วะจากการจัดกระทำของรัฐ และวัฒนธรรมความเชื่อเดิมจากบรรพบุรุษได้ถูกแทนที่ด้วยความเชื่อทางศาสนาคริสต์นิกายโปแตสแตนท์ ทำให้กฎ ระเบียบ วิธีชีวิตการดำเนินชีวิตมีลักษณะคล้ายคลึงกับบริบทสังคม วัฒนธรรมหลักของสังคมกลุ่มใหญ่ภายใต้รัฐไทย วัฒนธรรมการแต่งกายยังมีการแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่าซึ่งเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกเอกลักษณ์ประจำของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองแต่ไม่มีความหมายหรือแหล่งที่มาของชุด การแต่งกาย

ในชีวิตประจำวันจะแต่งกายด้วยชุดตามสมัยของสังคม ยังมีการใช้ภาษาประจำชนเผ่าตนเองกับคนในครอบครัว สถานที่ตั้งบ้านเรือนที่พักอาศัยของชาติพันธุ์ลี้ะต่างก็ได้มีการโยกย้ายเข้าสู่สังคมเมืองแสวงหาอาชีพโดยการรับจ้าง เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว

1.5 สนามชาติพันธุ์ลาหู่ หรือ มูเซอ ส่วนใหญ่จะใช้ “ลาหู่” ที่เป็นการและสุภาพมากกว่า “มูเซอ” สถานที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นดอย ได้รับการจัดสรรพื้นที่ทำกินจากรัฐอาชัพส่วนใหญ่ทำไร่ ทำสวน จากทิศทางการพัฒนาในพื้นที่สูงรูปแบบของพืชไร่ได้เปลี่ยนไปสู่พืชเศรษฐกิจ เช่น ชา กาแฟ ถั่วลิสง วัฒนธรรมความเชื่อวิญญาณผีบรรพบุรุษถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นการนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก แบบแผนในการดำเนินชีวิตจะคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมหลักของสังคมภายใต้รัฐไทย ความแตกต่างที่เฉพาะของชนเผ่าคือเรื่องวัฒนธรรมการแต่งกาย และวัฒนธรรมการใช้ภาษา ที่เป็นเพียงสัญลักษณ์ของกลุ่ม แบบแผนการดำเนินชีวิตได้อิงตามกระแสหลักของการพัฒนาที่เข้ามาในชุมชน

2. สนามชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย

นักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาต่อในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ทั้งปกากะญอ, ม้ง , อาข่า , ลาหู่ , และ ลี้ะ ฯลฯ แต่ละชนเผ่าต่างมีเอกลักษณ์ทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมเฉพาะที่แตกต่างกัน ภายใต้กฎ ระเบียบ กติกา วิธีการดำเนินชีวิตในสนามวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่มีความเฉพาะเจาะจงอย่างเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ มีการย้ายถิ่นฐานเข้า - ออกตามบริบทภายในแต่ละครอบครัว เช่น แต่งงาน หรือการประกอบอาชีพ แต่ยังคงอยู่ในเครือข่ายความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองทำให้หากมองชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ด้วยมุมมองของสนามก็สามารถที่จะพิจารณาได้และจะมีความหลากหลายแยกย่อยลงไปอย่างมาก ซึ่งหากต้องการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์หรือความแตกต่างระหว่างกลุ่มชนแต่ละชาติพันธุ์ก็จะต้องทำให้เข้าใจแต่ละชาติพันธุ์ได้อย่างลึกซึ้ง แต่อย่างไรก็ตามในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีทัศนะ มุมมอง และจุดยืนที่สำคัญว่าความเป็นชาติพันธุ์ หรือ ชนเผ่า ชาวเขา ชาวดอย ต่างเป็นคำและความหมายที่ถูกผลิตสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เรียกขานกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ๆ หรือหลายกลุ่มที่ไม่ได้มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ คุณค่า แบบแผน ความประพฤติ ฯลฯ ที่เหมือนกับกลุ่มชนที่กุมอำนาจและกลไกหลักในรัฐภายใต้แนวคิดแบบรัฐสมัยใหม่ คำว่า ชาติพันธุ์จึงเป็นคำที่สร้างขึ้นมามีความหมายที่รัฐรู้สึกว่ายังคงเป็น “คนอื่น” ในลักษณะของการจัดกลุ่มจัดพวกจัดหมวดหมู่ให้กับกลุ่มชนดังกล่าว (เจษฎา เนตะวงศ์, 2564) ดังนั้นไม่ว่าจะสามารถแยกย่อยคนกลุ่มนี้ไปได้ก็

กลุ่มที่เผ่าพันธุ์แต่ทุกกลุ่มล้วนตกอยู่ภายใต้บริบทและโครงสร้างทางสังคมในแบบเดียวกันในมุมมองของรัฐ

ดังนั้นในการวิเคราะห์ชนชาติพันธุ์ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจเฉพาะชนชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย ในฐานะที่รัฐไทยเองได้ผลิตสร้างคำและความหมายของคำว่า“ชาติพันธุ์” ขึ้นเพื่อใช้เรียกขาน แบ่งแยกให้เห็นถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม การแต่งกาย การใช้ภาษา ถิ่นกำเนิด ขอบเขตของที่อยู่อาศัยให้กับคนกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม ทุกชนเผ่า ออกจากคนพื้นราบหรือคนในสังคมเมืองที่มีความเป็นพลเมืองของราชอาณาจักรไทยอย่างชัดเจน โดยใช้เกณฑ์จากอำนาจทางการเมือง การปกครองของสยามความเป็นรัฐไทยหรือบริบทของสังคมไทยที่เป็นคนส่วนใหญ่ ที่มีสถานะความเป็นพลเมืองไทยอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบข้อบังคับของกฎหมายไทย โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมภายในของสยามแต่ละชาติพันธุ์ว่าแตกต่างกันอย่างไร ทุกชาติพันธุ์คือความแตกต่างจากพลเมืองในสยามของราชอาณาจักรไทย การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงฮาบิทัสระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มสังคม รวมถึงทุนที่มีภายในชนชาติพันธุ์ของนักศึกษาก่อนที่จะเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา เอกชน โดยในส่วนนี้จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเป็นชนชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐ ที่ได้กำหนดกฎ กติกา ระเบียบ วิถีปฏิบัติ พิธีกรรม พิธีการ และวาทกรรม กำกับ ในสยามเพื่อให้คนในสยามปฏิบัติตาม และเป็นตัวกำหนดตำแหน่ง (position) ของแต่ละคนในสยาม โดยรัฐ หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีสถานะเป็นผู้กำหนดหรือผู้ครอบครอง (Dominator) ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ตกอยู่ในสถานะผู้ถูกกำหนดหรือถูกครอบครอง(Dominated) ในการวิเคราะห์ความเป็นสยามของชาติพันธุ์นี้ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงการกำหนดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสยามโดยพิจารณาจากสถานะและตำแหน่งของนักศึกษาพยาบาลขณะที่อยู่ในชุมชนชาติพันธุ์ก่อนที่จะเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2.1 การแบ่งแยกและความเป็นอื่น

การแบ่งแยกและความเป็นอื่นถือเป็นลักษณะเด่นประการแรกที่เป็นลักษณะสำคัญของชนชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองรัฐกล่าวคือไม่ว่าใครกลุ่มไหนที่ถูกเรียกว่าชาติพันธุ์ก็จะถูกทำให้กลายเป็นอื่นจากมุมมองของรัฐด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าคนกลุ่มชาติพันธุ์บางคนจะเป็นกลุ่มคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมตั้งแต่ในยุคบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย ก็ตามแต่ คนกลุ่มนี้ได้มีการขยายจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน เด็กในชุมชนถูกถ่ายทอดสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ที่รัฐทำให้กลายเป็นอื่น ยังคงมีความรู้สึกกว่าตัวเองไม่ได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกับรัฐทั้งที่เกิดขึ้นและเติบโตในประเทศไทย

“พ่อแม่เป็นชนเผ่าอาศัยในพื้นที่ตั้งแต่รุ่นทวดไม่ได้ย้ายมาจากที่ไหน เราจะอยู่กันเป็นกลุ่มที่มีความคิด ความเชื่อแตกต่างจากเขา” (บทสัมภาษณ์คุณสาวิณี, 2566)

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่อาศัยตามเขตแนวชายแดนที่ระบุสัญชาติไม่ได้ เมื่อรัฐไทยเกิดปัญหาการต่อสู้ หรือสงครามกลางเมืองในยุคคอมมิวนิสต์ได้มีการชักชวนกลุ่มคนชาติพันธุ์เหล่านี้มาตั้งถิ่นฐานเพื่อเป็นแนวกันชน และเป็นทหารอาสาช่วยรัฐบาลสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งคนกลุ่มนี้จะถูกย้ายมาตาม นโยบายของรัฐและร่วมเป็นทหารอาสาช่วยต่อสู้เพื่อความมั่นคงของรัฐท้ายที่สุดก็ยังคงถูกเรียกว่า “ชาติพันธุ์” จนถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นว่ารัฐยังมองคนกลุ่มนี้เป็นอื่น

“ตอนแรกยังไม่ได้อาศัยบนพื้นราบ ยังอยู่บนผาตัดที่เป็นผาสูง ๆ แต่คุณแม่ย้ายตามพี่ชายจากพะเยา มาอยู่เขาค้อ เพชรบูรณ์ ตอนช่วงที่มีสงคราม ไม่แน่ใจว่าสงครามคอมมิวนิสต์หรือเปล่า แต่เขามาเป็นทหารอาสาช่วยรบ ตอนหลังก็อาศัยอยู่เลย” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

สภาพภาพที่แตกต่างจากความเป็นรัฐไทยได้แบ่งแยกให้กลุ่มชนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ดั้งเดิมก่อนที่รัฐจะเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการโยกย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อื่นในประเทศไทยด้วยกันเองถูกมองว่าเป็นอื่นมีความแตกต่างแม้ว่าจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยแล้วหรือได้ทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ด้วยเอกลักษณ์ที่มีความเฉพาะของสนามความเป็นชาติพันธุ์ที่หลากหลายของแต่ละชนเผ่า ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามยังมีนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์บางคนที่ครอบครัวเพิ่งมีการโยกย้ายถิ่นฐาน หรืออพยพเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อประกอบอาชีพตามสายสัมพันธ์ที่มีในประเทศไทยทำให้มีสถานะเป็นบุคคลต่างด้าว นักศึกษากลุ่มนี้หรือลูกหลานที่เกิดตามมาจึงยังไม่ได้รับสัญชาติไทย

“คุณพ่อ คุณแม่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อหางานทำ และเลือกตั้งถิ่นฐานที่นี่ เพราะมีญาติที่อาศัยในพื้นที่นี้ดั้งเดิมอยู่แล้ว ด้วยความเป็นชนกลุ่มน้อยที่เพิ่งอพยพมา พ่อแม่จึงไม่มีการศึกษา สิทธิบางอย่างเราก็จะได้ไม่เหมือนคนอื่น” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

จะเห็นได้ว่ารัฐมองกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่มว่ามีความแตกต่างและไม่ถูกจัดรวมในกลุ่มของรัฐไทย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่มาเนิ่นนานดั้งเดิมตั้งแต่บรรพบุรุษ หรือโยกย้ายมาจากจังหวัดอื่นตามแนวชายแดนของประเทศ มีส่วนร่วมในอุดมการณ์ทางการเมือง

หรือกลุ่มคนที่อพยพมาจากที่อื่น จะถูกรัฐจัดประเภทให้เป็นกลุ่มเดียวกันหรือถูกกระทำให้รู้สึกถึงความเป็นอื่น

สถานที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มาจากภาคเหนือ และภาคตะวันตกของประเทศไทย หมู่บ้านจะตั้งอยู่บนเขา บนดอย ทำให้คนส่วนใหญ่ทั่วไปเรียกกลุ่มคนชาติพันธุ์โดยรวม ๆ ว่า “ชาวเขา” หรือบางคนเรียกว่า “ชาวดอย” โดยไม่ได้สนใจเชื้อชาติว่าเป็นชนเผ่าไหน กลุ่มไหน ซึ่งยังเป็นการตอกย้ำในเชิงกายภาพว่าคนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเขาจะถูกขีดเส้นแบ่งโดยเหมารวมว่าเป็นคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่คนส่วนใหญ่ของรัฐ และให้ชื่อเรียกว่า “กลุ่มชาติพันธุ์”

“นักศึกษาชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่เข้ามาเรียนเป็นชาวเขา ชาวเผ่าที่มีฐานะครอบครัวปานกลางถึงยากจน ส่วนใหญ่จะอยู่ทางภาคเหนือ พ่อแม่อาจจะมีปัญหาเลยมาฝากคุณพ่อ หรือมาเซอร์” (บทสัมภาษณ์คุณเพิ่มพูน, 2566)

แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนชาติพันธุ์ถูกจัดประเภทแบบเหมารวมให้เป็นกลุ่ม หรือพวกเดียวกันที่แตกต่างไปจากสังคมหลักโดยไม่ได้มองว่าเป็นชนเผ่าใด โดยสังคมหลักรับรู้ว่าคุณกลุ่มคนเหล่านี้มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ด้านภาษา หรือการแต่งกาย แต่ในภาพรวมคือกลุ่มชาวเขา หรือชาวดอย ที่อาศัยอยู่ในป่า บริเวณชายเขาหรือบนดอยไม่ว่าจะมาจากภาคเหนือ หรือภาคตะวันตก เป็นคนพื้นเมืองในท้องถิ่นดั้งเดิมหรืออพยพมาจากที่ไหน ล้วนเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่คนของประเทศไทย แม้ระยะเวลาจะมีการเปลี่ยนแปลงไป มุมมองการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีมากขึ้น แต่การผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์ยังคงมีอยู่เรื่อยมา จากกระแสทางสังคมที่มองกลุ่มคนชาติพันธุ์ว่ามีความเป็นอื่น (The otherness) แตกต่างจากกลุ่ม ไม่เข้าพวก มักจะไม่ถูกจัดรวมในกลุ่มหลัก

2.2 สถานะที่ไม่เท่าเทียมในสนามชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย

พลเมืองทุกคนที่เกิดและอาศัยในประเทศไทยจะได้รับสัญชาติไทย มีสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ที่พึงจะได้รับการปฏิบัติ ดูแลอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง จากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2544 ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกี่ยวกับการวินิจฉัยสัญชาติและการแก้ไขปัญหสถานะบุคคล ความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“..... ประชาชนที่อยู่ในประเทศเรามีมานานแล้ว แต่ก็ไม่ใช่คนไทย คือเขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยแท้จริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่

ต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่า ถ้าหากว่ามีคนอยู่ในเมืองไทยและก็มีค่าน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป” (มติชน , 2559)

รัฐโดยกระทรวงมหาดไทยจึงได้สรุปสาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยเรื่องสัญชาติและแนวทางการแก้ไขปัญหาสัญชาติ จึงได้มีการสำรวจประชากรที่เป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่อาศัยและเกิดในประเทศไทยในพื้นที่ต่าง ๆ ตามเขตพื้นที่สูง พื้นที่เขตชายแดนไทย ทำให้กลุ่มชนชาติพันธุ์ได้รับการดูแลเรื่องสัญชาติและนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาเรียนส่วนใหญ่จะได้รับสัญชาติไทยแล้วตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ย่า ตายาย บางรายได้สัญชาติไทยในช่วงรุ่นพ่อแม่ บางรายพ่อแม่ยังมีสถานะเป็นบุคคลต่างด้าวถือบัตรสีชมพู ทำให้นักศึกษาต้องมาดื่นรณขอสัญชาติไทยตอนช่วงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการยืนยันตัวตนจากชุมชน และการตรวจรหัสทางพันธุกรรม (DNA) บางรายเพิ่งมาขอได้ตอนช่วงเข้าเรียนมหาวิทยาลัยในชั้นปีที่ 4 และนักศึกษาบางรายยังไม่มีสัญชาติไทยใช้บัตรประจำตัวบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน หมายเลขบัตรเป็น 00 จนกระทั่งจบการศึกษาส่งผลให้นักศึกษารายนี้ไม่มีสิทธิในการกู้ยืมเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) หรือกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) จนกระทั่งจบการศึกษาและได้สอบขึ้นทะเบียนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพพยาบาลแล้ว ประสบปัญหาในการสมัครงานที่ต้องใช้ใบอนุญาตทำงาน (work permit) แนบในหลักฐานการพิจารณาเข้าทำงาน

“หนูมาขอสัญชาติไทยตอนม.4 แล้วต้องตามเรื่องเอง ต้องตรวจ DNA จากพ่อเพื่อยืนยันการเป็นพ่อลูกกันจริง ๆ และมีการทำประชาคมยืนยันจากคนในหมู่บ้าน ที่ลูกขึ้นมาขอเพราะตอนที่ไม่มีสัญชาติรู้สึกวุ่นวายหลายอย่าง สิทธิการรักษา สิทธิการสมัครเรียน เราอยากได้สิทธินี้ด้วยก็เลยลุกขึ้นมาขอ” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

จากการที่รัฐเข้ามาจัดการกับกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยทำให้สถานะบุคคลของคนกลุ่มนี้ถูกระบุว่าเป็นบุคคลไม่มีสัญชาติไทยที่เข้ามาอาศัยในประเทศ ดังนั้นสิทธิความเป็นพลเมืองในระบบบริการของรัฐ อาทิ บริการด้านสาธารณสุข หรือการบริการสาธารณสุขอื่น ๆ จึงได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะปริมาณผู้ใช้บริการสาธารณสุขในโรงพยาบาลของรัฐแต่ละวันค่อนข้างสูงเพราะเชื้อต่อบุคคลทุกระดับให้สามารถเข้าถึงบริการได้ตั้งแต่ข้าราชการและประชาชนทั่วไป แต่ด้วยสถานะของกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่สัญชาติไทย ประกอบกับความไม่รู้จึงทำให้เกิดการติดขัดเรื่องเอกสารและขั้นตอนในการรับบริการ ทำให้เกิดการล่าช้าและพฤติกรรมบริการที่ได้รับจากบุคลากรทางการแพทย์อาจไม่เหมาะสมในการบริหารจัดการทำให้คนที่ไม่มีสิทธิได้รับการปฏิเสธ หรือให้รอเพื่อช่องทางบริการอื่น

“ไม่ชอบเวลาไปโรงพยาบาลรัฐบาล ไม่ว่าจะไปกี่ครั้ง พ่อแม่ไป ญาติไป ก็โดนตะคอกไล่ ถูกพูดจาไม่ดีด้วย บางทีคนแก่เห็นว่าเป็นชาวเขาก็หงุดหงิดไล่ไล่ให้ไปรอก่อน”

(บทสัมภาษณ์คุณชลธาร, 2566)

จึงเห็นได้ว่าการมีสัญชาติไทยเป็นเรื่องสำคัญ ที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ทั้งการบริการทางด้านสาธารณสุข จะมีการตรวจสอบสิทธิการรักษาพยาบาลเพราะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณ หากมีสิทธิต้องใช้สิทธิให้ตรงตามเขตพื้นที่ของสิทธิตามที่ระบุ

“ด้วยความที่ไม่มีสัญชาติ ตอนนั้นที่โรงพยาบาลประจำอำเภอแห่งหนึ่ง เขาทำบัตร 30 บาทให้เป็นใบเหลือง ๆ ค่ะแต่เราจะรักษาได้แค่ที่โรงพยาบาลแห่งนั้นเท่านั้น ไม่สามารถย้ายสิทธิไปที่ไหนได้ แล้วเวลาป่วยไปโรงพยาบาลแต่ละที่ เขาก็จะสอบถามว่ามีสัญชาติไทยไหม เราไม่มีสิทธิ เวลาไปโรงพยาบาลค่อนข้างลำบาก บางทีก็โดนพูดไม่ดีไล่” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

ความไม่เท่าเทียมที่ปรากฏขึ้นในสนามชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐยังสร้างความยากลำบากในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา เพราะหากเรายอมรับร่วมกันว่าภายใต้รัฐที่มุ่งการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และมีอำนาจของทุนใหญ่คอยกำกับนโยบายอยู่เบื้องหลัง ทรัพยากรอื่น ๆ ก็ถูกกำหนดให้สิทธิในการเข้าถึงอย่างลำบากสำหรับกลุ่มคนชาติพันธุ์ ซึ่งการศึกษาแทบจะเป็นทรัพยากรเดียวที่เยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ว่าชาติพันธุ์ใดมีความจำเป็นและมีโอกาสง่ายที่สุดใน การเข้าถึงได้แต่การได้รับสิทธิทางการศึกษาในการเข้าเรียนในระบบ นักศึกษาบางรายไม่มีสัญชาติไทยมีปัญหาในการเข้าเรียนในระบบตั้งแต่ระดับอนุบาล เนื่องจากไม่มีเอกสาร ต้องอาศัยผู้ใหญ่บ้านช่วยติดต่อยืนยันตัวตนและออกบัตรสีชมพูให้จนได้เรียนหนังสือ

“เวลาไปสมัครเรียนก็ยุ่งยากเรื่องเอกสารคุณแม่ของหนูพาไปเรียนอนุบาลตั้งแต่แรก แต่ครูบอกว่าไม่มีเอกสาร อาจจะเรียนไม่ได้ เลยไปติดต่อหาผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็พาหนูไปถ่ายบัตรที่อำเภอเขาค้อ ไปติดต่อเพื่อขอหลักฐานการยืนยันตัวตนเพื่อให้เรียนได้ เขาก็จะออกบัตร เป็นสีชมพู แต่ว่าในบัตรมันจะเขียนว่าบัตรประจำบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนให้ค่ะ ซึ่งเลขคือ 13 หลักก็จะขึ้นต้นด้วยหมายเลข 0 พอมีใบนั้นมาก็เอาไปสมัครเรียน ศูนย์เด็กเล็กเขาก็ยอมรับ หนูก็เรียนตั้งแต่ศูนย์เด็กเล็ก แล้วก็ไปเรียนอนุบาล” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

คนกลุ่มชาติพันธุ์จึงขาดโอกาสทางสังคมเพราะความไม่เท่าเทียมเรื่องของสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ที่ได้รับ บางคนถูกปฏิบัติด้วยความไม่เคารพต่อสิทธิมนุษยชน เพราะเห็นว่ามี

สถานะที่อยู่ต่ำกว่า การเรียกชื่อกลุ่มคนชาติพันธุ์ในแบบที่ไม่สุภาพจนเคยชินของคนสังคมเมืองจนเหมือนเป็นคำปกติ เช่น คำว่า “กะเหรี่ยง” ที่ใช้เรียกคนปกากะญอ คำว่า “แม้ว” ที่ใช้เรียกคนม้ง หรือ คำว่า “อีเก้อ” ที่ใช้เรียกคนอาข่า ในความรู้สึกของคนที่ถูกเรียกเหมือนถูกดูถูก แต่ก็พยายามเฉย ๆ และคิดว่าเพื่อนคงไม่รู้ว่าเป็นคำหยาบที่ใช้เรียกพวกเขา แต่ก็ไม่เข้าใจว่าคำเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ของเขาก็มีอยู่แล้ว ทำไมต้องเรียกด้วยคำพวกนี้ขึ้นมา

ถึงแม้สถานะทางกฎหมายจะได้รับการรับรองว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย เกิดและเติบโตในประเทศไทย พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย คนในครอบครัวได้สัญชาติไทยกันครบถ้วนแล้ว เมื่อถามถึงสถานะทางสังคมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงให้นิยามตัวเองว่าเป็นปกากะญอ หรือม้ง หรือชนเผ่าของบรรพบุรุษตนเองไม่มีใครเรียกตนเองว่าเป็นคนไทยเลย เพราะการที่ถูกทำให้ไม่เท่าเทียมในข้างต้น ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ผูกพัน หรือร่วมเป็นหนึ่งในเดียวของสังคมไทย เพราะทุกคนยังเรียกตัวเองว่าเป็นชนเผ่า ไม่ได้นิยามตนเองว่าเป็นคนเชื้อชาติไทย

“ถึงได้สัญชาติไทยตั้งแต่เกิด แต่หนูก็ยังนิยามตัวเองว่าเป็นม้งอยู่ค่ะ เราไม่ใช่คนไทยมันไม่เหมือนกันค่ะ ชนเผ่าของหนูก็มีภาษาที่เป็นของหนู เอกลักษณ์ที่เป็นในแบบของหนู คำพูดที่จะเรียกเราว่าเป็นกลุ่มอะไรมันก็มีอยู่แล้ว” (บทสัมภาษณ์คุณสาทร, 2566)

จะเห็นได้ว่าการจัดกระทำของรัฐเป็นการจัดประเภท จัดหมวดหมู่ให้กับคนชนเผ่าเป็นอีกพวกหนึ่งที่ไม่เข้ากับคนที่มีสัญชาติไทยภายใต้การปกครองของรัฐไทย แม้สถานะทางสังคมจะดูเทียบเท่าเหมือนกัน แต่การปฏิบัติที่ได้รับไม่เท่าเทียมกันอยู่ดี

2.3 นโยบายความมั่นคงของรัฐที่เข้มงวดกับกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐจะถูกมองเสมอว่าเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตที่เป็นภัยต่อความมั่นคง ทั้งความมั่นคงทางสังคมการเมือง ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยพื้นที่อาศัยเป็นบริเวณเขตป่าเขา สภาพแวดล้อมจะเต็มไปด้วยป่า การดำรงชีวิตส่วนใหญ่จึงมีความผูกพันกับธรรมชาติป่า เขา ต้นไม้ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่คือเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ทำสวน ทำไร่หมุนเวียนเปลี่ยนพื้นที่ไปเรื่อย ๆ แม้ว่าอันที่จริงแล้วจะเป็นการหมุนเวียนใช้พื้นที่ตามความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีก็ตามที่ แต่ในมุมมองของรัฐทั้งที่ตั้งครีวเรือนและแหล่งทำมาหากินของกลุ่มชนชาติพันธุ์ถูกมองว่าเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนมาโดยตลอด

“ที่บ้านทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าว พืช พริก ผักสลักกัน ไร่นี้เสร็จก็ไปอีกไร่หนึ่ง เมื่อไม่นานมานี้มีเจ้าหน้าที่มาจัดสรรแบ่งพื้นที่ให้เท่า ๆ กันแต่ละบ้าน เพื่อป้องกันปัญหาการไม่ลงรอยกัน และการทำลายพื้นที่ป่าจากการทำไร่เลื่อนลอย” (บทสัมภาษณ์คุณสุณีย์, 2566)

อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์หลักของการทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้เลี้ยงชีพภายในครอบครัวและแบ่งปันเพื่อนบ้านใกล้เคียง อาจสืบเนื่องมาจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่จำเป็นต้องใช้เงิน จึงไม่มีรายได้เพราะวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนที่พึ่งพาธรรมชาติ มีแบบแผนการดำเนินชีวิตจึงเป็นแบบเรียบง่าย ไม่ต้องดิ้นรนหรือแข่งขันกับใคร ด้วยความที่อาศัยในสภาพแวดล้อมดังกล่าวบุคคลภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์มีมุมมองต่อกลุ่มชนชาติพันธุ์ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีชีวิตที่ลำบาก

“เท่าที่หนูรู้สึกนะคะ คนอื่นเขามองว่าเรามาจากบนดอย ใช้ชีวิตอยู่ในป่าคิดว่าเราลำบาก แต่จริง ๆ เราก็ไม่ได้ลำบากแค่ง่าย อยู่ง่ายสบาย ๆ แบบของเรา” (บทสัมภาษณ์คุณมารี, 2566)

ซึ่งแบบแผนการดำเนินชีวิตที่กล่าวมาเป็นเหตุให้กลุ่มชนชาติพันธุ์ถูกจัดว่าเป็นคนยากจนเมื่อเทียบกับจำนวนรายได้ของประชากร ไม่มีความกระตือรือร้น รวมถึงการทำลายต้นน้ำ ลำธาร จากการดำรงชีวิตประจำวันอยู่กับแม่น้ำลำคลอง อาบน้ำ ชักผ้า การกระทำดังกล่าวของกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้คนที่อยู่ในเมืองที่ใช้น้ำต่อจากปลายสายมองว่าพวกเขาทำให้แม่น้ำสกปรกและมีสิ่งปนเปื้อน หน่วยงานของรัฐจึงมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการทำมาหากินให้คนในชุมชนในแต่ละบ้าน ออกเอกสารสิทธิว่ามีสิทธิในการครอบครองสำหรับการเพาะปลูกได้เฉพาะบริเวณที่ถูกจัดสรรให้ ห้ามเลยเขตแดนของคนอื่นหรือพื้นที่ในป่ามีฉะนั้นจะถูกดำเนินการทางกฎหมาย กลุ่มคนชาติพันธุ์จึงอยู่ในสถานะจำยอมทั้งที่ตนเองอาศัยอยู่ในพื้นที่มาก่อนแล้วตั้งแต่บรรพบุรุษก่อนที่รัฐจะเข้ามาจัดการ

“ชนเผ่าพันธุ์ตั้งมาก่อนที่จะมีป่าไม้ ส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยของพวกเขา เขาก็จะแบ่งเป็นพื้นที่ทำกิน แล้วก็แบ่งพื้นที่อนุรักษ์ไว้ชัดเจนค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณชมดาว, 2566)

ด้วยมุมมองต่าง ๆ ที่รัฐมีต่อกลุ่มชนชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการมีชีวิตที่ยากลำบากในป่าเขา การมีแนวโน้มที่จะทำลายสิ่งแวดล้อม ปลูกพืชเสพติด ทำให้รัฐพยายามเข้าไปจัดการและวางสถานะของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในเชิงของการปราบปราม ควบคุม ปิดกั้น จำกัดขอบเขต ตรวจตรา ตลอดจนการสงเคราะห์และส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนวิถีชีวิตและเปลี่ยนวิถีการผลิตที่

กระทำสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ โครงการพระราชดำริ ที่ชาวบ้านเรียกกันว่าโครงการหลวงก็เป็นอีกปฏิบัติการหนึ่งที่มีเป้าหมายในการสงเคราะห์ชาวเขาไปพร้อมๆ กับการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงโดยการลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และต้นน้ำลำธาร กำจัดการปลูกฝิ่น และการรักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้องป่าอยู่ส่วนป่า ทำไร่ทำสวนในส่วนที่ควรปลูกไม้ปะปนกัน และให้มีความรู้ โดยการเปลี่ยนพืชไร่ให้เป็นพืชเศรษฐกิจ การปลูกชา ปลูกกาแฟ มาทดแทนการปลูกฝิ่นในพื้นที่ชาวเขา และจัดตั้งโครงการหลวงให้ความรู้เรื่องการเกษตรกระจายไปตามตำบลต่าง ๆ และรับซื้อผลผลิตของชาวเขา ทำให้ชาวเขามีรายได้ในการจับจ่ายใช้สอยและให้คนในชุมชนสามารถอยู่เป็นหลักแหล่งได้ไม่โยกย้ายไปมาเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตที่เคยสุ่มเสี่ยงต่อความมั่นคงมาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม

“มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการเกษตร มีหน่วยงานมาคอยให้ความรู้ ช่วยดูแลผลผลิตในชุมชน การทำไร่มะเขือเทศ อโวคาโด และกีวี่อย่างกะ บางทีก็ปลูกกะหล่ำ ปลูกหอมหมื่นเวียนกันเรื่อย ๆ และก็ปลูกข้าวด้วยคะ ผลผลิตที่ได้ก็จะขายส่งที่โครงการหลวง ทดแทนการปลูกฝิ่น และการทำเกษตรแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ” (บทสัมภาษณ์คุณเพียงพิน, 2566)

แม้การรับรู้ถึงการไม่ถูกยอมรับ หรือการด้อยค่าจากสังคมไทย แต่ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่มีต่อชาวเขา ทำให้กลุ่มคนชาวเขาเกิดความร่วมมือและไม่ต่อต้าน แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งสถานะที่เป็นผลมาจากโครงสร้างของสนามที่คนชาติพันธุ์ไม่สามารถที่จะกำหนดหรือครอบครอง ซึ่งสิ่งใดได้ด้วยตนเองต้องอาศัยการกำหนดจากผู้มีอำนาจครอบครองในสนามคือรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง

2.4 วัฒนธรรมชายขอบและด้อยพัฒนา

ภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยทางสังคมและเศรษฐกิจในภาพรวมของรัฐไทยทำให้วัฒนธรรม ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่มชนที่ได้รับการยอมรับให้เป็นพลเมืองของรัฐมีสถานะที่สูงกว่า และได้ทำให้วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ถูกเบียดขับให้กลายเป็นวัฒนธรรมชายขอบ

ขนบธรรมเนียม ประเพณีในสนามวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมายังคงยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดในชุมชนแต่ละชุมชน เนื่องจากยังมีคนเฒ่า คนแก่ในหมู่บ้านที่ยังไม่เปิดรับความคิด ความเชื่อ จากสังคมเมือง หรือสังคมคนรุ่นใหม่ที่ออกไปทำงานในเมืองอย่างเช่น กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มยังมีมุมมองในเรื่องเพศวิถีไม่เปิดกว้างหรือยอมรับจากคน

เผ่า คนแกในหมู่บ้าน ยังคงมีความคิดที่ไม่ดีกับคนที่มีพฤติกรรมข้ามเพศว่าเป็นพวกเสียดจัญไร ทำให้เจ้าที่ไม่พอใจ หากใครไปทำงานในเมืองหรือในกรุงเทพ ฯ ห้ามพาแฟนหรือเพื่อนข้ามเพศกลับมา ถ้าพากลับไปจะถูกชาวบ้านห้ามไม่ให้ขึ้นบ้าน คนรุ่นใหม่รู้สึกไม่ได้ยอมรับกับข้อห้ามนี้ แต่ไม่สามารถพูดได้ เพราะต้องเห็นแก่ชุมชนกลุ่มใหญ่ และไม่ยอมให้ผู้ใหญ่ไม่สบายใจ

“ในหมู่บ้านหนูไม่มีใครเป็นกะเทย ทอมเลย เพราะถูกปลูกฝังว่าเป็นสิ่งไม่ดี ถ้ามีแฟนเป็นทอมห้ามพากลับมาที่บ้าน ไม่สามารถพากลับมาหาพ่อแม่ได้” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

ซึ่งเป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนจากกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในเรื่องของชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรมในชุมชนที่ไม่ได้เป็นไปตามกระแสความทันสมัยของสังคม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มจะถูกรัฐและพลเมืองของรัฐมองเรื่องชนบทธรรมนิยม ประเพณีในลักษณะล้าหลัง ด้อยพัฒนาเช่นเดียวกัน

การปฏิบัติตามกฎระเบียบ มารยาททางสังคมของกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่ยึดถือปฏิบัติ ส่วนใหญ่เน้นความสุภาพ อ่อนน้อม ผู้ใหญ่เคารพผู้ใหญ่ และให้เกียรติผู้อื่นตามกาลเทศะเหมือนมารยาทสากลทั่วไป แต่จะมีเอกลักษณ์ในการทักทายที่ไม่ได้ใช้การไหว้สวัสดี แต่เป็นเพียงการกล่าวทักทายด้วยคำว่า “โหม้อไซเปอ” ในชนเผ่า ปกาเกอะญอ ส่วนชนเผ่าม้ง จะทักทายด้วยคำว่า “หย่องซง” ซึ่งทั้งสองคำแทนความหมายของคำว่า “สวัสดี” ร่วมกับการจับมือทักทาย

“ที่บ้านจะไม่ได้ไหว้ทักทายกัน จะใช้การจับมือและพูดทักทายเป็นภาษาเผ่าว่า โหม้อไซเปอ แทนคำว่า สวัสดี” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

มารยาทในการรับประทานอาหารจะนั่งรับประทานอาหารบนพื้น บางหมู่บ้านยังใช้มือรับประทานอาหารข้าวสวย ถ้าอาหารที่เป็นน้ำใช้ช้อนตักเพื่อชดน้ำ และตอนช่วงเวลาปีใหม่วิธีรับประทานอาหารเช้าจะไม่นิยมตักน้ำแกงหรือน้ำซุปลงข้าว ด้วยเหตุผลที่ว่าถ้าทำแบบนั้นการทำไร่ ทำสวนตลอดทั้งปีจะมีฝนตกตลอด

“การทานข้าวพวกหนูใช้มือรับประทานข้าวเจ้า สำหรับอาหารที่เป็นน้ำจะใช้ช้อนตักชดน้ำ นั่งรับประทานบนพื้น ช่วงปีใหม่จะไม่ราดน้ำแกงบนข้าว เพราะฝนจะตกตลอดปี” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติตามมารยาทดังกล่าวในบางกลุ่มชนชาติพันธุ์มีลักษณะแตกต่างจากมารยาทสากลทั่วไป ที่นั่งรับประทานอาหารบนโต๊ะ ไม่วางอาหารบนพื้น หรือการไม่

ใช้ซ่อนในการรับประทานอาหารที่รัฐและสังคมสมัยใหม่เห็นเป็นเรื่องของการใช้ชีวิตที่ไม่ถูก
 สุขลักษณะอนามัย

การแต่งกายของคนชนเผ่าส่วนใหญ่จะใช้ชุดที่ทอเองด้วยมือ ปักเอง แต่ช่วงระยะ
 หลังที่คนรุ่นใหม่เริ่มไปโรงเรียน ไปทำงานในเมืองก็เริ่มใส่ชุดปกติธรรมดาทั่วไปในชีวิตประจำวัน
 หรือพ่อแม่ คนที่ยังทำงานอยู่ในชุมชนก็ใส่ชุดธรรมดาเช่นเดียวกันผู้หญิงเปลี่ยนจากกระโปรงเป็น
 กางเกงเพราะไม่ค่อยสะดวกเวลาทำงาน สำหรับชุดชนเผ่าจะใส่เฉพาะงานสำคัญ เช่น ไปโบสถ์วัน
 อาทิตย์ งานแต่งงาน หรือ งานเทศกาลปีใหม่ บางครั้งมีการประยุกต์ใส่เสื้อชนเผ่าคลุมทับชุด
 ธรรมดา ที่สำคัญกลุ่มคนชาติพันธุ์จะไม่ใส่เสื้อผ้าที่โป๊ เปลือย หรือ สั้น

สำหรับผู้หญิงในชนชาติพันธุ์จะมี กฎ ระเบียบข้อบังคับให้ยึดถือปฏิบัติตาม
 บ้านใดที่มีลูกผู้หญิงห้ามออกจากบ้าน ไปไหนเองคนเดียว เพราะมีการขุดผู้หญิงจากคนในหมู่บ้าน
 และต่างหมู่บ้าน

“พ่อแม่จะชอบห้ามไม่ให้ไปไหนคนเดียว เพราะเราเป็นผู้หญิงกลัวโดนขุด
 จากคนข้างนอก” (บทสัมภาษณ์คุณจันทร์เจ้า, 2566)

เมื่อก่อนคนในชุมชนยังมองว่าการขุด ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ผิด หากผู้ชายรู้สึกเห็น
 ผู้หญิงที่สวย รู้สึกถูกใจ เห็นว่ามีความเหมาะสมกับตัวเองก็จะขุดไป แต่ปัจจุบันหมู่บ้านเริ่มเปิด
 มากขึ้น คนรุ่นใหม่เริ่มมีความรู้ กฎหมายเข้ามามีบทบาทมากขึ้นพฤติกรรมดังกล่าวจึงลดลง และ
 ปัจจุบันบางหมู่บ้านผู้หญิงควรรักษาวลสงวนตัวรักษาความบริสุทธิ์ก่อนแต่งงาน หากใครแอบไปมี
 ความสัมพันธ์ทำให้ผู้หญิงไม่บริสุทธิ์ก่อนแต่งงาน จะถูกลงโทษให้อับอาย

“ถ้าผู้หญิงไม่บริสุทธิ์จะแต่งงานต้องแก้ผ้าและจูงควายเดินรอบหมู่บ้าน เหมือน
 เป็นการรับโทษให้อับอายว่าไม่บริสุทธิ์แล้ว” (บทสัมภาษณ์คุณแก้วตา, 2566)

การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการไม่ให้เกียรติ เคารพศักดิ์ศรีของเพศหญิง
 ไร้อารยธรรม ซึ่งโดยทั่วไปของสังคมรัฐจะมองว่าชายหญิงมีความเท่าเทียมกัน ควรได้รับการปฏิบัติ
 ที่เหมือนกัน ไม่ควรได้รับความรุนแรงทั้งด้านร่างกาย หรือทางจิตใจ

“เขาจะให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่า ผู้ชายจะเป็นใหญ่ ถ้าในมุมมองคนอื่นก็จะดูป่า
 เกื่อนคะ แบบมีการขุดผู้หญิงเพื่อแต่งงาน มารยาททางสังคมผู้น้อยก็เคารพผู้ใหญ่ อย่างเวลากิน
 ข้าว ก็จะทำให้ผู้ชายทานข้าวก่อน ผู้หญิงค่อยทานข้าวทีหลัง ผู้ชายเป็นใหญ่ ไม่ยกเว้นแม้กระทั่ง
 คาทอลิก ผู้ชายก็เลือกได้ว่าจะมีภรรยากี่คนก็ได้คะ มันก็ดูเอาเปรียบ แล้วก็ไม่เคารพผู้หญิง”
 (บทสัมภาษณ์คุณแก้วตา, 2566)

วัฒนธรรมในสนามความเป็นชาติพันธุ์จะเน้นที่ชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย (patriarchy) ผู้ชายจะเป็นศูนย์กลางของบ้าน มีสิทธิอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง เวลารับประทานอาหารผู้ชายต้องรับประทานอาหารก่อนผู้หญิง ผู้หญิงแต่งงานเร็วและไม่ค่อยได้เรียนหนังสือเพราะมีความคิดว่าเรียนไปยังงี้ก็ต้องไปแต่งงานกับผู้ชายไม่จำเป็นต้องเรียน ผู้ชายมีสิทธิเลือกได้ว่าจะมีภรรยากี่คน แต่งงานแล้วผู้หญิงต้องไปอยู่กับผู้ชาย ถ้าผู้ชายทำอะไรผู้หญิงก็ต้องทำด้วย และถ้าผู้ชายไม่ได้เข้าไปทำงานในเมืองผู้หญิงก็ไม่มีสิทธิในการไปทำงานในเมืองด้วย ต้องอยู่ทำไร่ ทำสวนกับผู้ชายที่บ้าน

“กฎที่บ้านผู้ชายจะเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง มีสิทธิตัดสินใจทุกอย่างในบ้าน ผู้หญิงมีหน้าที่แค่ทำงานบ้าน ช่วยทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงลูก เขาก็จะไม่ค่อยให้ผู้หญิงเรียนหนังสือต่อกัน เพราะไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร” (บทสัมภาษณ์คุณสุพร, 2566)

ซึ่งในสนามของประเทศไทยผู้หญิงสามารถเรียนได้ตามศักยภาพและโอกาสของแต่ละคนโดยไม่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ สามารถเลือกได้ว่าจะออกไปทำงานนอกบ้าน หรืออยู่บ้านเลี้ยงลูก ผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำได้เทียบเท่ากับผู้ชาย

การนับถือผี วิญญาณบรรพบุรุษ ในวิถีการดำเนินชีวิต แม้ความเป็นสนามชาติพันธุ์ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัตตามกาลเวลา และสร้างความกลมกลืนจากสิ่งที่อยู่ภายนอกจำพวกสภาพแวดล้อม ความเจริญทางด้านวัตถุที่อำนวยความสะดวกสบาย และความทันสมัยของเทคโนโลยีที่ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น เป็นผลให้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับบางอย่างที่เคยปฏิบัติได้ถูกกดทับไว้ วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อบางอย่างได้ถูกเบียดขับออกไปจากสนามความเป็นชาติพันธุ์ แต่ชนบทรูขี้น ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีในการดำเนินชีวิตที่อยู่ภายในสนามยังคงอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ค่านิยมใหม่ ผ่านการศึกษา ผ่านข้อมูลการสื่อสาร และการปฏิสัมพันธ์ภายนอกชุมชน แม้ระบบบริการสาธารณสุขจะเข้าไปสู่ชุมชนแต่เมื่อเจ็บป่วยคนในชุมชนไม่ได้เลือกที่จะเข้ารับบริการในสถานพยาบาล ยังเลือกที่จะรักษาแบบดั้งเดิมโดยใช้น้ำเสก หรือน้ำเป่า ฟันหรือหาตรงบริเวณที่เจ็บป่วย หรือนำน้ำที่เสกกลับมาดื่มแล้วหายจากโรคที่เป็น บางรายเป็นโรคที่รักษาแล้ว ไปหาหมอไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ไม่หายก็จะมาหาครูเน้น ที่เป็นลักษณะคล้ายกันกับร่างทรงให้ทำพิธีกรรมที่เรียกว่า “อ้วนเน้น” โดยคนที่เป่าครูเน้นจะนั่งบนเก้าอี้ยาวที่เปรียบเสมือนกับม้าที่ขี่เพื่อไปตามวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยหรือเรื่องราวที่ไม่ดีให้

คลี่คลาย บางชนเผ่าจะเรียกว่า “พิธีเรียกขวัญ” เหมือนเรียกวิญญาณ เรียกขวัญกลับมาจะสามารถมองเห็นว่าเจ็บป่วย หรือไม่สบายตรงไหน

“ในหมู่บ้านเวลาไม่สบายจะให้คุณตาคนหนึ่งมาเป่าให้ หรือเป่าอะไรใส่น้ำแล้วให้กลับมาดื่ม คนในหมู่บ้านไปหากันเยอะ สมัยเด็กแม่เคยพาไปตอนป.4 ป.5 เพราะหนูฉี่รดที่นอนไม่หายสักที พอให้คุณตาเป่า และมีน้ำกลับมาให้ดื่ม ตอนนั้นการฉี่รดที่นอนของหนูก็ดีขึ้น บางคนเป็นโรคภัยรักษาไม่หาย เขาก็จะทำพิธีอ้วเน้ง สื่อสารกับวิญญาณที่เขาทำร้ายเรา” (บทสัมภาษณ์ คุณสายธาร, 2566)

ซึ่งการแพทย์สมัยใหม่มองว่าลักษณะดังกล่าวไม่ได้ช่วยให้อาการเจ็บป่วยดีขึ้น อาจก่อให้เกิดการติดเชื้อหรือแพร่กระจายเชื้อโรคจากการปนเปื้อนเชื้อในน้ำเสก ที่ดื่ม หรือพ่น หรือความเชื่อเรื่องวิญญาณ ร่างทรงดูไม่สมเหตุผลต่อการรักษาหรือการหายจากโรคได้ การรักษาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ต้องขึ้นกับอาการและพยาธิสภาพของโรค ควรได้รับยาและการบำบัดรักษาด้วยยาหรือการบำบัดการต่าง ๆ ตามแผนการรักษาของแพทย์

2.5 พลวัตของสนามชาติพันธุ์

สนามชาติพันธุ์ที่รัฐหรือคนนอกชุมชนมองว่าล้าสมัย ด้อยพัฒนา ทุกอย่างแน่นิ่ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสืบเนื่องต่อกันมา ปัจจุบันช่วงที่การพัฒนาเริ่มเข้ามาทำให้มีระบบสาธารณูปโภคใช้ในชุมชน มีไฟฟ้าใช้ บางพื้นที่มีน้ำประปาใช้ บางพื้นที่ใช้น้ำจากต้นน้ำบนเขา การเดินทางมีสภาพคล่องมากขึ้นเนื่องจากมีถนนเข้าถึงหมู่บ้าน หมู่บ้านมีลักษณะเป็นหมู่บ้านเล็กประมาณ 100 หลังคาเรือนระยะห่างระหว่างตัวเมืองกับชุมชนอยู่ในช่วง 30-40 กิโลเมตร การเดินทางและการคมนาคมจากเมืองเข้าสู่ชุมชนหรือออกจากชุมชนไปสู่เมืองโดยรถยนต์ รถทัวร์ หรือรถไฟ

“หมู่บ้านอยู่ติดกับถนนหลัก อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 30-40 กิโลเมตร เวลากลับบ้านหนูจะนั่งรถไฟหรือรถทัวร์ไปลงที่พิษณุโลก แล้วให้พ่อมารับ ส่วนไฟฟ้ามีมาตั้งนานแล้ว ตั้งแต่สมัยเด็ก ประปามีตอนหนูอยู่ม.4 ม.5 บางหมู่บ้านใช้ต้นน้ำบนเขาแต่มีระบบเอามาเปิดใช้ในบ้าน แต่ก่อนหน้าใช้น้ำบ่อ ตอนนี้สัญญาณอินเทอร์เน็ต สัญญาณโทรศัพท์ก็มีพร้อมใช้หมด ในหมู่บ้านก็มีร้านขายของ มี 7-11 หน้าหมู่บ้านค่ะ แต่ด้วยความที่เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ประเทสสินค้ามีจำกัด ไม่ค่อยมีสิ่งอำนวยความสะดวกมาก ถึงเดี๋ยวนี้มันเริ่มพัฒนา แต่ก็ยังสู้ในเมืองไม่ได้ เวลากลับไปที่บ้าน ถ้ามีของอะไรที่ต้องใช้เยอะๆ ก็ต้องเข้าไปที่ตัวเมือง” (บทสัมภาษณ์คุณสายธาร, 2566)

การพัฒนาเป็นผลให้การเลือกซื้อ จั๊บจ่าย ใช้สินค้าอุปโภค บริโภคเป็นไปตามยุคสมัยแต่ก็ยังมิข้อจำกัดเพราะเป็นหมู่บ้านเล็ก สินค้า อุปโภคบริโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ได้มีมากครบครันเท่าสังคมเมือง แต่การเปลี่ยนแปลงของสนามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้อำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันของคนในกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้นผ่านทางเทคโนโลยี

การพัฒนาไม่ได้นำมาเพียงสินค้า หรือความสะดวกสบายด้านสาธารณูปโภค และเทคโนโลยี ที่เข้ามาทำให้สภาพแวดล้อมของถิ่นฐานอันเป็นที่ตั้งของชุมชน หรือธรรมชาติภายในของสนามชาติพันธุ์เปลี่ยนไปจากเดิม แต่การพัฒนามาควบคู่กับการศึกษาภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์ มีหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เข้ามาจัดตั้งศูนย์ดูแลเด็กเล็ก โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้าน และโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างเท่าเทียมและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับคนในชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น หมู่บ้านส่วนใหญ่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียนระดับประถมศึกษาในหมู่บ้าน ส่วนระดับมัธยมศึกษาหรือโรงเรียนสายอาชีพจะอยู่ในตัวเมือง หรืออยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงไม่ห่างกันมาก

“ในหมู่บ้านมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนประถม ถึง ม.6 ถัดไปอีก 1 หมู่บ้าน ประมาณ 1 กิโลเมตร มีวิทยาลัยการอาชีพ สอนปวช. โดยอาศัยความร่วมมือกับทางอำเภอให้มีโรงเรียนฝึกอาชีพให้คนในชุมชน” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

บางหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่มากกว่า 100 หลังคาเรือน และอยู่ใกล้ชุมชนเมืองมีโรงเรียนอนุบาลมาสร้างจากหน่วยงานเอกชนเครือข่ายคริสเตียนของประเทศเกาหลี และโรงเรียนระดับประถมศึกษาของเอกชนมาเปิดให้คนในหมู่บ้าน

“เราจะเรียกหมู่บ้านหนูว่าเป็นหมู่บ้านมั่งที่ใหญ่ที่สุด ในหมู่บ้านมีโรงเรียนอนุบาลเอกชนของเกาหลี เป็นของคริสเตียน โดมาหน้อยก็จะมีโรงเรียนเอกชน ป.1 ถึง ป.6” (บทสัมภาษณ์คุณวาริน, 2566)

เป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่กลุ่มคนชาติพันธุ์ได้มีทางเลือกในการวางแผนอนาคตสำหรับลูก - หลานในชุมชนอีกหนึ่งทางเลือก สำหรับบางครอบครัวที่หลังจากลูก - หลานเรียนจบชั้นอนุบาลจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนประจำในเครือของคาทอลิกตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นไป ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละครอบครัว นอกจากโรงเรียนที่มีอยู่ในสนามชาติพันธุ์แล้ว ภายในสนามยังประกอบด้วยวัด เจดีย์ ของศาสนาพุทธ โบสถ์ของชาวคริสเตียน และโบสถ์ในเครือของคาทอลิกให้คนในชุมชนได้มีที่พึ่งทางจิตใจ พักผ่อน

และปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของแต่ละความเชื่อ รวมถึงโรงพยาบาลและการบริการด้านสาธารณสุขในชุมชนก็เกิดขึ้นตามมาด้วย

“ที่หมู่บ้านไม่มีอนามัย แต่มีคลินิกเล็ก ๆ แต่มีโรงพยาบาลประจำอำเภอที่เป็นของรัฐบาล ซึ่งอยู่ห่างจากบ้าน 5 กิโลเมตร ไม่มีโรงพยาบาลเอกชน” (บทสัมภาษณ์คุณชลธาร, 2566)

สนามความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย ที่มีความเลื่อนไหลตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างเป็นพลวัตตามระยะเวลา กฎ ระเบียบปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตได้ถูกปรับเปลี่ยนตามไปด้วย เพื่อให้เหมาะสมกับโครงสร้างภายในสนาม แต่ไม่ว่าสนามจะมีการบูรณาการสร้างความกลมกลืนให้กับกลุ่มคนชาติพันธุ์ การปฏิบัติที่มีต่อกลุ่มคนชาติพันธุ์ยังคงเหมือนเดิมเพราะกลุ่มคนเหล่านี้อยู่ในตำแหน่งที่เป็นรองในสนาม ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวกับผู้เล่นที่เป็นคนในสังคมหลักของรัฐไทย ทำให้กลุ่มคนชาติพันธุ์ต้องต่อสู้กับความรู้สึกเป็นเบี้ยล่างในสนาม ความขัดแย้งในมุมมองความคิด และเพื่อให้สามารถอยู่ในสนามได้อย่างราบรื่นจำเป็นต้องอาศัยทุนในการปฏิบัติภายในสนามตามตำแหน่งบทบาทของตนเอง

3. ทุนสำหรับกลุ่มคนชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองรัฐไทย

กลุ่มคนชาติพันธุ์ในฐานะผู้เล่น (player) ตามกฎ กติกาภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์ ทุนที่มีในสนามเป็นตัวกำหนดตำแหน่งของผู้เล่นในสนามแต่ละสนามว่าสามารถทำอะไรหรือไม่สามารถทำอะไรได้ภายใต้ทรัพยากรที่แต่ละคนครอบครองอยู่ ซึ่งทุนในสนามเป็นตัวบ่งบอกสถานะความมีอำนาจในสนามของแต่ละคน ในสนามความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองรัฐไทยสำหรับกลุ่มคนชาติพันธุ์จำเป็นต้องมีทุนที่ทำให้สามารถอยู่ในสนามได้ และมีวิธีการใช้ทุนในสนามให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อตำแหน่งในสนามของตนเองที่สุด

3.1 ทุนที่มีและทุนที่จำเป็นในสนามความเป็นชาติพันธุ์

ความเป็นชาติพันธุ์มีเอกลักษณ์ที่เฉพาะเจาะจงภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์ ที่บุคคลแต่ละคนจะประกอบไปด้วยทุนที่มีในสนาม ในการกำหนดตำแหน่งของตนเอง เพื่อใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์ และปฏิบัติกรต่อผู้อื่นตามอำนาจภายในสนาม ซึ่งทุนจะประกอบไปด้วยทุนที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดที่กำหนดสถานภาพทางสังคมเบื้องต้นให้กับกลุ่มคนชาติพันธุ์ในสนามภายใต้ความเป็นรัฐไทย และทุนที่สร้างจากเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในสนามและการจัดสรรจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนของตนเอง

การได้สัญชาติไทย:ทุนสัญลักษณ์ที่สำคัญในสนามชาติพันธุ์

กลุ่มชนชาติพันธุ์มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ถ่ายทอดแบบแผนการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นมรดกที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ สำหรับสถานภาพทางสังคมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่อยู่ในสนามชาติพันธุ์ภายใต้รัฐชาติไทย ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ในสนามวัฒนธรรมในเรื่องของสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ จากทางรัฐในฐานะของความเป็นพลเมืองที่ควรจะได้รับ กลุ่มชนชาติพันธุ์มีทั้งกลุ่มที่ได้รับสัญชาติไทยแล้วและกลุ่มที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย ซึ่งในแต่ละพื้นที่ได้สำรวจเพื่อขึ้นทะเบียนการได้รับสัญชาติไทยของกลุ่มชนชาติพันธุ์เพื่อประโยชน์ในการจัดสรรดูแลเรื่องสิทธิ สวัสดิการทางด้านสาธารณะต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

กลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ได้รับสัญชาติไทยแล้วมีทั้งประเภทที่ได้ตั้งแต่เกิดจากบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ดั้งเดิม และประเภทที่เพิ่งได้รับการสำรวจและมาขอขึ้นทะเบียนรับสัญชาติในตอนที่ได้แล้วตามกระบวนการขั้นตอนของทางรัฐ จะได้รับสิทธิในการครอบครองพื้นที่ที่อยู่อาศัยหรือการจัดสรรพื้นที่ทำกิน ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ในบริเวณที่กำหนด มีสิทธิสวัสดิการด้านการรักษาเมื่อเจ็บป่วยสามารถรับบริการในโรงพยาบาลของรัฐบาลได้ทุกที่ แม้การพัฒนาและการบุกเบิกพื้นที่สูงของกลุ่มชาวเขาทำให้มีหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน เข้ามาในพื้นที่เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้คนชาติพันธุ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามแบบของประเทศไทยจัดสรร ให้มีระบบบริการด้านสาธารณสุขในชุมชน มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คอยดูแลคนในชุมชนให้ได้รับการส่งเสริมทางด้านสุขภาพและรักษาที่ดีขึ้นตามมาตรฐาน มีคลินิกการรักษาในชุมชน เพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค มีบริการการคลอดตามแบบแผนการรักษาปัจจุบันโดยแพทย์อนามัยหรือการฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาล แต่สวัสดิการที่รัฐจัดให้ไม่เพียงพอสำหรับคนในชุมชนและบริการที่ได้รับยังไม่มีดี ทำให้คนในชุมชนไม่ค่อยไปรักษาเมื่อเจ็บป่วยเลือกที่จะรักษาอยู่ที่บ้านแบบดั้งเดิม หรือมารับบริการที่คลินิกเอกชน แทนในกรณีที่มีทุนทางการเงินสามารถจ่ายได้ และการมีสัญชาติไทยจะได้รับสิทธิทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบที่ทัดเทียมกับผู้อื่นตามที่รัฐจัดให้ เป็นโอกาสทางการศึกษาให้กับกลุ่มชนชาติพันธุ์ได้เรียนรู้สังคมภายนอกชุมชน องค์ความรู้ใหม่ในการดำเนินชีวิตนอกเหนือจากวิถีชีวิตเดิม รุ่นพ่อ แม่จึงได้รับการศึกษาในระบบและได้พยายามปลูกฝังรุ่นลูกให้เห็นความสำคัญกับการศึกษา แม้จะขาดแคลนทุนทรัพย์ในการส่งเสียก็จะพยายามดิ้นรนเพื่อให้ลูกได้รับการศึกษาที่สูงที่สุด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนรุ่นลูกให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มชนชาติพันธุ์ส่วนหนึ่งที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยและบางส่วนยังอยู่ระหว่างการดำเนินการทางด้านเอกสารขอรับสิทธิการมีสัญชาติไทยเพื่อให้ได้รับสิทธิสวัสดิการรักษาในโรงพยาบาลรัฐบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินสามารถเข้ารับการรักษาได้อย่างทันท่วงที ไม่ต้องรอเรื่องการจัดการเรื่องสิทธิการรักษา ทำให้ชนชาติพันธุ์กลุ่มนี้เมื่อเจ็บป่วยจะเข้ารับการรักษาในคลินิกเอกชนที่อัตราค่าไม่บริการไม่สูงมากหรือเลือกที่จะรักษาแบบดั้งเดิม บางรายปล่อยให้หายเองตามธรรมชาติซึ่งบางโรคที่ไม่สามารถหายได้เองจากการพักผ่อนทำให้ร่างกายทรุดลง หรือมีอันตรายถึงแก่ชีวิต การเข้ารับการศึกษาในระบบการศึกษาของรัฐขั้นพื้นฐานมีความยุ่งยากเพราะเกี่ยวข้องกับงบประมาณในการเบิก - จ่าย เนื่องจากงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้จะนับตามจำนวนเด็กนักเรียนรายคน ดังนั้นคนที่ไม่มีสัญชาติไทยต้องมีเอกสารการรับรองจากนายอำเภอก่อนจึงจะได้รับการพิจารณาเข้าศึกษาในโรงเรียน

จะเห็นได้ว่าการได้รับสัญชาติไทยเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคมอย่างหนึ่งของกลุ่มชนชาติพันธุ์ในการดำเนินชีวิตในสนามความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้ความเป็นรัฐไทย การมีสัญชาติไทยจึงเปรียบเสมือนทุนสัญลักษณ์ที่พึงมีในสังคมไทยเพื่อให้มีสิทธิความเป็นพลเมืองที่เท่าเทียมในสนาม ในการได้รับสิทธิในการครอบครองพื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย และทำมาหากินเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวจากการปลูกผัก ทำไร่ ทำสวน และเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้ ออกจำหน่ายสู่ชุมชน ซึ่งการที่บุคคลมีสัญชาติไทยหรือไม่มีสัญชาติไทยในสนามทำให้มีทุนทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันด้วย การได้รับสิทธิด้านการรักษาพยาบาลและสิทธิทางการศึกษาก็แตกต่างกันดังที่กล่าวข้างต้นเป็นผลให้คนที่ไม่มีสัญชาติไทยอยู่ในตำแหน่งที่เป็นรองในสนาม

ทุนสังคมที่ได้มาจากการสัมพันธ์แบบเครือญาติ

ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสนามความเป็นชาติพันธุ์ การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างบุคคลในสนามและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกันและกัน ลักษณะชุมชนเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก คนภายในชุมชนรู้จักกันทั้งหมู่บ้าน อาศัยอยู่ในพื้นที่ด้วยกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ทำให้มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดเป็นเครือญาติต่อ ๆ กันมา มีการแบ่งปันผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ซึ่งกันและกัน คนในชุมชนทั้งหมู่บ้านจะช่วยเหลือกันในการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยการสลับกันมาลงแขกเก็บเกี่ยว เป็นผลให้ทุกคนในชุมชนมีสายใยความผูกพันต่อกัน มีความเห็นอกเห็นใจ ดูแลเอาใจใส่ ถ้ามัวแต่ความเป็นอยู่กันอย่างสม่ำเสมอเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่คอยให้ความช่วยเหลือกันและกัน แม้ออกไปทำงาน หรือไปเรียนหนังสือที่อื่นในตัวเมืองหรือจังหวัดที่ห่างไกลจากชุมชนก็จะให้คำแนะนำ ติดต่อสื่อสาร และให้การช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ เมื่อถึงเวลาจัดงานประเพณีประจำของชุมชนจะ

กลับมาทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน โดยเฉพาะเทศกาลปีใหม่ของแต่ละชนเผ่าทุกคนจะพร้อมใจกันกลับมาพักผ่อน เติมพลังในใจเพื่อกลับไปสู่ชีวิตการทำงาน และการเรียนต่อ

“ความสัมพันธ์ในชุมชนก็รู้จักกันหมดทั้งหมู่บ้าน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน เวลาปลูกข้าวที่ทั้งหมู่บ้านจะสลับกันมาช่วยไถนี้เสร็จ แล้วไปอีกไถหนึ่ง เวลาทำงานเครียดๆ ได้กลับบ้านก็รู้สึกมันหาย บางทีไม่ได้พูดหรือเล่าอะไรมากมันก็รู้สึกสบายใจขึ้น” (บทสัมภาษณ์คุณสุวรรณณี, 2566)

แสดงให้เห็นทุนทางสังคมภายในสนามของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่เข้มแข็ง เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อกัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือกันในยามเดือดร้อนหรือต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ไม่ต้องใช้ทุนทางเศรษฐกิจในการจ้างแรงงานเพื่อมาเก็บเกี่ยวผลผลิต เพราะในชุมชนต่างคนต่างมาลงแรงช่วยเหลือกันเก็บเกี่ยวและแบ่งปันกัน ทำให้มีต้นทุนในการผลิตต่ำ และอีกหนึ่งสิ่งคือการนำไปสู่การสร้างทุนสัญลักษณ์ในสนามความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทยสำหรับการยื่นขอรับขึ้นทะเบียนเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยเพื่อรับสิทธิความเป็นพลเมือง ซึ่งในกระบวนการนั้นต้องได้รับการรับรองจากประชาคมในชุมชนว่าเป็นบุคคลที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลาหนึ่งอย่างถาวร

สิทธิในที่ทำกิน: ทุนเศรษฐกิจภายใต้การจัดสรรของรัฐ

ภายหลังจากการได้รับสถานะให้เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยและได้รับสิทธิการครอบครองพื้นที่ทำมาหากินและที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ได้มาจากความเป็นพลเมืองไทย และเป็นทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ได้มาจากขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ที่กลุ่มชนชาติพันธุ์ต้องดำรงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวกับรูปแบบการเพาะปลูกในสนามชาติพันธุ์ให้อยู่ภายใต้กรอบและกฎหมายของรัฐไทยเพื่อรักษาทุนเชิงสัญลักษณ์ไว้ให้อยู่กับตนเอง ซึ่งทุนเชิงสัญลักษณ์นี้นำไปสู่การครอบครองพื้นที่และแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ที่ถูกจัดสรรให้ถือเป็นทุนทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง เพื่อป้องกันการรุกรานพื้นที่ป่าจากการทำไร่หมุนเวียน ไม่สามารถที่จะนำไปขาย หรือแลกเปลี่ยนให้ออกมาเป็นรูปแบบเงินทุนหรือสินทรัพย์ต่าง ๆ ได้ ทำได้เพียงการเพาะปลูกตามสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในป่าเขา การเพาะปลูกส่วนใหญ่จะเป็นข้าว ชิง หอม ถั่วลิสง พักทอง ข้าวโพด หรือผักสวนครัวต่าง ๆ สลับกันไป ร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู วัว ซึ่งการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำหรับการบริโภคในครัวเรือน และแบ่งปันเพื่อนบ้าน

การดำรงชีวิตในสนามความเป็นชาติพันธุ์ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ทุนทางเศรษฐกิจในรูปแบบของเงิน เพราะแบบแผนการดำรงชีวิตในสนามชาติพันธุ์จะอยู่ในธรรมชาติ ใช้

ทรัพยากรธรรมชาติในการอุปโภคและบริโภค เมื่อสนามความเป็นชาติพันธุ์มีความสิ้นไหลไปตามเวลาการเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนาเริ่มเข้าสู่ในชุมชน คนในชุมชนเริ่มออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนในเมืองมากขึ้นทรัพยากรหรือทุนในรูปเงินจึงมีความจำเป็นในการใช้ชีวิต ดังนั้นจุดมุ่งหมายในการเพาะปลูกจึงเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นกึ่งยังชีพ และกึ่งการค้า ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกจึงได้ถูกนำมาขายในหมู่บ้าน มีการแลกเปลี่ยนสินค้าเริ่มเพาะปลูกพืชผักที่หายาก ที่ไม่ค่อยมีคนปลูก เพื่อจะได้นำมาจำหน่ายให้คนในหมู่บ้านได้เลือกจับจ่าย และขยายออกไปจำหน่ายในเมือง มีคนในเมืองมาติดต่อขอรับซื้อผลผลิตของคนในชุมชนตามรอบของผลผลิต ทำให้แต่ละครอบครัวเริ่มมีรายได้ประจำจากการเพาะปลูก เป็นกระบวนการผสมผสานเพื่อให้เกิดความกลมกลืนในการอยู่ร่วมกันได้ของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามของประเทศไทย

ปัจจุบันได้มีความรู้เพิ่มเติมขึ้นในเรื่องของเกษตรกรรมการเปลี่ยนพืชไร่ให้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจ เช่น ชา ยางพารา กาแฟ เพื่อส่งขายให้กับหน่วยงานของรัฐเป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมให้กลุ่มคนชาติพันธุ์มีรายได้ที่มากขึ้น และรายได้อีกหนึ่งทางสำหรับบางครอบครัวคือการปล่อยที่ให้คนมาเช่าพื้นที่ของตนเองในการเพาะปลูกเป็นรายปี เนื่องจากประเภทการเพาะปลูกแต่ละอย่างต้องเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จะไม่ปลูกพืช ผักแบบเดิมซ้ำ ๆ หรือการใช้แรงงานตนเองในการรับจ้างทั่วไป ซ่อมบ้าน ทำบ้าน แล้วแต่จะมีคนมาจ้างและตกลงกันว่าวันละเท่าไรสำหรับผู้สูงอายุบางบ้านที่ลูก หลาน ออกไปทำงานในเมืองก็จะส่งเงินที่ทำงานได้มาให้ใช้และเก็บสะสมบ้างเล็กน้อยไว้เป็นทุนต่อไป จะเห็นได้ว่าการได้รับสัญชาติไทยหรือการได้สิทธิในการครอบครองพื้นที่ทำกิน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ของกลุ่มชนชาติพันธุ์ภายใต้สนามรัฐชาติมีข้อจำกัด และอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ไม่ได้รับอย่างอิสระหรือสิทธิเสรีภาพในการจัดการได้อย่างเต็มที่โดยตัวของตัวเอง

ทุนวัฒนธรรม

ทุนวัฒนธรรมที่มีในสนามชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และยึดถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาเป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ประจำเฉพาะในแต่ละชาติพันธุ์ คือภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีภาษาของตนเองที่ใช้สื่อสารระหว่างกันอาจจะมีความแตกต่างกันไปบ้างในบางกลุ่ม เมื่อได้สื่อสาร พูดคุยกันจะทำให้ทราบว่ามาจากที่เดียวกันหรือเป็นชาติพันธุ์กลุ่มเดียวกัน

นอกจากนี้ทุนวัฒนธรรมในสนามชาติพันธุ์ที่มี คือ วัฒนธรรมการแต่งกาย ชุดประจำชนเผ่าของกลุ่มชาติพันธุ์มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองที่ถ่ายทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษในแต่ละชนเผ่าที่คนในชนเผ่าได้แต่งตาม ๆ กันมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่รู้กันว่าต้อง

แต่งกายให้ถูกต้อง และมีความเหมาะสมตามกาลเทศะที่บรรพบุรุษได้ระบุไว้ จนเป็นวัฒนธรรมที่ได้ฝังอยู่ในตัวของกลุ่มชนชาติพันธุ์ เช่น ชาวปกาเกอะญอ เด็กผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานออกเรือน จะใส่เสื้อผ้าทอแบบยาวสีขาวที่เรียกว่า “ชุดเซวา” ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่เสื้อที่เป็นผ้าทอสีดำครึ่งตัว และนุ่งผ้าถุงหรือกระโปรงแยกชิ้นกัน ที่เรียกว่า “ชุดเซชู” สำหรับผู้ชายจะสวมเสื้อแขนผ่า และนุ่งโสร่งทั้งผู้ชายที่แต่งงานแล้วและยังไม่แต่งงาน สำหรับชาวม้ง จะสวมเสื้อม้ง และกางเกงมีผ้าคาดเอว และสวมเครื่องประดับที่หัว

“ตอนเด็กๆ รุ่นแม่ ปู่ย่า ตายาย จะใส่ชุดชนเผ่า ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน จะใส่เซวา สีขาวยาว คนที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วจะใส่ชุด เซชู เป็นสีดำครึ่งตัว แล้วนุ่งผ้าถุง ส่วนผู้ชายจะนุ่งโสร่ง” (บทสัมภาษณ์คุณนิดา, 2566)

3.2 ทูตที่เปลี่ยนแปลงตามพลวัตของสนามชาติพันธุ์

วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชนชาติพันธุ์มีความเป็นเอกลักษณ์ประจำของชนเผ่า ทั้งการแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน เมื่อเวลาผ่านไปสนามชาติพันธุ์มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยตามการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจของประเทศ เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสนามชาติพันธุ์ดังนี้

วัฒนธรรมการแต่งกายคุณค่าที่ลดทอนลงเป็นทุนสัญลักษณ์

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนออกไปหางานทำในเมือง รูปแบบการแต่งกายเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับการใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่และตามกาลเทศะ การส่งลูกไปเรียนหนังสือต้องแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ประกอบกับมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีบทบาทภายในชุมชน มีการติดต่อสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เป็นผลให้กลุ่มชนชาติพันธุ์ทุกคนเผ่ามีการปรับเปลี่ยนมาใส่เสื้อผ้าชุดปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันเพื่อความสะดวกในการทำงาน แม้แต่การทำไร่ ทำสวนในหมู่บ้านผู้หญิงจากที่นุ่งผ้าถุง หรือกระโปรง หรือผู้ชายที่นุ่งโสร่ง เปลี่ยนมาใส่เป็นกางเกง จะเหลือแต่คนเฒ่า คนแก่รุ่นทวดที่ยังใส่ชุดชนเผ่าของตนเองอยู่ในชีวิตประจำวันทุกวัน

“คนรุ่นหลังเริ่มไปโรงเรียน ก็ต้องแต่งตัวเครื่องแบบนักเรียนตามที่โรงเรียนกำหนด จันทร์ถึงพฤหัสบดีจะใส่ชุดนักเรียน ชุดพละ ส่วนวันศุกร์ส่วนใหญ่จะเป็นวันทำกิจกรรมโรงเรียนเลยให้ใส่ชุดประจำชนเผ่า” (บทสัมภาษณ์คุณนิดา, 2566)

การแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าจะแต่งเฉพาะงานพิธีที่สำคัญเช่น งานแต่งงาน งานเทศกาลปีใหม่ หรือการไปโบสถ์วันอาทิตย์ ส่วนวันธรรมดาปกติจะแต่งตัวตามยุคสมัยเน้นเสื้อ

ยึด กางเกงขายาว เพื่อความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันและรูปแบบการดำเนินชีวิตตามบริบททางสังคม และด้วยวัฒนธรรมที่ปลูกฝังมาเรื่องการแต่งกายตามระเบียบและกาลเทศะของชนเผ่าตนเองที่ผ่านมาแม้จะแต่งตัวตามสมัยใหม่คนกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงที่จะเลือกแต่งกายตามระเบียบที่จะไม่แต่งตัวโป้เปลือย แขนกุด หรือกางเกงขาสั้นเหนือเข่า เมื่อถึงช่วงเทศกาลตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ได้กลับมารวมตัวกันกับเครือญาติจะกลับมาแต่งตัวในชุดประจำชนเผ่าของตนเองตามปกติได้สร้างสัญลักษณ์สำหรับคนชาติพันธุ์ทำให้เชื่อได้ว่าจะมีการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย ภายใต้พลวัตและความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้การแต่งกายของกลุ่มชนชาติพันธุ์มีสถานะเป็นเพียงสัญลักษณ์เชิงวัตถุที่รัฐลดคุณค่าเป็นสินค้าสำหรับตลาดการท่องเที่ยว และกลุ่มชาติพันธุ์เองก็ใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวนี้เป็นทุนในการดำรงสถานะของตนในสนามชาติพันธุ์ที่รัฐได้สร้างขึ้น

พลวัตของทุนที่สร้างขึ้นจาก ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ดั้งเดิม

1) ทุนสัญลักษณ์ที่ได้มาจากการธำรงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ดั้งเดิมของชนชาติพันธุ์

การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นการเน้นย้ำถึงทุนเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา แม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนไปคนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษา เปิดโลกทัศน์เรียนรู้สิ่งใหม่จากภายนอกชุมชน แต่การปฏิบัติยังคงพื้นฐานดั้งเดิมอยู่ทั้งเรื่อง เพศวิถี การปฏิบัติต่อเพศหญิง มารยาททางสังคม และการรักษาโรค ซึ่งอะไรที่มีความแตกต่างไปจากขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของสากลทั่วไปที่เป็นสังคมหลักที่รัฐเป็นผู้ออกแบบให้ และต้องปฏิบัติตาม จะถูกเรียกว่า ลำหยัง ไร่มนุษยธรรม สุขอนามัยไม่ดี มีการปนเปื้อนเชื้อ มีความบกพร่องเรื่องการลดและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค สิ่งต่าง ๆ ล้วนเป็นการบอกถึงความแตกต่างของคนกลุ่มชาติพันธุ์และคนในสังคมของรัฐ แต่ขนบธรรมเนียม ประเพณีดังกล่าวมีความจำเป็นที่กลุ่มชาติพันธุ์ต้องรักษาสืบทอดไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ประจำชนเผ่าของตนเองเพื่อให้เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มชนชาติพันธุ์ของตนเองยังคงมีอยู่ เกือบทุกกลุ่มชนยังคงพยายามรักษาขนบประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ แม้ว่าภายใต้พลวัตของความทันสมัยที่รุกคืบ จะส่งอิทธิพลแปรเปลี่ยน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ดังกล่าวอย่างมาก เรื่องที่สำคัญและเป็นข้อห้ามที่เข้มงวดที่เกือบทุกกลุ่มชนจะมีคือการออกเรือน มีคู่ของคณหนู่มสาว แม้ว่ากระแสภายนอกจะมองว่าเป็นความลำหยัง แต่กลุ่มชนชาติพันธุ์ก็ยังคงพยายามรักษาไว้

“ที่บ้านเขาจะไม่ให้อยู่กินกันก่อนแต่ง ถ้าจะอยู่ด้วยกันก็ต้องแต่งงานกันก่อน สมมติว่าใครที่อยู่กินกันก่อนแต่งก็จะถือว่าผิดผีก็จะต้องมีการทำพิธีค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณพิน, 2566)

2) ทูตทางสังคมและทุนสัญลักษณ์ที่เป็นผลมาจากประเพณีที่สร้างความสามัคคีในกลุ่มชน

ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งจากการมีวัฒนธรรมร่วมและความเชื่อร่วมกัน เป็นการเสริมสร้างพลังให้กับคนที่พบกับพลวัตของชาติพันธุ์ที่ได้ออกไปทำงานภายนอกชุมชนให้กลับมารวมกันเป็นการยืนยันความเป็นชาติพันธุ์และย้ำทุนเชิงสัญลักษณ์ของตนเอง และเป็นการขจัดความขัดแย้งเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยวิธีการแบบสันติ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน สร้างความเข้าใจให้คนนอกชุมชน โดยกระบวนการผสมผสานให้ดูกลมกลืนอย่างเช่น ประเพณีประจำของกลุ่มชาติพันธุ์คือเทศกาลปีใหม่งานประเพณีประจำปีทุกคนไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือหรือทำงานที่ไหนก็ต้องกลับมาที่บ้านและทำพิธีสู่ขวัญ ผูกข้อมือ โดยเฉพาะปีใหม่ของคนม้งจะถูกจัดขึ้นช่วงเดือนธันวาคมตามปฏิทินของคนม้งที่คนแก่ในชุมชนจะนับและบอกให้เตรียมตัวก่อนล่วงหน้าจะได้ลางานและกลับบ้านได้ ในงานเทศกาลจะมีการละเล่นดั้งเดิม คือ โยนลูกข่าง และโยนลูกช่วง เป็นการให้ผู้หญิงมีโอกาสมาเจอกันกับผู้ชาย จับคู่กันโยนลูกช่วง ได้ทำความรู้จักกัน และด้วยความที่เชื่อ นับถือบรรพบุรุษในเทศกาลปีใหม่ม้งจะมีพิธีบูชาบรรพบุรุษ โดยการนำชุดมาสสร้างเป็นตุ๊กตาเป็นตัวแทนบรรพบุรุษ แล้วฆ่าวัวเพื่อสรรเสริญและบูชา และพิธีหมั้นไก่ เพื่อปิดเป่าสิ่งไม่ดี สิ่งชั่วร้ายในปีเก่าออกไป โดยการฆ่าไก่ แล้วเอายางมาร้อยเป็นเส้น แล้วคล้องไว้บนต้นไม้ แล้วหมั้นไก่ ช่วงปีใหม่คนชนเผ่าม้งจะไม่ซักผ้าคล้ายกับคนจีน ที่ว่าการซักผ้าหรือการกวาดบ้านเหมือนการกวาดเงินกวาดทอง ล้างทองออกจากบ้าน สำหรับปีใหม่ของชนเผ่าลาหู่จะมีจุดมุ่งหมายที่คล้ายกันคือการขอขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายโดยการเต้น “จะคี” ต้าข้าวปุ้นแล้วนำไปมัดที่ต้นไม้พร้อมกับหัวหมูแล้วสวดมนต์กันทั้งหมู่บ้าน

3) ทุนเศรษฐกิจที่ได้มาจากการทำให้ทุนสัญลักษณ์เป็นสินค้าของการท่องเที่ยว

จากการเปลี่ยนแปลงสนามทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ วัฒนธรรมการแต่งกายที่โดดเด่นประจำชนเผ่าได้เปลี่ยนแปลงให้ใส่ในวันและวาระที่สำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานประเพณี งานเทศกาลปีใหม่ การเข้าพิธีกรรมทางศาสนา และการไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ ซึ่ง

รูปแบบการแต่งกายของชนเผ่าเป็นที่ดึงดูดสายตาคนทั่วไปที่พบเห็นในความสวยงามและความพิถีพิถันในรายละเอียด ทำให้คนในสังคมเมือง นักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและต่างชาติชื่นชอบ และร่วมแต่งตัวตามแบบของชนเผ่าเมื่อมาท่องเที่ยวในสถานที่ของชนเผ่า ตามช่วงเทศกาลปีใหม่วรรครวบของนักศึกษาชาติพันธุ์ที่มีความรู้และมีฝีมือในการตัดเย็บเสื้อผ้า และการปักผ้า ใช้ทุนทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นนี้ของชนชาติพันธุ์จากวัฒนธรรมการแต่งกายที่ถูกทำให้กลายเป็นสินค้า เปิดร้านตัดเสื้อผ้าและขายชุดชนเผ่าในชุมชน ทำให้มีทุนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากทุนวัฒนธรรมของการแต่งกาย

ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชนชาติพันธุ์ ที่ได้รับความสนใจจากคนภายนอกชุมชนโดยเฉพาะพวกนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ด้วยการส่งเสริมกระแสสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural) ในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ unseen เน้นความสวยงามและความมหัศจรรย์ทางธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม วิถีคนพื้นเมือง เป็นทุนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ดำรงอยู่ในสนามชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐ ที่คนกลุ่มชนชาติพันธุ์ต้องนำเสนอเอกลักษณ์เฉพาะของวัฒนธรรมในชนเผ่าตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย อาหาร ประจําถิ่น เพลงประจําถิ่น วิถีในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ประเพณี การละเล่น หรือตำนานความเป็นมาของกลุ่มชนชาติพันธุ์ตัวเองให้กลายมาเป็นสินค้าให้คนภายนอกได้รู้จัก และชื่นชม เพื่อให้รัฐมองว่าตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตทางเศรษฐกิจได้

จะเห็นได้ว่าทุนสำหรับกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีในสนามภายใต้มุมมองของรัฐชาติไทยเป็นทุนที่ไม่เท่าเทียม อยู่ในสถานะเป็นรองในสนาม ซึ่งเป็นการจัดกระทำจากรัฐสำหรับกลุ่มชนชาติพันธุ์ เนื่องจากความแปลกแยกในทุกด้านทำให้การปฏิบัติต่าง ๆ ที่ได้รับในสนามมักอยู่ในตำแหน่งที่เป็นเบี้ยล่าง มักถูกกดขี่ข่มเหงทั้งการกระทำและคำพูด การได้มาซึ่งทุนแต่ละตัวมีความยากลำบาก ตั้งแต่เรื่องของการครอบครองพื้นที่ทำกินที่เคยได้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษต้องได้รับการรับรองสัญชาติ พิสูจน์ความเป็นพลเมือง การมีตัวตนอยู่ในชุมชน ด้วยสถานภาพที่เป็นรองในสนามทำให้กลุ่มชนชาติพันธุ์ต้องยอมทำตามกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครองและการได้รับสิทธิ สวัสดิการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มีทุนและตำแหน่งภายในสนามที่เทียบเท่ากับคนอื่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมในสนามก็มีการเปลี่ยนแปลงตามสนามชาติพันธุ์ที่ไม่ได้หยุดนิ่งจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก ทำให้มีวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาในชุมชน ทำให้ลักษณะทุนมีการปรับเปลี่ยนไปตามสนาม

การวิเคราะห์เรื่องทุนแต่ละด้านตามแนวคิดของ Bourdieu จะแสดงให้เห็นสถานะความแตกต่างที่ไม่เท่าเทียมของตำแหน่งในสนาม และบอกถึงอำนาจภายในสนามของผู้

เล่นในสนามด้วย กลุ่มชนชาติพันธุ์ภายใต้สนามรัฐชาติไทยแม้จะอาศัยในประเทศไทยมานาน ตั้งแต่ดั้งเดิม มีทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ในตัวเองของแต่ละชนเผ่า ทั้งภาษา สำเนียงที่ใช้ในการสื่อสาร การแต่งกายที่บ่งบอกถึงความเป็นชนเผ่าแต่ละเผ่า หรือขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของชนเผ่าได้ถูกความเป็นรัฐชาติไทยทำให้ทุนวัฒนธรรมเหล่านี้กลายเป็นสินค้าในการท่องเที่ยว ถูกลดทอนศักดิ์ศรี และสิทธิความเป็นมนุษย์จากความแตกต่างด้านภาษา พุดไม่ชัด วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ การนับถือผีวิญญาณ งามายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่ทันสมัย ล้าหลัง แม้แต่ทุนสัญลักษณ์ (Symbolic capital) ที่จำเป็นต้องมีในสนามชาติพันธุ์ภายใต้รัฐชาติไทยอย่างเรื่องสัญชาติ ที่กลุ่มคนชาติพันธุ์ได้รับแล้วแต่ยังได้รับการปฏิบัติแบบประชากรชั้นสอง เห็นความสำคัญเป็นรองจากคนกลุ่มใหญ่ในรัฐชาติไทย ทั้งเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ ทางด้านสาธารณสุขที่ยังไม่ทั่วถึง หรือเป็นบริการสาธารณะ เนื่องด้วยทุนเศรษฐกิจ (Economic capital) ที่มีไม่มาก และไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผลผลิตที่จำหน่ายได้ในแต่ละรอบการเพาะปลูก ทางเลือกในการจับจ่ายหรืออำนาจในการเรียกร้องสิทธิการบริการต่าง ๆ ที่เป็นรอง การหาแหล่งทุนทางเศรษฐกิจนอกเหนือจากการเกษตร ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องการรับจ้าง การใช้แรงงาน ด้วยความได้รับโอกาสที่ไม่เท่าเทียมทางการศึกษาจึงมีทางเลือกไม่มากนักในสนาม แต่คนกลุ่มชาติพันธุ์จะมีทุนทางสังคม (Social capital) ในชุมชน ที่เป็นเครือข่ายระหว่างชนชาติพันธุ์ด้วยกันเองค่อนข้างดี มีความเหนียวแน่น มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน แบ่งปันกันและเห็นอกเห็นใจกัน

4. ทุนของนักศึกษาชนชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล

4.1 ทุนของนักศึกษาชนชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาลในสนามแต่ละชาติพันธุ์

สนามชาติพันธุ์แต่ละชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันในเรื่อง กฎ กติกา ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ดังนั้นทุนเดิมในแต่ละสนามจึงมีความแตกต่างกัน แต่ด้วยการพัฒนาที่เข้าไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสนามไปในทิศทางความทันสมัยภายใต้การกำกับของรัฐไทย จึงทำให้เห็นถึงทุนที่ไม่แตกต่างกันมากในแต่ละชาติพันธุ์ การแสดงทุนที่มีในสนามชาติพันธุ์แต่ละชาติพันธุ์เป็นเพียงทุนจากกลุ่มของนักศึกษาที่เข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์เท่านั้น

ทุนกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ทุนเดิมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ จากในสนามชาติพันธุ์ได้แก่

- ทุนสัญลักษณ์ จากการได้รับสัญชาติไทย ทำให้ได้รับสิทธิ สวัสดิการขั้นพื้นฐานของของความเป็นพลเมืองไทย เรื่องสวัสดิการรักษายาบาล และสิทธิเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- ทุนเศรษฐกิจ ได้รับทุนการศึกษาผ่านองค์กรในเครือนิกายโรมันคาทอลิก
- ทุนทางสังคม เครือข่ายทางการศึกษา และในโรงพยาบาลให้มีช่องทางในการสมัครเข้าเรียน และรู้ช่องทางในการแสวงหาทุนสนับสนุนการเรียน
- ทุนทางวัฒนธรรม ได้รับการฝึกฝนระเบียบวินัยและการใช้ภาษาไทยให้เป็นภาษาหลักในการสื่อสารผ่านโรงเรียนประจำในเครือของคาทอลิก

ทุนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

- ทุนสัญลักษณ์ บางคนได้รับสัญชาติไทยก็จะได้รับสิทธิ สวัสดิการขั้นพื้นฐานของของความเป็นพลเมืองไทย เรื่องสวัสดิการรักษายาบาล และสิทธิเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐานเหมือนคนทั่วไป และทุนสัญลักษณ์จากวัฒนธรรมการแต่งกายประจำชนเผ่าม้งที่เปลี่ยนแปลงให้เป็นสัญลักษณ์ที่นำไปสู่การสร้างทุนเศรษฐกิจและสินค้าทางการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านเทศกาล และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เช่นการโยนลูกช่วง

- ทุนเศรษฐกิจ ที่ได้มาจากทุนสัญลักษณ์เรื่องการแต่งกาย นำไปสู่การสร้างรายได้จากการเปิดร้านตัดเสื้อชุดชนเผ่าม้งขายให้ชาติพันธุ์เดียวกันและนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจเมื่อมาเที่ยวชมหมู่บ้านม้ง วัฒนธรรมม้งผ่านงานเทศกาลปีใหม่

- ทุนทางสังคม สำหรับนักศึกษาพยาบาลบางคนที่ยังไม่ได้สัญชาติไทยจะได้รับการช่วยเหลือและดูแลจากผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ อสม. ในหมู่บ้านจากการไปช่วยงานในชุมชน ทำให้มีเครือข่ายทางสังคมจากการช่วยเหลืองานผู้ใหญ่บ้าน ในการจัดงานต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองสามารถที่จะมีช่องทางการศึกษาในระบบ และการดูแลเรื่องการรักษาพยาบาล

- ทุนทางวัฒนธรรม นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมการใช้ภาษาม้งที่เป็นเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนม้ง

ทุนกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า หรือ อีก้อ และเผ่าลาหู่ หรือมุเซอ ทุนเดิมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองเผ่าที่มีไม่แตกต่างกันในสนามชาติพันธุ์ เพราะสนามได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบโครงสร้างสังคมในแบบเดียวกัน ได้แก่

- ทุนสัญลักษณ์จากการได้รับสัญชาติไทย ทำให้ได้รับสิทธิ สวัสดิการขั้นพื้นฐานของของความเป็นพลเมืองไทย เรื่องสวัสดิการรักษายาบาล และสิทธิเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- ทุนเศรษฐกิจในสนามชาติพันธุ์ ได้รับสิทธิในการครอบครองพื้นที่ทำกินจากการจัดสรรจากรัฐ การพัฒนาของสนามทำให้ในชุมชนได้รับความรู้ในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กาแฟ และเซอรี พร้อมกับจัดหาแหล่งรับซื้อผลผลิตให้ชุมชน ส่งเสริมให้มีรายได้

- ทุนวัฒนธรรมที่ได้รับการหล่อหลอมจากความเชื่อใหม่ในสนามชาติพันธุ์ ในสนามอาข่าวัฒนธรรมความเชื่อได้ถูกเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ทำให้ถูกสอนและให้ดำเนินชีวิตตามหลักการของพระคัมภีร์ และได้รับการฝึกฝนระเบียบวินัยผ่านการศึกษาในโรงเรียน

- ทุนสังคม ในการมีเครือข่ายทางการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาและแนะนำจัดหาแหล่งสนับสนุนทุนการศึกษาผ่านองค์กรในเครือนิกายโรมันคาทอลิก

ทุนกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ

สนามชาติพันธุ์ลัวะได้มีการเปลี่ยนแปลง กฎ กติกาต่าง ๆ ในสนามมีความกลมกลืนเข้ากับความเป็นรัฐไทย ทุนเดิมที่เห็นจากสนามความเป็นชาติพันธุ์ลัวะคือ ทุนที่เปลี่ยนแปลงตามพลวัตของสนาม ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย และวัฒนธรรมด้านใช้ภาษาที่ถูกลดทอนลงให้เป็นเพียงทุนเชิงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์ลัวะเท่านั้น การแต่งกายในชุดประจำชนเผ่าเฉพาะเวลามีกงานสำคัญ ในชีวิตประจำวันจะแต่งกายตามสมัยนิยม เพราะคนลัวะต่างแยกย้ายออกไปทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพและครอบครัว ทุนสัญลักษณ์ที่จำเป็นในสนามชาติพันธุ์เรื่องการได้สัญชาติไทย จากการศึกษาในครั้งนี้ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะยังไม่มีสัญชาติไทย ใช้บัตรหัวศูนย์ ขึ้นต้นด้วยเลข 0 เป็นบัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน เมื่อเรียนจบสามารถสอบขึ้นทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ได้ สามารถไปทำงานเป็นพยาบาลวิชาชีพได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละโรงพยาบาลที่จะรับเข้าทำงาน ซึ่งบางโรงพยาบาลสนใจใบอนุญาตขอทำงาน (work permit)

4.2 ทุนของนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาลภายใต้มุมมองรัฐไทย

กลุ่มคนชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนหนึ่งที่อยู่ภายใต้สนามชาติพันธุ์ดังกล่าวข้างต้น ล้วนแล้วแต่มีทุนสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งทุนที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีในสนามของความเป็นชาติพันธุ์จะเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของตำแหน่งและอำนาจภายในสนามชาติพันธุ์ กล่าวคือแต่ละคนจะมีทุนมากบ้าง น้อยบ้างตามสถานะ และพลังอำนาจของตนในสนาม ชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม การเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์มีความจำเป็นต้องมีทุนที่แตกต่างจากกลุ่มคน

ชาติพันธุ์คนอื่น ที่ทำให้สามารถเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ได้ โดยอย่างน้อยต้องเข้าเกณฑ์ตามคุณสมบัติการคัดเลือกในระบบการรับสมัครนักศึกษาเข้าศึกษาต่อ เช่น การมีสัญชาติไทย จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยสะสม (GPA) ตามเกณฑ์ที่กำหนด บุคลิกลักษณะ พฤติกรรม ภาวะทางสุขภาพกายและจิตใจที่ดี เป็นต้น ซึ่งบุคคลที่ได้เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวนั้นจะมีทุนก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาลที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ 6 ประการดังต่อไปนี้

4.2.1 สิทธิพลเมือง/การรับรองสถานะบุคคล: ทุนที่เป็นฐานสำคัญในการก่อกำเนิดทุนจำเป็นอื่น ๆ

สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่ 90 % จะได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่เกิด เนื่องจากปู่ย่าตายาย และมาถึงพ่อแม่ก็ได้สัญชาติไทยส่งผลให้พวกเขาได้รับสัญชาติไทยและมีสิทธิความเป็นพลเมืองเช่นเดียวกัน กลุ่มที่ได้รับสัญชาติไทยจะเป็นกลุ่มชนเผ่าที่อาศัยในพื้นที่ดั้งเดิมมาเป็นระยะเวลานาน คนในชุมชนเป็นเครือญาติสนิทที่รู้จักกันทั้งหมด ในสมัยการพัฒนาพื้นที่ในที่สูงเข้ามาและมีการสำรวจสถานะของบุคคลทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ได้รับการสำรวจและรับรองสถานะให้เป็นบุคคลสัญชาติไทย เพื่อได้รับสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ เหมือนคนไทย สิทธิในการครอบครองพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยเหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์ทั่วไป ที่ส่วนใหญ่ครอบครองประกอบอาชีพการทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก

“เกิดมาหนูก็ได้สัญชาติไทยแล้ว ตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตายาย ที่เขาจะมีการสำรวจเพื่อจัดพื้นที่ให้ว่าบ้านไหนได้เท่าไร ที่บ้านหนูก็ปลูกข้าวกินเอง แล้วก็มีพวกปลูกถั่วลิสง พักทองแล้วก็ข้าวโพดคะ แล้วแต่ช่วงคะ ถ้าช่วงไหนราคาดีก็จะปลูกพืชตามนั้นคะ ถ้าเหลือก็จะมีแบ่งให้เพื่อนบ้านด้วยคะ” (บทสัมภาษณ์คุณบุปผา, 2566)

จากการจัดสรรพื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มชนชาติพันธุ์ ทำให้ครอบครัวย้ายจากที่เคยทำไร่เลื่อนลอยและสถานที่ในการตั้งบ้านเรือนเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามการเพาะปลูกที่จะไม่ปลูกซ้ำ ๆ ทำให้มีที่อยู่ที่เป็นหลักแหล่ง มีการจัดสรรพื้นที่ทำมาหากินของตนเองว่าจะปลูกพืชชนิดใดบ้างในพื้นที่ที่ได้ครอบครองเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จจะวางแผนปลูกพืชชนิดใดต่อในพื้นที่เดิม บางรายปล่อยพื้นที่ให้คนอื่นในชุมชนเช่าเป็นรายปีหลังจากที่เก็บเกี่ยวผลผลิตที่ตัวเองได้เพาะปลูกไว้เรียบร้อยแล้ว

“สมัยปู่ทวดย่าทวดทำไร่เลื่อนลอยอยู่ แต่ตั้งแต่รุ่นตายายก็มีที่เป็นของตัวเองอยู่แล้วละ การครอบครองพื้นที่ เจ้าหน้าทีป่าไม้จะกำหนดที่ทำกินให้ละ ว่าบ้านเลขที่ไหนทำกินก็ไร่ก็ตารางวา เหมือนกับเป็นที่ของโครงการหลวงละ” (บทสัมภาษณ์คุณสายธาร, 2566)

ในกลุ่มคนที่ได้สิทธิความเป็นพลเมืองแล้ว บางรายพ่อแม่เปิดร้านขายของชำในพื้นที่บ้านร่วมกับการทำไร่ ทำสวน เนื่องจากรายได้จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตการเพาะปลูกไม่แน่นอน

“แต่ก่อนจะทำไร่หอม ปลูกข้าว แต่ว่าเดี๋ยวนี้หนูมาเรียนกรุงเทพฯ ก็เลยไม่มีคนไปช่วยทำไร่ทำสวนละ คุณพ่อก็เลยมาเลี้ยงวัว แล้วคุณแม่ก็เปิดร้านขายของชำเล็กๆ อยู่ในบ้านละ มันแล้วแต่ปี บางปีถ้าราคาข้าวดี คุณแม่ก็จะทำปลูกข้าวเฉยๆ ละ” (บทสัมภาษณ์คุณสุพร, 2566)

ในกลุ่มที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทยบางรายที่พ่อแม่พึ่งอพยพตามภูมิลำเนาทำ และอาศัยอยู่ในประเทศไทยจึงมีสถานะเป็นคนต่างด้าว ทำให้เด็กคนนี้ต้องมายื่นเอกสารขอรับสัญชาติในภายหลัง และบางรายมายื่นเอกสารได้รับการรับรองตอนเข้ามาศึกษาแล้ว

“เพิ่งได้สัญชาติไทย ตอนเรียนปี 4 หนูทำเรื่องขอตอนเข้าเรียนปีหนึ่งละ แล้วก็ตามเรื่องเรื่อย ๆ เขาก็บอกให้รอก่อนจนจะจบปี 4 หนูก็ไปตามที่กรมมหาดไทย แล้วเขาก็บอกว่าเรื่องยังอยู่ที่ปทุมธานี หนูก็โทรไปถามเรื่อย ๆ จนเขาโอนสายให้คุยกับหัวหน้า แล้วเขาก็ถามว่าหนูมีความจำเป็นอะไรต้องใช้ไหม หนูก็บอกความจำเป็นไป หลังจากนั้นประมาณ 1 – 2 เดือนเขาก็โทรกลับมาว่า ได้แล้วให้หนูไปติดต่อที่บ้านเพื่อถ่ายบัตรประชาชน” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

กลุ่มที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทยจะมีความเป็นรองในสนามเกี่ยวกับสิทธิความเป็นพลเมืองที่จะได้รับจากสวัสดิการพื้นฐานของรัฐ เช่น สิทธิทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสิทธิการรักษาพยาบาล คนกลุ่มนี้จึงต้องแสวงหาทุนอื่นในสนามมาทดแทน เช่น ทุนทางสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิทางการศึกษา และสิทธิความเป็นพลเมือง

“ตอนอนุบาลแม่พาไปสมัครเรียน ครูบอกว่าไม่มีสัญชาติ ไม่มีเอกสาร อาจจะเรียนไม่ได้ เลยติดต่อผู้ใหญ่บ้านที่เคยช่วยงานในอบต. ผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยลงประกวดในงานที่จัดขึ้น เขาพาไปถ่ายบัตรที่อำเภอ และติดต่อขอหลักฐานยืนยันตัวตนเพื่อให้สามารถเข้าเรียนได้” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

“ตอนหนูขอสัญชาติไทย หนูต้องตรวจ DNA ว่าเป็นลูกของพ่อจริงเพราะพ่อมีชื่ออยู่ในบัตรชมพูแล้ว และได้รับประกาศนียบัตรจากคนในชุมชนยืนยันว่าเกิดที่นี่จริง คนในชุมชนรู้จักหนูหมดเพราะหนูจะช่วย อสม. กรอกข้อมูลจปฐ.ให้คนในหมู่บ้านทุกบ้านแลเวลามีประชุมผู้ใหญ่บ้านจะเรียกให้หนูไปช่วยด้วย” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว ,2566)

จะเห็นได้ว่าทุนที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีในสนามภายใต้ความเป็นรัฐไทย คือทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ได้รับสัญชาติไทยทำให้ได้รับสิทธิต่าง ๆ ภายในสนาม เช่น สิทธิความเป็นพลเมือง ที่จะได้รับสิทธิการศึกษา สวัสดิการรักษา การครอบครองพื้นที่ทำกิน การได้มาซึ่งทุนดังกล่าว นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องต่อสู้ ต่อรองในกระบวนการเรียกร้องสิทธิ เพียรพยายามติดตามความก้าวหน้าและอดทนรอคอยเพื่อให้ได้สิทธิพลเมือง โดยทุนเหล่านี้สร้างทุนเศรษฐกิจให้ครอบครัวมีรายได้จากการเพาะปลูก ค่าขาย และให้เข้าพื้นที่ของตนเอง สำหรับคนที่ไม่มีทุนเชิงสัญลักษณ์ในการเป็นสิทธิพลเมืองไทยก็จะอยู่ในตำแหน่งที่เป็นรองในสนามด้านการรักษา และการศึกษา ต้องอาศัยทุนทางสังคมมาทดแทนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและสวัสดิการดังกล่าวเหมือนคนอื่นในสนาม ซึ่งกลุ่มคนชาติพันธุ์โดยทั่วไปทุกคนจะไขว่คว้าโอกาสในการให้ได้มาซึ่งสัญชาติเนื่องจากเป็นทุนสัญลักษณ์ที่ดีในสนามชาติพันธุ์แต่ไม่ใช่ทุกคนจะได้รับ สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์บางคนจะไม่มีสัญชาติไทย การเข้าเรียนพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะไม่เข้าเกณฑ์คุณสมบัติในการคัดเลือกแต่การสมัครเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ไม่มีสัญชาติแต่ก็ต้องมีใบรับรองสถานะบุคคล

4.2.2 ทุนที่ได้มาจากการศึกษาในระบบ

ทุนสัญลักษณ์ด้านสิทธิการศึกษา การพัฒนาและการบุกเบิกเขตพื้นที่ของชนชาติพันธุ์ได้นำการศึกษาเข้ามาในชุมชน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนสายสามัญ และโรงเรียนอาชีวศึกษา คนในครอบครัวของนักศึกษาชาติพันธุ์กลุ่มนี้ได้เข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน พ่อ - แม่ และพี่น้อง บางคนจบชั้นประถมศึกษา บางคนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จนถึงระดับปริญญาตรี หรือบางคนเรียนจบในสายอาชีพ อย่างเช่น ผู้ช่วยพยาบาล หมอนวดแผนโบราณ บางคนครอบครัวเรียนจบเพื่อมาเป็นครูและสอนเด็ก ๆ ในโรงเรียนของชุมชนตนเอง ทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้นนอกเหนือจากการพึ่งพิงธรรมชาติ ทำไร่ ทำสวนเพียงอย่างเดียว ระดับการศึกษาที่ได้เป็นผลมาจากการมีทุนเชิงสัญลักษณ์ด้านสิทธิความเป็นพลเมืองไทย จึงได้รับสิทธิการศึกษาในระบบเป็นผลให้นักศึกษากลุ่มนี้สามารถที่จะสมัครเข้าเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ได้

ทุนวัฒนธรรมด้านการใช้ชีวิต การศึกษาได้ปลูกฝังให้พ่อแม่เห็นความสำคัญและผลักดันให้ลูก ๆ ในบ้านให้ได้รับการศึกษา เป็นการสร้างทุนวัฒนธรรมใหม่ให้กับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เพื่ออยากให้หลุดพ้นความลำบาก ความยากจน เป็นการสร้างโอกาสในอนาคตจะได้ไม่ลำบากเหมือนพ่อแม่และแม่ที่ต้องขายแรงงานโดยการรับจ้างทั่วไป รับจ้างก่อสร้าง เพื่อให้มีทุนเศรษฐกิจที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกเหนือจากการขายผลผลิตจากการเพาะปลูกซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน และที่สำคัญไม่อยากจะให้ลูกสาวของตนเองแต่งงานเร็ว อยากส่งลูกให้ไปเรียนไกล ๆ เพื่อให้หลุดออกจากความคิดเรื่องการแต่งงานไปพึ่งพาผู้ชายตามวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ และผู้หญิงแต่งงานออกไปอยู่บ้านผู้ชายก็ถือเป็นคนของครอบครัวผู้ชาย

ทุนวัฒนธรรมด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร นักศึกษาชาติพันธุ์จะใช้ภาษาชนเผ่าพื้นเมืองของตนเองกับคนในครอบครัวและเพื่อนที่อยู่ในชุมชน และใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับเพื่อนและครูที่โรงเรียน โดยเฉพาะนักศึกษาชาติพันธุ์ที่เป็นคาทอลิกและได้รับการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิกจะถูกฝึกให้พูดภาษาไทยเป็นหลักในการใช้ชีวิตในหอพักประจำ แม้กระทั่งนอกเวลาเรียน ไม่ให้พูดภาษาชนเผ่าเพื่อเป็นการฝึกการออกเสียงให้ชัด สร้างความมั่นใจในการสื่อสารกับคนเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องเด็กกลุ่มนี้จากการถูกล้อ ถูกบูลลี่จากการใช้ภาษา การเข้าเรียนในโรงเรียนระบบคาทอลิก มีการส่งเสริมทักษะทางด้านภาษาอังกฤษจากกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาจัดกิจกรรมหรือการสอนเสริมทักษะทางด้านนี้ในช่วงเวลาปิดเทอม นักศึกษากลุ่มนี้ได้อาศัยทักษะทางด้านภาษาของตนเองในการทำงานเสริมช่วงปิดเทอมเป็นภาคพิเศษที่พานักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวในหมู่บ้าน

จะเห็นได้ว่าการศึกษาในระบบมาจากทุนเชิงสัญลักษณ์ที่พ่อแม่มี หรือตัวนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีไปสร้างให้ตนเองมีทุนเชิงสัญลักษณ์ด้านการศึกษาใช้ในการต่อยอดศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และในขณะเดียวกันความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาก็ทำให้เขามีทุนวัฒนธรรมด้านการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป ไม่ติดกับวัฒนธรรมเดิม ๆ มีโอกาสในการเลือกอาชีพที่ในอนาคต และวัฒนธรรมการใช้ภาษาในการสื่อสารภาษาไทยและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษจากที่โรงเรียน

4.2.3 ทุนที่ได้มาจากบทบาทความเป็นผู้นำในชุมชน

นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์จะมีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับความเป็นภาวะผู้นำในชุมชนตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้นมา จะเป็นบุคคลที่มีส่วนในการก่อตั้งหมู่บ้าน เป็นผู้นำทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกของหมู่บ้าน เป็นสล่า (อาจารย์) ที่ดูแลเด็ก ๆ ในศูนย์ของของคาทอลิก หรือบุคคลที่มีส่วนในการดูแลคนในชุมชน

“เมื่อก่อนทวดหนูเขามาก่อตั้งหมู่บ้าน เขาก็จะเป็นทั้งพ่อหลวงแล้วก็ผู้นำคนในหมู่บ้านหนูก็จะเป็นญาติกันทั้งหมด” (บทสัมภาษณ์คุณมารี, 2566)

หรือตัวนักศึกษาชาติพันธุ์เองที่มีส่วนในการเป็นผู้นำในชุมชนหรือมีส่วนในการช่วยเหลือในชุมชน ซึ่งการมีภาวะผู้นำเป็นลักษณะที่ดีอย่างหนึ่งของการมาเรียนพยาบาล

“เวลาไปเข้าโบสถ์ หนูก็เป็นคนนำสวด อ่านบทอ่าน เป็นคนนำในพิธีทางศาสนา” (บทสัมภาษณ์คุณสุพร, 2566)

การซึมซับบทบาทผู้นำจากคนใกล้ชิดและการได้มีส่วนในบทบาทการเป็นผู้นำ ทำให้นักศึกษาชาติพันธุ์มีทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นและเป็นคุณลักษณะที่ดีในการจะเป็นผู้นำทางด้านสุขภาพต่อไปในอนาคต และมีผลทำให้นักศึกษาชาติพันธุ์กลุ่มนี้มีทุนทางสังคมจากบทบาทความเป็นผู้นำของบรรพบุรุษ ให้ตนเองเป็นที่รู้จักกับบุคคลที่เป็นผู้นำทางศาสนาในชุมชน เช่น เจ้าวัด คุณพ่อที่ดูแลโบสถ์ ซีสเตอร์ หรือมาเซอร์ และถูกเรียกใช้งานในพิธีกรรมต่าง ๆ ทุนทางสังคมนี้เป็นช่องทางให้นักศึกษาได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในระบบการศึกษาและการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาและเป็นโอกาสในการได้รับทุนทางเศรษฐกิจที่จะได้รับการดูแลเรื่องค่าเล่าเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และทุนการศึกษาในระดับปริญญาตรีต่อไป

4.2.4 ทุนที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงความเชื่อทางศาสนา

การแทนที่ความเชื่อเดิมโดยทุนวัฒนธรรมทางศาสนา นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มีการเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อทางศาสนาตามการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตของสนาม ความคิด ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ได้ถูกแทนที่ด้วยความเชื่อทางศาสนาที่เข้ามา คือ คริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิก คริสตศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ และศาสนาพุทธ ตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ รุ่นตา สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนจะมาเป็นนักศึกษาพยาบาลมีทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่นนอกเหนือจากทุนวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ทั่วไปมี คือ ทุนวัฒนธรรมด้านความเชื่อของนักศึกษากลุ่มนี้ 90% นับถือศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะนิกายโรมันคาทอลิกมีมากถึง 80% ทำให้แบบแผนการปฏิบัติบางอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับ ผี วิญญาณต่าง ๆ ได้ถูกแทนที่ด้วยความเชื่อแบบคาทอลิก

“ความเชื่อจะยึดตามหลักคาทอลิก หนูไม่ชอบของชนเผ่า และของดั้งเดิมเท่าไรหรอก อย่างเช่น งานศพคนม้งเขาก็จะมีตีกลอง เป่าแคน เวลาเราได้ยินเสียง เราก็รู้สึกกลัว ถ้าเป็นของคาทอลิกก็มีแค่เวลามีพิธีมิสซา มีสวดภาวนา มีร้องเพลงค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณนิดา, 2566)

เมื่อวัฒนธรรมความเชื่อเริ่มเปลี่ยนไป คนรุ่นใหม่ได้ถูกถ่ายทอดและซึมซับแนวคิด หลักการในการดำเนินชีวิตตามความเชื่อใหม่โดยมีนักบวช หรือผู้นำทางศาสนาคอยให้การดูแลและติดตามเป็นระยะ ๆ

“หมู่บ้านพวกหนูอยู่ตามดอยที่สูงขึ้นไปมีโบสถ์ แต่ว่าไม่มีนักบวชประจำหมู่บ้าน เขาก็จะมาเยี่ยมมานาน ๆ ครั้งหรือมีเทศกาลต่าง ๆ จะมีสวดสายประจำก็จะไปสวดตามบ้าน คุณพ่อและมาเซอร์ ก็จะมาทำเป็นช่วง ๆ เดือนละประมาณ 1 – 2 ครั้ง ที่เหลือคนในหมู่บ้านเขานับถือกันมานานแล้วเขาก็ซึมซับและปฏิบัติกันเอง” (บทสัมภาษณ์คุณชมดาว, 2566)

ทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจที่ได้รับผ่านองค์กรศาสนา การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาในสนามได้นำมาซึ่งโอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงระบบการศึกษาจากรัฐให้มีโรงเรียนในหมู่บ้าน รวมถึงองค์กรทางศาสนาเข้ามาเผยแผ่ความเชื่อให้ออกจากความคิดเรื่องผี วิญญาณ ภาพที่คนภายนอกชุมชนมองกลุ่มชาติพันธุ์คือความยากจน ได้รับโอกาสที่ไม่เท่าเทียม จึงได้หยิบยื่นโอกาสทางการศึกษาให้กับกลุ่มชนชาติพันธุ์โดยการให้ทุนการศึกษา ควบคู่ไปกับการสอนหลักการพระคัมภีร์ในการดำเนินชีวิต เป็นผลให้นักศึกษากลุ่มนี้ได้รับการแนะนำ ชักชวนให้เรียนในโรงเรียนประจำของเครือคาทอลิก ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ได้รับการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ตามคำสอนในหลักการของพระคัมภีร์

“ได้ทุนค่ะอาจารย์ เป็นสิทธิ์ของนักเรียนคาทอลิก เพราะซิสเตอร์เขาก็อยากให้โอกาสกับคนที่เป็เด็กชนเผ่า เขาก็จะลดค่าเทอมให้พวกหนูจะไม่ได้จ่ายราคาเต็มเหมือนกับเด็กในเมือง ถ้าเป็นตอน ม.1 - ม.3 หนูจะจ่ายแค่ค่าหอพักประมาณไม่เกิน 5,000 บาท ส่วนเรื่องเรียน เขาก็จะให้เรียนฟรีค่ะ พอ ม.4 - ม.6 จะช่วยเรื่องค่าเทอม ค่าอาหาร ส่วนพวกค่านั่งสือ ค่าชุดกีฬาสิ กับค่าเรียนพิเศษ หนูก็จะออกเองค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณจันทร์เจ้า, 2566)

ไม่ใช่เพียงเฉพาะคนที่เป็คาทอลิกเท่านั้น คณะทำงานในกลุ่มมิชชันนารีนี้ยังมีเป้าหมายเพื่อเด็กที่ยากจนและขาดโอกาสให้ได้รับการศึกษา คนที่ไม่ใช่คาทอลิกก็สามารถเข้ามารับการช่วยเหลือได้ หากรู้ช่องทางในการติดต่อหรือมีคนรู้จักแนะนำมาก็ได้เช่นกัน ในโรงเรียนประจำทุกคนจะถูกฝึกให้ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบวินัยตามตารางเวลา และรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายกัน ทุกคนต้องมีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือกันและกัน ในโรงเรียนจะให้ฝึกพูดภาษาไทยให้ชัด เพื่อสร้างความมั่นใจและจะได้ไม่โดนคนอื่นล้อ ไม่เพียงแค่ว่าภาษาไทยที่ได้รับการฝึกฝน ทักษะภาษาอังกฤษก็ได้ถูกจัดตารางเวลาให้มีการทบทวน และเรียนเพิ่มเติมด้วย

“หนูเรียนอนุบาลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่หมู่บ้าน พอป. 2 ไปอยู่หอโรงเรียน ประจำในเครือคาทอลิก เหมือนพี่สาว แต่พี่สาวไปตอนป.4 เขาไม่จำกัดว่าต้องไปตอนไหน แล้วแต่ความพร้อมแต่ละบ้าน เพื่อนบางคนคุณพ่อ หรือซิสเตอร์ก็ไปชวนให้มาเรียน เห็นพ่อแม่ต้องทำงาน ไม่มีเวลาดูแล ทุกคนต้องช่วยเหลือตัวเองตามตารางหน้าที่รับผิดชอบ พี่ต้องดูแลน้องที่เล็กกว่า กลับจากโรงเรียนจะมีหน้าที่ในครัว ทำกับข้าว ต้มข้าว ล้างจาน บางคนต้องซักผ้าก็ต้องไปช่วยกัน หรือทำความสะอาดในสวน เสาร์อาทิตย์มีช่วงเวลาให้เล่นเกมสับหลังทำการบ้าน อ่านหนังสือ เรียบร้อยแล้ว” (บทสัมภาษณ์คุณสาทร, 2566)

นักศึกษาชาติพันธุ์กลุ่มนี้จึงได้รับทุนทางเศรษฐกิจและโอกาสทางการศึกษาจากทุนวัฒนธรรมความเชื่อ และทุนวัฒนธรรมนี้ได้สร้างและฝึกฝนระเบียบวินัยให้กับตัวนักศึกษาที่จะสามารถเรียนในวิชาชีพพยาบาลได้

นอกจากนี้ทุนวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อทำให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาและการฝึกฝนระเบียบวินัยในโรงเรียนของคาทอลิก ฝึกกิริยามารยาททางสังคม ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ฝึกการใช้ชีวิตที่ต้องช่วยเหลือตนเองตั้งแต่เด็ก ฝึกการใช้ภาษาไทยให้คล่อง และชัดเจนว่าเด็กชาติพันธุ์ภายในสนามคนอื่น เรียนทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ ในโรงเรียนกับครูต่างชาติ และตัวทุนทางวัฒนธรรมความเชื่อนี้ส่งเสริมให้มีทุนสังคมในการรู้จักคุณพ่อ (บาทหลวงในศาสนาคริสต์) เจ้าวัด มาเซอร์ หรือ ซิสเตอร์ ที่มีเครือข่ายในโรงเรียนต่าง ๆ ทุกระดับ ให้มีช่องทางนำไปสู่ทุนเศรษฐกิจที่สนับสนุนทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา บางรายได้รับการดูแลจากพ่อแม่อุปถัมภ์ในต่างประเทศ ทำให้มีทุนทางเศรษฐกิจที่นอกเหนือจากการดูแลของครอบครัวเพิ่มเติมในการศึกษาต่อ

4.2.5 โอกาสทางการศึกษาที่ได้มาจากเครือข่ายความสัมพันธ์

จะพบว่าคนชาติพันธุ์ที่จะมาเป็นนักศึกษาพยาบาลจะมีเครือข่ายทางสังคมที่ดีกว่ากลุ่มคนชาติพันธุ์คนอื่นในสนาม ซึ่งเครือข่ายของคนที่จะมาเป็นนักศึกษาพยาบาลมีความสัมพันธ์ในรูปแบบของเพื่อน เพื่อนของญาติ หรือญาติพี่น้องสายตรงที่ทำงานหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายของสถาบันการศึกษา โรงพยาบาล หรือรู้จักคนในสถานศึกษาที่จะนำพาให้รู้ช่องทางของการศึกษาต่อและการได้รับทุนทางการศึกษา เช่น เพื่อนหรือญาติทำงานในโรงพยาบาล พี่เคยเป็นศิษย์เก่า รุ่นพี่ที่โรงเรียนแนะนำมา เจ้าวัดที่บ้าน และมาเซอร์ที่สนิทกับครอบครัวและรู้จักกับอธิการบดี

“ญาติเคยทำงานเป็นผู้ช่วยพยาบาลในโรงพยาบาลนี้ เลยแนะนำให้มาเรียน และบอกว่ามีทุนและรุ่นพี่ที่โรงเรียนมาเรียนก่อนและแนะนำรุ่นหนูและรุ่นน้องต่อ ๆ กันมาค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณวรรณมา, 2566)

นอกจากเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่มีแล้วนักศึกษาในกลุ่มนี้ยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี เช่น อบต.จะจัดงานมักจะตามนักศึกษาในกลุ่มนี้ไปประกวดธิดามั่งบ้าง ธิดาดอยบ้าง และอาสาสมัครในการช่วยงานในชุมชน เช่น ร่วมประชุมกับอบสม. กรอกข้อมูลในจปฐ.ให้ทั้งหมดบ้าน

“เวลาหมู่บ้านมีประชุมผู้ใหญ่บ้านจะโทรมาให้เข้าประชุมด้วยนะให้จดประชุมบ้าง หรือกรอกข้อมูลจปฐ.ของคนในหมู่บ้าน อบต.จัดงานประกวดก็จะถูกเรียกตัวให้มาประกวด หนูเคยได้รางวัลนางนพมาศ และรองธิดาดอยด้วยนะค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

การนำตัวเองเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือช่วยเหลืองานในชุมชนดังกล่าวเป็นผลทำให้การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ หรือเอกสารสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองราบรื่น ได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ภายใน ในเรื่องเอกสารจนได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือในระบบโรงเรียนได้

การมีเครือข่ายภายในสนามที่ดี จากเพื่อน ญาติ คนรู้จักผ่านทางครอบครัว ให้คำแนะนำในการเรียนต่อ หรือการใช้ชีวิตภายนอกชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมในสนามอย่างเป็นพลวัตทำให้การมีทุนทางสังคมที่ดี มีเครือญาติไปทำงานในกรุงเทพ หรือไปทำงานจังหวัดอื่น มีช่องทางในการมีโอกาสทางการศึกษาต่อในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่โรงเรียนในระดับชั้น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษา

4.2.6 ทุนทางเศรษฐกิจที่มีในสนามชาติพันธุ์

ทุนทางเศรษฐกิจเป็นทุนที่สำคัญอย่างหนึ่งในสนามชาติพันธุ์ที่จะทำให้ตำแหน่งของบุคคลนั้นภายในสนามมีอำนาจในการต่อรอง โดยทุนทางเศรษฐกิจของนักศึกษาที่ได้เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ได้รับมาโดยตรงจากครอบครัวที่มีสิทธิพลเมืองทำให้ได้รับสิทธิการครอบครองพื้นที่ทำกินในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพและนำไปค้าขายเพื่อเป็นรายได้ของครอบครัว

สิทธิความเป็นพลเมืองดังกล่าวทำให้คนในครอบครัวได้รับการศึกษาในระบบ และการศึกษาในสายอาชีพ ทำให้ลูกหลานได้ออกไปทำงานนอกชุมชน เช่น เป็นครู ช่างฝีมือ ช่างวาดแผนโบราณได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นทุนทางสังคมในการประกอบ

อาชีพ ทำให้มีรายได้ส่งกลับมาให้ครอบครัว คนเฒ่า คนแก่ในหมู่บ้านได้ใช้จ่าย บางรายใช้เป็นทุนในการเปิดร้านขายของชำเล็ก ๆ ในหมู่บ้านบริเวณที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นรายได้เพิ่มเติมจากการเพาะปลูก และทุนทางสังคมทำให้มีเครือข่ายแนะนำแหล่งทุนการศึกษาให้กับนักศึกษา

นอกจากนี้โดยความเชื่อทางศาสนาทำให้นักศึกษากลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงระดับมหาวิทยาลัยผ่านทางคุณพ่อบาทหลวง หรือมาเซอร์ที่รู้จักซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นทุนเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ก่อนเข้ามาเรียนในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์

จะเห็นได้ว่าในสนามชาติพันธุ์ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมอันอยู่ภายใต้มุมมองของรัฐไทยนั้นนอกจากจะมีพลังอำนาจ การต่อสู้ ขั้วเคี้ยวและการต่อรอง ของคนกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้ตนเองสามารถมีสถานะที่ดีและเหมาะสมในสนามได้แล้ว กลุ่มคนที่มีความต้องการความก้าวหน้าทางการศึกษาและอาชีพโดยเฉพาะคนที่อยากเรียนต่อในวิชาชีพที่มีอนาคตอย่างวิชาชีพพยาบาลจะต้องดิ้นรน ขนขวายหรือมีทุนที่จำเพาะและมากกว่าคนชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยทุนทั้ง 4 ตัว ตามแนวคิดของ Bourdieu ภายในสนามชาติพันธุ์ที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้ความเป็นรัฐไทยที่จะเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ ทำให้นักศึกษากลุ่มนี้มีลักษณะของความอดทน อดกลั้น มีความพยายาม และจิตอาสาสาธารณะ ที่อยากช่วยเหลือคนอื่นให้ได้รับโอกาสเหมือนที่ตัวเองได้รับ และเป็นคนมีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อนหน้าที่ ซึ่งทุนดังกล่าวนี้เป็นประโยชน์และเอื้อต่อการเข้าเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์

5. ฮาปิตัสก่อนมาเรียนพยาบาลในฐานะอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์

ฮาปิตัสเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัย ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จากโครงสร้างของสนามความเป็นชาติพันธุ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติโดยมีทุนที่ครอบครองอยู่เป็นตัวกำหนดตำแหน่งที่อยู่ภายในสนามว่าจะแสดงออกผ่านทางพฤติกรรมของแต่ละบุคคลอย่างไร ซึ่งฮาปิตัสแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันออกไปตามคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ที่มีต่อสนามความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง

5.1 ฮาปิตัสระดับปัจเจกบุคคล

สิ่งที่บ่งบอกถึงแนวโน้มทางอุปนิสัยเฉพาะประจำตัวของนักศึกษาพยาบาลที่ถูกสร้างในสนามความเป็นชาติพันธุ์ก่อนที่จะเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ จะประกอบด้วยเอกลักษณ์ที่ได้มาจากการกำหนดชื่อซึ่งบ่งบอกถึงที่มาหรือสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลนั้น

ลักษณะนิสัยและความประพฤติที่ถูกหล่อหลอมในสนามชาติพันธุ์จากการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ครอบครัว ศาสนาและความเชื่อของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นตัวกำหนดความคิด ความเชื่อให้ออกมาเป็นพฤติกรรมการแสดงออก การให้ความสำคัญกับกิจกรรมและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว การมีส่วนร่วมและใส่ใจต่อปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน และมุมมองต่อวิชาชีพพยาบาล

เอกลักษณ์ที่ได้มาจากการกำหนดชื่อ

นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเรียนพยาบาลอัตลักษณ์แต่ละบุคคลในสนามความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย การรับรู้ว่าเป็นชนชาติพันธุ์แม่มีสัญชาติไทย แต่ก็ไม่ใช่คนไทย เพราะสิทธิที่ได้รับไม่เท่าเทียมกับคนของประเทศไทย โดยอัตลักษณ์ความเป็นบุคคลตั้งแต่เรื่องชื่อ - นามสกุลที่บ่งบอกถึงตัวบุคคลนั้น นักศึกษาชาติพันธุ์จะมีชื่อชนเผ่า ตามภาษาท้องถิ่นของชนเผ่าตนเองที่พ้องกับแม่หรือปู่ย่า ตายายเป็นคนตั้งให้ สำหรับใช้เวลาอยู่ที่บ้านหรือในชุมชน ซึ่งชื่อที่ตั้งจะมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของบุคคลนั้น เช่น เป็นพี่คนโต เป็นน้องคนเล็ก เป็นคนผิวขาว ผิวดำ หรือตามสถานที่ หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องในตอนที่เกิด และจะมีชื่อไทยอีกหนึ่งชื่อที่ใช้แบบทางการ คนที่ตั้งชื่อให้จะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยเช่น เจ้าหน้าที่อนามัยที่มาทำคลอดให้

“ชื่อนี้ของหนูได้มาตั้งแต่เกิด เพราะหนูคลอดที่บ้านและเจ้าหน้าที่อนามัยที่มาทำคลอดเป็นคนตั้งชื่อให้” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

บางรายคุณพ่อ (นักบวชของคาทอลิก)เป็นคนตั้งให้ บางคนมีอีกหนึ่งชื่อเป็นชื่อของนักบุญในทางศาสนาคริสต์ หรือที่เรียกว่า ศาสนนาม เป็นการเลือกเอาคุณธรรม ความดีของนักบุญท่านนั้นมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ใช้สำหรับตอนพิธีรับศีล

“หนูมีชื่อทั้งหมดสามชื่อคือชื่อชนเผ่า ชื่อนักบุญ และชื่อไทย อยู่บ้านใช้ชื่อปากาเกะญอ เวลารับศีลหรือมีพิธีในโบสถ์จะใช้ชื่อนักบุญ ส่วนชื่อไทยคุณพ่อ (บาทหลวง) เป็นคนตั้งให้ นามสกุลก็ใช้ชื่อคุณพ่อสองคนมารวมกัน” (บทสัมภาษณ์คุณสุณีย์, 2566)

ชื่อเป็นการบ่งบอกถึงพื้นฐานฮาบิทัสของบุคคลนั้นจากครอบครัวตั้งแต่เกิด ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับบริบทรอบตัวขณะเกิด

ลักษณะนิสัยและความประพฤติที่ถูกหล่อหลอมในสนามชาติพันธุ์

นักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์รูปร่างหน้าตาส่วนใหญ่จะตัวเล็ก ผิวขาว ตาดี ลักษณะหน้าตาละม้ายคล้ายคนจีน บุคลิกท่าทางเป็นคนเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน ทำอะไรซ้ำ

พูดซ้ำ บางคนไม่ค่อยพูด มีลักษณะการเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่พูดขัด หรือพูดแทรกขณะที่คนอื่นกำลังพูด บางคนช่างพูด มองดูจะรู้ว่าไม่ใช่เด็กในเมือง จากที่สังเกตจะเปรียบน้อยกว่าเด็กในเมือง ดูเซย ๆ ไม่ค่อยทันสมัยเพราะจากสภาพแวดล้อมเดิมที่เคยอยู่ ไม่ได้มีการแข่งขันกัน หรือแพ้ชนะตามสมัยนิยม ใช้ชีวิตเรียบง่าย มีความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน มีความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจผู้อื่น เพราะการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่อยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิด ดูแลกันและกัน ถูกหล่อหลอมมาด้วยความรัก จากข้อมูลที่ได้ลักษณะของอุปนิสัยนักศึกษาชาติพันธุ์จะเป็นคนที่มีความตั้งใจ ใส่ใจ และมุ่งมั่น เรื่องการเรียนมากกว่า เพราะเป็นการมาเรียนด้วยความสมัครใจของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการบังคับหรือถูกกดดันจากครอบครัวเหมือนเด็กในเมืองที่พ่อแม่บังคับหรือจ้างให้มาเรียน แต่อยากมาเรียนด้วยตนเองเพราะชอบลักษณะของอาชีพ และคิดว่าเป็นวิชาชีพที่มั่นคงสามารถดูแลพ่อแม่ และคนอื่น ๆ ได้ จึงพยายามดิ้นรนหาหนทางให้ตนเองสามารถที่จะได้เข้ามาศึกษาได้ เพราะอยากเห็นคนในครอบครัวและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงมีลักษณะเป็นคนที่เสียสละเพื่อผู้อื่น เป็นคนค่อนข้างเจียมไม่ค่อยต่อสู้ แข่งขัน หรือรักษาสติของตัวเอง ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นในกลุ่มใหญ่ มีความยินยอมและยอมรับกับความคิดเห็นของคนกลุ่มใหญ่ไม่ค่อยโต้แย้ง

อุปนิสัยที่เด่นชัดของนักศึกษากลุ่มนี้คือความมีเมตตา นึกถึงผู้อื่นมีใจอยากช่วยเหลือผู้อื่นที่ขาดโอกาส หรือมีความลำบากเหมือนที่ตัวเองเคยได้รับการช่วยเหลือและได้รับโอกาสต่าง ๆ ที่ผ่านมาจึงมีความพยายาม และความอดทนค่อนข้างสูงในการฝ่าฟันอุปสรรค และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นต่อไป จะมีความเข้าอกเข้าใจผู้อื่นได้ดี ช่างสังเกตความรู้สึกหรือความต้องการของผู้อื่น ค่อนข้างละเอียดอ่อนด้านการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นมากกว่า เด็กชาติพันธุ์อยู่กับชีวิตธรรมดา จะซึมซับความรู้สึกของคนได้ดีกว่า ค่อนข้างฟังคนอื่นมากกว่า การอบรมเลี้ยงดูมาในขนบธรรมเนียม ที่ผู้เฒ่าคุณพ่อบริการผู้ใหญ่ทำให้เป็นเด็กที่อ่อนน้อมถ่อมง่าย วัฒนธรรมเรื่องเพศ เรื่องการแต่งงาน และการแต่งกาย ทำให้นักศึกษากลุ่มนี้มีพฤติกรรมที่ดี แต่งกายเรียบร้อย วางตัวดีกับเพศตรงข้าม ไม่มีปัญหาเรื่องชู้สาว ด้วยลักษณะนิสัยทำทางที่ต่างจากคนเมื่อนักศึกษาจึงไม่ชอบสนิทหรือว่าสูงส่งกับใครเป็นพิเศษ เหมือนตั้งกำแพงไว้เพื่อป้องกันตัวเองจากความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย นอกจากเพื่อนที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกันที่มาจากจังหวัดเดียวกัน หรือชาติพันธุ์อื่น ๆ ก็จะไม่รู้สึกปลอดภัยมากกว่า

ศาสนาและความเชื่อของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์

ศาสนาที่นักศึกษาส่วนใหญ่นับถือส่วนใหญ่คือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก อยู่ที่ 80% ในขณะที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์และศาสนาพุทธ อย่างละ 10% การอบรมสั่งสอนในบ้านส่วนใหญ่ก็ยึดหลักปฏิบัติตามหลักการของพระคัมภีร์ควบคู่ไปกับ

ชนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่า จึงทำให้นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเป็นคนเชื่อฟัง ประกอบกับการได้เข้าเรียนในระบบการศึกษาที่ฝึกความรับผิดชอบ ให้อำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะการฝึกระเบียบวินัยในโรงเรียนประจำของเครือคาทอลิกที่ต้องเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือ ดูแลตนเองตั้งแต่ยังเด็กในวัยประถมต้น สิ่งนี้ได้สร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจให้กับนักศึกษาชาติพันธุ์ เรียนรู้จักที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และดูแลรุ่นน้องหรือคนที่อ่อนแอกว่า นักศึกษาชาติพันธุ์จึงมีลักษณะว่าอ่อนส่อนง่าย มีจิตใจเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น มีทักษะการเอาตัวรอด และความอดทน วัฒนธรรมทางด้านความเชื่อของศาสนาและชนบธรรมเนียมเดิมของชนเผ่า นักศึกษาชาติพันธุ์จะมีกิริยาที่สำรวม วางตัวเหมาะสมกับเพศตรงข้ามและมีความระมัดระวังในการคบเพื่อนผู้ชาย

การให้ความสำคัญกับกิจกรรมและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัว การมีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ พี่น้อง ตั้งแต่เกิด กิจกรรมประจำวันตั้งแต่ตื่นเข้ามาช่วยพ่อแม่เตรียมอาหารสำหรับครอบครัว และนำไปทำงานที่ไร่ ตกเย็นก็ทำอาหารเตรียมรอคนในครอบครัวกลับมา หากปิดเทอมก็ไปช่วยพ่อแม่ทำไร่ ทำสวน วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ออกไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนจะเลือกช่วยพ่อแม่ทำงานในไร่ ในสวน บางรายที่พ่อแม่ขายของก็เลือกที่จะขายของช่วยพ่อแม่ มากกว่าการไปเที่ยวเล่นสนุกกับเพื่อน เพราะไม่อยากเห็นพ่อแม่ลำบาก ส่วนวันอาทิตย์ทุกคนก็จะเข้าโบสถ์ กลางคืนก่อนนอนบางครั้งครอบครัวจะสวดขอพร และขอบคุณพระเจ้าร่วมกันก่อน บางครอบครัวก็ต่างคนต่างสวด บางครอบครัวสวดตอนเช้า สวดก่อนรับประทานอาหารเพื่อขอบคุณพระเจ้า

“ทุกคนต้องสวดรวมกันทั้งบ้านก่อนนอน ต่อให้วงนอนแคไหนหรือนอนหลับไปแล้วครึ่งหนึ่งพ่อก็จะปลุกให้ตื่นลูกมาสวด” (บทสัมภาษณ์คุณสุณีย์, 2566)

พ่อแม่จะปลูกฝังและสอนให้อำนาจความอดทน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบธรรมชาติชีวิตเรียบง่ายไม่มีความซับซ้อน นักศึกษาชาติพันธุ์จึงมีความตรงไปตรงมา ไม่ค่อยมีลูกล่อลูกชน บางครั้งอาจตามคนอื่นไม่ทัน

“เราจะไม่ค่อยสู้คน อะไรที่มันปล่อยได้เราก็จะปล่อยไป หนูว่าเด็กชาติพันธุ์เกือบทุกคนดูนิ่ง ๆ แต่ว่าจะมีความพยายามและความอดทนสูงมากค่ะ เขาสู้ชีวิต ขยันมากค่ะ แต่หนูรู้สึกตัวเองไม่ค่อยทันคนเท่าไร ถ้ามีคนมาหลอก ก็อาจจะหลงเชื่อเขาได้” (บทสัมภาษณ์คุณบุปผา, 2566)

ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีบ่งบอกสภาพจิตใจของนักศึกษาในกลุ่มนี้ว่าค่อนข้างให้ความสำคัญกับครอบครัวและหน้าที่ความรับผิดชอบ มีจิตใจที่จะแบ่งเบาภาระคนในครอบครัว ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความมุ่งหมายในการนำครอบครัวไปสู่ทิศทางที่ดีและเป็นส่วนหนึ่งที่จะได้รับการสนับสนุนที่ดีจากครอบครัวว่าสามารถรับผิดชอบ และประพฤติ ปฏิบัติตัวไปในทางที่ดีที่จะนำไปสู่การสำเร็จการศึกษา

การมีส่วนร่วมและใส่ใจต่อปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน

การมีปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์กับบุคคลในสังคมและได้รับการอบรม สั่งสอนจากสถาบันการศึกษา นักศึกษากลุ่มนี้ได้เรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนในหมู่บ้าน หลังจากนั้นประมาณ ป.2 หรือ ป.4 จะได้รับการชักชวนแนะนำให้เรียนต่อในโรงเรียนประจำในเครือของโรงเรียนคาทอลิกจากซิสเตอร์ หรือคุณพ่อที่เป็นเจ้าวัด บางรายได้รับคำแนะนำจากคนรู้จักของญาติ เพื่อนและรุ่นพี่ในชุมชนก็มีส่วนในการตัดสินใจเลือกเข้าโรงเรียนไหน เพราะโรงเรียนจะอยู่ไกลออกไปจากชุมชน นักศึกษาจะถูกฝึกฝนให้มีระเบียบวินัย เรียนรู้จากกฎ ระเบียบข้อบังคับในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติตามกฎระเบียบในโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามตารางเวลาที่กำหนด ตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า ไปเรียนหนังสือ การรับผิดชอบช่วยงานในหอพักเมื่อเลิกเรียน เช่นการทำความสะดวก การทำครัว การซักผ้า มีระบบพี่ดูแลน้อง ซึ่งเด็กที่อยู่ในหอพักต่างมาจากหลายชุมชน ล้วนเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้มีความรัก ความสามัคคีกัน มีตารางในการอ่านหนังสือ และเข้านอนเป็นเวลา นักศึกษาได้เรียนรู้จักการปรับตัว ปรับเปลี่ยนตนเองในระดับหนึ่งที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิต คิดถึงบ้านก็ต้องอดทนอยู่ในหอพักเพื่อเรียนหนังสือให้ได้ รอเวลาปิดเทอมจะสามารถกลับบ้านได้ ซึ่งในโรงเรียนจะมีทั้งเด็กนักเรียนที่เป็นชาติพันธุ์อยู่หอประจำได้รับการอุปถัมภ์จากซิสเตอร์ หรือคุณพ่อ มีพ่อแม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในบางส่วน และเด็กที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์แบบไม่ได้อยู่หอพักประจำ ทำให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ถูกดูแลจากเด็กที่ไม่ได้อยู่หอ

“เวลาทำงานอะไรที่ต้องใช้ตั้งใจ จะมีคนดูแลเรา เหมือนเราจน เลยต้องมาเป็นเด็กบ้าน แล้วจะพูดว่าอย่าเก็บเยอะเดี๋ยวเพื่อนไม่มีตั้งใจ” (บทสัมภาษณ์คุณวันดี, 2566)

การมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการทำงานของชุมชน เช่นการประชุมในหมู่บ้าน การช่วยงานอสม. หรือการร่วมกิจกรรมการประกวดต่าง ๆ ที่ทางอบต. จัดทำขึ้น กิจกรรมในวันหยุดและเวลาว่างนักศึกษามักจะเก็บตัวอยู่ในบ้าน ไม่ชอบที่จะออกไปนอก

บ้าน หรือไปเล่นกับเพื่อน ๆ มีความคุ้นชินกับการที่ได้อยู่ในโรงเรียนประจำตั้งแต่วัยเด็ก มีออกไปสังสรรค์บ้างเป็นบางโอกาส เช่น กินหมูกะทะ หรือชาบู ภาษาที่ใช้เวลาอยู่ที่บ้านจะพูดภาษาของชนเผ่าตนเอง แต่เมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนประจำจะถูกปรับให้พูดภาษาไทยแม้นอกเวลาเรียนที่คุยกับเพื่อนก็ให้ใช้ภาษาไทย นักศึกษารู้สึกว่าคุยไม่ค่อยสนุกเท่ากับการคุยภาษาถิ่น แต่ก็มีความเข้าใจในการฝึกหัดของโรงเรียน มีหลุดพูดภาษาไทยปนกับภาษาชนเผ่าผสมกันในการสนทนาเวลากลับไปพูดกับคนในชุมชน เพื่อนในชุมชนที่เป็นชาติพันธุ์ด้วยกันก็จะรู้สึกว่าไปเรียนกลับมาแล้วทำตัวแปลก ๆ เพื่อนที่เป็นคนไทยจะพูดภาษาเมือง หรืออู้คำเมืองเวลาคุยเล่นกันแต่นักศึกษาไม่สามารถสื่อสารภาษาเมืองได้ ทำให้ถูกเพื่อนว่า “สลิิด” ที่หมายถึง กระแฉะ โดยปกติพื้นฐานนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะรูปร่างเป็นคนตัวเล็ก ผิวขาว หน้าตาละม้ายคล้ายคนจีนทำให้เพื่อนในโรงเรียนล้อ เรื่องรูปร่างหน้าตา และสนามความเป็นชาติพันธุ์ที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงแต่งงานเร็ว ก็ทำให้นักศึกษาชาติพันธุ์ถูกล้อเช่นกัน

“ชนเผ่าจะแต่งงานตั้งแต่อายุน้อย เป็นเรื่องหนึ่งที่โดนล้อค่ะว่า เรียนไม่จบหรอกเดี๋ยวเธอก็แต่งงาน” (บทสัมภาษณ์คุณจันทร์เจ้า, 2566)

มุมมองต่อวิชาชีพพยาบาล : แนวโน้มทางอุปนิสัยก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล

ขณะอยู่ในสนามวัฒนธรรมชาติพันธุ์เมื่อคนในครอบครัวเกิดการเจ็บป่วยประสบการณ์กับพยาบาลในโรงพยาบาลที่นักศึกษาได้รับในด้านที่ไม่ดี พยาบาลมีพฤติกรรมบริการที่ไม่เหมาะสม พูดจาตะคอก ไม่ให้เกียรติทำให้เกิดความรู้สึกฝังใจที่ไม่ชอบโรงพยาบาล โดยเฉพาะโรงพยาบาลของรัฐบาล หากเจ็บป่วยจะเลือกรับบริการในคลินิกหรือซื้อยารับประทานเอง หรือใช้ประสบการณ์เป็นแรงผลักดันทางลบที่มีในตัวพยาบาลว่าจะไม่ทำตามอย่าง และพยายามจะสร้างสิ่งใหม่ที่ดีเพื่อทดแทนความรู้สึกตัวเองที่ถูกกระทำ

“เราอยากเป็นพยาบาลแบบนี้ ที่คนไข้เจอคนไข้รัก มุมมองเราก็กลับเป็นว่าโตไปฉันจะไม่เป็นแบบเขาที่ตะคอกคนไข้” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

นักศึกษาบางรายเจอพยาบาลที่ให้บริการอย่างดี พูดจาไพเราะ และให้กำลังใจพูดคุยกับญาติผู้ป่วยดี สร้างความประทับใจตั้งแต่ครั้งแรกที่พบเห็นทำให้รู้สึกว่ายพยาบาลที่ดีก็มีอยู่จริง จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจอยากที่จะเรียนพยาบาล และเป็นพยาบาลที่ดี

“ตอนยายหนูป่วยหนักต้องใส่ท่อช่วยหายใจและอยู่หอผู้ป่วยกึ่งวิกฤต พยาบาลไม่อนุญาตให้ญาติเฝ้า ตอนนั้นเสียใจมาก แต่พยาบาลบอกว่าไม่ต้องร้องไห้ละ เดี่ยวดูให้ว่ายายเป็นยังไง แล้วจะเอามาบอก” (บทสัมภาษณ์คุณสุพร, 2566)

ก่อนหน้านี้จะตัดสินใจเลือกเรียนพยาบาล นักศึกษาพยาบาลบางคนมีกรอบความคิดว่าพยาบาลเป็นอาชีพในฝัน ดูดีในความรู้สึกที่มีในวัยเด็ก บางคนรู้สึกว่าการได้เป็นพยาบาลเป็นเรื่องโชคดีสำหรับพวกเขา เพราะว่าพยาบาลเก่ง มีความรู้ เวลาพ่อแม่ป่วยหรือคนที่อยู่รอบตัวป่วย สามารถที่จะให้คำแนะนำ ปรีกษา ดูแลหรือช่วยเหลือได้ อยากดูแลคนที่ตัวเองรัก

“อาชีพเดียวที่มีในหัวที่อยากเป็นตั้งแต่เด็กคือพยาบาลค่ะ จะได้ดูแลคนในครอบครัวที่เรารักได้” (บทสัมภาษณ์คุณนิดา, 2566)

สิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างฮาบทสภาวะภายในของนักศึกษาแต่ละบุคคลให้มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเข้าใจคนที่อยู่ในสถานการณ์แบบเดียวกัน

5.2 ฮาบทสภาวะระดับกลุ่มสังคม

ก่อนมาเรียนพยาบาลฮาบทสภาวะของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละชาติพันธุ์ที่ผ่านการหล่อหลอมมาจากชนามแต่ละชาติพันธุ์ตามทุนเดิมที่มีติดตัวมาแสดงให้เห็นเป็นฮาบทสภาวะที่อาจไม่แตกต่างกันมากเพราะทุนแต่ละชาติพันธุ์ในชนามที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงมาในระดับหนึ่งดังนี้

ฮาบทสภาวะกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ จากการถูกเลี้ยงดูในครอบครัวที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน ส่งผลให้นักศึกษาชาติพันธุ์ปกากะญอมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความช่างสังเกต และรูปแบบวัฒนธรรมการแต่งกายของชาติพันธุ์ปกากะญอที่เป็นแบบแผนบวญญูได้รับการฝึกฝนระเบียบวินัยจากโรงเรียนประจำในเครือของคาทอลิกส่งผลให้นักศึกษาชาติพันธุ์ปกากะญอแต่งกายเรียบร้อย แม้รูปแบบการแต่งกายชุดชนเผ่าจะเหลือแค่วันอาทิตย์ไปโบสถ์หรืองานสำคัญต่าง ๆ ในวันธรรมดาที่แต่งกายตามปกติทั่วไป นักศึกษากลุ่มนี้ก็เลือกที่จะแต่งกายเรียบร้อยใส่เสื้อที่มีแขน กางเกงหรือกระโปรงไม่สั้นเหนือเข่า

ฮาบทสภาวะกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ลักษณะนิสัยที่เป็นจุดเด่นของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ม้งคือมีความอดทนที่มากกว่าคนอื่น พูดน้อย เพราะการเลี้ยงดูมาจากครอบครัวที่มีการย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ หรือการเป็นทหารสู้รบสงครามม้ง การถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกเรื่องความอดทน ไม่ย่อท้อ ต่อสิ่งที่ทำจนกว่าจะประสบความสำเร็จ

สาบิทัสกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า / อีเก้อ และ ลานู / มูเซอ จากการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนของตนเอง นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์นี้ จะมีความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น อยากช่วยเหลือคนที่ขาดโอกาสเหมือนที่ตนเองเคย ได้รับการช่วยเหลือโดยเฉพาะคนที่เป็นชนเผ่า และต้องการที่จะเป็นสื่อกลางการสื่อสารให้ระหว่างคนเมืองและคนเผ่า

สาบิทัสกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ สถานะในสังคมของคนลัวะที่เป็นรองในสนาม ทั้งเรื่องสิทธิ สวัสดิการ และทุนเศรษฐกิจที่จำกัด ทำให้นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ลัวะมีลักษณะพูดน้อย ไม่ค่อยกล้าแสดงออก อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นผู้ฟังส่วนใหญ่

สาบิทัสระดับกลุ่มสังคมชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองรัฐไทย

อัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์แต่ละชนเผ่าที่ได้รับการถ่ายทอด ส่งต่อมาจากบรรพบุรุษได้ฝังอยู่ในอัตลักษณ์บุคคลแต่ละคน แม้สนามจะมีความหลากหลายไปแต่จิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมยังคงอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคลว่าเป็นกลุ่มคนชาติพันธุ์ นักศึกษากลุ่มชนชาติพันธุ์ยังให้นิยามตัวเองว่าเป็น ปกาเกอะญอ หรือเป็นม้งตามชาติพันธุ์ที่สืบทอดมา แม้จะเกิดและเติบโตในประเทศไทย ได้รับสัญชาติไทยตั้งแต่เกิด มีสถานะทางสังคมที่เทียบเท่ากับคนไทย แต่ในจิตสำนึกร่วมของความเป็นชาติพันธุ์ ยังคงภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง ทั้งภาษาที่เฉพาะ การแต่งกาย หรือชื่อเรียกในชนเผ่า

สถานภาพที่ด้อยกว่าคนกลุ่มอื่น

บรรพบุรุษของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนพื้นเมืองที่มีถิ่นฐานในเขตป่า เขา ที่อยู่ห่างจากตัวเมือง บางคนอพยพมาหางานทำและพักอาศัยอยู่เป็นการถาวร อาชีพในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำไร่ ทำสวน ปลูกข้าว และพืชผักสวนครัวต่าง ๆ ทำไร่ ทำสวน ปลูกขิง ข้าวโพด มันสำปะหลัง ชา ยางพารา เป็นลักษณะไร่หมุนเวียน เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เพื่อปรับสภาพพื้นดิน

“ที่บ้านพ่อกับแม่เป็นเกษตรกรปลูกข้าวไว้ทานเองเป็นข้าวดอย และมีปลูกขิงหอมแดง ไว้ขายสลับกับปลูกข้าวโพด และจะมีพวกผักกวางตุ้ง ปลูกพริกแซมไว้ทานเองในครอบครัว” (บทสัมภาษณ์คุณวาริน, 2566)

บางครอบครัวขายของ บางครอบครัวรับจ้างทำสวน ซ่อมแซมบ้านและมีอาชีพเสริมทำงานกับคุณพ่อ หรือซีสเตอร์ในศูนย์คาทอลิก หรือโรงเรียนในเครือคาทอลิก บทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัว พ่อ แม่ จะทำไร่ ทำสวน ตื่นตั้งแต่ตีสี่ ตีห้า โดยอัตโนมัติไม่ต้องอาศัยนาฬิกาปลุก ปลูก ๆ จะมีหน้าที่ทำงานบ้าน หุงหาอาหาร คนเป็นพี่จะทำหน้าที่ดูแลน้อง และคนเฒ่า

คนแก่ภายในบ้าน ตกเย็นหลังจากทำงานในสวน ในไร่ จะกลับมาพักผ่อนใช้เวลากับครอบครัว หลังรับประทานอาหารเย็น และเข้านอนเร็ว วิธีชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับธรรมชาติ เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน

ส่วนใหญ่ได้รับสัญชาติไทย บางคนยังไม่มีสัญชาติไทย การได้รับสิทธิต่าง ๆ ของความเป็นพลเมืองไม่เท่าเทียมกับคนในเมือง ทำให้นักศึกษาชาติพันธุ์รู้สึกด้อยในสถานภาพของตนเองเป็นผลให้ต้องพยายาม อดทนต่อสถานภาพที่ตนเองมี และต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตัวเองต้องการ เช่น เรื่องสิทธิการรักษาพยาบาล จากการได้รับบริการที่ไม่เท่าเทียม ทำให้เขามีแรงผลักดันตัวเองไปสู่วิชาชีพการพยาบาล เพื่อที่จะได้ดูแลครอบครัว บุคคลใกล้ชิด และคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยความที่มีทุนทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำทางเลือกต่าง ๆ ในสังคมมีน้อย รวมถึงการศึกษาในระบบ นักศึกษาจึงต้องพยายามแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจหรือใช้ทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรมของตนเองที่มีแลกกับโอกาสหรือช่องทางในการหาทุนเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เมื่อเข้าไปเรียนจึงมีความมุ่งมั่น ตั้งใจอย่างเต็มที่

ความผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อใหม่

ฮาบิทัสระดับกลุ่มสังคมที่เปลี่ยนไปจากความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อใหม่ โดยยังคงมีค่านิยมและความเชื่อดั้งเดิมที่ยึดถือตามแบบของบรรพบุรุษในการใช้ชีวิตประจำวัน ผสมผสานเข้ากับกับความเชื่อใหม่ที่มาจากคำสอนศาสนาคริสต์ ทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับผี วิญญาณบางอย่างเปลี่ยนไปทางคริสต์ศาสนา มีการสวดขอขอบคุณพระเจ้าในชีวิตประจำวันก่อนการรับประทานอาหาร ไปโบสถ์วันอาทิตย์แทน รวมถึงความเชื่อใหม่ทางวิทยาศาสตร์จากการศึกษาในระบบได้ทำให้ความเชื่อแบบเดิมในการดำเนินชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติได้เปลี่ยนไปเป็นการใช้เหตุและผลทางวิทยาศาสตร์เข้ามาผสมผสาน

เอกลักษณ์ด้านภาษาและการสื่อสารในชุมชน

การใช้ภาษา สำเนียงที่ออกเสียงอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชนเผ่าซึ่งจะเป็นตัวบ่งบอกว่าเป็นชนเผ่ากลุ่มไหน บางคนสามารถพูดได้มากกว่าภาษาชนเผ่าของตนเองเช่นชนเผ่าปกากะญอ ภาษาม้ง และภาษาไทย ยังมีภาษาอื่น ๆ ในคนที่มีบรรพบุรุษมาจากพม่าก็จะสามารถสื่อสารภาษาพม่าได้ บางครอบครัวคุณตาเป็นผู้นำทางศาสนาในชุมชนมีทักษะความสามารถในการอ่าน เขียนภาษาอังกฤษ คุณพ่อสามารถพูดสื่อสารภาษาจีนได้ และได้นำมาสอน ถ่ายทอดให้กับลูกหลานใช้ในชีวิตประจำวัน นักศึกษากลุ่มนี้จะสามารถสื่อสารและเข้าใจได้หลากหลายภาษา เวลาอยู่ในกลุ่มที่เป็นชนเผ่าเดียวกัน จะสามารถสื่อสารด้วยภาษาเดียวกันได้ แต่มีปัญหาด้านการสื่อสารด้วยภาษากลาง การเปล่งเสียง สำเนียงที่พูดออกมา แสดงให้เห็นความแตกต่างของเขาอย่างชัดเจน

วิถีชีวิตที่ผูกติดมากับวัฒนธรรมการแต่งกาย

การแต่งกายจะมีชุดประจำชนเผ่าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าที่ทอมือเอง และมีเครื่องประดับแตกต่างกันไป บางชนเผ่ามีแยกสำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใส่เป็นชุดผ้าทอสีขาวยาวทั้งตัว ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะเป็นเสื้อกระโปรงแยกชิ้นกันและเป็นสีดำ ส่วนผู้ชายจะเป็นเสื้อกางเกงผ้าทอของชนเผ่า ไม่มีแยกแต่งงานแล้วหรือยังไม่แต่งงาน ปัจจุบันสนามชาติพันธุ์ได้มีการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ความเจริญด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกได้กว้างขวางขึ้น และการศึกษาได้มีส่วนเข้ามาเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อในชุมชน การเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนจะให้มีการใส่ชุดเครื่องแบบของโรงเรียน และกำหนดให้ใส่ชุดประจำชนเผ่าอาทิตย์ละ 1 วัน จึงทำให้เริ่มแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าน้อยลง จะเหลือเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านที่ใส่ประจำทุกวัน หรือรุ่นพ่อ แม่เริ่มใส่น้อยลงเพราะไม่สะดวกเวลาไปทำไร่ ทำสวน คนรุ่นใหม่จะใส่เฉพาะวันอาทิตย์ที่ไปโบสถ์ หรือในวันที่มีงานสำคัญ งานเทศกาลประจำปีของชนเผ่า การแต่งกายของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวันทั่วไปใส่เสื้อผ้าตามสมัย โดยเฉพาะเสื้อยืด ที่ใส่สบาย กางเกงวอลเลย์ หรือกางเกงขายาว ไม่ใส่เส้นแต่งตัวตามสมัยบ้าง แต่เน้นเรียบง่ายและเข้ากับบุคลิกของตนเอง เวลาว่างสำคัญหรือเทศกาลปีใหม่หรือการไปโบสถ์ ในวันอาทิตย์จะแต่งตัวด้วยชุดประจำชนเผ่าตัวเอง ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาในกลุ่มนี้จะมีสภาพที่ติดมากับการแต่งกาย ให้เขารู้ว่าควรจะแต่งกายออกมาแบบไหน อย่างไร ไม่ได้ปรับตัวให้แต่งกายแบบไหนได้อย่างง่าย ๆ แต่เมื่อเข้าใจ กฎ ระเบียบ กาลเทศะ ในสิ่งที่จะปฏิบัตินักศึกษาในกลุ่มนี้ก็สามารถที่จะปรับได้

จากการให้ข้อมูลเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความโน้มเอียงทางอุปนิสัยของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเรียนพยาบาลที่ถูกหล่อหลอมจากครอบครัวผ่านการอบรมเลี้ยงดูให้อยู่กับธรรมชาติ ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย สัมพันธภาพในครอบครัวทำให้มีสภาพเป็นคนที่เชื่อฟังพ่อแม่ เรียบร้อย เป็นคนไม่ซับซ้อน เห็นอกเห็นใจพ่อแม่ที่ลำบาก ทำให้มีความอดทนต่อความยากลำบากร่วมด้วย มีน้ำใจต่อการช่วยเหลือ มีจิตใจอ่อนโยน เรียนรู้จักที่จะขอบคุณสิ่งรอบตัวจากการสวดขอพร และกระบวนการเรียกร้องขอสถานะทางสัญชาติไทยในบางรายที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิต่าง ๆ ที่เท่าเทียมกับคนอื่น หรือบางคนที่ได้สัญชาติไทยแล้วแต่ก็รับรู้ถึงความไม่เท่าเทียมจากการถูกปฏิบัติที่ได้รับ จึงทำให้มีสภาพที่ต้องต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ และการกล่อมเกล่าบุคลิกลักษณะจากโครงสร้างทางการศึกษาในระบบ และความคิดความเชื่อทางศาสนาที่ได้รับการฝึกฝนให้มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความสำรวมทั้งกิริยา

วาทะ ทำทางการแสดงออก เวลาพูดจะพูดซ้ำ ๆ ไม่พูดเสียงดัง หรือพูดจาแรง ๆ ใส่คนอื่น ทำอะไรค่อย ๆ ทำ อยากทำอะไรให้รอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน และลักษณะที่โดดเด่นคือ ความอดทน และมีความพยายามสูง มีวุฒิภาวะทางด้านอารมณ์ ไม่สู้คน พยายามหลีกเลี่ยงการปะทะหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

การปรับตัวเข้าสู่สนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

สนามวัฒนธรรมเป็นพื้นที่เฉพาะทางสังคม หรือบริบททางสังคมที่มีวัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มที่แตกต่างจากบริบททางสังคมโดยทั่วไป มี กฎ กติกา ระเบียบในการปฏิบัติที่ใช้เฉพาะคนที่อยู่ในสนาม ซึ่งวิถีในการปฏิบัติได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาผ่านวาทกรรม ความรู้ ความคิด ความเชื่อ อย่างมีคุณค่าภายในสนาม

คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นบริบททางสังคมที่มีวัฒนธรรมเฉพาะทางด้านวิชาชีพพยาบาล ที่มีวาทกรรมวิชาชีพพยาบาลเป็นตัวกำหนด ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม คนในสนามให้ปฏิบัติตามกันอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยมีสถาบันการศึกษาและสถาบันทางการแพทย์เป็นตัวถ่ายทอด กฎ กติกา ระเบียบปฏิบัติให้คนในสนามได้ยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ตามบทบาท และสถานะที่ได้รับในสนามและมีการกำกับคุณภาพมาตรฐานให้ได้เทียบเท่ากันในทุกสถาบันการศึกษาที่ทำการผลิตบัณฑิตคณะพยาบาลศาสตร์ออกสู่สังคมจากสภาการพยาบาล

1. คณะพยาบาลศาสตร์สังกัดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน: พื้นที่ของพลังอำนาจของวิชาชีพเฉพาะทาง

แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะถูกนิยามว่าเป็นสถาบันที่มีส่วนในการพัฒนาประเทศผ่านระบบการศึกษาซึ่งประกอบด้วยสถาบัน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยที่บริหารงานและดำเนินการโดยหน่วยงานเอกชนภายใต้สังกัดของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่ผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานออกสู่สังคม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) ซึ่งเป็นการมองสถาบันอุดมศึกษาในฐานะโครงสร้างหนึ่งในหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ทางการศึกษาของประเทศ โดยเป็นสถาบันที่รับผิดชอบคัดเลือกนักศึกษาตามคุณสมบัติที่เหมาะสมกับสาขาที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถาบันที่ผ่านการรับรองคุณภาพตามมาตรฐาน คล้ายคลึงกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แต่อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาเอกชนก็มีความแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งเป็นที่รับรู้กันทั่วไปก็คือการที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะมีค่าใช้จ่ายสำหรับค่าธรรมเนียมการศึกษาที่สูง

กว่าสถาบันของรัฐเนื่องมาจากเอกชนไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาทั้งหมดจึงเป็นภาระของผู้เรียน

“ค่าธรรมเนียมการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะสูงกว่า เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลในการจัดหาทรัพยากรเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการสนับสนุนด้านการเรียนการสอน” (บทสัมภาษณ์คุณนันทวี, 2566)

โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีขนาดใหญ่ จำนวนของคณะที่เปิดรับมีความหลากหลาย ประกอบด้วยอาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิ เชี่ยวชาญ และมีชื่อเสียงในสาขาที่ทำการเปิดสอน อัตราค่าธรรมเนียมจึงมีราคาแพงขึ้นตามขนาดของคุณภาพ ศักยภาพ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการศึกษา เป็นการลงทุนของสถาบันที่เป็นหน่วยงานเอกชนในการสร้างสื่ออุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการทดลองที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน การสอนให้มีคุณภาพเทียบเท่ากับมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เปิดทำการเรียนการสอนมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพออกสู่สังคมหลายต่อหลายรุ่นและได้สร้างชื่อเสียงที่ดีให้กับสถาบัน ได้รับการรับรองว่าเมื่อจบจากสถาบันของรัฐแห่งนี้หรือคณะนี้บัณฑิตจะเป็นคนที่เก่งและมีคุณภาพสามารถทำงานให้องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีโอกาสนในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร ความทันสมัยของอุปกรณ์ เทคโนโลยีทางการศึกษาที่ยากกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่มีงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนา ปรับปรุง ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนั้นต้นทุนจึงต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทำให้ค่าธรรมเนียมการศึกษาจึงถูกกว่าเอกชน

ในส่วนของการแข่งขันในการคัดเลือกนิสิต นักศึกษาเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่สูงเท่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาล เพราะนักเรียน นักศึกษาที่มีผลการเรียนในระดับดี มักมีตัวเลือกที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีชื่อเสียงในสาขาวิชานั้น ๆ ก่อน รวมถึงระดับคะแนนที่คนส่วนใหญ่เลือก ยกตัวอย่างในกรณีของคณะพยาบาลศาสตร์จากการจัดลำดับของคณะพยาบาลศาสตร์และสถาบันยอเดียม 10 หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ที่นักเรียนอยากเรียนมากที่สุดในปี 2021 พบว่าทั้ง 10 ลำดับเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (Thailand Education Ranking (TER) สถาบันจัดอันดับด้านการศึกษา, 2564) กล่าวอีกนัยหนึ่งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีคนสนใจเข้าศึกษาต่อมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นผลให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสามารถกำหนดเกณฑ์ และคุณลักษณะของผู้สมัครตามที่ต้องการได้ เช่น บุคลิกภาพ สัญชาติ เกรดเฉลี่ยสะสม ผลการสอบความรู้ภาษาอังกฤษ หรือผลงานความรู้ต่าง ๆ

(Mahidol University (TCAS), 2567) (ระบบรับสมัครสถาบันพระบรมราชชนก, 2567) จึงทำให้ได้รับนักศึกษาที่มีคุณสมบัติ และระดับผลการเรียนที่ดีกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรืออาจกล่าวได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลสิทธิและโอกาสในการเลือกนักศึกษามีมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จะได้รับนักศึกษาที่มีระดับคะแนนและคุณสมบัติในระดับที่รองลงมา และต่ำกว่า

ในส่วนของการรับนักศึกษาเข้าศึกษาต่อของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีขั้นตอนการรับสมัครที่ไม่สลับซับซ้อนและสะดวกกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาล ตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติและเกณฑ์ในการรับสมัครคัดเลือกนักศึกษา ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติในเรื่องสัญชาติไทย จำนวนรอบในการรับสมัครคัดเลือกมีมากกว่าเนื่องจากระเบียบในการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการออกประกาศต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทำให้มีความสะดวกในการปรับเปลี่ยนแผนงานให้บรรลุตามเป้าประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเป็นสถาบันที่มีศักยภาพในการรองรับนักศึกษาที่พลาดหวังจากการสอบคัดเลือกเข้าในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แต่โอกาสในการคัดเลือกผู้สมัครก็ย่อมมีน้อยกว่าสถาบันของรัฐ

“จำนวนรอบในการเปิดรับสมัครนักศึกษาเข้าศึกษาต่อมีความยืดหยุ่นกว่า ขึ้นกับปริมาณในแต่ละรอบที่เข้ามาสมัคร สถาบันจะเปิดรับตามจำนวนที่สภาการพยาบาลอนุมัติให้เปิดรับได้ตามจำนวนสัดส่วนของอาจารย์” (บทสัมภาษณ์คุณนันทวดี, 2566)

สำหรับการจัดการศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือเอกชนจะมีความเฉพาะเจาะจงและมีอัตลักษณ์เฉพาะของความเป็นวิชาชีพที่จัดอยู่ในหมวดวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพยาบาลและการผดุงครรภ์ที่ให้การดูแลภาวะสุขภาพของบุคคลตามแต่ละช่วงวัย โดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะในการให้การพยาบาลอย่างครอบคลุมทุกมิติการดูแลช่วยเหลือ การบำบัดรักษา การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณอย่างเป็นองค์รวม โดยหลักสูตรพยาบาลศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรม ผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดทำการสอนวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาการพยาบาล เพื่อรับรองเกณฑ์มาตรฐานตามที่สภาการพยาบาลกำหนดทั้งในระดับหลักสูตรและระดับสถาบันซึ่งแตกต่างจากคณะ หรือสาขาวิชาอื่นในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งจะต้องเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความรู้ความสามารถและทักษะทางวิชาชีพให้ผู้สำเร็จการศึกษาเพื่อรับการขึ้นทะเบียนและขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์จากสภาการพยาบาลก่อนไปทำงานได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ และต้องได้รับการอบรมหรือศึกษาต่อเนื่องเกี่ยวกับการพยาบาลเพื่อเก็บหน่วยคะแนนในการต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์อย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี นอกจากนี้การจัดการศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ยังมีระเบียบกำหนดให้อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ประจำหลักสูตรต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาพยาบาลศาสตร์ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท / ปริญญาเอกสาขาพยาบาลศาสตร์ หรือสาขาอื่นที่มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ทางการพยาบาลเป็นอย่างน้อย หรือปริญญาโท / ปริญญาเอกสาขาอื่นที่ไม่ใช่สาขาพยาบาลศาสตร์ มีประสบการณ์ปฏิบัติการพยาบาลมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี และมีประสบการณ์การสอนการพยาบาลในสถาบันการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี กรณีที่ไม่มีประสบการณ์การสอนการพยาบาลในสถาบันการศึกษา ต้องผ่านการอบรมโครงการ mentorship อย่างน้อย 6 เดือน หรือ หลักสูตรศาสตร์และศิลป์การสอนทางการพยาบาล หรือหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลที่เทียบเคียงได้ (พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540)

จะเห็นได้ว่าคณะพยาบาลศาสตร์มีข้อบังคับ ระเบียบ กฎหมายในการปฏิบัติ และกำกับติดตามคุณภาพที่แตกต่างและมากกว่าคณะสาขาวิชาอื่นในสถาบันอุดมศึกษาที่มีเพียง ระเบียบ ข้อบังคับของทางสถาบันอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังมีแบบแผนการปฏิบัติที่กำหนดให้นักศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ต้องตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เรียนรู้จักที่จะเสียสละ ซื่อสัตย์ เคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องเป็นผู้มีสุขภาวะที่ดี มีภาวะผู้นำ และสมรรถนะตามมาตรฐานของวิชาชีพอย่างมีจริยธรรมที่ได้ระบุในพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เพราะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับทีมสหสาขาวิชาชีพอื่นที่ร่วมดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยและญาติร่วมกัน

“บางครั้งก็คิดว่าทำไมต้องมารับผิดชอบและเสียสละอะไรมากมายขนาดนี้
เอกสารคนไข้แต่ละคนเยอะมาก เรียนทั้งทฤษฎีและฝึกด้วย เสาร์ - อาทิตย์เพื่อนที่เรียนคณะอื่น

เขาจะไปเที่ยว แต่เราต้องมาทำเคส ทำงานกลุ่ม ไปรับเคส เวลาพักผ่อนก็น้อยกว่าคนอื่น ชีวิตวัยรุ่นตอนนั้นก็ไม่ว่างได้ใช้เหมือนคนอื่น” (บทสัมภาษณ์คุณชลธาร, 2566)

“เพื่อนคณะอื่นเข้ามาปีแรกไม่ถูกให้อยู่หอพักของวิทยาลัยทุกคนแต่ของเรายังคับให้อยู่หอทุกคน ห้ามทำสีผม เขาสามารถใส่รองเท้าผ้าใบกับชุดนักศึกษาได้แต่ของเราไม่ให้ใส่ต้องใส่หุ้มส้น ถ้าใส่รองเท้าผ้าใบต้องเป็นขาวล้วนและใส่คู่กับชุดพละ” (บทสัมภาษณ์คุณนุปผา, 2566)

“หนูรู้สึกว่าการวิชาชีพเราไม่เหมือนวิชาชีพอื่น ต้องรักษาภาพลักษณ์ ภาพพจน์ โดยเฉพาะตอนไปลงชุมชน รู้ได้ชัดเจนเลยว่าเราจะทำตัวเหมือนคนทั่วไปไม่ได้ เราต้องยึดภาพลักษณ์พยาบาลการเป็นผู้นำทางด้านสุขภาพ” (บทสัมภาษณ์คุณแก้วตา, 2566)

การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพเฉพาะทางการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นหนึ่งจะประกอบด้วยภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติทดลองในห้องปฏิบัติการ และภาคปฏิบัติจริงทางคลินิกกับผู้ป่วยในโรงพยาบาล โดยได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานทั้งหลักสูตร และสถาบัน จากสภาการพยาบาล ซึ่งในแต่ละส่วนของการเรียนการสอนจะค่อย ๆ ไล่ระดับความยากของเนื้อหาตามระดับของชั้นปี ในช่วงชั้นปีแรกนักศึกษาจะเรียนรู้เกี่ยวกับระบบของร่างกายและการทำงานในแต่ละระบบของอวัยวะมีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยง ทำงานสัมพันธ์กันในร่างกายอย่างไร ความรู้เรื่องเชื้อโรคชนิดต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดโรค ความเจ็บป่วยต่าง ๆ แก่ร่างกายในระบบต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ศัพท์เฉพาะทางการแพทย์ เกี่ยวกับระบบของอวัยวะและการทำงานของร่างกาย รวมถึงพื้นฐานการพยาบาลและเหตุผลในการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย หัตถการขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติการพยาบาล เช่น การวัดสัญญาณชีพ การซักประวัติ การตรวจร่างกายเบื้องต้น ช่วงชั้นปีที่ 2 เริ่มเรียนรู้การพยาบาลผู้ป่วยในแต่ละช่วงวัย ตั้งแต่การพยาบาลเด็ก การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และนำความรู้การพยาบาลในภาคทฤษฎีมาทดลองปฏิบัติในห้องปฏิบัติการทดลองเสมือนจริงกับหุ่นก่อนทำหัตถการ หรือให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยจริง เช่น การเช็ดตัว การฉีดยาและการให้น้ำเกลือทางหลอดเลือดดำ การใส่สายยางให้อาหารทางจมูก การใส่สายสวนปัสสาวะ เป็นต้น สำหรับช่วงชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 นักศึกษาจะได้เรียนรู้ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกในหอผู้ป่วยจริง และเรียนทฤษฎีในการพยาบาลผู้ป่วยหนัก ผู้ป่วยวิกฤต ผู้ป่วยที่มีโรคเรื้อรัง และผู้ป่วยที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพจิตและจิตเวช การพยาบาลอนามัยชุมชน รวมถึงการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์ และการเรียนรู้เรื่องการให้ยาอย่างสม

เหตุผลกับผู้ป่วย จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนของคณะพยาบาลศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยอย่างครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม อย่างเป็นองค์รวม ลักษณะการเรียนต้องใช้ความรับผิดชอบค่อนข้างสูง และมีแรงกดดันทั้งจากอาการเจ็บป่วย และความคาดหวังจากผู้ป่วย ญาติ และการทำงานร่วมกับพี่พยาบาลในหอผู้ป่วย ที่นักศึกษาต้องปรับเปลี่ยนไปตามการหมุนเวียนตารางการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาจนครบทั้งหลักสูตร

“ตอนปี 1 มีแต่วิทยากร ๗ ศัพท์ยากและไม่เคยเจอมาก่อน ทั้ง anatomy สรีรวิทยา จุลชีว และ patho ทุกคนต้องเริ่มต้นใหม่เหมือนกันหมด พอปี 2 เริ่มเรียนเรื่องโรคก็ต้องเอาวิชาต่าง ๆ ในปี 1 มาเชื่อมโยงทั้งโรคในเด็ก ในผู้ใหญ่ แต่ก็ยังนึกไม่ค่อยออก จนได้ขึ้น Ward เจอคนไข้จริง ๆ ก็ค่อย ๆ ประติดปะต่อ ขึ้น ปี3ได้เจอผู้ป่วยมากขึ้นทั้งโรคทางกาย และผู้ป่วยโรคจิตเวช ชอบเวลาได้ทำหัตถการ พอปี4 วิชาปวช. ก็ฝึกหนักขึ้น รับผิดชอบมากขึ้น ไม่ค่อยมีเวลา ต้องอ่านหนังสือเตรียมสอบสภาด้วยค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณวาริน, 2566)

แม้ว่าคณะพยาบาลศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีจัดการเรียนการสอนวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ที่ได้รับการรับรองระดับสถาบันและหลักสูตร โดยสภาการพยาบาลมีความเห็นชอบให้ทำการสอนวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เพื่อผลิตพยาบาลที่มีคุณภาพได้ไม่แตกต่างจากคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แต่ก็ต้องยอมรับว่าอัตราการรับสมัครเข้าศึกษาต่อในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐค่อนข้างสูง ทำให้อัตราการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยกว่าทำให้บรรดาคนที่พลาดโอกาสในการเข้าสู่งานเป็นนักศึกษาพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่อาจจะด้วยอัตราการแข่งขันหรือข้อกำหนด ระบบ ระเบียบต่าง ๆ คุณสมบัติอาจจะไม่ถึงเกณฑ์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีการกำหนดเรื่องสัญชาติและคะแนนเกรดเฉลี่ย (GPA) (Mahidol University (TCAS), 2567) (ระบบรับสมัครสถาบันพระบรมราชชนก, 2567) ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับนักศึกษาที่มีความสนใจในการที่จะเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบกับการที่กระบวนการรับนักศึกษาเข้าศึกษาต่อของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีหลายรอบ หน่วยงานมีความยืดหยุ่นในการออกประกาศการรับสมัครจำนวนนักศึกษาเพิ่มเติมซึ่งเป็นโอกาสที่ดีและเป็นการสร้างความเท่าเทียมทางด้านการศึกษาให้กับนักศึกษาที่สนใจ และเมื่อเข้ามาศึกษาแล้ว นักศึกษาจะได้รับสิทธิในการกู้ยืมกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) หรือ กองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต(กรอ.) และ มีเงินทุนสนับสนุนสำหรับนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์จากองค์กรศาสนา สมาคม มูลนิธิ หรือโรงพยาบาลเอกชนต่าง ๆ และนักศึกษาที่ไม่มี

สัญชาติไทยสามารถเข้าเรียนในระบบได้โดยมีเอกสารขึ้นเป็นบุคคลต่างด้าวหรือบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน

“มีทุนการศึกษาสนับสนุนนักศึกษาระหว่างเรียนให้เป็นค่าใช้จ่ายจาก องค์การศาสนา สโมสร หรือสมาคมต่าง ๆ หรือกองทุนจากกลุ่มศิษย์เก่า นอกเหนือจากทุนกู้ยืม หรือทุนการศึกษา ที่ได้รับจากโรงพยาบาล เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายระหว่างการเรียน” (บทสัมภาษณ์คุณสุนทร, 2566)

“หนูไม่เลือกสถาบันของรัฐแถมบ้านเพราะหนูไม่มีสัญชาติไทย เขาจะรับคนในพื้นที่ที่มีชื่อในทะเบียนบ้านที่นั่น และมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ คะแนนของตัวเองไม่ถึงและคุณสมบัติก็ต้องเป็นสัญชาติไทย ก็เลยไม่ได้สมัครค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณเพลิน, 2566)

ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าจะได้รับการรับรองมาตรฐานหลักสูตรต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการกำกับดูแลจากสภาการพยาบาล แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการในการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือจะมีต้นทุนทางการเงินที่ต้องจ่าย อาทิ ค่าตอบแทนของแหล่งฝึกงานในการฝึกปฏิบัติงานหรือการดูงานของนักศึกษาเป็นรายหัวต่อวันที่ขึ้นปฏิบัติงานภาคปฏิบัติทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติตามโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ศูนย์บริการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีต้นทุนในการผลิตที่สูงกว่าซึ่งย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหล่านี้กลายมาเป็นค่าธรรมเนียมทางการศึกษา

“อัตราค่าตอบแทนแหล่งฝึกปฏิบัติงานคิดเป็นรายหัวตามจำนวนวันที่ฝึกปฏิบัติงาน แต่ถ้าเป็นสถาบันของรัฐจะเอื้ออำนวยให้นักศึกษาได้ฝึกฟรี” (บทสัมภาษณ์คุณภารดี, 2566)

การเข้าถึงแหล่งฝึกปฏิบัติงานและการจัดตารางเวลาการฝึกปฏิบัติงานจะเอื้อตารางเวลาให้สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นของรัฐก่อน ส่วนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะได้รับการจัดสรรตารางในการฝึกปฏิบัติงานหลังจากช่วงเวลาที่เหลือจากตารางของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

“โอกาสการเข้าถึงแหล่งฝึกงานของสถาบันรัฐมีมากกว่าและเอื้อเวลาในการฝึกได้มากกว่าของเอกชน” (บทสัมภาษณ์คุณเพิ่มพูน, 2566)

อาจกล่าวได้ว่าคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ ได้รับอิทธิพลจากพลังอำนาจหลายอย่าง ก่อให้เกิด ระเบียบ กฎ และแบบแผนการปฏิบัติ ที่มี

ความจำเพาะ เป็นพื้นที่ซึ่งทำให้คนมีโอกาสในการเข้าสู่การแสวงหาและไขว่คว้าเพื่อสร้างสมทุนทางวัฒนธรรม และทุนสัญลักษณ์เพื่อการประกอบวิชาชีพพยาบาลได้ในอนาคต คณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นสนามทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างจากสนามทางสังคมอื่นๆ อย่างเด่นชัด เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ทำให้คนที่เข้าสู่สนามนี้จะต้องมีทุนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสนาม ซึ่งนักศึกษาพยาบาลที่มีพื้นเพ มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ย่อมจะต้องเผชิญกับสนามทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากสนามเดิมของตนเอง จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการปรับตัวเพื่อเข้าสู่สนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้อย่างกลมกลืนหรืออย่างน้อยก็ให้เกิดความขัดแย้งกับสนามให้น้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในการได้รับวุฒิทางการศึกษาเพื่อไปประกอบวิชาชีพด้านการพยาบาลต่อไป

2. การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้การปรับเปลี่ยนทุนและการใช้ทุนในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2.1 ความแตกต่างของสนามชาติพันธุ์และสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การที่บุคคลคนหนึ่งต้องเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางสังคม ดูเหมือนจะเป็นเรื่องปกติธรรมดา เนื่องจากในชีวิตประจำวันแต่ละวัน มนุษย์ย่อมต้องเคลื่อนตนเองเข้าสู่พื้นที่ซึ่งเป็นสนามที่แตกต่างกันไปไม่มากนักน้อย ในแต่ละสนามหรือวงการย่อมมีความแตกต่างที่บุคคลจะต้องประเมินความแตกต่างเพื่อจัดปรับตนเองให้สอดคล้องเหมาะสมกับสนามนั้น ๆ เมื่อกล่าวเช่นนี้ย่อมหมายถึงการที่ในแต่ละวันคนเราอาจต้องมีการเปลี่ยนพื้นที่สนามหลายพื้นที่ ตัวอย่างเช่น จากสนามของชุมชน/ครอบครัว ไปสู่โรงเรียนหรือสถานที่ทำงาน ในกรณีดังกล่าวนี้ อาจไม่เห็นความแตกต่างของสนามที่มากนัก เพราะบุคคลย่อมปรับเปลี่ยนตนเองและมีความคุ้นเคยกับสนามต่างๆ ในชีวิตประจำวัน แต่ทว่ายังมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงสนามอีกแบบหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ของบุคคล ต้องอาศัยการปรับตัวที่ค่อนข้างสูงอย่างเช่น ในกรณีของกลุ่มคนชาติพันธุ์ ที่เคยอยู่ในสนามชาติพันธุ์ภายใต้ข้อจำกัดมากมายที่ถูกกำหนดโดยอำนาจของรัฐ ซึ่งทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขานอกจากจะขาดสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ เท่าที่ควรจะเป็นแล้ว พวกเขายังต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งถูกจำกัดขอบเขตอาณาบริเวณโดยกฎหมายของรัฐรวมไปถึงอาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เมื่อต้องเคลื่อนตัวมาสู่การเป็นนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นสนามทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ ย่อมต้องทำให้สังเกตเห็นได้ถึงความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จะมีการ

ประเมินความแตกต่างของสนามทั้งสองสนามเพื่อนำไปสู่การปรับตัว หรือการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสของตนเองให้สอดคล้องกับสนามใหม่ต่อไป ประเด็นการประเมินความแตกต่างดังกล่าวสามารถนำเสนอได้หลายประการดังต่อไปนี้

1) บริบทสังคมและสิ่งแวดล้อม

คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร มีหลายแห่งที่ทำการเรียนการสอนด้านวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ดังนั้นบริบทของคณะพยาบาลศาสตร์จึงเป็นบริบทของความเป็นวิชาชีพเฉพาะ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพร่างกาย การเจ็บป่วย และชีวิตของบุคคลในทุกช่วงวัยแม้ว่าจะมีเพียงไม่กี่แห่งที่จะมีนักศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาศึกษาและมีการรับเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับนักศึกษาที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ย่อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในคณะพยาบาลศาสตร์ และสถานที่ตั้งของสถาบันซึ่งเป็นเมืองใหญ่ต่างจากในสนามชาติพันธุ์หลายประการ ดังนี้

1.1) บรรยากาศการเรียนการสอนที่ไม่มีการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์

ในสนามความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของประเทศไทย ก่อนจะมา เป็นนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์พวกเขาได้ถูกจัดให้อยู่ในสถานะความเป็นอื่นเช่นเดียวกับกลุ่มคนชาติพันธุ์ในสนาม มักจะถูกแบ่งแยก ไม่ถูกจัดรวมในกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ แต่เมื่อเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ บรรยากาศการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีเน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน สำหรับชั่วโมงปฏิบัติทดลองนักศึกษาจะได้นำทฤษฎี ความรู้มาลงมือฝึกทดลองกับหุ่น simulation มีห้องปฏิบัติการทดลองที่จำลองสถานการณ์เสมือนโรงพยาบาล มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ วัสดุการแพทย์ในการลงมือทำที่ครบครันและให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การฉีดยา การทำแผล การตรวจร่างกาย แม้กระทั่งการคลอดนักศึกษาทุกคนจะถูกแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยแบบคณะให้ศึกษาร่วมกัน อาจารย์ส่วนใหญ่ พุดจาไพเราะ สุภาพ พยายามจะให้ทุกคนได้ปฏิบัติ ได้ลงมือทำ ลงรายละเอียดกับแต่ละคน โดยไม่ได้แบ่งแยกความเป็นชาติพันธุ์หรือไม่ใช่ชาติพันธุ์

“อาจารย์ทุกคนใจดี เขาไม่ได้ไม่แบ่งแยก มีความเท่าเทียมกันทุกคน”

(บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

บรรยากาศของการไม่แบ่งแยกทางชาติพันธุ์ดังกล่าวในคณะพยาบาลศาสตร์เป็นสิ่งที่หาไม่ได้ง่ายนักในบริบทของสนามชาติพันธุ์ในพื้นที่ท้องถิ่นชุมชนเดิมของ

พวกเขา เนื่องมาจากภายใต้มุมมองของรัฐและกระบวนการจัดการในระดับพื้นที่ที่มีความพยายาม
จำแนกแยกแยะกลุ่มคนออกจากกันให้ชัดเจนจะด้วยข้ออ้างเรื่องความมั่นคงหรือความรู้เรื่อง
ประชากรศาสตร์ได้ก่อให้เกิดความแบ่งแยกระหว่างคนเมือง คนพื้นราบและ “ชาวเขา” หรือ “กลุ่ม
ชาติพันธุ์” ในพื้นที่แม้แต่ในกลุ่มชาติพันธุ์เองก็ยังมี การจำแนกแจกแจงออกเป็นชนเผ่าต่างๆ
หลากหลาย และบรรยากาศดังกล่าวได้ทำให้แม้แต่การเรียนในโรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน ก่อน
จะมาเรียนพยาบาลของนักศึกษากลุ่มนี้ต่างก็สะท้อนถึงความรู้สึกแบ่งแยกและถูกแบ่งแยกมาโดย
ตลอด

“ตอนอยู่โรงเรียนเด็กชาติพันธุ์ส่วนใหญ่จะอยู่หอพักประจำ เขาจะเรียกว่า “เด็ก
บ้าน” เวลาทำงานกลุ่มส่วนใหญ่จะเลือกจับในกลุ่มกันเองก่อน เพราะเพื่อนคนอื่นมักดูแคลน”
(บทสัมภาษณ์คุณวริน, 2566)

“เราเป็นกลุ่มของเราไม่เหมือนคนอื่น มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง แต่หนูรู้สึกว่า
เราเป็นเด็กดอยมันจะถูกบูลลี่จากคนในเมือง” (บทสัมภาษณ์คุณสาทร, 2566)

ในบริบทของคณะพยาบาลศาสตร์ การผลิตบัณฑิตทางการ
พยาบาลให้ออกไปรับใช้สังคมอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน ในกระบวนการเรียนการสอนอาจารย์
จะสอน ดูแลให้คำปรึกษาตามความรับผิดชอบในรายวิชา ใช้การวัดและการประเมินผลกับ
นักศึกษาทุกคนเหมือนกันด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้พยาบาลที่มีมาตรฐานเหมือนกัน

“พี่ดูแลไม่ต่างกัน ใช้วิธีในการสอนเหมือนกันทุกคน เพราะว่าเรื่องการสอนเป็นสิ่งใหม่
สำหรับเรา ทั้งเด็กชาติพันธุ์และไม่ใช่วัดพันธุ์ต้องมาปรับ และเรียนรู้ ทำความเข้าใจกันใหม่”
(บทสัมภาษณ์คุณมิ่งขวัญ, 2566)

1.2) การพักอาศัยและการเดินทาง

ชีวิตก่อนมาเรียนพยาบาลในสนามชาติพันธุ์อยู่ในสภาพแวดล้อม
ที่เป็นป่า เขา การตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรจากทางรัฐเพื่อ
ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า ให้แต่ละครอบครัวได้ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและ
ครอบครัว วิธีการดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติที่ไม่ได้มีการแข่งขัน หรือเร่งรีบ ไม่ต้องเดินทางไกล
เพื่อไปทำงาน เพราะทำไร่ ทำสวน ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ในละแวกพื้นที่ส่วนตัว

สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้ามาในสนามของ
คณะพยาบาลศาสตร์ สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปจากเดิมที่พักอาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติมาสู่การ

อยู่หอพักนักศึกษาพยาบาลที่ทางคณะพยาบาลศาสตร์จัดสรรให้ ที่แวดล้อมด้วยตึก อาคาร การคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งแสง สี เสียง ของสิ่งแวดล้อม เสียงรถ เสียงคนพลุกพล่านออกมาทำงาน ต้องตื่นตั้งแต่เช้าเตรียมตัวในการไปเรียน หรือไปฝึกปฏิบัติงานตามแหล่งฝึกปฏิบัติต่าง ๆ ในโรงพยาบาล หรือศูนย์บริการสาธารณสุขตามความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการพยาบาล นักศึกษาต้องเรียนรู้การเดินทางไปสถานที่ฝึกแต่ละแห่งโดยการใช้บริการรถสาธารณะเช่น รถไฟฟ้า รถเมล์ หรือ TAXI

“สิ่งแวดล้อม การใช้ชีวิต การเดินทาง จริง ๆ หนีออกจากบ้านตั้งแต่เด็ก ก็จะต้องเดินทาง ใช้ชีวิตกับคนในเมืองยังไง พอมาอยู่กรุงเทพเรื่องการเดินทางมันซับซ้อนเราไม่รู้จำก็ต้องฝึกเรียนรู้” (บทสัมภาษณ์คุณแก้วตา, 2566)

2) ปฏิสัมพันธ์นอกห้องเรียน

ก่อนเข้ามาเรียนในสนามวัฒนธรรมของพยาบาล เด็กชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เรียนอยู่ในโรงเรียนประจำ เพื่อนที่อยู่ร่วมกันในหอส่วนใหญ่เป็นเด็กชาติพันธุ์ มีสถานะที่ใกล้เคียงกัน ทำให้เข้าใจเข้าใจซึ่งกันและกัน ปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่ในห้องเรียนช่วยเหลือกันในการทำงานที่ได้รับมอบหมายตามตาราง หรือการทำกิจกรรมตามตารางกิจวัตรประจำวัน เมื่อเข้าสู่สนามของพยาบาลการอยู่หอพักจึงเป็นเรื่องปกติสำหรับนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนจะมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากทั้งสถานะ รูปแบบการใช้ชีวิต ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันนอกเหนือจากการนัดหมายทำรายงานกลุ่ม หรือกิจกรรมการเรียนที่ได้รับมอบหมายจะต่างคนต่างอยู่ และออกไปทำกิจกรรมนอกหอพักตามลักษณะความชอบของแต่ละคน ส่วนนักศึกษาชาติพันธุ์จะแยกตัวไม่ได้ออกไปทำกิจกรรม นาน ๆ ครั้งที่เพื่อนจะชวนออกไปเดินเล่นห้างสรรพสินค้า หรือรับประทานอาหารร่วมกัน

3) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี

วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่หล่อหลอมมาจากความเป็นชาติพันธุ์ทั้งเรื่องวัฒนธรรมทางด้านภาษา สำเนียงในการสื่อสาร การพูด การอ่าน การเขียน ขนบธรรมเนียมการแต่งกาย ที่แตกต่างจากสนามวัฒนธรรมในคณะพยาบาลศาสตร์ตามรายละเอียดดังนี้

3.1) ความแตกต่างในระบบภาษา

วัฒนธรรมการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชนเผ่าที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ระบบภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นภาษาพูดที่ใช้เพื่อการสื่อสารของแต่ละกลุ่ม และถูก

มองในมิติของรัฐว่าเป็นเอกลักษณ์หนึ่งที่จะใช้บ่งบอกความเป็นชาติพันธุ์ถึงแม้ว่าเยาวชนคนรุ่นใหม่ในกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่จะได้รับและเรียนรู้ระบบภาษาที่เป็นภาษาไทย-กลางแล้ว และมีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสารทั้งภาษาของตนเองและภาษาไทยกลาง หรือกระทั่งบางคนยังสามารถใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ ได้หลากหลายผ่านการศึกษาในระบบ แต่ระบบภาษาในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์มีความแตกต่างออกไปจากระบบภาษาเดิมกล่าวคือเป็นระบบภาษาที่อยู่บนพื้นฐานความรู้สมัยใหม่ทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ (Modern medical science) ภาษาที่ใช้ทั้ง การพูด การอ่าน การเขียนจึงมีความเป็นสากล

ความเข้าใจในความหมายของการสื่อสารภาษาทั้งการอ่าน การพูด และการเขียนรายงานที่แตกต่างจากเดิม เพราะมีศัพท์เทคนิคเฉพาะทางการแพทย์ที่ใช้ในแต่ละเรื่องทำให้ต้องใช้เวลาในการทำทำความเข้าใจในความหมาย เนื้อหาในวิชาต่าง ๆ

“ความเป็นชาติพันธุ์ของหนู มันทำให้เราเรียนยากกว่าคนอื่น เหมือนเข้าใจยากค่ะ รู้สึกแบบนั้น อาจจะไม่ใช้กับทุกคนนะคะ แต่กับตัวหนูเอง รู้สึกว่าเพื่อนหรือว่าอาจารย์พูดอะไร แล้วเรารู้สึกว่าเราฟังเข้าใจยาก กว่าที่จะเข้าใจก็ต้องพูดรอบที่สองรอบที่สาม” (บทสัมภาษณ์คุณวาริน, 2566)

3.2) ความแตกต่างในวัฒนธรรมการแต่งกาย

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์มีความเฉพาะที่กำหนดมาจากโครงสร้างทางวัฒนธรรมและความเชื่อของบรรพบุรุษแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของสนามชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐที่มีการนำเอาการพัฒนาเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์จนไปมีผลต่อโครงสร้างความเชื่อและวัฒนธรรมเดิม แต่พลังของวัฒนธรรมก็ทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายยังคงอยู่บนพื้นฐานความคิด ความเชื่อจากคนเฒ่า คนแก่ ที่จะแต่งกายสุภาพ เรียบร้อย ไม่นุ่งสั้น หรือใส่เสื้อไม่มีแขน ซึ่งการที่วัฒนธรรมการแต่งกายยังรากลึกได้เช่นนี้ อาจเป็นเพราะปัจจัยหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพอากาศของชุมชนอยู่บนที่สูงซึ่งมีสภาพอากาศค่อนข้างหนาวรวมถึงความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษ และเทพเจ้าจึงต้องใส่เสื้อผ้าที่หนาและมิดชิดแตกต่างจากเพื่อนที่มาจากสังคมคนเมืองหรือคนพื้นราบที่มีการแต่งกายตามสมัยนิยม เวลานอกห้องเรียนอาจนุ่งกางเกงขาสั้นเปิดเผยเรือนร่างมากบ้างน้อยบ้างตามความนิยมของกลุ่มวัยรุ่นสมัยปัจจุบัน

“อากาศที่นี่กับบ้านหนูนั่นต่างกัน บ้านหนูจะหนาว ที่นี้มันร้อน เสื้อผ้าอะไรก็จะเปลี่ยนหมด อยู่บ้านก็จะใส่หนา ๆ เพราะมันหนาวด้วย และวัฒนธรรมแบบอยู่บ้านไม่ใส่กางเกงขาสั้นเลย เสื้อก็มิดชิด คอว่า แขนกุดไม่ได้ พ่อแม่ก็ไม่ได้บอกว่าใส่ไม่ได้ แต่พวกพี่ ๆ ก็ไม่มีใครใส่ค่ะ มันก็

กลายเป็นว่าถ้าเราใส่แล้วก็จะดูเหมือนผิวนะ มันโป้ มันเปลือย แต่พอมาอยู่ที่นี้มันร้อนคะอาจารย์ เวลาเสื้อผ้าใส่นอน ใส่ออกไปข้างนอกจะต่างไปหมดเลย เราก็ต้องซื้อใหม่ เปลี่ยนหมด” (บทสัมภาษณ์คุณจันทร์เจ้า ,2566)

การแต่งกายในคณะพยาบาลศาสตร์เป็นไปตามข้อกำหนดและแนวปฏิบัติของคณะพยาบาลศาสตร์ที่เน้นความเป็นวิชาชีพ ความสุภาพ เรียบร้อย สะอาดตา รีดเรียบ นอกจากนี้ยังกำหนดให้ต้องมีการแต่งหน้ามาเรียนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลไม่เน้นสีสันทัดตา มัดและเก็บผมเรียบร้อย รองเท้าสุภาพ ห่มส้น ไม่ใส่เครื่องประดับ เช่น แหวน

“เวลาสวมเครื่องแบบพยาบาลในชุดขาว หนูเข้าใจค่ะว่าต้องเก็บผมให้เรียบร้อย เพื่อความสะดวกในการทำหัตถการ ไม่สวมเครื่องประดับเพราะจะเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค และต้องสำรวมกิริยาและคำพูดด้วย เป็นการให้เกียรติวิชาชีพ และเพื่อความเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นความน่าเชื่อถือให้กับผู้ป่วยและญาติที่ให้การดูแลด้วยค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณจันทร์เจ้า, 2566)

4) แบบแผนการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตในสนามความเป็นชาติพันธุ์ในสภาพแวดล้อมท่ามกลางธรรมชาติและการพึ่งพาธรรมชาติ มีแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่ได้รับสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษแม้จะได้รับการขัดเกลา อบรมสั่งสอนจากในระบบโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่ายของคาทอลิก แต่ยังคงมีพื้นฐานค่านิยมที่อิงกับความเชื่อตามแบบแผนที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ เชื่อตามเหตุผลที่บรรพบุรุษบอก แม้ไม่ทราบเหตุผล หรือหาสาเหตุไม่ได้ แบบแผนในการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่อิงตามธรรมชาติซึ่งบางอย่างมีความแตกต่างจากความเป็นวิชาชีพพยาบาลที่ใช้หลักการเหตุและผลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดตารางเวลา วัฒนธรรมอาหาร และกฎระเบียบ

4.1) การกำหนดตารางเวลา

ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ซึ่งเป็นสนามที่ถูกกำหนดโดยคุณค่า ความหมายของคำว่า “ชาติพันธุ์” ว่าจะต้องมีถิ่นที่อยู่อาศัยจำกัดอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่ห่างไกล บนเขา บนดอย อันเนื่องมาจากการที่รัฐเองต้องการที่จะควบคุมพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้อยู่ในอาณาบริเวณที่จำกัด ไม่กระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และรวมถึงความมั่นคงของรัฐ สนามชาติพันธุ์จึงถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ชนบท แวดล้อมไปด้วยป่า การประกอบอาชีพถูกจำกัดใน

พื้นที่และเป็นการเกษตรเพื่อยังชีพบ้าง เกษตรเชิงพานิชย์บ้าง กลุ่มคนชาติพันธุ์ก่อนที่จะมาเป็น นักศึกษาพยาบาลจึงมีวิถีแบบเรียบง่ายไม่มีการกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งเมื่อเทียบกับสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ที่อยู่ในสังคมเมืองการใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ สิ่งแวดล้อมที่ดำเนินชีวิตด้วยความรวดเร็วแข่งขันกับเวลา ต่างคนต่างดำเนินชีวิตตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของตนเอง มีตารางเรียนที่กำหนดเวลาอย่างเคร่งครัด การส่งงานงานที่ได้รับมอบหมายตามเวลา และตารางค่อนข้างแน่นทั้งอาทิตย์ เริ่มตั้งแต่การรอคิวเข้าห้องน้ำกับเพื่อนในหอพักที่มีห้องน้ำ 1 ห้องต่อคนในห้อง 4 คน ที่ต่างคนต่างต้องรีบและแย่งกันไปเรียนตาม section ของตนเอง ดังนั้นต้องเผื่อเวลาในการตื่นนอนให้ทันเวลาไปถึงสถานที่เรียนหรือฝึกปฏิบัติโดยเฉพาะรายวิชาปฏิบัติที่ต้องฝึกงานตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ต้องเผื่อเวลาในการเดินทางเพิ่มขึ้น หากสายเกิน 15 นาทีจะพลาดการรับเวร ส่งต่อข้อมูลผู้ป่วยจากพี่พยาบาลเวรดึก หรือการเตรียมประชุมกลุ่มก่อนการทำงาน (pre-conference)

“อยู่บ้านมันไม่ได้มีอะไรรีบเร่ง ไม่มีใครบังคับ พอมาเรียนด้วยตัวเองสังคมบังคับ แล้วก็สถานการณ์รอบ ๆ สิ่งที่เราเลือกก็บังคับเราด้วยค่ะว่าต้องตื่นกี่โมง ต้องทำอะไรบ้าง มีงานอะไรต้องส่ง” (บทสัมภาษณ์คุณนุปผา, 2566)

4.2) วัฒนธรรมอาหาร

ในสนามชาติพันธุ์ วัฒนธรรมการรับประทานอาหารถูกจำกัดด้วยสภาพแวดล้อมในเขตป่าเขา สวน ไร่ นา ที่ทำการเพาะปลูก การเลือกรับประทานอาหารในสนามชาติพันธุ์ทุกบ้านจะทำอาหารรับประทานเองโดยใช้วัตถุดิบต่าง ๆ จากพืชผักที่ปลูกเองในสวน เนื้อสัตว์เลี้ยงและฆ่าเอง รสชาติอาหารเดิม ๆ ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง และการเดินทางออกมาซื้อวัตถุดิบอื่น ๆ ในการประกอบอาหารไม่สะดวก จึงต้องเดินทางนาน ๆ ครั้งเพื่อมาซื้อของไปเก็บไว้ใช้ ซึ่งต่างจากสนามคณะพยาบาลศาสตร์ที่การเข้าถึงวัตถุดิบในการประกอบอาหารต่าง ๆ ง่าย แต่ในหอพักมีกฎ ระเบียบห้ามประกอบอาหารจึงต้องซื้ออาหารที่ปรุงสำเร็จจากร้านอาหารทั่วไป

“อาหารการกินหลายหลายอย่างไม่เคยกินก็ต้องลองกินดู และเปิดใจกับอะไรหลาย ๆ อย่าง อยู่บ้านก็จะเป็นข้าว ผัก หนุ แล้วก็ไก่ที่บ้านของหนูเลี้ยงเอง แล้วก็ฆ่ากินเองค่ะ ที่บ้านหนูหลายหลายอย่างก็ไม่มีในกรุงเทพ (บทสัมภาษณ์คุณแก้วตา, 2566)

“หนูเจอความแตกต่างทั้งภาษา การกิน การใช้ชีวิตต่าง ๆ ด้วยความที่อยู่บ้าน พ่อแม่เขาจะกินแต่อาหารรสจัด ไก่ต้ม ผักต้ม หนูก็ไม่รู้ว่าทำไมส่วนใหญ่เขาถึงชอบกินอาหารจัด ๆ

แต่หนูก็ชินแบบนั้นมา ไม่ค่อยกินเผ็ดคะ พอหนูมาที่นี่ก็มีแต่ข้าวแกง มัน ๆ เผ็ด ๆ ช่วงแรกก็ต้องปรับตัวในเรื่องการกิน” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

4.3) กฎ ระเบียบ

กฎ ระเบียบในชุมชนชาติพันธุ์ที่มีผลต่อวิถีปฏิบัติขณะอยู่ในบริบทชาติพันธุ์ แม้จะถูกฝึกระเบียบวินัย ข้อบังคับในโรงเรียนมาในระดับหนึ่ง แต่ก็เหมือนกับกฎ ระเบียบมารยาททางสังคมสากลทั่วไปที่พึงปฏิบัติเหมือนบริบทสังคมทั่วไป แต่ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ มี กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่จำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อฝึกให้มีระเบียบวินัย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะเตรียมให้มีความอดทน รับผิดชอบต่อชีวิตของผู้อื่น

4.3.1) การเข้า – ออกสถานศึกษาและหอพัก นักศึกษาพยาบาลทุกคนที่เข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ในชั้นปีที่ 1 ทุกคนต้องอยู่หอพักที่ทางคณะพยาบาลศาสตร์จัดหาให้ เพื่อรับการฝึกระเบียบวินัย และทำความเข้าใจในวิถีการปฏิบัติตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม ประเพณีของความเป็นพยาบาล ทั้งกิริยา มารยาท มีการตรวจสอบรายชื่อการเข้า - ออกหอตามเวลา เมื่อขึ้นชั้นปีที่ 2 นักศึกษาสามารถกลับไปอยู่ที่บ้าน หรือหอพักภายนอกได้ แต่ยังคงต้องยึดกฎ ระเบียบการปฏิบัติตามที่คณะพยาบาลศาสตร์กำหนด

“จะมีเวลาการเปิดและปิดประตูเข้า - ออก หอพัก ทุกคนต้องเข้าออกตามเวลา หากจะเข้าหลังเวลาที่กำหนดต้องทำเรื่องขออนุญาตก่อน เวลาสามทุ่มจะมีการเชคชื่อ” (บทสัมภาษณ์คุณนิตา, 2566)

4.3.2) กฎ ระเบียบการแต่งกาย ในช่วงโม่งการเรียนการสอน และช่วงโม่งการฝึกปฏิบัติงานนักศึกษาพยาบาลต้องแต่งกายเครื่องแบบนักศึกษาตามระเบียบของสถาบันอุดมศึกษา ชุดนักศึกษากระโปรงต้องคลุมเข่าลงไป 2 นิ้ว รองเท้าคัทชูสีดำ ส้นสูงไม่เกิน 2 นิ้ว นักศึกษาปี 1 ให้สวมถุงเท้าขาว ผอมยาวต้องมัดให้เรียบร้อย ไม่ปล่อยผม ผมม้าและลูกผมติดกับสีดำ หรือสีสุภาพ น้ำตาล น้ำเงิน ให้เรียบร้อยไม่ปกหน้าตา โบว์ที่ใช้ติดผม หนึ่งยาง ให้เป็นสีดำ สีน้ำตาล ตามสีผมธรรมชาติ ห้ามนักศึกษาทำสีผม ห้ามนักศึกษาใส่ชุดพลະในวันที่ไม่ได้มีเรียนวิชาพลະศึกษา รองเท้าผ้าใบในชุดพลະต้องมีสีขาวล้วน ไม่มีแถบสีอื่นปะปน เมื่อขึ้นฝึกปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลชุดพยาบาลฝึกงานต้องเป็นแบบฟอร์มของทางวิทยาลัยกำหนด การเก็บผมให้เรียบร้อย ไม่ปกคลุมใบหน้าขณะทำหัตถการ งดการใช้โบว์หรือยางมัดผมที่มีสีสัน อนุญาตเฉพาะสีดำหรือสีน้ำตาล รวมถึงไม่อนุญาตให้นักศึกษาทำสีผมด้วย เพื่อเป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อวิชาชีพ เครื่องประดับที่อนุญาตให้ใส่ได้เฉพาะนาฬิกาข้อมือแบบ Analog ที่มีเข็มวินาทีเพื่อใช้ในการตรวจ

สัญญาณชีพของผู้ป่วย จับชีพจร นับการหายใจ และสำหรับการฝึกหัดคำนวณยาและนับหยด น้ำเกลือ / ยาที่ให้ทางหลอดเลือดดำต่อนาที และขณะเดินทางเพื่อไปฝึกปฏิบัติงานต้องสวม blazer หรือเสื้อสูทของทางวิทยาลัยกำหนดให้เหมือนกันทุกคนเพื่อความเป็นระเบียบวินัย

“กฎ ห้ามย้อมสีผม เพราะเป็นภาพลักษณ์ที่คนไข้จะมองเรา รองเท้าต้องเป็นดำ ล้วนและขาวล้วนเท่านั้น แต่ชุดพละให้ใส่ขาวล้วนหนูไม่ค่อยชอบเท่าไร เพราะมันเลอะง่าย” (บทสัมภาษณ์คุณชมดาว, 2566)

“การแต่งกายต้องถูกตามระเบียบทั้งเสื้อผ้า หน้า ผม นาฬิกาที่ใส่ขึ้น ward ต้องมี เข็มวินาที เพื่อจะใช้จับชีพจร และนับหยดน้ำเกลือต่อนาทีในผู้ป่วยที่ได้รับการดูแล” (บทสัมภาษณ์ คุณจิตรา, 2566)

2.2 ทูตที่จำเป็นในสนามวิชาชีพพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

คณะพยาบาลศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีกฎ กติกา ระเบียบปฏิบัติ ตามข้อกำหนดของทางสถาบันการศึกษา และการควบคุมให้ได้ตามมาตรฐานโดยสภาการพยาบาลซึ่งเป็นความเฉพาะที่แตกต่างจากคณะสาขาวิชาอื่น ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา ทำให้นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาต้องมีทุนจำเป็นที่ต้องใช้ภายในสนามเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองในการ เรียน การปรับตัวใช้ชีวิตให้มีความสุข และบรรลุเป้าหมายความสำเร็จตามที่ตั้งใจ

2.2.1 ทุนทางการเงินสำหรับใช้จ่ายภายในสนามวิชาชีพพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1.1) ค่าธรรมเนียมการศึกษา การเข้ามาศึกษาในสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนนักศึกษาทุกคนต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการศึกษาเพื่อที่จะสามารถลงทะเบียน เรียนรายวิชาต่าง ๆ ในแต่ละชั้นปีได้ ซึ่งค่าธรรมเนียมการศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอัตราที่สูงกว่ารัฐบาลเนื่องจากต้นทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจาก กระบวนการจัดการเรียนการสอน หรือการดำเนินงานต่าง ๆ เอกชนต้องจัดสรรงบประมาณเอง ไม่มีหน่วยงานของรัฐสนับสนุนเป็นผลให้ค่าธรรมเนียมการศึกษาสูงกว่าของสถาบันรัฐ นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาต้องเตรียมความพร้อมทางด้านเงินที่จะสามารถมาสนับสนุนเป็นค่าธรรมเนียม การศึกษาได้จนจบการศึกษา หากมีการจ่ายล่าช้ากว่าเวลาที่กำหนดจะมีค่าปรับตามระเบียบของ สถาบันการศึกษา หรืออาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาหากเรียนครบหลักสูตรแล้วยังชำระ ค่าธรรมเนียมไม่เสร็จสิ้น

“ก่อนที่จะเข้ามาเรียนหนูก็คุยกับพี่สาวที่เป็นคนส่งหนูเรียนก่อนเลยว่า ค่าเทอม ค่าใช้จ่ายมีอะไร เท่าไหร่บ้าง และอยากจะขอรายละเอียดด้วย เพราะพี่สาวก็รู้ว่าค่าเทอมมันแพง” (บทสัมภาษณ์คุณดวงดาว, 2566)

“ก่อนมาก็กังวล มันเป็นคนแล้วอยู่ในกรุงเทพด้วย แต่พอกับแม่ก็บอกจะพยายามหาเงินส่งให้เรียน ขอให้หนูตั้งใจ ทำให้สำเร็จ ครอบครัวหนูค่อนข้างจะประหยัดมาก ๆ ค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณเพลิน, 2566)

นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้จะมีโอกาสที่สูงกว่าในการได้รับพิจารณาเข้าศึกษาต่อ แต่จะต้องมีแนวทางของการเตรียมตัว สำหรับค่าธรรมเนียมการศึกษาไว้ก่อน ซึ่งคนที่มาเรียนแบบไม่มีทุนการศึกษาจากหน่วยงาน หรือองค์กรการกุศลสนับสนุน จะต้องประเมินตนเองในทุนส่วนนี้ไว้เป็นสำคัญในเบื้องต้น

1.2) ค่าอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับการเรียน การจัดหาอุปกรณ์สำหรับการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ หรือ Tablet และสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ต้องจัดหาเพื่ออำนวยความสะดวก และเอื้อประโยชน์ต่อการสืบค้นข้อมูลนอกเหนือจากในชั้นเรียน และการจัดทำรายงาน ตามที่ได้รับมอบหมาย

“เวลา search หาข้อมูลเรียนที่อาจารย์พูด หรือ เวลาอาจารย์ให้ทำงานที่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตหรือว่าอุปกรณ์อย่างนี้ ของเราก็จะช้ากว่าของเพื่อน เพื่อนเขาจะมีโทรศัพท์ ไอแพด ไอโฟน เราก็จะเป็นแค่รุ่นเก่า ๆ เวลา search หาข้อมูล เราก็จะไม่ทันคนอื่น อาจารย์พูดเปลี่ยนหัวข้อไปแล้ว เรายังอยู่หัวข้อเดิม” (บทสัมภาษณ์คุณจันทร์เจ้า, 2566)

“โน้ตบุคหรือไอแพดเมื่อก่อนก็คิดว่าไม่จำเป็น แต่พอเรียนไปงานเริ่มเยอะขึ้น ต้องทำรายงาน ทำ case study ส่งอาจารย์ บางที่ใช้คอมพิวเตอร์ในศูนย์คอมพิวเตอร์ก็ไม่เพียงพอ และเวลาในการไปใช้ก็ไม่ค่อยสะดวก เคยยืมเพื่อนใช้ก็ไม่สะดวกเพราะเขาก็ต้องใช้ทำของเขา” (บทสัมภาษณ์คุณเพลิน, 2566)

1.3) ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายการเดินทางไปขึ้นฝึกปฏิบัติงานตามแหล่งฝึกต่าง ๆ ตามความเฉพาะของแต่ละรายวิชาปฏิบัติที่อยู่ภายนอกสถาบันการศึกษา ระยะทางมีทั้งใกล้และไกลออกไป ซึ่งนักศึกษาต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปแหล่งฝึกต่าง ๆ ด้วยตนเอง

“ช่วงเดือนไหนที่ขึ้น ward ค่าใช้จ่ายรายเดือนก็จะเพิ่มขึ้นในเรื่องการเดินทาง” (บทสัมภาษณ์คุณสาวินี, 2566)

1.4) ค่าเครื่องแบบการแต่งกาย เครื่องแบบของนักศึกษาพยาบาลที่นอกเหนือจากแบบฟอร์มชุดนักศึกษาตามระเบียบของสถาบันการศึกษา ยังมีชุดในการฝึกปฏิบัติงาน คือ ชุดพยาบาลสีขาว ชุดห้องคลอดหรือห้องผ่าตัด และชุดอนามัยสีฟ้าเพื่อการออกเยี่ยมบ้านในชุมชน ตามตารางรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาลแต่ละสาขา และรองเท้าที่ใช้ตามชุดเครื่องแบบ ได้แก่ รองเท้าคัทชูสีดำใช้ใส่คู่กับชุดนักศึกษา ชุดอนามัยสีฟ้า รองเท้าคัทชูสีขาวใช้ใส่คู่กับชุดพยาบาล และรองเท้าผ้าใบสีขาวล้วนใช้ใส่คู่กับชุดพละ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างมากสำหรับการตัดชุดเครื่องแบบแต่ละแบบฟอร์ม รวมถึงเครื่องหมายสัญลักษณ์ที่ใช้ติดกับเครื่องแบบ เช่น ป้ายชื่อ เข็มกลัดเลขแสดงชั้นปี

1.5) ค่าอุปกรณ์สำหรับการสร้างบุคลิกภาพที่ดี การจัดหาเครื่องตกแต่งทรงผมให้เรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบ ได้แก่ กิ๊ฟ โบว์ หนังยางมัดผมสีดำ โลชั่นบำรุงผิว เครื่องสำอางค์ ตกแต่งใบหน้าให้ดูเหมาะสม น่าเชื่อถือ ขณะปฏิบัติงาน ค่าอุปกรณ์เหล่านี้ นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์บางส่วนไม่ได้คาดคิดหรือคาดหมายว่าจะมีมาก่อน บางคนทราบดีว่าต้องมีค่าอุปกรณ์เหล่านี้ แต่อาจไม่ลงลึกในรายละเอียด เพราะมีทั้งส่วนที่สถาบันเองกำหนดเป็นข้อบังคับว่าต้องมี และที่เป็นสิ่งที่เรียนรู้ เลียนแบบจากเพื่อนหรือแนะนำเพิ่มเติมจากอาจารย์ ทำให้หลายคนไม่ได้เตรียมทุนทางการเงินไว้กับการใช้จ่ายสิ่งนี้

1.6) ค่าอุปกรณ์จำเป็นในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล เช่น อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการแพร่กระจายเชื้อโรค (PPE) ขณะฝึกปฏิบัติงาน เช่น หน้ากากอนามัย ถุงมือยางสำหรับการตรวจรักษาโรค

1.7) ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งนักศึกษาต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของตนเอง เช่น ค่าอาหาร ค่าที่พัก

2.2.2 ทุนทางสังคมที่นำไปสู่ความเป็นวิชาชีพพยาบาล

ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติทางคลินิกในโรงพยาบาลต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลายฝ่าย หลายมิติด้านความสัมพันธ์ ทั้งเพื่อนในชั้นเรียน เพื่อนที่ฝึกปฏิบัติงาน อาจารย์ พยาบาล และทีมร่วมสหสาขาวิชาชีพอื่น รวมทั้งผู้ป่วยและญาติที่ให้การดูแล นักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องมีทุนทางสังคมเพื่อการประสานงาน การส่งต่อข้อมูลการรักษา รวมถึงการแบ่งปัน

ความรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนในกลุ่มและรุ่นพี่ พยาบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลจะร่วมมือและให้การช่วยเหลือในการเก็บประสบการณ์ในการปฏิบัติการพยาบาล และแพทย์เจ้าของไข้ผู้ป่วยที่ดูแลในการส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาและการดำเนินโรค ทำให้เกิดความเข้าใจในพยาธิสภาพของโรค และให้การพยาบาลที่สอดคล้องกับแผนการรักษาของแพทย์ อีกทั้งยังส่งต่อเคสผู้ป่วยทางสังคมให้กับเพื่อนและรุ่นน้องที่จะมาฝึกปฏิบัติในกลุ่มถัดไปด้วย

ทุนทางสังคมในการสร้างกลุ่มในชั้นเรียน

ทุนทางสังคมมีความจำเป็นในชั้นเรียน เนื่องจากคณะพยาบาลศาสตร์ได้จัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบทฤษฎี ปฏิบัติทดลองในห้องปฏิบัติการ และการขึ้นปฏิบัติในทางคลินิกในโรงพยาบาล มีการจัดกลุ่มย่อย สลับหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปตามรายวิชาในแต่ละชั้นปี นักศึกษาต้องสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ต่อกันในชั้นเรียนไม่ใช่แค่เฉพาะในกลุ่มเพื่อประโยชน์ในการส่งต่อข้อมูล ความรู้เฉพาะในการเตรียมตัวเพื่อเรียนรู้ก่อนการฝึกปฏิบัติพยาบาล และรูปแบบการเรียนการสอน การส่งงานของอาจารย์นิเทศ รูปแบบการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละแหล่งฝึก หรือความเฉพาะของแต่ละที่ในการปฏิบัติงาน หากมีทุนทางสังคมที่ดีจะเพิ่มความมั่นใจในการปฏิบัติทดลองในห้องปฏิบัติการพยาบาล และการฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยนั้นจะราบรื่น เวลาแบ่งกลุ่มทำงานเพื่อนจะร่วมมือและให้การช่วยเหลือ

ทุนทางสังคมที่สร้างเครือข่ายวิชาชีพพยาบาล

นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา เช่น การรับน้อง การออกค่ายอาสา การบริการวิชาการให้ความรู้และตรวจสุขภาพกับคนในชุมชนรอบ ๆ สถาบันการศึกษา การต่อต้านบุหรื โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างประเทศ นักศึกษาจำเป็นต้องมีทุนทางสังคมในการให้ข้อมูล ชักชวนเข้ามาช่วยให้ตนเองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนใจได้

2.2.3 ทุนเชิงสัญลักษณ์ในวิชาชีพพยาบาล

นักศึกษาพยาบาลจำเป็นต้องสร้างและมีทุนเชิงสัญลักษณ์ของความเป็นวิชาชีพพยาบาลในขณะที่เรียนเพื่อเสริมสร้างให้ตนเองเป็นพยาบาลวิชาชีพตามมาตรฐานและสอดคล้องกับการรับรองจากสภาการพยาบาลให้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ซึ่งสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นวิชาชีพพยาบาล ได้แก่

ความน่าเชื่อถือ วิชาชีพพยาบาลอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบและความคาดหวังต่อความเจ็บป่วยของผู้ป่วยและญาติ ดังนั้นการสร้างความน่าเชื่อถือต่อตัวเองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งวิชาชีพพยาบาลต้องอาศัยความรู้และทักษะทางวิชาชีพการพยาบาลในการ

เข้าถึงการดูแล แม้เป็นนักศึกษาพยาบาลแต่ความคาดหวังจากผู้ป่วยก็ได้ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ได้ถูกมอบหมายให้ดูแลผู้ป่วยตั้งแต่แรกเริ่มการขึ้นปฏิบัติงาน โดยผู้ป่วยไม่รู้หรือเข้าใจว่าระดับความสามารถของนักศึกษาในแต่ละชั้นปี แต่เมื่อเป็นคนที่มาดูแลนักศึกษาต้องรับผิดชอบตามขอบเขตความสามารถของตนเอง และประสานงานกับพยาบาล อาจารย์ หรือทีมแพทย์เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยให้ดีที่สุด

ความสง่างาม ภาพลักษณ์ของพยาบาลต้องมีความสง่างาม สุภาพ เรียบร้อย พุดจาอ่อนหวาน และมีความอ่อนน้อมถ่อมตนทั้งต่อผู้ร่วมงานและผู้รับบริการ ภาพลักษณ์จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างควมไว้วางใจในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษา

“การวางตัวให้ดูดี เพื่อรักษาเกียรติพยาบาล รักษาภาพพจน์พยาบาลที่ดูสง่างาม น่าเกรงขามที่คนรุ่นก่อนตั้งไว้ เราเป็นคนรุ่นหลังจะทำให้มันดูแย่ มันก็จะไม่ดี” (บทสัมภาษณ์คุณแก้วตา, 2566)

ความมั่นคงทางอาชีพ วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีความมั่นคงสามารถเป็นที่พึ่งสำหรับคนในครอบครัว และคนอื่นได้ สาเหตุที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกเรียนเพราะต้องการดูแลคนในครอบครัวและคนใกล้ชิดได้เมื่อเจ็บป่วย และเป็นอาชีพที่ไม่ตกงานจบแล้วมีงานทำแน่นอน

“หนูอยากเรียนพยาบาลเพราะอย่างอื่นหนูไม่รู้ว่าจะจบไปแล้วหนูจะทำงานอะไร จะมึงานรองรับเรามั้ย พอเรียนพยาบาลจบมาแล้วเราก็สามารถมีเงินเดือน” (บทสัมภาษณ์คุณสุพร, 2566)

สะอาด สุขภาพดีทั้งกายและใจ พยาบาลเป็นตัวแทนของความสะอาด และการมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีภาวะผู้นำทางด้านสุขภาพเพื่อเป็นต้นแบบในการรักษาสุขภาพให้กับบุคคลที่อยู่รอบข้างทั้งการดูแลสุขภาพอนามัยส่วนตัว การเลือกรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ หมั่นออกกำลังกายและส่งเสริม ฟันฟูสุขภาพร่างกาย จิตใจให้เข้มแข็งอยู่เสมอ

คุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพ ในการดูแลผู้ป่วยเจ็บป่วยให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากพยาบาลจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพตามมาตรฐานโดยไม่เลือกปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาล

และการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540) เพื่อที่จะเป็นพยาบาลที่ได้มาตรฐานตามใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาล

2.2.4 ทูทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์สถาบันอุดมศึกษา เอกชน

เมื่อเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทูทางวัฒนธรรมของวิชาชีพพยาบาลที่พยาบาลทุกคนและนักศึกษาพยาบาลพึงมีคือ

ความเป็นวิชาชีพพยาบาล วัฒนธรรมความเป็นวิชาชีพพยาบาลที่พยาบาลทุกคนพึงมี คือ ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ การให้บริการแก่ผู้เจ็บป่วยด้วยหัวใจที่มีคุณธรรม จริยธรรม อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติซึ่งจะนำไปสู่ความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ การพยาบาลของตนเองและการพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วยด้วยกัน พยาบาลต้องมีความละเอียดอ่อนโยน และรอบคอบ ต่อการดูแล ช่างสังเกตต่อความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วย เพื่อให้การพยาบาลได้ทันทั่วถึงต่อภาวะความเจ็บป่วยและตรงกับความต้องการของผู้ป่วยและญาติ ทำให้พยาบาลต้องมีความอดทนต่อความเหนื่อยล้าในภาระหน้าที่ ความไม่ร่วมมือต่อการรักษา ความเข้าใจผิดระหว่างผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และมีความพยายามเพื่อให้การทำงานร่วมกับทีมสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี ในสถานการณ์ที่กดดัน ตึงเครียดและซับซ้อนในการทำงานดูแลภาวะทางอารมณ์ และภาวะผู้นำจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับพยาบาลที่ต้องฝึกฝนให้ติดตัวเพื่อให้ดูน่าเชื่อถือ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ป่วยและญาติ และการประสานงานกับทีมสหสาขาวิชาชีพราบรื่นไปได้ด้วยดี

การขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาล เป็นทุนที่สำคัญในสนามวัฒนธรรมของพยาบาล นักศึกษาพยาบาลทุกคนเมื่อเรียนจบการศึกษาจำเป็นต้องสอบขึ้นทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลก่อนที่จะออกไปทำงานรับใช้สังคม หากสอบไม่ผ่านครบตามเกณฑ์ที่สภาการพยาบาลได้ระบุไว้ จะไม่สามารถประกอบวิชาชีพพยาบาลหรือทำหัตถการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลกับผู้ป่วยได้

2.3 การใช้ทุน การปรับเปลี่ยนทุนและการสร้างทุนใหม่ในสนามวัฒนธรรม ของคณะพยาบาลศาสตร์

เมื่อเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความแตกต่างจากสนามความเป็นชาติพันธุ์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมที่อยู่รอบตัว รวมไปถึงความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม หลักการปฏิบัติตัวแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม ทุกคนต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรอบตัวภายนอกไปพร้อม ๆ กับการปรับตัวที่เป็นปัจจัยภายในตัวแต่ละบุคคลด้วยได้แก่

อารมณ์ ความรู้สึก มุมมองที่มีต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งหมายความว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องปรับใช้ทุนที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสภาวะวัฒนธรรมใหม่ และปรับเปลี่ยนทุนที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสภาวะวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์พยาบาล รวมถึงการสร้างทุนใหม่ที่ไม่เคยมีเพื่อใช้ในสภาวะวัฒนธรรมใหม่

2.3.1) การปรับใช้ทุนเดิมที่มีในสภาวะวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์

การนำทุนที่ติดตัวมาจากสภาวะชาติพันธุ์เดิมเพื่อปรับใช้ในสภาวะวัฒนธรรมใหม่ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเรียนรู้ว่าทุนใดสามารถใช้ได้ในสภาวะใหม่ที่มีความแตกต่างจากเดิม โดยการลงนำทุนต่าง ๆ ที่มีมาใช้

ทุนเศรษฐกิจเดิมที่มาปรับเป็นทุนทางการเงินในสภาวะวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์

ทุนเศรษฐกิจเดิมที่มีในสภาวะชาติพันธุ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับมาจากครอบครัวที่มีสิทธิในการครอบครองพื้นที่ทำกินในพื้นที่ที่ทางรัฐจัดสรรให้ตามขนาดเพื่อเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์เป็นรายได้ของครอบครัว หรือบางครอบครัวเปิดร้านขายของชำเป็นรายได้เสริมจากการเพาะปลูก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ที่เป็นค่าอาหาร ค่าเดินทาง หรือซื้อของใช้ส่วนตัวที่ได้จากพ่อ - แม่ส่งให้แต่ไม่มากนัก นักศึกษาพยาบาลต้องใช้ชีวิตแบบประหยัด เพื่อให้พ่อกับเงินที่พ่อ - แม่ส่งให้

ทุนทางสังคมเดิมที่มาปรับเป็นทุนทางสังคมในคณะพยาบาลศาสตร์

ทุนทางสังคมที่ได้มาจากเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การมีวัฒนธรรมร่วมและความเชื่อร่วมทางศาสนา ทำให้เครือข่ายความสัมพันธ์แน่นแฟ้น มีความเข้มแข็งในการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและกัน กลุ่มชาติพันธุ์ได้โอกาสทางการศึกษา หรือการมีช่องทางติดต่อรับทุนการศึกษา หรือการส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนผ่านคนรู้จักกับคนในครอบครัว สามารถฝากกันดูแลแทนกันได้เพราะมีความไว้วางใจกัน ทำให้การเข้ามาในสังคมเมืองไม่รู้สึกโดดเดี่ยวมาก และบทบาทที่เคยเป็นผู้นำในชุมชนทั้งการนำบวช หรือการเป็นผู้นำทางศาสนาของคนในครอบครัวเป็นพื้นฐานที่ดีในการสร้างภาวะผู้นำ

ความเป็นชาติพันธุ์ที่อยู่ห่างไกลแหล่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่จะได้รับโอกาสที่ไม่เท่าเทียมในการศึกษาเนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ นักศึกษากลุ่มนี้จะได้รับการอุปถัมภ์ค่าเล่าเรียนจากสถาบันการศึกษาในเครือของศาสนาคริสต์

นิยายโรมันคาทอลิก จนจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อเข้ามาศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจะได้รับการแนะนำ ส่งต่อข้อมูลจากบาทหลวง มาเซอร์ที่ดูแลหรือรุ่นพี่ของโรงเรียนถึงแหล่งทุนในการศึกษา เมื่อสอบติดนักศึกษาในกลุ่มนี้จะดำเนินการขอทุนการศึกษาตามขั้นตอนของกระบวนการ

ทุนสัญลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่มาสู่ทุนสัญลักษณ์ของความเป็น

พยาบาล

การได้รับสิทธิพลเมืองโดยการมีสัญชาติไทยหรือการได้รับการรับรองสถานะบุคคลทางกฎหมาย ทำให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีสิทธิทางการศึกษา มีช่องทางของโอกาสในการเข้าสู่สนามวัฒนธรรมวิชาชีพพยาบาลที่ตรงตามเกณฑ์คุณสมบัติของผู้สมัคร และทุนสัญลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์นี้ยังนำมาซึ่งทุนทางเศรษฐกิจให้สามารถกู้ยืมทุนการศึกษาจากกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐทั้ง กยศ.และกรอ. รวมถึงสิทธิสวัสดิการในการรักษาพยาบาล

ทุนสัญลักษณ์ที่ได้จากวัฒนธรรมการแต่งกายในสนามชาติพันธุ์ที่แต่งกายอย่างมีระเบียบแบบแผน เมื่อต้องมาแต่งกายตามวัฒนธรรมของวิชาชีพพยาบาลจึงไม่มีการติดขัด และอยู่ในความสุภาพ เรียบร้อย ไม่โป้ หรือสั้นตามพื้นฐานเดิมรวมถึงการได้มาจากการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สอนให้รักนวลสงวนตัว ไม่ถูกเนื้อต้องตัวเพศตรงข้ามหากยังไม่แต่งงานเพราะทำให้ผิดผี ซึ่งเป็นการดีต่อตัวนักศึกษาพยาบาลที่อยู่ห่างไกลจากการดูแลของพ่อ - แม่หรือผู้ปกครองที่จะไม่ทำผิดเรื่องเพศ

“พี่พบว่าเด็กชาติพันธุ์ทุกคนที่มาเรียน ไม่เคยเสียเรื่องผู้ชายเลย เท่าที่พี่เห็นไม่มีเลย แบบว่าไปกับผู้ชายเวลาสอบแล้วไม่กลับมาสอบ แบบนี้ไม่มี” (บทสัมภาษณ์คุณแสงเดือน, 2566)

ทุนวัฒนธรรมเดิมที่มาปรับเป็นทุนวัฒนธรรมในสนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์

การถูกรบมเลี้ยงดูจากสภาพครอบครัวที่มีพื้นฐานอบอุ่น ดูแลซึ่งกันและกันด้วยความรัก และการมีระเบียบวินัยจากการเรียนในโรงเรียนประจำ เมื่อเข้าสู่สนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์ นักศึกษาชาติพันธุ์จะไม่ได้รู้สึกขัดแย้งในตัวเองเมื่อต้องอยู่ในกฎ ระเบียบ วินัย การย้ายเข้ามาอยู่ในหอพักคณะพยาบาลศาสตร์ และต้องปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ วินัยของหอพัก มีแบบแผนการปฏิบัติตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามตารางงานที่ได้รับมอบหมาย การปฏิบัติตัวตามตารางเวลาในหอพักของโรงเรียนที่กำหนดให้

สามารถนำมาใช้เมื่อเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ เพราะในการเรียนการสอนมีความเคร่งครัดในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

วัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์จะมีระเบียบแบบแผนของตนเอง ถึงแม้ยุคสมัยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแต่การแต่งกายของนักศึกษาในชุมชนยังเน้นที่เรียบง่ายใส่เสื้อแบบมีแขน กางเกงและกระโปรงไม่สั้นเหนือเข่า เป็นสิ่งที่ยากต่อการปรับใช้ทุนชนิดนี้ในสนามวัฒนธรรมของพยาบาลในระเบียบการแต่งกายทั้งในชุดนักศึกษาและชุดพยาบาลเพื่อภาพลักษณ์ของการเป็นวิชาชีพที่สุภาพ เรียบร้อย สะอาด น่าเชื่อถือ

“ตอนที่มาเรียนแล้วต้องมาเจอกฎระเบียบข้อบังคับ การปฏิบัติในวิทยาลัย หนูก็ไม่ได้รู้สึกกดดันเรื่องกฎระเบียบ ข้อบังคับอะไร เพราะว่าอยู่โรงเรียนประจำมาตั้งแต่เด็กก็รู้สึกชินค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณมารี, 2566)

การอบรมเลี้ยงดู และขัดเกลาในชุมชนจากพ่อแม่ให้ช่วยเหลือและดูแลซึ่งกันและกัน ทำให้นักศึกษากลุ่มนี้มีจิตใจที่เมตตา เอื้ออาทร ตามหลักการคำสอนในพระคัมภีร์ของศาสนาเรื่องความรักผู้อื่นที่นักศึกษายึดถือ เวลาให้การพยาบาลกับผู้ป่วยในรายวิขาปฏิบัติ นักศึกษาจะมีใจในการบริการด้วยความเอื้ออาทร ไม่ใช่เป็นเพียงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพียงอย่างเดียว แต่มีใจปรารถนาอย่างเห็นเขาได้รับการช่วยเหลือ และหายจากอาการเจ็บป่วย เห็นอกเห็นใจต่อความทุกข์ที่ญาติเผชิญ ทำให้เขามีความละเอียดอ่อนและใส่ใจต่อความรู้สึกของผู้ป่วยและญาติได้ดี เป็นผู้ฟังที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นและการตัดสินใจในการรับการรักษาของผู้ป่วยและญาติ หรือการรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนที่ทำงานกลุ่มร่วมกันเพื่อให้การทำงานกลุ่มดำเนินการไปด้วยดี

ความอดทน พยายาม มุ่งมั่น ที่มีอยู่ในสนามเดิมเมื่อมาสู่สนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ทำให้มีความพยายามในการเรียนแม้เจออุปสรรคด้านการใช้ภาษาและความเข้าใจภาษาก็มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ ไม่ท้อถอย หรือทิ้งการเรียนกลางคันทั้งการเรียนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่เรียนไปพร้อม ๆ กัน เป็นการเรียนการสอนที่ค่อนข้างหนัก และเครียด ภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากแต่ละรายวิชามีมากทำให้นักศึกษาเหนื่อยล้า อาจเกิดความท้อได้ แต่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก็อดทนสูง ไม่ถอดใจ

2.3.2) การปรับเปลี่ยนทุนที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสนามวัฒนธรรมของของคณะพยาบาลศาสตร์

การปรับเปลี่ยนทุนที่มีอยู่เดิมในสนามความเป็นชาติพันธุ์เพื่อให้เหมาะสมกับสนามวัฒนธรรมภายในคณะพยาบาลศาสตร์ และเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษา

พยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในการปรับตัวให้เหมาะกับการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ จนเรียนจบการศึกษาตลอดหลักสูตร นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีทุนเดิมมากมายที่ติดตัวมาจากสนามเดิมและทุนเดิมที่มีการปรับเปลี่ยนเป็นทุนใหม่ให้เหมาะสมกับสนามวัฒนธรรมของวิชาชีพพยาบาลมีดังนี้

การปรับทุนทางสังคมให้เป็นทุนเศรษฐกิจ

จากเครือข่ายความสัมพันธ์การรู้จักมาเซอร์ ซีสเตอร์ หรือคุณพ่อ ที่ดูแลโบสถ์ / วัดในหมู่บ้านจากช่องทางต่าง ๆ ที่นำไปได้รับโอกาสทางการศึกษา และการมีเพื่อน หรือญาติทำงานในโรงพยาบาลหรือเคยเป็นศิษย์เก่าของคณะพยาบาลศาสตร์ในการหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนค่าธรรมเนียมการศึกษา หรือทุนค่าใช้จ่ายส่วนตัวในสนามใหม่ได้ บางรายมีเครือข่ายความสัมพันธ์แนะนำการเข้าใช้ดูแลผู้ป่วยในช่วงว่างจากเวลาเรียน

ทุนสัญลักษณ์ความเป็นชนชาติพันธุ์และการเป็นคาทอลิกนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมและทุนวัฒนธรรม ในระหว่างที่ศึกษาการเป็นเด็กคาทอลิกหรือการเป็นเด็กชาติพันธุ์ที่ได้รับทุนของทางสถาบันการศึกษา เมื่อมีกิจกรรมการพัฒนานักศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษากลุ่มนี้จะถูกเรียกให้ช่วยจัดเตรียมงานในด้านต่าง ๆ ทำให้ได้ฝึกทักษะการประสานงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้จักการจัดลำดับความสำคัญของการทำงาน และฝึกทักษะความเป็นภาวะผู้นำเป็นการเสริมสร้างการมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นวิชาชีพพยาบาล ส่วนนักศึกษาที่ยังขาดความมั่นใจในการทำงานกับผู้อื่น ไม่รู้ลำดับขั้นตอนก่อนหลังในการทำงาน เมื่อถูกมอบหมายให้ทำบ่อยครั้ง และหมั่นเวียนตารางกันทำหน้าที่ ทำให้รู้สึกคุ้นชิน และมีการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติมากขึ้น การฝึกปฏิบัติงานกับพี่พยาบาลบน ward เป็นการฝึกทักษะการพยาบาลให้มีความมั่นใจ กล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กล้าที่จะทำหัตถการให้ผู้ป่วยภายใต้การกำกับดูแลจากอาจารย์นิเทศ ได้พัฒนาทักษะภาษาชนเผ่าที่พูดไม่ชัด ไม่กล้าพูด ได้พูดมากขึ้นผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน การนำเสนองานผู้ป่วยกรณีศึกษา ไม่กลัวว่าจะพูดไม่ชัด

“รู้สึกกว่าตัวเองเป็นคนที่มีมั่นใจมากขึ้น ดูความเข้มแข็งมากขึ้นค่ะ แล้วก็มีความเป็นผู้นำ รู้จักการวางตัว ไม่ค่อยขี้อาย กล้าที่จะเรียนรู้ กล้าที่จะพูด สิ่งที่จะช่วยให้ปรับเปลี่ยนก็มีจากอาจารย์ และเพื่อน แล้วก็รุ่นพี่ด้วยค่ะ เราเห็นแบบอย่างเราก็อยากพัฒนาตัวเอง” (บทสัมภาษณ์คุณชลธาร, 2566)

วัฒนธรรมที่ผู้ขายเป็นใหญ่ทำให้ผู้หญิงต้องสูญเสียโอกาสในการเรียนเพราะต้องแต่งงานเร็ว การได้เข้ามาเรียนพยาบาลเป็นการเปิดโอกาสให้ตัวเองได้เรียนสูง ๆ ทำ

ให้รู้สึกว่ามีสิทธิ์เลือก ไม่รู้สึกด้อยกว่าผู้ชายในเผ่า และเป็นแบบอย่างในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับน้อง ๆ ที่อยู่ในชุมชน การเรียนพยาบาลเป็นอาชีพที่มั่นคง มีรายได้สามารถดูแลพ่อแม่และคนในครอบครัวได้ สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในครอบครัวและคนในชุมชนโดยการนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปแนะนำคนที่บ้าน และคนที่ชุมชนในการดูแล รักษาสุขภาพให้ห่างไกลจากการเจ็บป่วย

2.3.3) การสร้างทุนใหม่ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์

การสร้างทุนวัฒนธรรมใหม่

ความมีจริยธรรมทางการพยาบาล การมีคุณธรรม จริยธรรมทางวิชาชีพ เป็นการปฏิบัติการพยาบาลด้วยความซื่อสัตย์ และมีจรรยาบรรณ ให้ความเคารพสิทธิผู้อื่น ไม่เปิดเผยความลับผู้ป่วย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย หรือไม่กระทำการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลเสียหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วยหรือก่อให้เกิดความเสี่ยงในการทำงานของตนเอง และทีมสหสาขาวิชาชีพ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นในนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์คือการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้เกียรติผู้อื่น และมีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เพราะในความเป็นชาติพันธุ์ที่ถูกปฏิบัติในสังคมในสถานะที่ด้อย ทำให้มีแรงบันดาลใจในการที่จะดูแลช่วยเหลือผู้อื่นอย่างดี ให้เกียรติและเคารพผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่

“เด็กพวกนี้จะได้รับการอบรม ชัดเกล้าในโรงเรียนประจำ ให้เป็นคนดี เคารพศักดิ์ศรีผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างดี” (บทสัมภาษณ์คุณวรรณิ, 2566)

ทักษะความรู้ทางวิชาชีพการพยาบาล

การมีทักษะความรู้ทางด้านวิชาชีพการพยาบาลจะช่วยให้การตัดสินใจและการแก้ปัญหาได้อย่างมีวิจารณญาณและรวดเร็ว สามารถจัดลำดับความสำคัญในการทำงานได้อย่างดี รู้ว่าอะไรควรทำเป็นลำดับแรก ความรู้ทางวิชาชีพพยาบาลจะทำให้นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติที่ดีในการให้การพยาบาลโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางและคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นหลักเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพยาบาล เพราะเจตคติที่ดีจะนำมาซึ่งมุมมองความคิดที่ดี และเป็นด้านบวกในการดูแลผู้ป่วยโดยไม่ขึ้นกับสถานการณ์ตรงหน้าจะเป็นอย่างไร การมีเจตคติที่ดีจะทำให้สถานการณ์ที่แย่กลับมามีขึ้นได้ ในส่วนของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ยังต้องพัฒนาให้มีความรู้ทางวิชาชีพการพยาบาล

การสร้างทุนสัญลักษณ์ใหม่

ในสนามวิชาชีพพยาบาลใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลเป็นเรื่องที่สำคัญ หากไม่มีหรือไม่ได้รับการรับรองพยาบาลผู้นั้นจะไม่สามารถประกอบ

วิชาชีพพยาบาลได้ และไม่นับว่าเป็นพยาบาล การเรียนจบตลอดหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตตามเกณฑ์ของสถาบันการศึกษาแล้ว ผู้สำเร็จการศึกษาทุกคนต้องผ่านการขึ้นทะเบียนกับทางสภาการพยาบาลเพื่อสอบวัดความรู้ทางด้านพยาบาลให้ผ่านครบทั้ง 8 ได้แก่ 1) การผดุงครรภ์ 2) การพยาบาลมารดาและทารก 3) การพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 4) การพยาบาลผู้ใหญ่ 5) การพยาบาลผู้สูงอายุ 6) การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์ 7) การพยาบาลอนามัยชุมชนและการรักษาพยาบาลขั้นต้น และ 8) กฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ จรรยาบรรณวิชาชีพ จึงจะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาล และต้องทำการอบรมเก็บหน่วยคะแนนให้ครบตามที่สภาการพยาบาลกำหนดเพื่อต่ออายุใบอนุญาตฯ ทุก ๆ 5 ปี

การทุนทางสังคมใหม่

เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงวิชาชีพกับทีมสหสาขาวิชาชีพที่ร่วมดูแลผู้ป่วย นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องสร้างทุนทางสังคมกับพี่พยาบาลที่รับผิดชอบผู้ป่วยที่ตนได้รับมอบหมายให้ดูแล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและแนวทางในการดูแลรักษาที่ถูกต้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแพทย์เจ้าของไข้และทีมสหสาขาวิชาชีพอื่นที่ร่วมดูแล เพื่อจะได้ทราบข้อมูลแนวทางการปฏิบัติและการรักษาของผู้ป่วยอย่างครอบคลุม เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและให้การพยาบาลกับผู้ป่วย

3. การปรับเปลี่ยนฮาบิทัส: จากความเป็นชาติพันธุ์สู่ความเป็นพยาบาล แรงบันดาลใจในการปรับเปลี่ยน

นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ มาเรียนด้วยความตั้งใจที่จะกลับไปดูแลพ่อแม่ คนในครอบครัว และคนในชุมชนของตนเอง จากมุมมองต่อการเป็นวิชาชีพพยาบาลจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งดี และไม่ดีทำให้มีแรงบันดาลใจที่จะทำให้ตัวเองเป็นพยาบาลที่ดี พุดเพราะไม่ตะคอกผู้ป่วย หรือแสดงอาการหงุดหงิดใส่ผู้ป่วย เอาใจใส่ดูแลผู้ป่วยแบบให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม บางคนเป็นพยาบาลคนแรกในหมู่บ้าน เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน

การมาเรียนพยาบาลมีทุนการศึกษาในการสนับสนุนการเรียนทำให้มั่นใจว่าสามารถเรียนจนจบตลอดหลักสูตรได้ เมื่อเรียนจบแล้วมีงานทำแน่นอน ไม่ตกงาน เป็นความรู้สึกโชคดีที่ได้มาเรียนเพราะสามารถดูแลครอบครัวและส่งเสียให้น้องเรียนหนังสือต่อได้ ทำให้น้อง ๆ ในชุมชนดูเป็นตัวอย่างว่าเราสามารถทำได้ สามารถเรียนสูง ๆ ได้ ถ้ามีความอดทน ตั้งใจทำก็จะสำเร็จ

“น่าจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตัวเองแล้วก็ประโยชน์ให้กับน้อง ๆ ที่บ้านค่ะ ช่วยปลุกใจน้องมา ว่าถึงแม้อยู่บนดอย เป็นเด็กชนเผ่า เราก็สามารถทำได้เหมือนคนอื่นค่ะ ไม่ต้องแบบด้อยค่าตัวเอง ให้มั่นใจในตัวเองไว้ค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณแก้วตา, 2566)

“มองว่าตัวเองก็เป็นเด็กคนหนึ่งที่มีความฝัน คล้าย ๆ กับเพื่อนที่เป็นคนในเมืองอีสานบ้าง กรุงเทพบ้างค่ะ แล้วก็ที่เรามาเรียนพยาบาลก็เพราะว่าเราอยากเป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่เหมือนกันค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณสาวินี, 2566)

ได้เห็นต้นแบบการเป็นผู้นำจากรุ่นพี่ตอนทำกิจกรรม สามารถทำกิจกรรมพร้อมกับการเรียนควบคู่ไปด้วยกันได้ เลยมีความมุ่งมั่นที่จะออกจาก safe zone ของตัวเอง ทำให้ได้อย่างรุ่นพี่ พอตัดสินใจทำพี่ ๆ เพื่อนก็ช่วยกัน ร่วมมือกันให้ทุกอย่างออกมาดี พยายามทำให้ตัวเองมีผลงาน และมีตัวตนขึ้นมาจากการร่วมทำงานในทุกบทบาท ทั้งที่ได้รับมอบหมาย หรืออาสาสมัครตัวเองเข้าไปทำ เพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้หลากหลายมากขึ้น

ปัญหาที่ต้องเผชิญในระหว่างปรับเปลี่ยนสนามวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์กับเพื่อนที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ ไม่รู้จะแสดงออกยังไง ไม่สนิทใจ รู้สึกถึงความแตกต่างจากเขา บางครั้งได้รับการปฏิบัติที่ไม่ดีจากเพื่อน ถูกแบ่งแยกเหมือนเป็นส่วนเกินทิ้งให้อยู่คนเดียวจากเพื่อนใน mate เพราะรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน ความชอบไม่เหมือนกัน บางครั้งเพื่อนก็พูดไม่ดีทำให้อยู่ด้วยแล้วไม่สบายใจ ไม่ใช่ของเรา เหมือนเป็นคนแปลกหน้า บางครั้งจะโดนดูถูก ดูแคลน ถูกมองว่าจน ทำให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว แต่ก็พยายามไม่คิดที่จะไม่คิดอะไร เพราะพอเรียน และขึ้นฝึกปฏิบัติต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างเวียนไปตามกลุ่มฝึกปฏิบัติของตัวเอง การถูกล้อเลียนเรื่องสำเนียงภาษาที่สื่อสารไม่ชัด ทำให้รู้สึกไม่พึงพอใจ บางครั้งล้อเลียนอย่างสนุกสนานจนเกินขอบเขตการให้เกียรติ และเคารพกัน ทำให้เกิดความอึดอัดใจที่ต้องบอกเพื่อนว่ารู้สึกไม่พึงพอใจ

กฎ ระเบียบ ข้อบังคับบางอย่างที่มากเกินไปทำให้รู้สึกอึดอัด เช่นการขอมดมสีน้าตาล เข้มเกือบจะคล้ายสีธรรมชาติก็ไม่ได้ต้องขอมกลับเป็นสีดำเลย หรือการใส่รองเท้าผ้าใบสีขาวที่มีแถบสีก็ไม่ได้ต้องขาวล้วน ต้องยอมทำตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่มี เพราะจะถูกว่าไม่ทำตามกฎ และจะถูกทำโทษ

การเรียนในภาคปฏิบัติที่ค่อนข้างกดดัน และเครียดมาก ขึ้น ward กับอาจารย์บางท่านก็ไม่ค่อยสนใจเด็กชาติพันธุ์ เพราะเรียนไม่เก่ง ไม่ค่อยกล้าพูด เลยทำให้ดูเหมือนเด็กไม่ค่อยสนใจและไม่รู้เรื่องเวลาประชุมกลุ่มปรึกษา เลยรู้สึกกดดันจากเพื่อน เพราะเพื่อนส่วนใหญ่จะคิด

เร็ว ตัดสินใจเร็วในการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน ในขณะที่นักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์จะทำอะไรช้า ค่อย ๆ ทำ บางครั้งทำหัตถการค่อนข้างช้าและใช้เวลานาน ก็จะถูกเร่ง ทำให้รู้สึกกดดัน บางครั้งตารางฝึกปฏิบัติงานยาวต่อเนื่อง ไม่ได้มีเวลาหยุดพักให้กลับบ้าน จนเกิด ความท้อแท้ หหมดไฟ

เงื่อนไขในการปรับเปลี่ยนตนเอง

ความตั้งใจที่อยากจะปรับเปลี่ยนตัวเองให้เป็นพยาบาลที่ดี ที่เก่งเหมือนรุ่นพี่ อยากเป็นคนทำงานเร็ว มีความละเอียด รอบคอบ และเรียบร้อย สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ จึงพยายามฝึกซ้อมในห้องปฏิบัติการทดลองกับเพื่อนและอาจารย์เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติจริงในโรงพยาบาล พยายามอ่านบททวนเนื้อหาความรู้ที่อาจารย์สอน และให้ไปหาเพิ่มเติม และเอาคำตอบไปตอบให้อาจารย์ฟังว่าต้องแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนไหน ทำให้มั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น และลดความรู้สึกกดดันว่าถูกอาจารย์จับจ้อง

เวลามีปัญหา หรือเครียดจากการเรียน หรือการปรับตัวกับเพื่อน ก็จะมีเพื่อนที่คอยรับฟังปัญหาของตัวเองที่เกิดขึ้นและคอยอยู่เป็นเพื่อน บางครั้งเพื่อนก็ไม่ได้แนะนำอะไร เพราะรู้ว่าสุดท้ายแล้วเราก็แก้ปัญหาได้ด้วยตัวเองแค่อยู่เป็นเพื่อนนั่งฟังก็ทำให้รู้สึกไม่โดดเดี่ยว พี่รหัสเป็นตัวช่วยในการปรับ จะคอยมาถามเสมอว่าเป็นอย่างไร ติดปัญหาตรงไหนควรแก้แบบนี้ คอยหาหนังสือให้ หาตัวอย่างการเขียน nursing care plan การทำ mind map ผู้ป่วยกรณีศึกษา และที่สำคัญเวลาที่ pre – post conference ผู้ป่วยกรณีศึกษาของแต่ละคน มันเป็นบังคับให้ทุกคนต้องพูด ต้อง present ถึงพูดผิด พูดไม่ชัดก็ต้องพูด พอทำเข้าบ่อย ๆ ก็ชินและมีความมั่นใจ กล้าที่จะพูดมากขึ้น

สิ่งสำคัญที่ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้สามารถอยู่ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้ได้จนจบการศึกษาคือข้อผูกมัดที่ทำให้ลาออกไม่ได้ นักศึกษาพยาบาลทุกคนเมื่อเข้ามาเรียนต้องเซ็นสัญญาในการเรียนให้จบการศึกษาตามระยะเวลา 4 ปี หากใครเรียนไม่จบ หรือลาออก ต้องชดใช้เงินตามสัญญาที่ตกลงไว้ หากเรียนไปแล้วรู้สึกไม่ชอบ กดดันไปต่อไม่ไหว แต่เมื่อกลับมาดูสัญญาและจำนวนเงินที่ต้องชดใช้ ทำให้ต้องมาปรับตัวเองใหม่เพื่อไปต่อให้ได้จนจบการศึกษา

การปรับเปลี่ยนสภาวะจิตของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์หลังจากเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์หลังมาเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งความคิด ความรู้สึก และมุมมองที่มีต่อคนอื่นและตนเองเปลี่ยนไป เช่น ไม่ได้ตอบกับการถูกนิทาจากคนอื่น ทำให้เป็นคนที่ยิ่งขึ้น อารมณ์มั่นคง มั่นใจในตนเอง กล้าที่

จะพูด และแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตัวเอง อยากที่จะช่วยเหลือคนที่ขาดโอกาสให้ได้รับโอกาสเหมือนกับตัวเอง ซึ่งสิ่งดังกล่าวเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของแต่ละบุคคล เช่น การนำความรู้เกี่ยวกับสุขภาพไปใช้แนะนำคนในชุมชนได้ เวลากลับบ้านก็ไปช่วยงานอสม.ในหมู่บ้านวัดความดันโลหิต ตรวจเยี่ยมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสเป็นการปรับเปลี่ยนทั้งภายในและภายนอกของตัวบุคคลควบคู่กัน ตามรายละเอียดดังนี้

การปรับเปลี่ยนฮาบิทัสระดับปัจเจกบุคคล

เป็นแนวโน้มที่จะบ่งบอกฮาบิทัสเฉพาะของแต่ละบุคคลที่จะแสดงออกหรือตอบสนองต่อสิ่งที่เข้ามากระตุ้น เมื่อสนามมีการเปลี่ยนแปลงฮาบิทัสระดับปัจเจกบุคคลที่ถูกสะสมมาตั้งแต่วัยเด็กได้มีการเปลี่ยนแปลง และปรับเปลี่ยนตลอดเวลาเพื่อให้บุคคลนั้นสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ไม่อึดอัด

เอกลักษณ์ในการกำหนดชื่อจากสนามชาติพันธุ์ การให้คุณค่าและความหมายเกี่ยวกับชื่อมีความแตกต่างกัน ในสนามชาติพันธุ์ให้คุณค่าและความหมายเพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นขณะเกิด ว่าเกิดที่ไหน มีใครทำอะไร หรือชื่อของนักบุญทางศาสนา เพื่อนำคุณธรรมความดีของนักบุญท่านนั้นมาเป็นต้นแบบในการปฏิบัติ แต่ในสนามวัฒนธรรมของพยาบาลเป็นเพียงการระบุชื่อของบุคคลเท่านั้น

ลักษณะนิสัยและความประพฤติที่ถูกหล่อหลอมในสนามชาติพันธุ์ การอบรมเลี้ยงดูในสนามชาติพันธุ์ให้อยู่กับธรรมชาติ ทำให้การรับรู้ความรู้สึกต่อคนรอบข้างดี เห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบ อดทนต่อปัญหาอุปสรรค ให้มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน วานอนสอนง่าย มีความเรียบร้อย และสุขภาพ เมื่อมาเป็นพยาบาลพฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลดีที่ได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องตามกฎ กติกา ข้อบังคับในสนามของพยาบาล เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ต้องทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่นได้ โดยมีลักษณะนิสัยที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพพยาบาลดังนี้

1) การมีจิตใจเมตตาและเอื้ออาทร พยาบาลควรปฏิบัติกรพยาบาลด้วยความเมตตา กรุณา มีความปรารถนาดีอยากช่วยเหลือผู้ป่วยให้พ้นจากความเจ็บไข้ได้ป่วย มีความเข้าใจต่อความทุกข์ยากลำบากของผู้ป่วยและญาติ โดยการดูแลเอาใจใส่เสมือนญาติของตนเอง มีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม สิ่งนี้จะเห็นได้ชัดในตัวนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์เนื่องจากเป็นทุนวัฒนธรรมที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาจากชุมชนที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบกับความเชื่อทางศาสนา คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่ขัดเกล่าให้มีความเมตตา เห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือผู้อื่น ประกอบ

กับความเป็นชาติพันธุ์ทำให้มีความเข้าใจถึงความแตกต่างของสังคมพหุวัฒนธรรม เมื่อต้องให้การดูแลหรือปฏิบัติกาพยาบาลต่อผู้ป่วยจึงมีจิตใจอ่อนโยน เมตตากับคนไข้หรือคนที่มีความทุกข์ยากลำบาก

“เด็กอยู่กับธรรมชาติ และศาสนา เพราะเด็กพวกนี้ส่วนใหญ่ได้มาเรียนเพราะว่าเป็นคาทอลิก มันก็จะปลูกฝัง เค้าก็จะเห็นอกเห็นใจคนอื่นมากกว่าปกติ” (บทสัมภาษณ์คุณแสงเดือน, 2566)

2) **ความมุ่งมั่น อุตุน** เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพยาบาลเพราะการดูแลผู้อื่นที่ไม่รู้จัก ไม่ใช่ญาติที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และมีความเจ็บป่วยที่มีความต้องการในการดูแลมากกว่าปกติ ต้องมีความอดทนต่อความต้องการเรียกร้องการดูแล ความต้องการที่ฟังทางใจจากพยาบาลทั้งตัวผู้ป่วยและญาติ พยาบาลเป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่สุด เพราะใช้เวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อเนื่องอย่างน้อย 8 ชั่วโมงต่อวัน และปริมาณผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแลมีมากตามขนาดของโรงพยาบาล ซึ่งหมายความว่าพยาบาล 1 คน ไม่ได้ดูแลเพียงผู้ป่วยแค่ 1 ราย แต่ต้องดูแลมากกว่า 10 รายขึ้นไปต่อวัน ภาระงานที่รับผิดชอบหลายอย่าง มีการประสานร่วมกันกับสหสาขาวิชาชีพอาจมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ต้องอาศัยความอดทนต่อกันและกันทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดผลดีสูงสุดต่อการดูแลผู้ป่วย

“เรามีความพยายาม ความอดทน แล้วก็ความตั้งใจค่ะ มันก็ทำให้เรารู้สึกอยากทำให้สำเร็จ” (บทสัมภาษณ์คุณสุพร, 2566)

3) **ความเป็นคนช่างสังเกต** พยาบาลต้องมีคุณสมบัติในการสังเกตสีหน้าท่าทาง อารมณ์ ความรู้สึก และการแสดงออกของผู้ป่วยและญาติเพื่อที่จะประเมินความต้องการที่จำเป็นและสิ่งที่เป็นปัญหาของผู้ป่วย เพื่อการวางแผนการพยาบาลให้ตรงกับความต้องการของผู้ป่วยแต่ละรายได้อย่างครบถ้วนและตรงประเด็น การสังเกตจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เช่น การทำหัตถการในชนิดเดียวกันแต่แพทย์แต่ละคนมีวิธีการไม่เหมือนกัน ขึ้นกับเทคนิคแต่ละคน แต่ละสถาบัน หากรู้จักสังเกตจะทำให้การเข้าทำหัตถการร่วมกันราบรื่น ไม่สะดุดหรือเกิดความขัดแย้ง การสังเกตจะทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งดี สิ่งใดควรทำ สิ่งใดทำแล้วเกิดผลเสียมากกว่า ควรเปลี่ยนวิธี ไม่ควรทำซ้ำ สำหรับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ มีให้เห็นสำหรับบางคน ที่ช่างสังเกตและหูตาว่องไว มีความพยายามในการเอาใจใส่ดูแลผู้ป่วยดี

“เด็กที่ช่างสังเกตเขาจะรู้เลยว่าคนไข้ต้องการอะไรโดยที่เราไม่ต้องพูด หรือบอก” (บทสัมภาษณ์คุณเกสร, 2566)

4) **การเป็นผู้ฟังที่ดี** พยาบาลควรมีคุณสมบัติในการเป็นผู้ฟังที่ดี โดยการรับฟังความคิดเห็น ความรู้สึกของผู้ป่วยในการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนเพื่อประโยชน์ในการประเมินปัญหาทางสุขภาพ และการวางแผนการพยาบาลที่เหมาะสม การเป็นผู้ฟังที่ดีจะเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ป่วย ให้ผู้ป่วยได้ระบายสิ่งที่อยู่ในใจ และบอกสิ่งที่ปัญหาของผู้ป่วย เป็นการสร้างความไว้วางใจให้ผู้ป่วยอย่างหนึ่งว่าพยาบาลจะไม่ตัดสินในสิ่งที่เขาเป็น จากการที่ฟังอย่างตั้งใจโดยไม่พูดแทรก ขัดจังหวะ หรือมีท่าทีแสดงความเบื่อหน่าย ไม่สนใจ โดยเฉพาะกับผู้ป่วยที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพจิตและจิตเวช นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของคนอื่น เป็นผู้ฟังที่ดี ไม่ตัดสิน หรือพูดแทรก ตั้งใจฟังอย่างดี ไม่มีท่าทีรีบร้อน ทำให้เขาเข้าใจความรู้สึกของผู้ป่วยได้ดี

“พี่สังเกตว่าเขาค่อนข้างฟังคนไข้มากกว่า ซึมซับความรู้สึกของคนไข้ได้ดีกว่า” (บทสัมภาษณ์คุณมิ่งขวัญ, 2566)

ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ที่ถูกปรับเปลี่ยนใหม่ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ได้แก่

1) **รสนิยมการเลือกอุปโภค บริโภคสินค้า**

ความนิยมชื่นชอบเกี่ยวกับสินค้าอุปโภค บริโภค ไม่ตามสมัยนิยม แม้กระทั่งเครื่องสำอางก็ไม่ใช้ ส่วนใหญ่จะใช้ของตามท้องตลาดที่ขายทั่วไปจะเน้นที่ราคาถูกไว้ก่อน และเมื่อใช้แล้วไม่มีอาการแพ้ผื่นคัน

“เมื่อก่อนหนูไม่แต่งหน้าเลย ตอนเรียนก็ไม่แต่งหน้ามีแค่ทาพวกครีม และทาโลชั่นหลังอาบน้ำ แต่จะต่างตรงที่ยี่ห้อที่ต้องเลือกใช้ค่ะ เพราะว่าตอนนั้นใช้พวกวาสลีน” (บทสัมภาษณ์คุณชมดาว, 2566)

เมื่อเข้ามาเรียนการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สะดวก และเข้าถึงง่ายขึ้นมีโอกาสในการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์ได้หลายหลายตามราคาและสรรพคุณที่ต้องการเช่น ผลิตภัณฑ์กำจัดสิว ลดหน้ามัน

2) **ความคิดและการตัดสินใจ**

แบบแผนการดำเนินชีวิตในสนามความเป็นชาติพันธุ์มีลักษณะแบบแผนเดิม ๆ ไม่ค่อยได้ใช้ทักษะการคิดตัดสินใจ หรือการแก้ไขปัญหาแบบเร่งด่วน นอกจากมีเหตุการณ์ภัยธรรมชาติที่คุ้นเคยหรือการเจ็บป่วยกระทันหันที่ไม่ค่อยได้เกิดขึ้น นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นคนเฉย ๆ ไม่เร่งรีบ เวลาทำอะไรจะค่อย ๆ ทำตามรูปแบบกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การเข้าถึง

ข้อมูลข่าวสารที่ล่าช้ากว่าคนอื่น ทำอะไรช้ากว่าคนอื่น แต่ในสนามวิชาชีพพยาบาลมีแบบแผนที่เร่งด่วน มีการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อความเจ็บป่วยและชีวิตของผู้อื่น ในสถานการณ์ที่เร่งรีบ ต้องอาศัยการตัดสินใจที่ฉับพลัน เช่น กรณีผู้ป่วยวิกฤต ชุกเฉิน หรือการทำหัตถการให้ได้ตามเวลาการรักษาของแพทย์ ทำให้ต้องคิดเร็ว ตัดสินใจภายใต้ความรู้ตามมาตรฐาน จริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพ หากคิดช้า ทำอะไรช้าจะทำให้การรักษามีความล่าช้าด้วย

“บุคลิกของหนูเป็นคนเนิบ ๆ นิดหนึ่ง ทำอะไรช้า ๆ เพราะอยากทำอะไรให้รอบคอบ เราไม่ได้รับเงินเดือนหลัง ซึ่งต่างจากเพื่อนที่บุคลิกเขาดูเร็ว ๆ คิดเร็ว ทำเร็ว” (บทสัมภาษณ์คุณนุปผา, 2566)

ความเชื่อและศาสนาในสนามเดิม ได้ถูกหลอมรวมกับความเชื่อตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพที่แบบแผนในการรักษาสุขภาพเปลี่ยนแปลงไปตามหลักการความเป็นเหตุและผลมากขึ้น

การให้ความสำคัญกับกิจกรรมและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากเดิม แต่ยังคงยึดถือตามพื้นฐานเดิมเมื่อปิดเทอมหรือวันหยุดจะกลับบ้านไปดูแลและช่วยเหลือพ่อแม่ คนในครอบครัว เมื่อมาเรียนและมาเป็นพยาบาลต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นตัวช่วยในการโทรเยี่ยมเยียนกันอย่างสม่ำเสมอ และส่งเงินให้ทางบ้าน เมื่อเจ็บป่วยต้องมีคนดูแล การเลิกจ้างคนมาดูแลพ่อแม่ ในยามเจ็บป่วย และถามไถ่อาการผ่านทางวิดีโอคอล

การมีส่วนร่วมและใส่ใจต่อปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน เมื่อก่อนไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์เพราะจะออกจากชุมชนตั้งแต่เด็กมาเรียนในโรงเรียนประจำ ความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์จะมีความเหนียวแน่น เป็นปึกแผ่นต่อกันค่อนข้างสูง การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นค่อนข้างน้อย ความสัมพันธ์ในสนามชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นแบบเครือข่ายที่อาศัยอยู่ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มของตนเอง มีการแบ่งปันผลผลิต ดูแลช่วยเหลือกันและกันในการลงแขกเก็บเกี่ยวผลผลิต คนในชุมชนจะดูแลช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยกัน เชื้อเพื่อเกื้อกูลกันในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกัน ในขณะที่ความสัมพันธ์ในคณะพยาบาลศาสตร์มีการทำงานร่วมกับผู้อื่น การติดต่อประสานงานกันระหว่างทีม เพราะการทำงานในวิชาชีพต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับทีมสหสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องทุกด้านกับผู้ป่วย ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์จึงไม่ใช่แค่เฉพาะกับกลุ่มของตนเองเท่านั้น จะเป็นความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียนโดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติจะหมุนเวียนไปกับอาจารย์ที่

เชี่ยวชาญในแต่ละทักษะที่จำเป็นกับการปฏิบัติการพยาบาลในแต่ละรายวิชา มีการมอบหมายงานให้ทำร่วมกันเพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม และทักษะการเป็นผู้นำ การติดต่อประสานงานกับอาจารย์และเพื่อน นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จะรู้สึกไม่คุ้นชินในช่วงแรก เพราะโดยปกติจะพูดน้อย ไม่ค่อยมีเพื่อนเยอะ แต่การทำงานเป็นกลุ่มย่อย มีการสลับปรับเปลี่ยนกลุ่มตามรายวิชาทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหลายคน หลายแบบ และจะถูกกระตุ้นให้ต้องแสดงความคิดเห็นและสื่อสาร ร่วมมือกันระหว่างทีมเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง

“มีการทำงานเป็นกลุ่ม แบ่งงานกันทำ ทุกคนก็จะช่วยเหลือกันดี” (บทสัมภาษณ์คุณสาทร, 2566)

ในเวลานอกห้องเรียนความสัมพันธ์ของนักศึกษาชาติพันธุ์จะมีเฉพาะกลุ่มที่เป็นชาติพันธุ์ด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะการสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน และรูปแบบการใช้ชีวิตที่คล้ายคลึงกัน การออกไปสังสรรค์กับเพื่อนในวันหยุดไม่ค่อยมีเพราะเคยชินกับการอยู่บ้านเฉย ๆ มากกว่า

“เคยมีเพื่อนที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ในกลุ่ม เวลาพวกหนูคุยภาษาที่บ้านกันก็ต้องแปลพอเวลาไม่แปลเพื่อนเขาจะรู้สึกว่ามีอะไรหรือเปล่าทำไมไม่แปล และส่วนใหญ่วันหยุดพวกหนูจะอยู่หอไม่ค่อยออกไปข้างนอก นาน ๆ จะไปกินหมูกระทะ หรือชาบู แต่เพื่อนจะไปร้านกาแฟ ถ่ายรูปเดินห้าง เลยทำให้ไม่ค่อยสนิทกัน” (บทสัมภาษณ์คุณจิตรา, 2566)

“อยู่บ้านพ่อแม่ก็ไม่ค่อยให้ไปเที่ยวไหนคะ ช่วงแรก ๆ เพื่อนชวนก็ไม่ค่อยไปกับเพื่อน ทั้งเที่ยวกลางวัน กลางคืนหนูก็ไม่ค่อยได้ไปกับเพื่อนคะ ก็เลยอาจจะทำให้ช่วงแรกไม่ค่อยมีเพื่อนเท่าไรค่ะ” (บทสัมภาษณ์คุณอัญชลี, 2566)

เมื่อมาเรียนพยาบาล การปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนเปลี่ยนไป เวลากลับบ้านมักจะใช้เวลาส่วนหนึ่งไปช่วยเหลือในชุมชนโดยใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาไปเยี่ยมผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ไปวัดความดันโลหิต หรือให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ มีความห่วงใยคนอื่น และมีความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นมากขึ้น

มุมมองต่อวิชาชีพพยาบาลที่เปลี่ยนไปหลังจากมาเรียน เห็นคุณค่าในวิชาชีพพยาบาลมากขึ้น นอกเหนือจากการเป็นอาชีพในฝัน มุมมองเกี่ยวกับพยาบาลเปลี่ยนไปจากเมื่อก่อนที่เคยมีประสบการณ์กับพฤติกรรมบริการจากพยาบาลไม่ดี กลับเป็นแรงผลักดันบอก

ตัวเองว่าจะไม่เป็นพยาบาลในแบบนั้น อยากเป็นพยาบาลที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างให้เด็ก ๆ ที่เป็นชาติพันธุ์คนอื่นรู้ว่าตัวเองสามารถทำได้ คนอื่นก็สามารถทำได้เช่นกัน

การปรับเปลี่ยนฮาบทิสในระดับกลุ่มสังคม

จากการมีความคิด ความเชื่อร่วมที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษให้ยึดถือเป็นวิถีปฏิบัติในกลุ่มชนชน หลังการมาเรียนพยาบาลฮาบทิสในระดับกลุ่มสังคมมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

สถานภาพที่ไม่ด้อยกว่าคนอื่น ก่อนมาเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกกำหนด แยกแยะจากความเป็นรัฐไทยว่ามีสถานะเป็นอื่น มีความด้อยด้านสิทธิและโอกาสทางสังคมในเรื่องสวัสดิการ สิทธิขั้นพื้นฐาน หรือโอกาสทางการศึกษา แต่เมื่อได้เข้ามาเรียนความรู้ก็ด้อยได้หายไปเพราะการปฏิบัติที่เท่าเทียมต่อกันในสนามวัฒนธรรมของวิชาชีพพยาบาล ทำให้ไม่รู้สึกว่าตนเองถูกแบ่งแยก

เอกลักษณ์ทางด้านภาษาและการสื่อสารในชุมชน วัฒนธรรมการใช้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สามารถใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาทางการได้คล่องขึ้น สำเนียงภาษาชัดเจนขึ้น มีการเรียนรู้ภาษาที่สองเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการสื่อสารดูแลผู้ป่วย และความเข้าใจความหมายของภาษามากขึ้นกว่าตอนอยู่ในสนามชาติพันธุ์

4. เงื่อนไขความได้เปรียบหรือความเสียเปรียบในสนามคณะพยาบาลศาสตร์

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์

สิ่งที่เป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความได้เปรียบ/เสียเปรียบ ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเงื่อนไขที่มีพื้นฐานมาจากสนามและทุน ในสนามชาติพันธุ์ที่มีอยู่เดิม ความแตกต่างของทุนระหว่างสนามความเป็นชาติพันธุ์ และสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทำให้เห็นถึงความได้เปรียบและความเสียเปรียบของนักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์ ดังนี้

4.1 ทุนที่เป็นเงื่อนไขความได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์

นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์มีทุนเดิมที่เอื้อและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนพยาบาล และเป็นข้อได้เปรียบกว่านักศึกษาคนอื่นในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หลายประการดังนี้

ประการแรกทุนเศรษฐกิจที่ได้มาจากเครือข่ายความสัมพันธ์ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการสนับสนุนการเรียนจากโรงเรียนในเครือของคาทอลิก การได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็ได้รับคำแนะนำและส่งเสริมจากคุณพ่อ และมาเซอร์จากสำนักนิกายโรมันคาทอลิกให้รู้ช่องทางการติดต่อ การขอรับทุน ทำให้นักศึกษากลุ่มนี้ได้รับสิทธิในการขอรับ

ทุนการศึกษาตลอดทั้งหลักสูตรจากโรงพยาบาลเอกชนที่อยู่ในเครือข่ายทางธุรกิจร่วมกับสถาบันการศึกษาเอกชน

“เขารู้จักบาทหลวง ช่วยงานวัดคาทอลิก จึงได้เครือข่ายในการส่งมาเรียน” (บทสัมภาษณ์คุณมารี, 2566)

ประการที่สองทุนวัฒนธรรมที่ได้มาจากความเป็นรองในสนามชาติพันธุ์
ความเป็นชาติพันธุ์ของนักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในชั้นเรียนที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มด้วยกันเองก่อน เมื่อมีปัญหาจะช่วยเหลือกันเองดี มีลักษณะซื่อาย ไม่ค่อยพูด พูดน้อย ด้วยสถานภาพทางสังคมที่รู้สึกด้อยกว่าทำให้เป็นคนที่ยอมคนอื่น ไม่ค่อยต่อสู้ มักหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ทำให้เลือกที่จะเป็นผู้ฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากกว่าทั้งจากอาจารย์ เพื่อน หรือผู้ป่วย ทำให้นักศึกษาเก็บรายละเอียด และข้อมูลที่ได้จากการฟังและนำมาเรียนรู้ได้ดี มีความพยายาม อดทนอย่างสูงต่อการเรียน แม้ไม่ค่อยพูดแต่พยายามที่จะแสดงความรับผิดชอบด้วยการลงมือทำตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ อาจารย์ส่วนใหญ่ที่สอน และนิเทศงานจะให้ความเอ็นดูในความพยายาม อดทนต่อการเรียน อดทนในการฟังอาจารย์ดีกว่า จึงให้เวลานักศึกษากลุ่มนี้เป็นพิเศษในการเปิดโอกาสให้ได้พูด รอฟังการแสดงความเห็นอย่างไม่เร่งเร้า อยู่สม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง เพราะเห็นความเอาใจใส่ดูแลผู้ป่วยอย่างดีเมื่อขึ้นฝึกปฏิบัติงาน เวลาทำอะไรไม่ได้หรือสงสัยเกี่ยวกับผู้ป่วย นักศึกษาจะมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือ

“เด็กชาติพันธุ์ไม่ได้มาจากจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง เขาจะมาจากทั่วประเทศ จะจับตัวกันหลวม ๆ แต่ถ้ามีอะไรเกี่ยวกับการ fight หรือ deal อะไร เพื่อให้ชาติพันธุ์เขาได้ เขาก็จะกลับมาจับมือกันแน่นขึ้น” (บทสัมภาษณ์คุณแสงเดือน, 2566)

“เด็กชาติพันธุ์มีความอดทนมากกว่า ละเอียดย่อนกว่า เขาอยู่กับธรรมชาติส่วนใหญ่ได้มาเรียนเพราะว่าเป็นคาทอลิก เขาอาจจะซึมซับความรู้สึกของคนได้ดีกว่า มันก็จะปลูกฝังเด็กพวกนี้ให้เห็นอกเห็นใจคนอื่นมากกว่าปกติ” (บทสัมภาษณ์คุณแสงเดือน, 2566)

“เด็กชาวเขา ชาติพันธุ์ ชอบอยู่กับคนไข้และดูแลคนไข้ในตึกได้ดี สังเกตว่าเขาค่อนข้างฟังคนไข้มากกว่า” (บทสัมภาษณ์คุณมิ่งขวัญ, 2566)

ประการที่สามทุนวัฒนธรรมที่มาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะของนักศึกษาชาติพันธุ์ที่จะนำไปสู่การเป็นพยาบาลที่ดี คือความอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะเขาจะถูก

ฝึกมาให้ฟัง ไม่ค่อยให้เถียงมันจะเป็นข้อดีของเขาที่อยู่กับมาเซอร์ ก็จะอบรมไว้ดีในเรื่องของ
 กิริยามารยาท เด็กชาติพันธุ์บุคลิกก็คืออ่อนน้อมถ่อมตนที่มีอยู่ในตัว การรู้จักการระงับผู้ใหญ่อาวุโส
 การทำกิจกรรมการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ การเห็นความสำคัญของคนอื่น มองปัญหาของคนอื่น
 รู้จักมอง ไม่เห็นแก่ตัว ดูจากเวลาที่ทำงานกลุ่ม เด็กพวกนี้ก็จะช่วยกลุ่มก็คือจะเสียสละเวลา เวลา
 ทำกลุ่มวิจัยเด็กชาติพันธุ์ มักไม่ขาดกลุ่มจะมาทุกครั้ง ในขณะที่เพื่อนเขาจะบอกว่า ดิฉันวัดกรรม
 หรือติดอย่างอื่น

นักศึกษาชาติพันธุ์มีลักษณะเป็นคนตรง ๆ ไม่ซับซ้อน การถ่ายทอดหรือปลูกฝัง
 มุมมอง ทักษะที่ดีของการเป็นพยาบาลค่อนข้างง่าย เพราะนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์มีความนอบ
 น้อม รับฟัง สอนง่าย มองโลกในแง่บวก

“พี่ชอบคนตรง ๆ และเด็ก organic มันปลูกฝังอะไรได้ง่าย มันไม่มีความคิดอะไร
 ลบ ๆ ทำให้ง่ายในการเปลี่ยนแปลง” (บทสัมภาษณ์คุณแสงเดือน, 2566)

ความประพฤติที่เรียบร้อย ไม่เกเร จากการดูแลของพ่อแม่และปู่ย่า ตายายใน
 ชุมชน ให้เคารพผู้ใหญ่ รู้จักกาลเทศะและมารยาททางสังคมที่มีต่อผู้อื่น และวัฒนธรรมความเชื่อ
 ทางชาติพันธุ์ที่จะไม่ทำให้เกิดผี หรือทำให้บรรพบุรุษไม่พึงพอใจและความเชื่อทางศาสนาที่สอนให้
 ประพฤติปฏิบัติตามหลักการของพระคัมภีร์

“พี่พบว่าเด็กชาติพันธุ์ทุกคนที่มาอยู่ที่นี่ ไม่เคยเสียเรื่องผู้ชายเลย ไม่มีเรื่องชู้สาว
 ออกหักไม่มาเรียนไปกับผู้ชายเวลาสอบแล้วไม่กลับมาสอบ แบบนี้ไม่มี” (บทสัมภาษณ์คุณเกสร,
 2566)

ความประพฤติดังกล่าวเป็นผลดีต่อกระบวนการเรียนการสอนที่ดีต่อตัวนักศึกษาที่
 รู้จักบังคับตนเองให้อยู่ในลู่วางที่ถูกต้อง ไม่วอกแวก และเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพพยาบาลที่
 มีความสุภาพ อ่อนน้อม เรียบร้อย มีการวางตัวที่ดี ความได้เปรียบภายในสนามตรงนี้ทำให้
 นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์สามารถปรับตัวได้ดี มีความตระหนักรู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร

4.2 ทูตที่เป็นเงื่อนไขความเสียเปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์

นักศึกษาพยาบาลชาติพันธุ์มีทุนเดิมที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนพยาบาลและเป็นข้อ
 เสียเปรียบกว่านักศึกษาคนอื่นในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หลาย
 ประการดังนี้

การถูกทำให้เป็นชายขอบ/ถูกเรียกว่าด้อยพัฒนา ความเสียเปรียบของ
 นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์ ด้วยสถานะที่มีความ

ด้อยกว่า และการถูกจัดให้กลายเป็นอื่นในบริบทของสังคมไทย เมื่อเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มักถูกจับจ้องว่าเรียนไม่เก่ง และภาพจำเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์จากอาจารย์ผู้สอน ที่มองว่านักศึกษากลุ่มนี้มีเส้นสายเป็นเด็กฝาก ได้สิทธิพิเศษ อาจจะได้โอนอาจารย์ตำหนิบ่อยครั้งโดยไม่ตั้งใจส่งผลทำให้เกิดความไม่มั่นใจ อาจแสดงพฤติกรรมหลบหลีก ในการทำหัตถการทำให้อาจารย์ต้องเรียกบ่อยครั้ง บางรายเลือกที่จะเงียบไม่ตอบคำถาม อาจารย์ต้องกระตุ้นให้พูด ด้วยบุคลิกขณะที่ทำอะไรช้า ค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ ตัดสินใจ บางสถานการณ์ต้องอาศัยความเร่งรีบ สถานการณ์ฉุกเฉิน เร่งด่วน นักศึกษามีการตัดสินใจช้า ขาดความมั่นใจ เวลาสถานการณ์คับขัน หรือกรณีผู้ป่วยฉุกเฉินต้องคิด และตัดสินใจให้รวดเร็วบนพื้นฐานการพยาบาลวิชาชีพที่ได้มาตรฐา

“เด็กชาติพันธุ์การตัดสินใจจะไม่ฉับพลัน แต่บางรายวิชาต้องอาศัยการตัดสินใจสูง” (บทสัมภาษณ์คุณเกสร, 2566)

ภาษา: ทูณวัฒนธรรมที่จุดรั้งการสื่อสาร สิ่งสำคัญในการมาเรียนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่ไม่แตกต่างจากการเรียนในระดับอุดมศึกษาในสาขาอื่น ๆ ก็คือความจำเป็นที่ต้องใช้ภาษาในการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน แต่อย่างไรก็ตามภาษาของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จัดได้ว่าเป็นทูณวัฒนธรรมที่ไม่สอดคล้องกับทูณวัฒนธรรมทางภาษาที่สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ต้องการ เนื่องจากการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตนอกจากการฝึกให้ผู้เรียนสามารถที่จะสื่อสารกับบุคลากรภายในโรงพยาบาล บุคลากรทางการแพทย์ คนไข้ที่มารับบริการ ยังต้องใช้ศัพท์เทคนิคทางการแพทย์อย่างมากด้วย ซึ่งทูณวัฒนธรรมที่ติดตัวมาของนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในเรื่องของภาษามักจะเป็นภาษาที่ประกอบไปด้วยถ้อยคำ สำเนียง ความหมาย และความเข้าใจที่แตกต่างจากภาษาไทยกลางและศัพท์เทคนิคทางการแพทย์ที่ใช้ในการเรียนการสอน สิ่งนี้จึงทำให้ภาษากลายเป็นทูณวัฒนธรรมที่จุดรั้งการสื่อสารของผู้เรียนและบางครั้งถูกนำไปสู่การขำม ไม่นำเสนอ หรือการหลีกเลี่ยงที่จะพูดสื่อสารเนื่องจากเกรงจะถูกหัวเราะ

“เวลาเด็กชาติพันธุ์จะตอบอะไรที่มันเป็นคำศัพท์วิชาการ เขาจะออกเสียงมีปัญหามากกว่าเด็กที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ ตอน conference เด็กชาติพันธุ์ก็จะไม่ค่อยได้พูดคำศัพท์วิชาการ เพราะเขาจะพูดไม่ชัด” (บทสัมภาษณ์คุณวรรณิ, 2566)

ทูณสัญลักษณ์ที่ผลิตสร้างความเป็นรองจนเคยชิน นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มที่ต้องตกเป็นรองในสนามภายใต้มุมมองของรัฐไทยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการไม่มี

ทุนเชิงสัญลักษณ์ในฐานะพลเมืองไทยหรือว่าการถูกจำกัดพื้นที่ในการทำมาหากินในพื้นที่ที่อยู่อาศัยของตนเองและการถูกเอาเปรียบมาตลอด แต่กลุ่มชาติพันธุ์ก็อยู่ในกลุ่มที่ไม่ปกป้องสิทธิของตนเอง ดังนั้นภายใต้ทุนสัญลักษณ์ที่ดูเหมือนว่าไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่มีสัญลักษณ์ที่จะเป็นสัญชาติไทยมาแต่เก่าก่อนจึงทำให้เด็กกลุ่มนี้ค่อนข้างจะไม่ปกป้องสิทธิของตนเองและมีลักษณะไม่แสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง และส่วนใหญ่จะออกไปในทางโอนอ่อนผ่อนตามเพื่อนกลุ่มใหญ่ ทำให้ความเป็นรองนี้กลายเป็นความเคยชินของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะไม่ปกป้องสิทธิ ไม่ต่อสู้ หรือขัดขึ้น

“เด็กชาติพันธุ์จะไม่ค่อย fight ปกป้องสิทธิของตัวเองนัก ในขณะที่เด็กกรุงเทพฯ มันจะfight และปกป้องสิทธิของตัวเอง เหมือนจะถูกเอาเปรียบนิดหนึ่ง ไม่เชิงเอาเปรียบเหมือนกับว่า ถ้ามีเคส deal ต่อ deal เด็กที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์จะไปเอาเคสก่อน จะไวกว่าแต่ชาติพันธุ์จะค่อนข้างช้า ไม่ปกป้องสิทธิตัวเอง มันคิดไม่ซับซ้อน เด็กที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์มันจะเห็น outcome ได้เร็วกว่า” (บทสัมภาษณ์คุณแสงเดือน, 2566)

ข้อจำกัดของการไร้ทุนเศรษฐกิจและการสร้างข้อผูกพันในอนาคต
สถานภาพทางการเงินของครอบครัว แม้เด็กกลุ่มนี้จะมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนการศึกษาจากโรงพยาบาลเอกชน หรือบางคนใช้สิทธิในการกู้ยืมกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) หรือกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) แต่ไม่ได้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายส่วนตัวทั้งหมด เช่น ค่าอุปกรณ์การศึกษา ค่าเดินทางไปแหล่งฝึกปฏิบัติการพยาบาล พ่อแม่ไม่สามารถสนับสนุนได้ทุกอย่าง ต้องหยิบยืมจากญาติ พี่น้องมาก่อน หรือนักศึกษาต้องบริหารจัดการใช้เงินอย่างประหยัดในการใช้ชีวิตประจำวัน การจะออกไปไหนข้างนอกกับเพื่อนในวันหยุด โอกาสเป็นไปได้ยาก ทำให้ไม่ค่อยสนิทกับเพื่อน นอกจากนี้ยังกลายเป็นข้อผูกพันในอนาคตเช่น การที่จะต้องชดใช้ทุนตามเงื่อนไขสัญญาต่าง ๆ อีกด้วย

5. กระบวนการสร้างและสะสมทุนของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ มีทุนที่ติดตัวมาจากสนามชาติพันธุ์เดิมอันเป็นสนามที่อยู่ภายใต้มุมมองของรัฐที่สร้างข้อจำกัดและสถานะที่เป็นรองมากมายให้กับกลุ่มคนชาติพันธุ์ ทำให้ทุนที่มีจึงแตกต่างจากทุนของนักศึกษากลุ่มอื่นหรือบุคคลทั่วไป ความแตกต่างนี้แม้ว่าจะได้สร้างทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์นี้ต้องมีการสร้างและ

สะสมทุน เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนนำทุนไปใช้ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งสามารถวิเคราะห์เป็นกระบวนการได้เป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนแรกประเมินความแตกต่างของสนาม

ในการประเมินความแตกต่างของสนามเป็นขั้นของการที่นักศึกษาจะต้องเข้าใจความแตกต่างของบรรดา กฎ เกณฑ์ พิธีกรรม ตลอดจนบรรดาข้อตกลงต่าง ๆ ที่มีในสนาม แต่เมื่อแรกเข้าสู่สนามการประเมินต้องอาศัยการประเมินผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในสนาม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างสนามชาติพันธุ์เดิมกับสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ มากยิ่งขึ้น นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีกระบวนการประเมินความแตกต่างของสนามดังนี้

1) การสังเกต จากการกระทำ การปฏิบัติที่เห็นจากเพื่อนร่วมห้องพัก (roommate) และเพื่อนที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ร่วมกลุ่มในชั้นเรียน คำพูด กิริยา ท่าทาง การแสดงออกของเพื่อนในสถานการณ์ที่พบเจอในแบบเดียวกัน แต่เขาทำไม่เหมือนกัน เช่น การเลือกซื้อของรูปแบบการจัดการกับความเครียด

2) เสียดสีล้อเลียนจากเพื่อนทั้งที่เป็นชาติพันธุ์และไม่ใช่ว่าติพันธุ์ เวลาทำกิจกรรมหรือการเรียนกลุ่มย่อยร่วมกัน เพื่อนก็จะบอกว่าต้องปรับหรือพยายามตรงไหนให้มากขึ้น

3) คำบอกกล่าวจากบุคคลอื่น เช่น พี่พยาบาลบัณฑิตที่นักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติ จะชื่นชมในพฤติกรรมการดูแลคนไข้ หรือคำแนะนำให้ปรับปรุงในการทำงาน

เมื่อมีแนวทางการประเมินผ่านรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทั้ง 3 แบบจะทำให้เข้าใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่คิดได้ พูดได้ ทำได้และสิ่งใดเป็นสิ่งที่คิดไม่ได้พูดไม่ได้ทำไม่ได้ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ รวมถึงแตกต่างอย่างไรกับสนามชาติพันธุ์ ซึ่งจะนำไปสู่การรับรู้ถึงความแตกต่างของทุนต่อไป

ขั้นตอนที่สองการรับรู้ความแตกต่างของทุน

เมื่อนักศึกษาเห็นความแตกต่างของสนาม ผ่านการวิเคราะห์ ตีความข้อกำหนดที่กำกับกับการปฏิบัติ นักศึกษาจะเริ่มรับรู้ถึงสิ่งที่จำเป็นสำหรับการอยู่ในสนามใหม่ซึ่งในที่นี้คือ สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเปรียบเทียบกับทุนเดิมที่ตนเองมี การรับรู้เช่นนี้ไม่ใช่การรับรู้ที่เดียวในคราวเดียว แต่เป็นการค่อย ๆ รับรู้ ความแตกต่างในสิ่งที่ตนเองมี โดยเฉพาะในทุนส่วนที่ยังขาดอยู่และจำเป็นต้องมี

ขั้นตอนที่สามการจัดการกับทุน

ความแตกต่างระหว่างทุนที่จำเป็นในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา เอกชน กับทุนที่มีติดตัวมาจากสนามชาติพันธุ์ คือเงื่อนไขหลักที่ส่งผลให้ฮาบิตัสของนักศึกษา พยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ยังขัดกับฮาบิตัสที่เหมาะสมในคณะพยาบาลศาสตร์ การปรับตัวจึงเริ่มจากการปรับ/โยกย้าย/สับเปลี่ยน/แลกทุน เพื่อให้ได้ทุนจำเป็นในการเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งประกอบไปด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การปรับใช้ทุนที่มีอยู่เดิมให้เข้ากับสนามใหม่
- 2) การโยกย้ายทุนเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับสนามใหม่
- 3) การนำทุนเดิมมาแลกเปลี่ยนกับทุนใหม่
- 4) การสร้างทุนใหม่

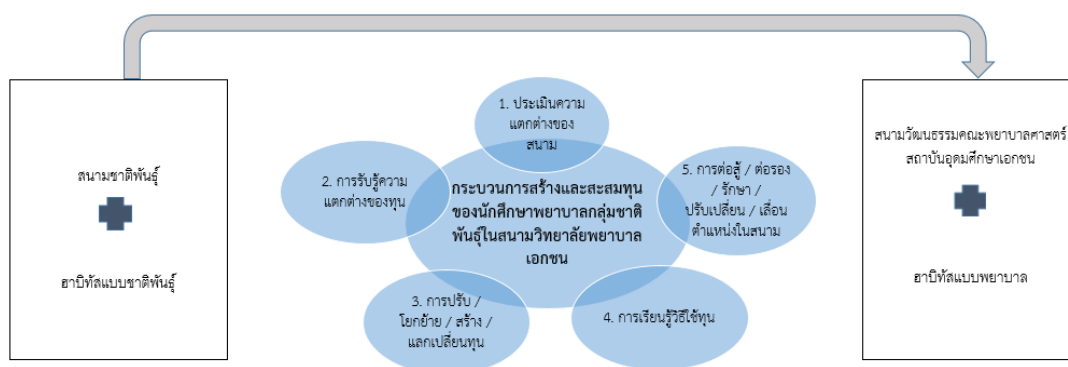
ขั้นตอนที่สี่ การเรียนรู้วิถีใช้ทุน

ขั้นตอนสำคัญในการปรับตัวหลังจากที่รับรู้ความแตกต่างของสนาม รับรู้ความแตกต่างของทุน และสามารถหาวิธีการได้มาซึ่งทุนที่จำเป็นในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน แล้ว นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องเรียนรู้วิถีการใช้ทุน ซึ่งการเรียนรู้วิถีการใช้ทุนนี้จะคล้ายคลึงกับขั้นตอนของการประเมินความแตกต่างของสนาม กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้การใช้ทุน ผ่านการสังเกต เสียงสะท้อนจากเพื่อน/อาจารย์ และจากการบอกการสอนโดยตรงจากอาจารย์และเพื่อน การเรียนรู้วิถีใช้ทุนนี้ จะทำให้นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนฮาบิตัสของตนเข้าสู่ความเป็นพยาบาลที่สอดคล้องกับสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ แบบค่อยเป็นค่อยไป จวบจนสำเร็จการศึกษาและเข้าไปอยู่ในฐานะพยาบาลจบใหม่ในระยะ 3 ปี แรกของการทำงาน

ขั้นตอนสุดท้ายการต่อสู้ / ต่อรอง และกำหนดตำแหน่งในสนาม

นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อมีทุน และวิถีการใช้ทุนที่สอดคล้องเหมาะสมกับสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ แล้วจะอยู่ในฐานะที่มีความสามารถในการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อรักษาและกำหนดตำแหน่งในสนามของตนเอง รวมทั้งการเลื่อนตำแหน่งในสนามของตนเอง ซึ่งในขั้นนี้ถือได้ว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีฮาบิตัสที่สอดคล้องกับสนามใหม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสนามได้นั่นเอง

โดยสามารถสรุปเป็นรูปแบบ (Model) กระบวนการสร้างและสะสมทุนของนักศึกษา พยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดังที่แสดงใน รูปภาพ

ภาพประกอบ 3 รูปแบบกระบวนการสร้างและสนับสนุนนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์

หากพิจารณาจากการปรับเปลี่ยนอาชีพพื้นฐานที่เป็นการปรับตัว จะเห็นได้ว่ากระบวนการสร้างและสนับสนุนของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการนำไปสู่การปรับตัวเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ฯ ทำให้เห็นได้ว่าทุนเศรษฐกิจ ไม่ใช่เงื่อนไขเดียวของการปรับเปลี่ยนอาชีพ ดังนั้นการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ จึงต้องอาศัยทุนหลายชนิด ทุนบางชนิดนักศึกษาที่มีติดตัวมาแล้วและสร้างความได้เปรียบในสนามใหม่ ทุนบางชนิดนักศึกษามีติดตัวมาแต่ต้องปรับเปลี่ยน โยกย้ายถ่ายเทเป็นทุนชนิดอื่น ทุนบางชนิดเป็นทุนที่สร้างให้มีใหม่ได้โดยใช้เงินหรือทุนเศรษฐกิจแลกมา ทุนบางชนิดต้องสร้างหรือสั่งสมตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในท้ายที่สุดนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนอาชีพสู่ความเป็นพยาบาลวิชาชีพ นอกจากจะต้องมีทุนที่สอดคล้องกับสนามแล้วยังต้องเรียนรู้วิธีการใช้ทุนและการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อขยับสถานะ / ตำแหน่งของตนเองในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ฯ ให้เป็นที่พอใจแก่ตนเอง และระบบการควบคุมทางมาตรฐานวิชาชีพที่คอยกำกับอยู่ชิ้นหนึ่งด้วย

บทที่ 5

สรุปผลวิจัย ข้อวิจารณ์ และการสะท้อนความรู้

การศึกษาเรื่องทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพิถีของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการเผยให้เห็นความแตกต่างของทุนเดิมที่มีอยู่ในสนามชาติพันธุ์ก่อนเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นการเปิดพื้นที่ให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในแต่ละสนามที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากสนามหนึ่งไปสู่อีกสนามหนึ่งที่แตกต่างกัน ทั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน กระบวนการที่นักศึกษาใช้ทุนต่าง ๆ ในการปรับตัวเองให้มีตำแหน่งในสนามที่เหมาะสม รวมไปถึงการสร้างและสะสมทุนใหม่ที่จำเป็นต่อสภาพิถีความเป็นวิชาชีพพยาบาล และเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยผู้วิจัยได้สรุปการศึกษาที่ได้ออกเป็น 4 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) อัตลักษณ์ในสนามชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล 2) การปรับตัวเข้าสู่สนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 3) เงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 4) กระบวนการสร้างและสะสมทุนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยศึกษาจากนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 , พยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ที่จบการศึกษหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไปแล้วไม่เกิน 3 ปี , อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ และผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์ในสนามชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาล

ความเป็นสนามชาติพันธุ์ภายใต้รัฐไทย ทำให้กลุ่มคนชาติพันธุ์ถูกทำให้กลายเป็นอื่นจากการจัดประเภท แบ่งแยกว่าเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีเชื้อชาติ วัฒนธรรม รูปแบบการใช้ชีวิต ภาษา การแต่งกาย ขอบเขตแหล่งที่อยู่อาศัยแตกต่างจากความเป็นพลเมืองของรัฐชาติไทย ตามบริบทสังคม

หลักที่มีอำนาจทางการเมือง การปกครอง ของความเป็นรัฐไทย ทำให้กลุ่มคนชาติพันธุ์ต้องเผชิญกับสถานะทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมในบริบทของสังคมเรื่องสิทธิพลเมืองขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้รับ อย่างเช่น สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิการศึกษาในระบบ แม้บางคนได้รับสัญชาติไทยแล้วแต่ การได้รับการปฏิบัติบางอย่างจากการบริการทางรัฐยังรับรู้ได้ถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

การถูกจำกัดสิทธิและขอบเขตของพื้นที่จากมุมมองรัฐทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิตพึ่งพิงธรรมชาติ ตั้งแต่แหล่งที่อยู่อาศัยในเขตป่าเขา ป่าดงดิบ ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ในการเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวจากการจัดสรรพื้นที่ทำกินให้จากรัฐเพื่อป้องกันปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน และการทำลายทรัพยากรป่าไม้จากการทำไร่เลื่อนลอย ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้จากการเก็บผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกออกจำหน่ายในเขตชุมชนและในเมือง รายได้จึงไม่มากนัก เมื่อเทียบกับรายได้ประชากรส่วนใหญ่จัดว่าเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะยากจน บางรายขายแรงงานรับจ้างทั่วไป เพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ภายใต้มุมมองของรัฐไทยที่มีต่อวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของคนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังมีการนับถือผีบรรพบุรุษว่าเป็นวัฒนธรรมที่ล้าหลัง คนส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบที่ขาดการศึกษา และขาดโอกาส แม้ยุคสมัยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัตของสังคมชาติพันธุ์ตามความทันสมัยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ชนบทรอบนิยม วัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่ายังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ วิถีการดำเนินชีวิต แบบแผนในการปฏิบัติยังคงตามแบบแผนดั้งเดิม เช่น เรื่องการยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ มีสิทธิอำนาจเหนือกว่าเพศหญิงและได้รับการปฏิบัติแบบไม่เท่าเทียม ต้องแต่งงานเร็วออกไปอยู่กับผู้ชาย ดูแลงานบ้านและช่วยผู้ชายทำไร่ ทำสวน ทำให้ผู้หญิงขาดโอกาสทางการศึกษา และเรื่องเพศวิถีที่ยังไม่ได้รับการยอมรับในความหลากหลายทางเพศ และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นการถูกมองว่าผิดผี ซึ่งปัจจุบันความคิด ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ และสิ่งที่เหนือธรรมชาติได้ถูกแทนที่ด้วยความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ และความเชื่อทางศาสนาที่ได้รับการเผยแพร่ผ่านการให้โอกาสทางการศึกษาแก่กลุ่มคนชาติพันธุ์ เป็นผลให้คนกลุ่มชาติพันธุ์มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์มากขึ้น

ทุนที่มีและจำเป็นในสนามชาติพันธุ์ดังกล่าวคือทุนสัญลักษณ์ ได้แก่การได้สัญชาติไทยที่จะนำไปสู่ระบบการศึกษา และสร้างทุนทางเศรษฐกิจในการครอบครองพื้นที่ทำกิน หรือสิทธิการกู้ยืมทุนการศึกษา โดยที่สนามเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตทุนทางสังคมที่มีในสนามชาติพันธุ์ทำให้มีเครือข่ายจากเพื่อนของเพื่อน ญาติพี่น้อง ที่ไปทำงานในโรงพยาบาล หรือในสถานศึกษาที่ส่งต่อข้อมูลการศึกษา ชี้แนะแนวทาง รวมถึงการติดต่อแหล่งทุนการศึกษา สำหรับทุนวัฒนธรรมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งเรื่องการแต่งกายของชนเผ่า

แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันสมัยนิยม แต่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงเลือกแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีแขน กระโปรงหรือกางเกงที่ขายาวเลยเข่า ด้วยวัฒนธรรมที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การใช้ภาษาในการสื่อสารของนักศึกษาพยาบาลมักติดขัดเรื่องสำเนียงของการพูด ความเข้าใจในความหมายของคำ

ฮาบิทัสของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเรียนพยาบาลในระดับปัจเจกบุคคลที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของบุคคลด้วยเอกลักษณ์การกำหนดชื่อที่บ่งบอกความตัวตนของบุคคลนั้นจากสิ่งที่อยู่รอบตัว หรือชื่อนักบุญตามความเชื่อศาสนาที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยและความประพฤติในสนามชาติพันธุ์ จะเป็นคนสุภาพ เรียบร้อย พูดน้อย ทำอะไรช้า ไม่ค่อยกล้าพูด มักจะเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่ค่อยกล้าแสดงออก หรือแข่งขันกับใคร มีความอดทนสูงสำหรับฮาบิทัสในระดับกลุ่มสังคมในสนามชาติพันธุ์ที่มีสถานะด้อยกว่าคนอื่น เป็นกลุ่มที่มีความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมที่แตกต่างจากคนในสังคมเมือง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงโดยการผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมและสังคมแบบสมัยใหม่แต่ยังดูว่าล้าหลังและมีความแตกต่างจากรัฐไทย แต่กลุ่มชาติพันธุ์ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมที่ยึดปฏิบัติร่วมกันมาจากรบรรพบุรุษ ทั้งเรื่องการแต่งกายของชนเผ่าที่เลื้อยเฉพาะในเวลาสำคัญ หรือวัฒนธรรมการใช้ภาษาในการสื่อสารด้วยภาษาชนเผ่าควบคู่กับการฝึกฝนการใช้สำเนียงในภาษากลางให้ดีขึ้นผ่านระบบการศึกษาและความเชื่อทางศาสนาใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2. การปรับตัวเข้าสู่สนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้การปรับเปลี่ยนทุนและการใช้ทุนในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความแตกต่างจากสนามความเป็นชาติพันธุ์เดิมที่อยู่ภายใต้มุมมองของรัฐไทยที่แตกต่างกันในเรื่องบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตต่างไปจากเดิม การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นภายนอกสนามเดิมที่แตกต่างในด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย การใช้ภาษา และวัฒนธรรมเรื่องอาหารและการรับประทานอาหาร แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการอยู่หอพักของคณะพยาบาลศาสตร์ และการแต่งกายในเครื่องแบบนักศึกษา หรือชุดพยาบาลที่ใช้ฝึกปฏิบัติการพยาบาลในรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีทุนที่ติดตัวมาจากสนามชาติพันธุ์เดิมที่มีสามารถปรับนำมาใช้ได้สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจเดิมที่นำมาปรับเป็นทุนทางการเงินในการใช้จ่ายให้เพียงพอในสนามใหม่ , ทุนทางสังคม

เดิมปรับมาเป็นทุนทางสังคมในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ , ทุนสัญลักษณ์ของชาติพันธุ์มาสู่ทุนสัญลักษณ์ของความเป็นพยาบาล และทุนวัฒนธรรมเดิมที่ปรับมาเป็นทุนวัฒนธรรมในสนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์

ทุนเดิมที่มีอยู่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสนามวัฒนธรรมภายในคณะพยาบาลศาสตร์ ได้แก่ การปรับทุนทางสังคมให้เป็นทุนเศรษฐกิจ , ทุนสัญลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์และการเป็นคาทอลิกนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมและทุนวัฒนธรรม

นอกเหนือจากการใช้ทุนเดิมที่มี และการปรับทุนเดิมให้เหมาะสมกับสนามเพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเรียนการสอนในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ได้ จำเป็นต้องมีการสร้างทุนใหม่ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์เพื่อให้มีตำแหน่งในสนาม ได้แก่ การสร้างทุนวัฒนธรรมใหม่ในเรื่องความมีจริยธรรมทางการพยาบาลและความรู้ทางวิชาชีพพยาบาล , การสร้างทุนสัญลักษณ์ใหม่เรื่องการได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลจากสภาการพยาบาล และการสร้างทุนทางสังคมใหม่ในเชิงวิชาชีพกับทีมสหสาขาวิชาชีพ

3. เงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้าสู่สนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ความได้เปรียบหรือการเสียเปรียบในสนามขึ้นกับพื้นฐานของทุนที่มี และการวิธีการใช้ทุนของแต่ละคนในสนามที่แตกต่างกัน โดยเงื่อนไขที่นำไปสู่ความได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ ทุนเศรษฐกิจที่ได้มาจากเครือข่ายความสัมพันธ์ , ทุนวัฒนธรรมที่ได้มาจากความเป็นรองในสนามชาติพันธุ์ , ทุนวัฒนธรรมที่มาจากชนบทนิยมประเพณี

สำหรับเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ เกิดจากทุนเดิมที่ไม่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ได้แก่ ความเป็นชายขอบและด้อยพัฒนา , ภาษาที่เป็นทุนวัฒนธรรมในการจัดตั้งการสื่อสาร , ทุนสัญลักษณ์ที่ผลิตสร้างความเป็นรองจนเคยชิน และข้อจำกัดของการไร้ทุนเศรษฐกิจและการสร้างข้อผูกพันในอนาคต

4. กระบวนการสร้างและสะสมทุนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

จากการศึกษาในครั้งนี้ได้สร้างความเข้าใจถึงรูปแบบของการปรับใช้ทุนในสนามของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีข้อจำกัดและความเป็นรองในสนาม เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนสถานะหรือตำแหน่งในสนามนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จึงต้องมีกระบวนการสร้างและสะสม

ทุนเพื่อให้ประโยชน์ในสนามวัฒนธรรมของ คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งกระบวนการมี 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) ประเมินความแตกต่างของสนาม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ความแตกต่างของสนามจากการสังเกต เสียงสะท้อนจากคนรอบข้าง และคำบอกเล่าจากบุคคลอื่น 2) การรับรู้ความแตกต่างของทุน โดยการวิเคราะห์และตีความความแตกต่างของทุนที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่จำเป็นในสนามวัฒนธรรมใหม่ 3) การจัดการกับทุน โดยการปรับใช้ โยกย้าย แลกเปลี่ยน และสร้างใหม่ 4) เรียนรู้วิธีใช้ทุนให้สอดคล้องกับสนาม และ 5) การต่อสู้ / ต่อรองและกำหนดตำแหน่งในสนาม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การปรับตัวให้เข้ากับสนาม

ข้อวิจารณ์และการอภิปรายผล

จากการศึกษาทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทำให้ผู้วิจัยมีมุมมองของการปรับตัวที่ครอบคลุมมากขึ้น การปรับตัวเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และความรู้สึกรู้จักคิดของแต่ละบุคคลเมื่อต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมรอบตัว หรือสถานการณ์ที่เข้ามาในชีวิต เช่น การย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนงาน หรือการไปเรียนต่อต่างประเทศ ที่บริบทในชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงทำให้คนเราต้องมีการปรับตัวไปตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนี้เช่นเดียวกัน ทั้งด้านสถานภาพ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมบริบททางสังคม

ความแตกต่างระหว่างสนามสองสนามคือสนามความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองรัฐและสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ที่มีลักษณะจำเพาะทางวัฒนธรรมที่บุคคลหนึ่งต้องโยกย้ายมาและปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่าง การโยกย้ายและการปรับตัวที่เกิดขึ้นมาจากความแตกต่างระหว่างสนามสองสนามนี้สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการปรับตัวของผู้ลี้ภัยในประเทศกรีซพบว่าปรับตัวลักษณะทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Panagiotopoulos et al., 2022) ซึ่งพบว่าการปรับตัวของกลุ่มผู้ลี้ภัยในประเทศที่มีสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างได้รับอิทธิพลจากโครงสร้าง และ ผู้กระทำการ เช่นเดียวกับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสของตนเองเข้าสู่สนามทางวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ก็มีเงื่อนไขสำคัญทั้งจากสนามซึ่งมีลักษณะความเป็นโครงสร้าง การปรับเปลี่ยนการใช้ทุน การสะสมทุน จนเกิดฮาบิทัสแบบใหม่ในสนามใหม่ซึ่งเป็นอิทธิพลของความเป็นผู้กระทำการ เช่นการปรับตัววัฒนธรรมที่มีอยู่ในสนามชาติพันธุ์ไป

เป็นทุนวัฒนธรรมในสนามพยาบาลวิชาชีพ เป็นต้น ซึ่งให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนแนวโน้มทางอุปนิสัยหรือฮาบิทัสเป็นเรื่องของวัตถุวิสัยและอัตวิสัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติของคนควบคู่กัน

การที่สนามชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองของรัฐไทยที่พบว่าเป็นสนามที่จำกัดสิทธิและขอบเขตของพื้นที่จากมุมมองรัฐทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีวิธีการดำเนินชีวิตพึงพิงธรรมชาติ ตั้งแต่แหล่งที่อยู่อาศัยในเขตป่าเขา ปลูกผัก ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ในการเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวจากการจัดสรรพื้นที่ทำกินให้จากรัฐเพื่อป้องกันปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน และการทำลายทรัพยากรป่าไม้จากการทำไร่เลื่อนลอย ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้จากการเก็บผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกออกจำหน่ายในเขตชุมชนและในเมือง รายได้จึงไม่มากนัก เมื่อเทียบกับรายได้ประชากรส่วนใหญ่จัดว่าเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะยากจน บางรายขายแรงงานรับจ้างทั่วไป เพื่อให้มีรายได้เพียงพอค่าใช้จ่ายในครัวเรือนนั้น ซึ่งมีความแตกต่างจากการศึกษาพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของ Bourdieu ของเจษฎา เนตะวงศ์ (2564) ที่พบว่าเมื่อมีการเข้ามาของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่นำโดยรัฐแล้วการเคารพในสิทธิทางวัฒนธรรมที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีมากขึ้น แต่จากการศึกษานี้ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์กลับให้มุมมองว่าการเข้ามาของรัฐยิ่งมากเท่าใดสิทธิยิ่งถูกจำกัด ผลักดันให้ต้องรักษาวัฒนธรรมที่ตั้งชุมชนดั้งเดิมไว้ กลุ่มชาติพันธุ์จะต้องจำกัดขอบเขตพื้นที่และการทำงานกินของตนมากขึ้น เมื่อพื้นที่ สิทธิ และอาชีพมีจำกัด ก็ก่อให้เกิดการโยกย้ายเข้าสู่เมืองกลายเป็นแรงงานรับจ้างเพื่อหารายได้ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่แปรเปลี่ยนไป ความแตกต่างดังกล่าวนี้อาจเป็นเพราะงานวิจัยนี้สนใจกลุ่มชาติพันธุ์ในภาพรวมในฐานะสนามภายใต้มุมมองรัฐ ขณะที่งานพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของ Bourdieu ดังกล่าวมองสนามชาติพันธุ์เฉพาะชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ในพื้นที่ที่มีการต่อสู้ ต่อรองกับรัฐจนประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกับรัฐใน 3 พื้นที่หลักของประเทศไทย แต่นักศึกษาพยาบาลศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ในการศึกษานี้ส่วนมากจะเป็นกลุ่มคนที่มาจากพื้นที่ที่หลากหลายและไม่ใช่พื้นที่ที่ได้ผ่านการต่อรอง ต่อสู้และสามารถอยู่ร่วมกับรัฐได้อย่างลงรอย กล่าวคือในสนามชาติพันธุ์ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ที่ได้ทำการศึกษายังมีการต่อสู้ขบเคี้ยวของผู้เล่นในสนามอย่างเข้มข้น และมีการต่อสู้ขบเคี้ยวในหลากหลายระดับ หลากหลายพื้นที่ ประกอบกับการที่นักศึกษาในกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาในระบบมีการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมทั้งแบบของชนเผ่าดั้งเดิมของตนเองผสมผสานกับการเรียนรู้และได้เห็นสิทธิเสรีภาพของคนพื้นราบและคนในเมือง อาจทำให้มองเห็นและเกิดข้อเปรียบเทียบสถานะในชุมชนอันเป็นผลมาจากสนามชาติพันธุ์ของตนเอง

สนามความเป็นชาติพันธุ์มิได้เป็นสนามที่เที่ยงแท้ หรือมีความหยุดนิ่งไร้การเปลี่ยนแปลง หากแต่สนามนี้ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการเร่งรัดพัฒนาประเทศพบว่ามุมมองของรัฐไทยที่มีต่อวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของคนกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นการนับถือผีบรรพบุรุษถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมที่ล้าหลัง คนชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เป็น คนชายขอบที่ขาดการศึกษาและขาดโอกาสนับเป็นภาพสะท้อนที่นักศึกษาพยาบาลศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ได้สะท้อนคิดออกมาเป็นประสบการณ์ที่ตนได้พบเจอ คือความ และเข้าใจ อย่างไรก็ตาม ยุคสมัยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัตของสนามชาติพันธุ์ตามความทันสมัยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ความพยายามที่จะรักษานับถือธรรมเนียม วัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่ายังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ วิธีการดำเนินชีวิต แบบแผนในการ ปฏิบัติยังคงตามแบบแผนดั้งเดิมให้ได้มากที่สุดยังเป็นการตอกย้ำมุมมองการพัฒนาตามแนวทางของรัฐในเรื่องของความล้าหลังของชาติพันธุ์เหล่านี้ เป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อค้นพบของเจษฎา เนตะวงศ์ (2564) ที่พบว่าในสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การเข้ามาของการพัฒนาตามแนวทางของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนในมุมมองที่เห็นว่า ความคิด ความเชื่อวัฒนธรรมดั้งเดิมต้องถูกแทนที่ด้วยการพัฒนาในรูปแบบใหม่ๆ แม้จะมีการ เคารพสิทธิทางวัฒนธรรมแต่ก็เป็นไปเพื่อการต่อสู้ต่อรองของผู้เล่นในสนามตัวใหม่คือรัฐเข้ามา กำหนดบทบาทของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแทนที่สนามชาติพันธุ์ดั้งเดิม การที่ผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกันส่วนหนึ่งน่าจะมาจากผลของแผนพัฒนาแห่งชาติที่มีพลังอำนาจในการ ขับเคลื่อน คุณค่าเข้าไปในทุกปริมณฑลของรัฐไทย อีกประการหนึ่งการที่ชุมชนชาติพันธุ์พยายาม รักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ก็อาจเป็นผลมาจากการที่กติกา ของสนามภายใต้มุมมองรัฐดูเหมือนจะ เคารพสิทธิของชาติพันธุ์เพียงกรณีเดียวคือกรณีที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์เดิมของตนไว้ในลักษณะ แข็งแรง ทั้งที่การพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ที่เข้าสู่ชุมชนมาจากนโยบายรัฐเกือบทั้งสิ้น

ดังนั้นภายใต้สนามชาติพันธุ์ตามมุมมองของรัฐไทยจึงผลิตสร้างทุนที่จำเป็นสำหรับกลุ่ม คนชาติพันธุ์ทุกกลุ่มทุกชนเผ่าขึ้นมาชุดหนึ่ง อันได้แก่การได้สัญชาติไทยที่จะนำไปสู่ระบบ การศึกษา และสร้างทุนทางเศรษฐกิจในการครอบครองพื้นที่ทำกิน หรือสิทธิการกู้ยืมทุนการศึกษา นับได้ว่าเป็นความเป็นพลวัตของสนามที่ทำให้สิ่งเหล่านี้กลายมาเป็นทุนที่จำเป็นอันดับต้น ๆ ของ กลุ่มคนชาติพันธุ์ เพราะว่าการเผชิญปัญหาการไม่รับรองสัญชาติ ทำให้สูญเสียโอกาสในการ เข้าถึงบริการสวัสดิการจากรัฐหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นบริการสาธารณสุข การศึกษา ซึ่งเป็นสิทธิขั้น พื้นฐาน นำไปสู่การขาดความมั่นคงในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยถูกกีดกันออกจากการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นับเป็นประเด็นปัญหาที่มีระดับความเข้มข้นและรุนแรงของ

สถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น การบริการต่างๆ ข้างต้นหากเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ตามระเบียบแบบแผนของรัฐถูกมองในลักษณะเหมารวม (ปรีชัย ดาวอุดม ศราวุฒิ งามยิ่งและจรรย์ยา กิตติไพศาลนนท์, 2565) ทำให้คนกลุ่มนี้เข้าไม่ถึงสิทธิในการเข้าถึงทุน จำเป็นในสนามชาติพันธุ์จึงก่อตัวสืบเนื่องมาจากทุนสัญลักษณ์คือความเป็นพลเมืองไทยและการได้สัญชาติไทยเป็นประการสำคัญ ในอีกมุมหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชนชาติพันธุ์ไม่สามารถเข้าถึงและครอบครองทรัพยากรหรือทุนจำเป็นที่สอดคล้องกับโครงสร้างของสนามไม่ว่า จะเป็นกฎกติกา หรือพิธีกรรมในสนามที่รัฐเป็นคนกำหนดขึ้นเอง ย่อมชี้ให้เห็นได้ว่าคนกลุ่มนี้จึงตกอยู่ในสถานะที่เป็นรองในสนามและเสียเปรียบตลอดมา ตอกย้ำความด้อยกว่า ทุนที่น้อยกว่าของนักศึกษาที่จะเข้ามาเรียนพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งโอกาสที่ด้อยกว่านี้มีได้มีเพียงโอกาสที่มีฐานมาจากทุนเศรษฐกิจอย่างเต็มที่เท่านั้นโดยทั่วไปเพียงอย่างเดียว

ในสนามที่ถูกกำหนดให้กลุ่มคนชาติพันธุ์ครอบครองทุนได้อย่างจำกัด จึงได้ผลิตสร้างแนวโน้มทางอุปนิสัยของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ก่อนที่จะเข้าสู่สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ให้มีลักษณะเป็นคนที่สุภาพ เรียบร้อย พุดน้อย ทำอะไรซ้ำ ไม่ค่อยกล้าพูด มักจะเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่ค่อยกล้าแสดงออก หรือแข่งขันกับใคร มีความอดทนสูง สำหรับฮาพิทส์ในระดับกลุ่มสังคมในสนามชาติพันธุ์ที่มีสถานะด้อยกว่าคนอื่น เป็นกลุ่มที่มีความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมที่แตกต่างจากคนในสังคมเมือง ฮาพิทส์หรือแนวโน้มทางอุปนิสัยเช่นนี้มีผลอย่างมากต่อการปรับตัวเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากฮาพิทส์ เป็นผลมาจากการครอบครองทุนจำเป็นและปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสนาม เมื่อพื้นฐานครอบครัวมีทรัพยากรน้อยกว่าเมื่อเทียบกับคนกลุ่มอื่น ย่อมสร้างข้อเสียเปรียบในการเข้ามาอยู่ในสนามใหม่โดยพื้นฐานอยู่แล้ว ดังที่ผลการวิจัยของ Ivemark and Ambrose (2021) ชี้ให้เห็นว่าความท้าทายในการปรับตัวของนักศึกษาปี 1 ในวิทยาลัยสามารถสืบย้อนไปถึงระดับต่างๆ ของทุนทางวัฒนธรรมที่ได้รับมาจากทรัพยากรของครอบครัวจนถึงในระหว่างเรียน การขัดเกลาทางสังคมของนักศึกษารวมไปถึงทุนทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางสังคมที่อุดมสมบูรณ์ตลอดชีวิต ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนนิสัยที่ละเอียดอ่อนอีกด้วย เป็นการย้ำเตือนให้เห็นว่าการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลจะเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อเข้ามาเรียนระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 และจะมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาการเรียนของพวกเขา แต่เท่านี้ยังไม่เพียงพอ การให้ความสนใจกับการปรับตัวของนักศึกษาควรที่จะต้องสืบย้อนไปถึงฮาพิทส์ และทุนที่พวกเขาได้รับมาตั้งแต่อยู่ในครอบครัวก่อนเข้ามาเรียน และยังเป็นนักศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีข้อจำกัดด้านสิทธิในการครอบครองทุน ย่อมเป็นที่น่าสนใจและควรใส่ใจภูมิหลัง

พวกเขามากยิ่งขึ้น มิใช่เพียงภูมิหลังทางพื้นฐานทั่วไปทางจิตวิทยา/สังคมวิทยาแต่ยังหมายถึง การทำความเข้าใจลงลึกไปยังภูมิหลังในสนามและทุนตลอดจนฮาบิทัสของพวกเขาด้วย

การที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์มีทุนที่ติดตัวมาจากสนามชาติพันธุ์เดิมที่มีสามารถปรับนำมาใช้ได้ ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์เป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสเพื่อนำไปสู่การปรับตัว ในรูปแบบแรกโดยทุนเดิมที่นำมาปรับใช้ได้ ในสนามใหม่ ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจเดิมที่นำมาปรับเป็นทุนทางการเงินในการใช้จ่ายให้เพียงพอ ในสนามใหม่ , ทุนทางสังคมเดิมปรับมาเป็นทุนทางสังคมในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ , ทุนสัญลักษณ์ของชาติพันธุ์มาสู่ทุนสัญลักษณ์ของความเป็นพยาบาล และทุนวัฒนธรรมเดิมที่ปรับมาเป็นทุนวัฒนธรรมในสนามวัฒนธรรมคณะพยาบาลศาสตร์ ส่วนการปรับฮาบิทัสในรูปแบบที่ 2 คือการปรับเปลี่ยนทุนเดิมที่มีอยู่เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสนามวัฒนธรรมภายในคณะพยาบาลศาสตร์ ได้แก่ การปรับทุนทางสังคมให้เป็นทุนเศรษฐกิจ , ทุนสัญลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์และการเป็นคาทอลิกนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมและทุนวัฒนธรรม และการปรับในแบบที่ 3 คือการสร้างทุนใหม่ในสนามวัฒนธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์เพื่อให้มีตำแหน่งในสนาม ได้แก่ การสร้างทุนวัฒนธรรมใหม่ในเรื่องความมีจริยธรรมทางการพยาบาลและความรู้ทางวิชาชีพพยาบาล , การสร้างทุนสัญลักษณ์ใหม่เรื่องการได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลจากสภาการพยาบาล และการสร้างทุนทางสังคมใหม่ในเชิงวิชาชีพกับทีมสหสาขาวิชาชีพ นั้นเป็นการชี้ให้เห็นว่าสนามชาติพันธุ์ในมุมมองรัฐมิได้มีพลังอำนาจแต่เพียงพื้นที่ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเขา ชายขอบของรัฐไทยดังที่อาจเข้าใจกันทั่วไป หากแต่สนามดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อคนชาติพันธุ์ไปในทุกพื้นที่ของสังคม มีผลให้เมื่อต้องเปลี่ยนตนเองเข้าสู่สนามใหม่เช่นสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในการวิจัยนี้นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์จึงต้องปรับเปลี่ยน ปรับใช้ และสร้างทุนใหม่ อันมีพื้นฐานมาจากการครอบครองและข้อจำกัดของการครอบครองทุนภายใต้สนามชาติพันธุ์เดิมที่ตนเองเคยอยู่ ซึ่งมีผลให้สถานะความเป็นรองยังคงเป็นรองต่อไปในสนามอื่น ๆ การต้องปรับเปลี่ยนฮาบิทัสจึงเป็นการสวมทับฮาบิทัสแบบใหม่เพื่อความอยู่รอดในสนามใหม่ภายใต้การครอบครองทุนที่เป็นรองที่มาจากสนามชาติพันธุ์เดิมของตน คล้ายคลึงกับงานศึกษาเรื่อง Precarious success and the conspiracy of reflexivity: Questioning the 'habitus transformation' of working-class students at elite universities ของ Jin and Ball (2019) ที่พบว่านักศึกษาที่มาจากกลุ่มชนชั้นแรงงานจำยอมต้องปรับเปลี่ยนฮาบิทัสเพื่อความอยู่รอด อันตอกย้ำให้เห็นถึงความพยายามในการสืบทอดความต่อเนื่องของการครอบงำในสถาบันอุดมศึกษาของชนชั้นนำ การปรับเปลี่ยนเพื่อ

ความอยู่รอดนี้ต้องอาศัยการปรับตัวอันหลากหลายด้วยทุนที่มีอย่างจำกัดเช่นกัน ความสอดคล้อง คล้ายคลึงกันที่กล่าวมานี้อาจเป็นเพราะสนามชาติพันธุ์ได้ผลิตสร้างความเป็นเท่าเทียมให้กับ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์กลุ่มนี้มาโดยตลอดไม่ต่างกับความเป็นชนชั้นแรงงาน เมื่อต้องเข้าไปอยู่ ในสนามของสถาบันอุดมศึกษาที่มีวัฒนธรรมเฉพาะอย่างคณะพยาบาลศาสตร์ ที่มีการสืบทอด ความต่อเนื่องของโครงสร้างสนามในฐานะสถาบันทางวิชาชีพที่มีการกำกับควบคุมอย่างเข้มข้น การปรับตัวของนักศึกษาจึงเป็นการปรับฮาปิตัสเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ในสนามนี้และด้วยความ มุ่งหวังว่าทุนสัญลักษณ์และทุนวัฒนธรรมที่ได้จากการเรียนพยาบาลจะแปรกลับไปกลายเป็นทุน ใหม่ของตนเองและครอบครัวที่จะมีตำแหน่งที่ดีขึ้นในสนามชาติพันธุ์เดิมภายใต้มุมมองรัฐไทยได้ นั่นเอง

แม้ว่าจะมีทุนเดิมที่ไม่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ได้แก่ ความเป็นชายขอบและด้อยพัฒนา , ภาษาที่เป็นทุนวัฒนธรรมในการจัดตั้งการสื่อสาร , ทุน สัญลักษณ์ที่ผลิตสร้างความเป็นรองจนเคยชิน และข้อจำกัดของการไร้ทุนเศรษฐกิจและการสร้าง ข้อผูกพันในอนาคต อันเนื่องมาจากเป็นทุนที่ไม่สอดคล้องกับที่จะใช้สร้างฮาปิตัสแบบใหม่ใน สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ แต่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์กลับมีทุนที่สร้างความ ได้เปรียบในสนามใหม่นี้เช่นกัน ซึ่งเป็นทั้งทุนที่รู้ได้ด้วยตนเองและทุนที่ผู้เล่นคนอื่นในสนามเช่น คณาจารย์ผู้สอนมองเห็นคือ ทุนเศรษฐกิจที่ได้มาจากเครือข่ายความสัมพันธ์ , ทุนวัฒนธรรมที่ ได้มาจากความเป็นรองในสนามชาติพันธุ์ และทุนวัฒนธรรมที่มาจากขนบธรรมเนียมประเพณี

โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนวัฒนธรรมที่สร้างมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีนั้นเป็นทุนที่ สร้างความได้เปรียบในฐานะที่เป็นฮาปิตัสที่สนามของคณะพยาบาลศาสตร์ต้องการเป็นอย่างมาก เช่น ความอดทน ความช่างสังเกต ความอ่อนโยน เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu อ้าง ใน รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2557) ที่ได้กล่าวว่าทุนเป็นตัวสร้างเกมทางสังคมขึ้น กล่าวคือทุนแม้จะ ถูกกำหนด และกำกับอยู่ด้วยโครงสร้างทางสังคม หรือกฎกติกาของสนามโดยกลุ่มคนที่เป็นชนชั้น นำของสนาม แต่ในขณะเดียวกันทุนนั้นเองก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดโอกาสได้ตลอดเวลาเหมือนการเล่น เกมที่ทุนมีโอกาสนำให้เราชนะได้เช่นกัน ดังนั้นการที่นักศึกษาพยาบาลมีทั้งทุนที่ได้เปรียบและ เสียเปรียบจึงเป็นการวิเคราะห์ที่ทำให้เห็นว่าพวกเขาเหล่านั้น ไม่ได้มีความเสียเปรียบหรือ ได้เปรียบเสมอไป หากต้องพิจารณาจากโอกาสและวิธีการ จังหวะเวลาในการใช้ทุนด้วย บุคคลจึง ไม่หยุดที่จะใช้ความพยายามให้ได้มาซึ่งทุนเพื่อที่จะปรับที่ทางของตนเองในสนามให้ดีขึ้น (Webb et al., 2002) ในที่นี้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์จึงใช้ทุนที่ตนเองมี และหาทุนใหม่ มาทดแทน

สิ่งที่ทำให้ตนต้องเสียเปรียบในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพื่อการสะสมทุนชนิดใหม่ที่จะกลับไปทำให้ตนเองและครอบครัวมีสถานะที่ดีขึ้นในสนามชาติพันธุ์นั่นเอง

การสะท้อนคิดจากฐานคิดและตัวตนของนักวิจัย

จากการศึกษาเรื่องทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสถานบันอุดมศึกษาเอกชน ทำให้ผู้วิจัยได้สะท้อนถึงตัวตนของตนเองในสมัยการเป็นนักศึกษาพยาบาลที่ต้องมีการปรับตัวต่อการเรียนการสอนในสถานบันอุดมศึกษา รูปแบบการเรียนที่แตกต่างไปจากเดิมทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ รวมถึงการขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกบนหอผู้ป่วยแบบสถานการณ์จริงที่ต้องมีความรับผิดชอบค่อนข้างสูง และอยู่ในสถานการณ์ของความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนที่ได้รับการดูแล และความคาดหวังที่คนอื่นมีต่อตัวเรา ล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดในทุกช่วงชั้นปีของการเรียนพยาบาล แต่ก็มีความสุขทุกครั้งที่ได้พูดคุยกับผู้ป่วยและเห็นผลการรักษาที่ดีที่เกิดขึ้นกับตัวเขา รวมถึงการมีเพื่อนคอยช่วยเหลือ รุ่นพี่ให้กำลังใจคอยสนับสนุนการหาข้อมูลประกอบการทำรายงานกรณีศึกษากับผู้ป่วย แม้ในช่วงชั้นปีสุดท้ายที่ต้องเตรียมตัวสอบก็จะได้รับการดูแลจากอาจารย์ในการติว คอยถามไถ่ความเป็นอยู่ และความรู้สึกของตัวเราอย่างสม่ำเสมอ จนสอบขึ้นทะเบียนขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพพยาบาล และได้ไปทำงานในโรงพยาบาลของรัฐเป็นระยะเวลาหนึ่ง และได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาสุขภาพจิต เพราะสนใจสุขภาพจิตใจของผู้ป่วยในระยะสุดท้าย และความรู้สึกของญาติที่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ทำให้เข้าใจและมีความตระหนักรู้ในอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ทำให้มองบุคคลอื่นด้วยความเข้าใจ หลังจากนั้นได้ไปทำงานในโรงพยาบาลเอกชนมากมายหลายแห่ง มีเพื่อนร่วมงานทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ทุกคนล้วนต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่รอบๆ ตัว ทั้งเรื่องภาษา รูปแบบการดำเนินชีวิต หรือวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง และได้มีโอกาสเข้ามาในวงการการศึกษาเป็นอาจารย์ในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้พบเจอนักศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ อายุ วุฒิการศึกษา เศรษฐฐานะทางครอบครัว รวมถึงเชื้อชาติ นักศึกษาพยาบาลต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน อาจารย์ และพี่ ๆ พยาบาลที่ตัวเองไปฝึกงานก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนต้องพบเจอโดยเฉพาะนักศึกษาที่มาจากต่างจังหวัดที่ห่างไกลจากพ่อแม่ บางคนรู้สึกโดดเดี่ยวในการอยู่หอพัก และนักศึกษาต่างชาติที่ต้องต่อสู้ด้วยตนเองเพียงลำพัง แต่ทุกคนจะมีเครือข่ายของตนเองในการพึ่งพาในบางเรื่องที่ต้องการความช่วยเหลือ ทำให้เข้าใจในบทบาทความเป็นนักศึกษาพยาบาลที่มีความเฉพาะแตกต่างจากการนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั่วไป ในเรื่องกฎ ระเบียบ การแต่งกาย วิถีปฏิบัติที่มี

ความเฉพาะ รวมถึงอัตลักษณ์แห่งวิชาชีพการพยาบาลที่ต้องรับผิดชอบในชีวิตมนุษย์ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจกระบวนการในการปรับตัวที่จะเกิดขึ้นกับนักศึกษาแต่ละคน ตามสถานการณ์ ความกดดันที่เข้ามาตามการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยเฉพาะสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งระดับการปรับตัวของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน ปัจจัยในการส่งเสริมหรือแรงสนับสนุน ในการช่วยเหลือให้นักศึกษาแต่ละคนให้สามารถปรับตัวได้อย่างสมบูรณ์ย่อมแตกต่างกันด้วย

โดยเฉพาะนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในช่วงเวลาเดียวกัน และผู้วิจัยได้บันทึกการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในโรงพยาบาล เวลา Pre - Post conference case นักศึกษามักไม่เข้าใจ ต้องอธิบายซ้ำหลาย ๆ รอบ ค่อนข้างเก็บตัวเงียบ เมื่ออยู่ในกลุ่มใหญ่ แต่พอแยกกลุ่มย่อยจะรู้สึกผ่อนคลายขึ้น เมื่อเรียกมาแนะนำให้คำปรึกษาส่วนตัวจึงเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา ร่วมกับมีเสียงจากผู้สอนท่านอื่นที่พบเจอปัญหาในขณะที่ทำการเรียนการสอนในเรื่องของการสื่อสาร ความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และได้ลองสังเกตนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์หลาย ๆ คนประกอบกับได้สัมผัสกับนักศึกษาโดยตรงทั้งชั่วโมงทฤษฎีและชั่วโมงปฏิบัติในชั้นปีที่ 2 , 3 และ 4 ที่มีกระบวนการในการปรับตัวมาระยะหนึ่งจนสามารถปรับตัวได้และจบการศึกษา ทำให้มีมุมมองที่แตกต่างจากที่ได้ยินมา ส่วนตัวมองว่านักศึกษากลุ่มนี้ไม่ได้มีปัญหาในด้านการเรียนการสอนหรือการปรับตัวที่แตกต่างจากนักศึกษาพยาบาลโดยทั่วไป จึงสนใจที่จะศึกษว่านักศึกษากลุ่มนี้มีปัญหาอย่างไรและทำความเข้าใจนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ว่ามีการปรับตัวเองให้มีความสุข และเรียนจบหลักสูตรได้อย่างไร และตั้งใจเผยให้เห็นการต่อสู้ ต่อรองในสนาม เพื่อให้สามารถอยู่ภายในสนามได้ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจในกระบวนการเรียนการสอน และปลดปล่อยนักศึกษากลุ่มนี้ออกจากข้อจำกัดต่าง ๆ ที่กดขี่ความคิด ความรู้สึกไว้ สามารถค้นหาศักยภาพที่อยู่ภายในตนเองออกมา

หลังจากทำการวิจัยแล้วผู้วิจัยมีความเข้าใจและมุมมองต่อนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนไปไม่ใช่แบบเหมารวมเหมือนกันกับนักศึกษาพยาบาลทั่วไปที่มีการปรับตัวในการเรียนใหม่และสิ่งแวดล้อมใหม่ แต่มองเห็นทุนที่เขามีติดตัวมาและเป็นประโยชน์ในการเรียน และสามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่ความเป็นวิชาชีพทางการพยาบาลได้อย่างดี มองเห็นทุนที่จำเป็นต้องมีและยังขาดอยู่ในสนามวัฒนธรรมความเป็นวิชาชีพพยาบาลที่ต้องให้การดูแลและช่วยเหลือให้เหมาะสมแต่ละรายบุคคลจึงจะเป็นการช่วยเหลือได้ตรงตามปัญหาและความต้องการของบุคคลนั้นอย่างแท้จริง เพื่อที่จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจบไปเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีมาตรฐาน

บทสะท้อนความรู้

การปรับตัวไม่ใช่เพียงเรื่องทางด้านจิตวิทยาเพียงอย่างเดียวหรือเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนบริบทที่อยู่รอบข้างเท่านั้น แต่การศึกษาเรื่องทุนสำหรับการปรับตัวสำหรับนักศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้แนวคิดของ Bourdieu เรื่องทุน สนาม และฮาบิทัส ซึ่งเป็นทฤษฎีการปฏิบัติของการใช้ทุนในสนามให้มีความเหมาะสมต่อการปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับสนาม โดยในแนวคิดของ Bourdieu มองว่าเป็นการปรับเปลี่ยนฮาบิทัส ที่เป็นการปรับจากโครงสร้างที่อยู่ภายในตนเองควบคู่กับการปรับโครงสร้างภายนอกที่มากระทบความคิด ความเชื่อ การกระทำไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้สิ่งที่เรียกว่า ทุน ในการปรับตำแหน่งหรือสถานะของตนเองในสนามหรือบริบทสังคมที่ตนเองอยู่ เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่อยู่ภายในตัวเองโดยการปรับเปลี่ยน แลกทุน ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ดังนั้นมุมมองต่อการปรับตัวเป็นเพียงเรื่องของการจัดการกับสิ่งที่มากระทบ หรือจัดการสถานการณ์คุกคาม หรือการปรับสภาพจิตใจภายในให้เกิดการยอมรับและปรับให้เข้ากับสถานการณ์เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต้องทำควบคู่กันไป พร้อมกับการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ไม่ลดทอนคุณค่าของความแตกต่าง แต่ให้คุณค่าควบคู่กันไปจะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีผลต่อการเรียนรู้ในนักศึกษาแต่ละกลุ่มมากยิ่งขึ้น

การมองเรื่องการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการปรับเปลี่ยนทุน แลกเปลี่ยนทุน และการสร้างทุนใหม่ในสนามที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จนเกิดการปรับเปลี่ยนฮาบิทัสใหม่ที่เข้ากับสนามใหม่ขึ้นในตัวนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เข้าใจในกระบวนการปรับตัวที่ลุ่มลึกในรายละเอียดในแต่ละด้านของตัวบุคคลที่ไม่ใช่เพียงเรื่องของการปรับสภาพจิตใจที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเท่านั้น แต่การปรับใช้ทุน แลกเปลี่ยนทุน รวมถึงสร้างทุนใหม่ขึ้นมา เป็นความตระหนักรู้ของระดับบุคคลแต่ละคนที่ผ่านการเรียนรู้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับ กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับในสนามแต่ละสนามว่า ทุนใดสามารถใช้ได้ และใช้ได้ดี ทุนใดต้องปรับหรือพัฒนาปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้นภายในสนาม หรือในสนามต้องการทุนบางอย่างที่จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่ นักศึกษาพยาบาลต้องเรียนรู้ที่จะแสวงหา และนำตัวเองไปสู่การสร้าง และสะสมทุนขึ้นใหม่เพื่อให้ตนเองมี และสามารถนำมาใช้ได้ภายในสนาม และนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นความคุ้นชินจนเป็นฮาบิทัสใหม่ในสนามและนำไปสู่การต่อสู้ ต่อรอง ตำแหน่งในสนาม ทำให้การช่วยเหลือ ดูแลนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้ตรงตามความจำเป็นพื้นฐานส่วนบุคคลแต่ละคนไม่ใช่ในลักษณะของการเหมารวม การดูแลแบบเหมารวมในแบบเดียวกันทั้งหมดอาจไม่ตอบโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ได้พบเจอ ซึ่ง

การดูแลทุกคนบนพื้นฐานของความเสมอภาคโดยไม่ได้นำถึงความแตกต่างส่วนบุคคลแต่ละคน อาจไม่ช่วยส่งเสริมการปรับตัวให้ดีขึ้นได้ แต่ในมุมมองกลับกันยังเป็นการตอกย้ำถึงความไม่เท่าเทียม ในสนามที่เขามีมากยิ่งขึ้นซึ่งจุดนี้ได้ส่งผลต่อความรู้สึกภายในของตัวนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในสนามของคณะพยาบาลศาสตร์ โดยเฉพาะในสนามทางการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสนามทุกระดับการศึกษาที่นักเรียนหรือนักศึกษาแต่ละคนมีทุนในสนามที่แตกต่างกัน ดังนั้นการพิจารณาให้การช่วยเหลือไม่ใช่เพียงการให้ทุนทางเศรษฐกิจต้องพิจารณาให้เห็นทุนที่ครอบคลุมมิติทั้ง 4 ด้าน ถือเป็นการช่วยเหลือที่ตรงตามความต้องการและสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของนักศึกษาได้ตรงตามปัญหา

จากการเข้าสู่สนามการวิจัย พบว่าแต่ละสถาบันไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลความเป็นชาติพันธุ์ในทะเบียนข้อมูลนักศึกษา จึงไม่สามารถบอกได้ว่ามีจำนวนทางสถิติเป็นอย่างไร และประกอบด้วยชาติพันธุ์ใดที่เข้ามาศึกษา เนื่องจากไม่ได้สนใจเรื่องความแตกต่างของชาติพันธุ์ในการเข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาและคำนึงถึงความเหมาะสมเรื่องสิทธิทางกฎหมายจึงไม่ได้มีการสอบถามข้อมูลตรงส่วนนี้ การไม่สนใจหรือใส่ใจในความแตกต่างส่งผลให้มีการดูแลนักศึกษาในลักษณะที่เหมือนกันแบบเหมารวม ไม่ได้แบ่งแยกการดูแลที่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม แต่ให้ความเสมอภาค ดูแลและปฏิบัติในแบบเดียวกัน ยังเป็นการตอกย้ำความไม่เท่าเทียมในสถานภาพของความเป็นชาติพันธุ์ในสนาม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาที่ได้ทำให้เห็นการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการปรับใช้ทุน การปรับเปลี่ยนทุนและการสร้างทุนใหม่ สะท้อนให้เห็นสิ่งที่นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ยังขาดและต้องการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จและการมีตำแหน่งในสนาม ดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่า ทุนที่นำไปสู่ความเสียเปรียบด้านภาษา และวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ และการต้องมาเรียนรู้พร้อมกับนักศึกษาพยาบาลคนอื่นทั่วไปทำให้เกิดความลำบาก จึงต้องมีการเตรียมความพร้อม นักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ก่อนเข้าเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ ในเรื่องของวัฒนธรรมความเป็นวิชาชีพพยาบาล การเรียนการสอนในภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติทดลอง และการปฏิบัติทางคลินิก ในโรงพยาบาล กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติขณะเป็นนักศึกษาพยาบาล โดยการปฐมนิเทศ

จัดค่ายปรับพื้นฐานด้านการใช้ภาษาและการเข้าใจความหมายของภาษาโดยเฉพาะศัพท์เทคนิคทางการแพทย์

2. จากผลการวิจัยพบว่านักศึกษาพยาบาลทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ ยังไม่เข้าใจความเป็นมาเป็นไป และความเป็นอยู่ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์นี้ จึงควรปรับมุมมองต่อนักศึกษาพยาบาลทั้งที่เป็นชาติพันธุ์และไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ในการยอมรับและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีความหลากหลายเรื่องเชื้อชาติ วัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายจากงานวิจัย

จากการศึกษาทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของสถานภาพทางสังคม วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของแต่ละบุคคลที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษาในกระบวนการเรียนการสอนและการใช้ชีวิตส่วนตัว การมุ่งเน้นด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลเพียงด้านเดียวไม่เพียงพอต้องคำนึงถึงโครงสร้างหรือบริบททางสังคมที่กระทำต่อบุคคลนั้นร่วมด้วย

1. แนวทางการปฏิบัติในการดูแลนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มเปราะบางในสถาบันอุดมศึกษาอย่างครอบคลุมทุกด้านทั้งด้านการเรียน การใช้ชีวิตส่วนตัวในสังคมโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจง โดยคำนึงถึงความเท่าเทียม (Equality) ที่แต่ละบุคคลจะได้รับ และความเสมอภาค (Equity) ในบริบทของแต่ละคนร่วมด้วย

2. การใช้มาตรฐานในการวัดและการประเมินผลนักศึกษาแบบมาตรฐานเดียวในการวัดความรู้ ความสามารถนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันอาจไม่ยุติธรรม หรือไม่ได้บ่งบอกศักยภาพ ความสามารถอย่างแท้จริง

3. ฝ่ายกิจการนักศึกษาหรือฝ่ายพัฒนานักศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการเผชิญปัญหา หรือการพัฒนาภาวะผู้นำ หรือการเสริมสร้างความมั่นใจที่มีความจำเป็นต่อวิชาชีพเพิ่มเติมที่นอกเหนือจากความรู้ทางวิชาชีพและคุณธรรม จริยธรรม

4. นโยบายการแต่งตั้งอาจารย์ผู้เป็นกรรมการในการพิจารณาคัดเลือกนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ ควรมีประสบการณ์ในการสอนหรือทำงานร่วมกับกลุ่มชนชาติพันธุ์ เพื่อความเข้าใจในบริบท คุณลักษณะเฉพาะ และความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของนักศึกษา เพื่อประเมินความเสี่ยง หรือแนวโน้มการเกิดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นการวางแผนป้องกันและดูแลอย่างต่อเนื่อง

5. ผู้บริหารหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความประสงค์ในการสนับสนุนและให้โอกาสเด็กที่ขาดโอกาสที่ต้องการศึกษาต่อ สามารถนำข้อมูลการวิจัยไปใช้ในการพิจารณาเรื่องเกณฑ์การสนับสนุนทุนการศึกษาที่นอกเหนือจากทุนเศรษฐกิจในรูปแบบเงินเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายผลการศึกษาเรื่องการปรับตัวหรือทุนของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทอื่น เช่น ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ว่ามีทุนใดที่เอื้อประโยชน์หรือทุนใดที่ไม่เอื้อประโยชน์ในบริบทดังกล่าว

2. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายผลการศึกษาเกี่ยวกับทุนและการใช้ทุนในนักศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในคณะ / สาขาวิชาอื่นของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน

3. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเรื่องทุน การปรับตัว และการใช้ทุนในนักศึกษาพยาบาลในกลุ่มวัฒนธรรมอื่น หรือเชื้อชาติอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เห็นมิติมุมมองที่ครอบคลุมในเรื่องการวางแผนการให้การดูแลแก่นิสิต นักศึกษาได้อย่างครบถ้วน

บรรณานุกรม

Bourdieu, P. (1966). *On Television*. New York: New York Press.

Bourdieu, P., & Wacquant, J. D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.

Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: British library Cataloguing.

Ivemark, B., & Ambrose, A. (2021). Habitus Adaptation and First – Generation University Student's Adjustment to Higher Education : A Life Course Perspective. *sociology of education. Sociology of education*, 94(3), 191-207.

Jin, J., & Ball, S. J. (2019). Precarious success and the conspiracy of reflexivity: questioning the 'habitus transformation' of working-class students at elite universities. *Critical Studies in Education*, 62(5), 608-623.

Lehmann, W. (2014). Habitus Transformation and Hidden Injuries: Successful Working-class University Students. *sociology of education. Sociology of education*, 87(1), 1-15.

Lillian, F. (2010). *Pierre Biurdieu on European identity : Theories of habitus & cultural capital*. Retrived 1 March 2023, from https://hugoribeiro.com.br/biblioteca-digital/Farrell-Pierre_Bourdieu_on_European_identity.pdf

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation D. D. Williams *Naturalistic Evaluation New Directions For Program Evaluation*. San Francisco Jossey – Bass.

Mahidol University TCAS. (2024). *Thai University Central Admission System [Internet]*. Available from: <https://tcas.mahidol.ac.th/>

Maton, K. (2008). *Habitus. M. Grenfell Pierre Bourdieu: Key Concepts*. Durham: Acumen Publishing.

Moore, R. (2008). *Capital. M. Grenfell Pierre Bourdieu: Key Concepts*. Durham: Acumen Publishing.

- Panagiotopoulos, A., Giovanetti, I., & Pavlopoulos, V. (2022). Adjustment of refugees in Greece as a social identity process: A longitudinal study M. Klicperova-Baker & W. Friedlmeier *Xenophobia vs. Patriotism: Where is my Home? Proceedings from the 25th Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology*, 290.
- Pinto, L. (2015). *Bourdieu's Theory of Social Fields concept and application*. New York Routledge.
- Ritzer, G. (2010). *Sociological Theory*. (8th edition). United States: McGraw-Hill Companies.
- Thailand Education Ranking (TER) สถาบันจัดอันดับด้านการศึกษา. (2564). *Top 10 หลักสูตรพยาบาลที่นักเรียนอยากเรียนมากที่สุด ปี 2021*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2567 จาก <https://thaitopu.com/content/130>
- Thomas, J. (1993). *Doing Critical Ethnography (Qualitative Research Methods)*. CA: Sage Publication.
- Thomson, P. (2008). *Field. M. Grenfell Pierre Bourdieu: Key Concepts*. Durham: Acumen Publishing.
- Webb, J., Schirato, T., & Danaher, G. (2002). *Understanding Bourdieu: Cultural field and the habitus*. Malaysia SRM Production Services.
- กชกร ธรรมนำสีล และคณะ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาล สถาบันเอกชนแห่งหนึ่งกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุขภาพกับการจัดการสุขภาพ*, 7(1), 60-75.
- กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). *พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562. (11 ตค. 2563)*. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2567 จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/aboutus/legal-all/74-act/2150-2562.html>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- กิตติพร เนาว์สุวรรณ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และวิวัฒน์ ดิษยะศริน สัตยารักษ์. (2558). กลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 13(2), 117-132.

กุลลาภรณ์ ชัยอุดมสม ภัทรี พหลภาคย์ ภาพันธ์ วัฒนวิทย์กิจ และศิริณา อภิสัทธิปัญญา. (2560).

จิตเวชศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา.

คณะพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยเซนต์หลุยส์. (2565). การศึกษาและหลักสูตร. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม

2566, จาก <https://www.slc.ac.th/slcmain/faculty/nurse.php>

จตุพร ลิ้มมันจริง. (2563). วิธีการสอนวิชาแนะแนว. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จามะรี เชียงทอง. (2547). “การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความรู้พื้นถิ่นในไทย เวียดนาม

และลาว” ในว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

(องค์การมหาชน).

จารุวรรณ ขำเพชร และคณะ. (2561). ภูมิทัศน์ชาติพันธุ์ แผนที่ชุมชนชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร.

กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จิตติมา เจือไทย. (2551). การสร้างอัตลักษณ์แห่งตัวตนของคนพิการ. (ปริญญาดุษฐ์บัณฑิต สาขา

พัฒนศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2559). จิตวิทยาบุคลิกภาพและพฤติกรรมสุขภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เจษฎา เนตะวงศ์. (2564). พลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยศึกษาผ่าน

แนวคิดฟิลด์ของบูดีเยอร์. (ปริญญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒ

ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และ พนมพร จันทระปัญญา. (2558). การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนใน

ระดับอุดมศึกษา. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 7(2), 267-280.

ชวิตรา ตันติมาลา. (2560). การสร้างอัตลักษณ์ของตลาดนัดภายในมหาวิทยาลัยของรัฐเขต

กรุงเทพมหานคร. (ปริญญาโทบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

ประยุกต์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ และ ประยูร สุขะใจ. (2558). การปรับตัวในสถานการณ์วิกฤตของชีวิต. วารสาร

มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 1(2), 23-32.

ชาย โพธิ์สิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ:

อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

- ชาย โพธิ์สีดา. (2564). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ : คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด
- ณัฐกร วัชรสินธุ์. (2562). สมรรถนะ : การพัฒนาตนเองของพนักงานรักษาความปลอดภัยก้วทันการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 253-264.
- ณรงค์กร ชัยวงศ์ และ นิชาภัทร มณีพันธ์. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตต่อการปรับตัวของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ รุ่นที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. *วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี*, 28(3), 315-325.
- ต้องรัก จิตบรรเทา. (2560). บุคลิกภาพตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 10(2), 275-285.
- ไทยพีบีเอส. (2561). นักวิชาการชี้ เด็ก “ซี้ดอาย – แตกต่าง – กลุ่มชาติพันธุ์” เป้าหมายถูกรังแก. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2566 จาก, <https://www.thaipbs.or.th/news/content/269851>
- ธาราวดี อธิมาตรานนท์. (2548). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวในการเรียนหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ของนักศึกษาพยาบาล คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล*. (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นางนฏ จงธรรมานุรักษ์. (2564). *การพยาบาลพื้นฐาน เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภา จำกัด
- นพวรรณ ใจคง จินดาวรรณ ธรรมปรีชา ฤทธิกร ศิริประเสริฐโชค และธนวัฒน์ พิมลจินดา. (2563). นโยบายการบริหารกับการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพ. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ* 18(2), 241-259.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2564). *มานุษยวิทยาของผามาศ ลากอง ความสัมพันธ์ระหว่างมานุษยวิทยาและจิตวิทยา*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/268>
- นิจวรรณ วีรวัฒน์โนดม บังอร ศิริสกุลไพศาล และทิพวรรณ ตั้งวงศ์กิจ. (2562). การพัฒนาอัตลักษณ์บัณฑิตพยาบาล “การพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 8(2), 167-180.
- เนติยา แจ่มทิม ปุรินทร์ ศรีศลักษณ์และดารินทร์ พนาสันต์. (2566). ปัจจัยการปรับตัวที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก. *วารสารวิจัย*

- ทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 18, 140-152.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2557). กระบวนทัศน์การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(3), 219-242.
- ปรีชัย ดาวอุดม ศราวุฒิ งามยิ่งและจรัญญา กิตติไพศาลนนท์. (2565). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*, 6(2), 31-55.
- ปัทมา ทองสม อัจฉรา จันทิษฐ์ ลิลลี่ ศิริพร และชลธิ์ หาญเบญจพงศ์. (2563). กระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์บัณฑิตของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 29(3), 36-51.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). *อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ผ่องพรรณ ทรัพย์มงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์. (2549). *การออกแบบการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรศิริ พันธสี. (2557). *กระบวนการพยาบาล & แบบแผนสุขภาพ : การประยุกต์ใช้ทางคลินิก*. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร.
- พินณา หมวกยอด เสาวรีย์ ชัยวรรณ ศนิ ไทรหอมหวล หลี ยิ่ง และธัญญลักษณ์ บุญลือ. (2563). การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่ : การศึกษาเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์. *มนุษยศาสตร์สาร*, 21(3), 106-127.
- พิมพ์อักษรา หฐประกายอักษร. (2558). *การร่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนการเรียนการสอนในศูนย์คาทอลิกนักบุญอันนาเพื่อเด็กอพยพย้ายถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร*. (ปริญาญาศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มติชน. (2559). *มท.สนองพระราชดำรัสในหลวง ชักซ้อมวินิจฉัยให้สัญชาติเป็นธรรม ปิดช่องทุจริต*. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2567 จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_130321
- ยุทธอ เลี้ยวแม มยุรี ยี่ปาไล๊ะ เขมพัทธ์ ขจรกิตติยาและภาชีนา บุญลาภ. (2564). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิจัยการพยาบาลและสุขภาพ*, 22(3), 135-146.
- ระบบรับสมัครสถาบันพระบรมราชชนก. (2567). *Praboromarajchanok Institute. PI Admission* [Internet]. Available from: https://admission.pi.ac.th/?page_id=3567
- ราชกิจจานุเบกษา. (2540). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๗๕ ก วันที่ ๒๓*

ธันวาคม ๒๕๔๐. พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528. แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.

๒๕๔๐. กรุงเทพฯ.

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2555). มโนทัศน์ฮาปิตุสกับการแก้ปัญหาวินัยโครงสร้างและตัวแสดง.

วารสาร การเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 4(3), 379-419.

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2557). มโนทัศน์ชนชั้นและทุนของปีแอร์ บูร์ดิเอด. วารสารเศรษฐศาสตร์

การเมืองบูรพา, 2(1), 29-44.

ฤดี นิยมรัตน์. (2554). อัตลักษณ์ลวดลายเบญจรงค์ไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สวนสุนันทา.

ลักขณา ศรีวัฒน์. (2561). ทำไมจึงต้องมีการปรับตัว. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(3), 7-17.

วรมณ ยอดบุญ. (2551). อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีหมู่บ้านรวมมิตร

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารมนุษยศาสตร์, 15(1), 126-139.

วิภา วิเสโส และ พจนารถ สารพัด. (2563). การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณากับการสร้างความเข้าใจการ

ดูแลในครอบครัวภายใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรมไทย. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(2), 122-134.

วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา. (2555). การปรับตัว /สุขวิทยาจิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

วุฒินท์ ชาญสตบุตร. (2561). บทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการกำหนดตัวตนและอัต

ลักษณ์ของบุคคลในผลงานศิลปะสื่อใหม่ของโทนี เออร์สเลอร์. วารสารศิลป์ พีระศรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร, 6(1), 88-109.

สภาการพยาบาล. (2563). คู่มือการรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์

สำหรับ สถาบันการศึกษาที่มีผู้สำเร็จการศึกษาลัทธิศูตพยาบาลศาสตณบัณฑิต ฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ. 2563. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

สภาการพยาบาล. (2565). สภาการพยาบาลนำเสนอข้อมูลนโยบายและทิศทางการผลิต การพัฒนา

บุคลากรทางการพยาบาล ปัญหาการขาดแคลนและการธำรงรักษาพยาบาล. สืบค้นเมื่อ 3

เมษายน 2566, จาก <https://www.tnmc.or.th/news/723>

สภาการพยาบาล. (2567). รายชื่อสถาบันการศึกษาที่สภาการพยาบาลให้การรับรอง (สถาบันที่มี

ผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว). สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2567 จาก

[https://www.tnmc.or.th/images/userfiles/files/1_1\(46\).pdf](https://www.tnmc.or.th/images/userfiles/files/1_1(46).pdf)

- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). รายงานความก้าวหน้า
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุชาติ พันธุ์ลาภ. (2564). รูปแบบการเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์ไปสู่การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ.
(ปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). แนวความคิดหาพิสัยของปีแอร์ บูร์ดิเอกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา.
กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- สุภาวค์ จันทวานิช. (2553). ทฤษฎีสังคมวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุชาติ พุทธิมา. (2565). ความสามารถในการปรับตัวของนักศึกษาชาติพันธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 4(2),
3-21.
- สุศักดิ์ บุญอาจ. (2558). กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวลาวและชาวกัมพูชา
ในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. วารสารนิเทศศาสตร์, 33(2), 91-104.
- อดิสร ภู่อาระ. (2564). ทูตทางสังคมกับการจัดการเครือข่ายคนชายขอบ : เครือข่ายรักษ์ป่าและ
สิ่งแวดล้อม ดอยยาว – ดอยผาม่น ภูชี้ฟ้า. พระนครศรีอยุธยา: คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2561). อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2537). วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: กระบวนทัศน์และบทบาทในประชา
สังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมราพร สุกร. (2555). การศึกษาองค์ประกอบและตัวแปรเชิงสาเหตุของการปรับตัวของนักเรียนที่
มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์. (ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัย

เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

MF-04-version-2.0
วันที่ 18 ต.ค. 61

หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรอง คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(เอกสารนี้เพื่อแสดงว่าคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ได้พิจารณาโครงการวิจัยนี้)

ชื่อโครงการวิจัย : ทูบสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์
ในสถานสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นางสาวนัชพร ดุทธาปัญญา
หน่วยงานต้นสังกัด : บัณฑิตวิทยาลัย
รหัสโครงการวิจัย : SWUEC-G-263/2566X

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยที่เข้าข่ายยกเว้น (Research with Exemption from SWUEC)

วันที่ยืนยัน : 26 มิถุนายน 2566
ยืนยันโดย : คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการ
รับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, the
Belmont Report, CIOMS Guidelines และ the International Conference on Harmonization in Good Clinical
Practice (ICH-GCP)

ออกให้ ณ วันที่ 26 มิถุนายน 2566

(ลงชื่อ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หัตถ์แพทย์หญิงณงนงปภา เขียมจิรกุล)
กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ)

(แพทย์หญิงสุวิพร ภัทรสุวรรณ)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/X/G-263/2566

เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยจากวิทยาลัยเซนต์หลุยส์

2

วิทยาลัยเซนต์หลุยส์
SAINT LOUIS COLLEGE

19 ถนนสาทรใต้ แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120 โทรศัพท์ 02 675 5304(-12) โทรสาร 02 675 5313
19 South Sathorn Rd. Yannawa Sathorn Bangkok Thailand 10120 Tel. (662) 675 5304(-12) Fax. (662) 675 5313

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง	ทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ ในสถานสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
หัวหน้าโครงการวิจัย	อาจารย์นันทพร ฤทธาปัญญา
สังกัดหน่วยงาน	คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์
เลขที่รับรอง	E. 009/2566

โครงการวิจัยเรื่องนี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัย
เซนต์หลุยส์ โดยได้ผ่านการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์แบบเร่งรัด เรียบร้อยแล้ว

ให้ไว้ ณ วันที่ 5 กรกฎาคม 2566

(ดร.นงคราญ วงษ์ศรี)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

เมตตา กรุณา อยู่ที่ไหน พระเจ้าสถิตที่นั่น
Ubi Caritas, Ibi Deus Est

เอกสารรับรองการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

หนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่ อว 8718/1905

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

10 กรกฎาคม 2566

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

เนื่องด้วย นางสาวนันทพร ฤทธาปัญญา นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสถานสถาบันอุดมศึกษาเอกชน” โดยมี อาจารย์ ดร.ปรีชัย ดาวอุ้ม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับ 1) นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 และ 2) อาจารย์ที่สอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย และขอใช้สถานที่หน่วยงานของท่าน ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2566 ถึงเดือนมกราคม 2567 ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาขอความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา ศรีสังข์)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ รักษาการแทน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 092 678 3942

หนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากวิทยาลัยเซนต์หลุยส์

เรียน คณะบดี คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

ที่

จาก อาจารย์นัชพร ฤทธาปัญญา

วันที่ 10 กรกฎาคม 2566

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 4 ชุด
 2. หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จำนวน 1 ชุด
 3. เอกสารชี้แจงข้อมูลแก่อาสาสมัคร จำนวน 1 ชุด
 4. หนังสือยินยอมการเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย จำนวน 1 ชุด
 5. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ด้วย นางสาว นัชพร ฤทธาปัญญา อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “ทุนสำหรับการปรับตัวของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามสถาบันอุดมศึกษาเอกชน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เดิมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนมาเป็นนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล
2. เพื่อวิเคราะห์การปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้าสู่บริบทในวิทยาลัยพยาบาล
3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่นำไปสู่ความเสียเปรียบหรือการได้เปรียบของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้าสู่บริบทในวิทยาลัยพยาบาล
4. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้าง / สะสมทุนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ในสนามวิทยาลัยพยาบาลเอกชน

ในการนี้ ดิฉันใคร่ขอความอนุเคราะห์ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจาก นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 และ อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะประสานงานในรายละเอียดเรื่องวัน และเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยกับผู้เกี่ยวข้องอีกครั้งหนึ่งภายหลังการได้รับอนุมัติ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์นัชพร ฤทธาปัญญา)

ผู้รับผิดชอบและประสานงาน : อาจารย์ นัชพร ฤทธาปัญญา

โทรศัพท์ 0 2675 5304 (-12) ต่อ 5305

โทรมือถือ 0926783942 E mail : nutchaporn@slc.ac.th

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

สำหรับนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4

1. แนะนำตัวผู้วิจัย พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย
2. สอบถามชื่อ – นามสกุล / อายุ ของผู้ให้ข้อมูล
3. เชื้อชาติ / ชนเผ่า
4. ภูมิลำเนา.....
5. จำนวนพี่น้อง (ทั้งที่ร่วมบิดา - มารดา, มารดาเดียวกัน, บิดาเดียวกัน)
6. ให้นักศึกษาเล่าเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองว่าถูกคนอื่นเรียกว่าอย่างไร และตัวเองหรือคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเรียกตัวเองว่าอย่างไร และอธิบายความแตกต่าง หรือลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง
7. บิดา - มารดา หรือคนในครอบครัวเป็นคนกลุ่มชนชาติพันธุ์เผ่านี้หรือไม่ หรือ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือไม่
 - กรณีเป็นกลุ่มเดียวกัน : ให้นักศึกษาเล่าถึงชาติพันธุ์ของบิดา - มารดา ว่าอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นี้มานานเท่าไร มีการสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษอย่างไร นานเท่าไร
 - กรณีเป็นกลุ่มชนชาติที่ต่างกัน : ให้นักศึกษาเล่าถึงความเป็นมาก่อนมาตั้งถิ่นฐานในกลุ่มชนเผ่าปัจจุบัน และเข้ามาอยู่ในกลุ่มชนเผ่านี้ได้อย่างไร ระยะเวลาในการอยู่นานเท่าใด
8. ครอบครัวประกอบอาชีพอะไรเป็นหลัก รายได้เป็นอย่างไร
9. บทบาทหน้าที่ของตัวนักศึกษาในครอบครัวขณะที่อยู่ในชนเผ่าเป็นอย่างไร มีการประพฤติปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไรในครอบครัว รวมถึงรูปแบบการแต่งกายเป็นอย่างไร
10. ความสัมพันธ์ของนักศึกษากับบิดา - มารดา / พี่ - น้อง / ญาติ หรือคนในชนเผ่าเป็นอย่างไร
11. สถานภาพทางการศึกษาในระบบของบิดา - มารดา / พี่ - น้อง เป็นอย่างไร
12. การเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนของนักศึกษาเป็นอย่างไร
13. ชีวิตในชุมชนที่อาศัยอยู่มีวัฒนธรรม จารีต ประเพณี กฎ ข้อบังคับอย่างไรที่กระทบต่อตัวเรา หรือกระทบต่อการปฏิบัติตัวของเราอย่างไร
14. ชุมชน / สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ / สิ่งศักดิ์สิทธิ์ / สิ่งที่น่าเกรงขามชาติ มีความสัมพันธ์กับตัวนักศึกษาอย่างไร

15. นักศึกษามีความรู้สึกสอคล้องหรือขัดแย้งในตัวเองอย่างไรกับการเข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้

16. ความสัมพันธ์ของนักศึกษากับความเป็นพลเมืองไทยเป็นอย่างไร เช่น การมีสัญชาติ / สิทธิในการเข้าถึงระบบบริการต่างๆ / สิทธิทางการศึกษา / การครอบครองพื้นที่ทำกิน / การเลือกตั้ง

17. รูปแบบการเลือกใช้เครื่องอุปโภคบริโภคของนักศึกษาเป็นอย่างไรก่อนเข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้ เช่น อาหาร, เครื่องแต่งกาย, ยารักษาโรค, หนังสือ, ของสะสมต่าง ๆ, การดูแลสุขภาพอนามัยส่วนตัว

18. ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และ ภาษาที่ใช้ในโรงเรียน เป็นอย่างไร

19. มารยาทของนักศึกษาที่ปฏิบัติในครอบครัว และมารยาทที่ปฏิบัติในชุมชนเป็นอย่างไร เช่น การยืน การเดิน การนั่ง เป็นต้น

20. สถานภาพของนักศึกษาในชุมชนเป็นอย่างไร ได้รับการยอมรับทางสังคมอย่างไร เคยเป็นตัวแทนของกลุ่มในชุมชนหรือไม่ เป็นกลุ่มในชุมชนดั้งเดิมที่เคยมีอยู่แล้วหรือเป็นกลุ่มที่หน่วยงานภายนอกเข้ามาจัดตั้งขึ้น

21. ครอบครัวมีสิทธิในพื้นที่ทำกินอย่างไร หรือมีกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินหรือไม่ มีขนาดขอบเขตของที่ดินเท่าไร รายได้หลักหรือรายได้เสริมมาจากไหน และนักศึกษามีแหล่งสนับสนุนทางการศึกษามาจากที่ไหน อย่างไร

22. นักศึกษาคิดว่าตนเองมีคุณลักษณะที่แตกต่างอย่างไรจากคนพื้นราบหรือคนเมือง และคิดว่าสิ่งนี้ทำให้นักศึกษาได้ประโยชน์อย่างไร

23. จากทั้งหมดที่กล่าวมา นักศึกษาคิดว่าอะไรที่เป็นประโยชน์ อะไรที่ใช้ไม่ได้ อะไรที่เสียเปรียบต่อการมาเรียนพยาบาล

24. นักศึกษามองตนเองอย่างไรกับการที่ได้เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้

25. เมื่อเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลนักศึกษาพบเจอความแตกต่างจากที่บ้านและชุมชนของตนเองอย่างไรบ้าง

26. การเข้ามาเรียนพยาบาล นักศึกษาคิดว่าตัวเองขาดอะไร (ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ) มีเหตุผลอะไรที่ทำให้นักศึกษาคิดว่าตนเองขาด หรือคิดว่าสิ่งนั้นจำเป็น แล้วนักศึกษามีวิธีการเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาอย่างไร เมื่อได้มาแล้วนักศึกษานำมาใช้ประโยชน์อย่างไร

27. นักศึกษาคิดว่าตนเองต้องมีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพหรือไม่ หากมีการปรับใครที่มีส่วนในการปรับให้ หรือนักศึกษามีการปรับเปลี่ยนอย่างไร มีความรู้สึกลำบากใจต่อการปรับเปลี่ยนนั้นหรือไม่ อย่างไร

28. ความสัมพันธ์กับเพื่อน / อาจารย์ / สภาพแวดล้อม ภายในคณะพยาบาลเป็นอย่างไร

29. การเข้าอยู่ในคณะพยาบาล คุณคิดว่าเพื่อนที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ อาจารย์ เจ้าหน้าที่ภายในสถาบัน มองคุณอย่างไร

30. นักศึกษาคิดว่าบรรยากาศในการเรียนพยาบาลเป็นอย่างไร เป็นบรรยากาศการแข่งขัน หรือร่วมมือกันอย่างไร และตัวเรามีบทบาทอย่างไร

31. นักศึกษามีปัญหาการใช้ชีวิตส่วนตัว / การเรียน / ความสัมพันธ์กับเพื่อน / ความสัมพันธ์กับคนอื่น อะไรบ้าง เพราะเหตุใดถึงเป็นปัญหา แล้วนักศึกษาจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร

- กรณีที่จัดการได้ มีจัดการอย่างไร
- กรณีที่จัดการไม่ได้ เพราะเหตุใด

32. ให้นักศึกษาประเมินตนเองในแต่ละช่วงของการศึกษาว่าเป็นนักศึกษาพยาบาลที่ประสบความสำเร็จมาก หรือ น้อย เพียงใด โดยแบ่งช่วงดังนี้

- ช่วงแรกเข้าของการศึกษา
- ช่วงกลางระหว่างชั้นปี 2- ปี3
- ช่วงก่อนสำเร็จการศึกษา

ความรู้สึกของนักศึกษาแต่ละช่วงเป็นอย่างไร และนักศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงวัยไปได้เพราะเหตุใด

33. ให้นักศึกษาเล่าความเข้าใจของตนเองที่มีต่อกฎ ข้อบังคับ วิธีการปฏิบัติ ระเบียบแบบแผนต่างๆ ที่ได้พบเจอในสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้ ความรู้สึกในช่วงแรกที่ได้เจอเป็นอย่างไร และปัจจุบันมีความรู้สึกอย่างไร อะไรหรือเหตุใดที่ทำให้ความรู้สึกเปลี่ยนไป

34. เมื่อนักศึกษากลับเข้าไปในกลุ่มชนเผ่าของตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน / ครอบครัว / สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

สำหรับพยาบาลวิชาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ที่จบการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตแล้ว

ช่วงระยะเวลา 1- 3ปี

1. แนะนำตัวผู้วิจัย พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย
2. สอบถามชื่อ – นามสกุล / อายุ ของผู้ให้ข้อมูล
3. เชื้อชาติ / ชนเผ่า
4. ภูมิลำเนา.....
5. จำนวนพี่น้อง (ทั้งที่ร่วมบิดา - มารดา, มารดาเดียวกัน, บิดาเดียวกัน)
6. ให้เล่าเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองว่าถูกคนอื่นเรียกว่าอย่างไร และตัวเองหรือคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเรียกตัวเองว่าอย่างไร และอธิบายความแตกต่าง หรือลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง
7. บิดา - มารดา หรือคนในครอบครัวเป็นคนกลุ่มชนชาติพันธุ์เผ่านี้หรือไม่ หรือ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือไม่
 - กรณีเป็นกลุ่มเดียวกัน : ให้เล่าถึงชาติพันธุ์ของบิดา - มารดา ว่าอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นี้มานานเท่าไร มีการสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษอย่างไร นานเท่าไร
 - กรณีเป็นกลุ่มชนชาติที่ต่างกัน : ให้เล่าถึงความเป็นมาก่อนมาตั้งถิ่นฐานในกลุ่มชนเผ่าปัจจุบัน และเข้ามาอยู่ในกลุ่มชนเผ่านี้ได้อย่างไร ระยะเวลาในการอยู่นานเท่าใด
8. ครอบครัวประกอบอาชีพอะไรเป็นหลัก รายได้เป็นอย่างไร
9. บทบาทหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลในครอบครัวขณะที่อยู่ในชนเผ่าเป็นอย่างไร มีการประพฤติปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไรในครอบครัว รวมถึงรูปแบบการแต่งกายเป็นอย่างไร
10. ความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลกับบิดา - มารดา / พี่ - น้อง / ญาติ หรือคนในชนเผ่าเป็นอย่างไร
11. สถานภาพทางการศึกษาในระบบของบิดา - มารดา / พี่ - น้อง เป็นอย่างไร
12. การเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนของผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างไร
13. ชีวิตในชุมชนที่อาศัยอยู่มีวัฒนธรรม จารีต ประเพณี กฎ ข้อบังคับอย่างไรที่กระทบต่อตัวเรา หรือกระทบต่อการปฏิบัติตัวของเราอย่างไร
14. ชุมชน / สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ / สิ่งศักดิ์สิทธิ์ / สิ่งที่เหนือธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับตัวผู้ให้ข้อมูลอย่างไร

15. ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้สึกสอคล้องหรือขัดแย้งในตัวเองอย่างไรกับการเข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้

16. ความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลกับความเป็นพลเมืองไทยเป็นอย่างไร เช่น การมีสัญชาติ / สิทธิในการเข้าถึงระบบบริการต่างๆ / สิทธิทางการศึกษา / การครอบครองพื้นที่ทำกิน / การเลือกตั้ง

17. รูปแบบการเลือกใช้เครื่องอุปโภคบริโภคของผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างไรก่อนเข้ามาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้ เช่น อาหาร, เครื่องแต่งกาย, ยารักษาโรค, หนังสือ, ของสะสมต่าง ๆ, การดูแลสุขภาพอนามัยส่วนตัว

18. ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และ ภาษาที่ใช้ในโรงเรียน เป็นอย่างไร

19. มารยาทของผู้ให้ข้อมูลที่ปฏิบัติในครอบครัว และมารยาทที่ปฏิบัติในชุมชนเป็นอย่างไร เช่น การยืน การเดิน การนั่ง เป็นต้น

20. สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลในชุมชนเป็นอย่างไร ได้รับการยอมรับทางสังคมอย่างไร เคยเป็นตัวแทนของกลุ่มในชุมชนหรือไม่ เป็นกลุ่มในชุมชนดั้งเดิมที่เคยมีอยู่แล้วหรือเป็นกลุ่มที่หน่วยงานภายนอกเข้ามาจัดตั้งขึ้น

21. ครอบครัวมีสิทธิในพื้นที่ทำกินอย่างไร หรือมีกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินหรือไม่ มีขนาดขอบเขตของที่ดินเท่าไร รายได้หลักหรือรายได้เสริมมาจากไหน และนักศึกษามีแหล่งสนับสนุนทางการศึกษามาจากที่ไหน อย่างไร

22. ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตนเองมีคุณลักษณะที่แตกต่างอย่างไรจากคนพื้นราบหรือคนเมือง และคิดว่าสิ่งนี้ทำให้นักศึกษาได้ประโยชน์อย่างไร

23. จากทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าอะไรที่เป็นประโยชน์ อะไรที่ใช้ไม่ได้ อะไรที่เสียเปรียบต่อการมาเรียนพยาบาล

24. ผู้ให้ข้อมูลมองตนเองอย่างไรกับการที่ได้เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาออกมาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

25. เมื่อเข้ามาศึกษาในคณะพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลพบเจอความแตกต่างจากที่บ้านและชุมชนของตนเองอย่างไรบ้าง

26. การเข้ามาเรียนพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตัวเองขาดอะไร (ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ) มีเหตุผลอะไรที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตนเองขาด หรือคิดว่าสิ่งนั้นจำเป็น แล้วผู้ให้ข้อมูลมีวิธีการเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาอย่างไร เมื่อได้มาแล้วผู้ให้ข้อมูลนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร

27. ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตนเองต้องมีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพหรือไม่ หากมีการปรับใครที่มีส่วนในการปรับให้ หรือผู้ให้ข้อมูลมีการปรับเปลี่ยนอย่างไร มีความรู้สึกลำบากใจต่อการปรับเปลี่ยนนั้นหรือไม่ อย่างไร

28. ความสัมพันธ์กับเพื่อน / อาจารย์ / สภาพแวดล้อม ภายในคณะพยาบาลเป็นอย่างไร

29. การเข้าอยู่ในคณะพยาบาล เพื่อนที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ อาจารย์ เจ้าหน้าที่ภายในสถาบัน มองคุณอย่างไร

30. ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าบรรยากาศในการเรียนพยาบาลเป็นอย่างไร เป็นบรรยากาศการแข่งขัน หรือร่วมมือกันอย่างไร และตัวเรามีบทบาทอย่างไร

31. ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาการใช้ชีวิตส่วนตัว / การเรียน / ความสัมพันธ์กับเพื่อน / ความสัมพันธ์กับคนอื่น อะไรบ้าง เพราะเหตุใดถึงเป็นปัญหา แล้วผู้ให้ข้อมูลจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร

- กรณีที่จัดการได้ มีจัดการอย่างไร
- กรณีที่จัดการไม่ได้ เพราะเหตุใด

32. ให้ผู้ให้ข้อมูลประเมินตนเองในแต่ละช่วงของการศึกษาว่าเป็นนักศึกษาพยาบาลที่ประสบความสำเร็จมาก หรือ น้อย เพียงใด โดยแบ่งช่วงดังนี้

- ช่วงแรกเข้าของการศึกษา
- ช่วงกลางระหว่างชั้นปี 2- ปี3
- ช่วงสำเร็จการศึกษา

ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลแต่ละช่วงเป็นอย่างไร และผู้ให้ข้อมูลสามารถเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงวัยไปได้ เพราะเหตุใด

33. ให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าความเข้าใจของตนเองที่มีต่อกฎ ข้อบังคับ วิธีการปฏิบัติ ระเบียบแบบแผนต่างๆ ที่ได้พบเจอในสถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้ ความรู้สึกในช่วงแรกที่ได้เจอเป็นอย่างไร และปัจจุบันมีความรู้สึกอย่างไร อะไรหรือเหตุใดที่ทำให้ความรู้สึกเปลี่ยนไป

34. เมื่อผู้ให้ข้อมูลกลับเข้าไปในกลุ่มชนเผ่าของตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน / ครอบครัว / สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

35. การใช้ชีวิตในวงการพยาบาลเป็นอย่างไร

สำหรับอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์

1. แนะนำตัวผู้วิจัย พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย
2. สอบถามชื่อ – นามสกุล / อายุ ของอาจารย์ผู้ให้ข้อมูล
3. สาขาวิชาและคณะที่สอน
4. อาจารย์มีประสบการณ์ในการสอนหรือการพบเจอนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์
ระยะเวลาานเท่าใด
5. อาจารย์ช่วยบรรยายสิ่งที่พบเห็นในครั้งแรกต่อนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้ง
รูปร่าง หน้าตา บุคลิกภาพ การแต่งกาย การพูดจา รวมถึงท่าทาง และอวัจนภาษาที่แสดงออก /
อาจารย์รู้สึกอย่างไร คิดว่าจะเป็นอุปสรรคหรือปัญหาต่อการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลหรือไม่
มาก - น้อยเพียงใด
6. เมื่อได้สอนอาจารย์คิดว่ามีสิ่งใดที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเป็นพยาบาลวิชาชีพ
ให้กับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มนี้บ้าง เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
7. ท่านมีส่วนมากน้อยเพียงใดในการช่วยแก้ไขปัญหา อุปสรรค และทำการสร้างเสริม
เพิ่มเติมให้กับนักศึกษา และท่านทำอย่างไร
8. อาจารย์มีกระบวนการช่วยเหลืออย่างไรในกระบวนการเรียนการสอนกับนักศึกษา
พยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ มีระบบหรือรูปแบบการเรียนการสอนที่รองรับสำหรับนักศึกษากลุ่มนี้ หรือ
อาจารย์ให้การช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เฉพาะรายที่เกิดปัญหาในการเรียนการสอน
9. อาจารย์เห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในตัวนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์
หลังจากที่เข้ามาศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาแห่งนี้
10. อาจารย์คิดว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์ มีความได้เปรียบ เสียเปรียบในการ
เรียน การฝึกปฏิบัติและการปรับตัวอย่างไรบ้างเมื่อเทียบกับนักศึกษาพยาบาลที่ไม่ใช่กลุ่มชาติ
พันธุ์
11. อะไรคือเงื่อนไข / ปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์สามารถ
ปรับตัวและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
12. ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการในการสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือในด้านการ
ปรับตัวของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์

สำหรับผู้ปกครองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มชาติพันธุ์

1. แนะนำตัวผู้วิจัย พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย
2. สอบถามชื่อ - นามสกุล / อายุ ของบิดา มารดาหรือผู้ปกครองของผู้ให้ข้อมูล
3. เหตุใดจึงส่งลูกเรียนพยาบาล ไม่ได้ส่งลูกเรียนอย่างอื่น
4. ช่วยเล่าถึงอุปนิสัยใจคอ อารมณ์ ความคิด ความอ่าน นิสัย ระเบียบ ของลูก - หลาน ก่อนที่จะไปเรียนพยาบาลว่าเป็นอย่างไร
5. ตอนที่อยู่ครอบครัว ลูก - หลาน ของท่านมีหน้าที่ทำอะไรบ้าง
6. ครอบครัว / ชุมชนของท่านมีคำสอนหรือข้อบังคับเกี่ยวกับชีวิต / ความเป็นอยู่ / การกระทำ ของเด็ก ๆ ที่เป็นลูก - หลานอย่างไรบ้าง (รวมทั้งเสื้อผ้า หน้าผม การพูดจา ฯลฯ)
7. ท่านกำหนดบทบาท สถานะ ความสัมพันธ์กับลูก - หลานไว้อย่างไร / ลูกหลานของท่านทำตามหรือไม่ ถ้าไม่ทำจะเกิดอะไรบ้าง
8. ครอบครัวท่านมีการทำมาหากิน (อาชีพ) อะไรบ้าง
9. ทุนทางเศรษฐกิจเช่น ที่ดิน, เงินฝาก, ทรัพย์สินมีค่าอื่น ๆ ของท่านมีมากน้อยเพียงใด (เฉพาะที่สมัครใจเปิดเผย)
10. ท่าน / ครอบครัวท่าน / บุตรหลานที่เรียนพยาบาลของท่านมีความสัมพันธ์ในระดับที่ไว้นื้อเชื่อใจ ฟังพาอาศัยใครได้บ้าง ทั้งในและนอกชุมชน
 - ในชุมชนเป็นใคร ทำไมถึงฟังพาเขาได้
 - นอกชุมชนเป็นใคร ทำไมถึงรู้ว่าเขาฟังพาได้
11. ใครเป็นคนชักชวนให้ลูก - หลานท่านไปเรียนพยาบาล สถาบันอุดมศึกษาเอกชน
12. ท่าน / ครอบครัวท่าน / บุตรหลานท่าน มีความรู้อะไรบ้างที่คิดว่าจะนำไปใช้ได้ หรือเป็นต้นทุนที่ดีต่อการเรียนพยาบาล
13. ท่านคิดว่าการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เป็นโอกาสหรืออุปสรรคต่อการเรียนพยาบาลของบุตร - หลานหรือไม่ อย่างไร
14. เมื่อบุตร - หลานท่านไปเรียนพยาบาล สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เขาได้เล่าหรือปรึกษาปัญหาที่พบเจอบ้างหรือไม่ ปัญหานั้นคืออะไร ท่านได้แนะนำหรือช่วยแก้ไขหรือไม่ อย่างไร
15. การเป็นชนชาติพันธุ์ถือว่าได้เปรียบหรือเสียเปรียบมากกว่ากันในการเรียนและการเป็นพยาบาล
 - หากคิดว่าได้เปรียบ ได้เปรียบอย่างไร
 - หากคิดว่าเสียเปรียบ เสียเปรียบอย่างไร

ประวัติผู้เขียน

